HÖGVÖRDIGA

PRESTE-STÅNDETS

PROTOCOLL

vid

Lagtima Riksdagen i Stockholm

ÅREN 1856 & 1857.

Sjette Bandet.

STOCKHOLM.
TRYCKT HOS ISAAC MARCUS,
1857.

Den 1 Augusti.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Tillkännagaf *H. H. Biskopen och Vice-Talmannen* Doctor *Annerstedt*, som till följd af *H. H. Erke-Biskopens* frånvaro på en embetsresa ledde Ståndets öfverläggningar, att i Talmans-conferencen öfverenskommits om hemställan till de respective Stånden att nästkommande Lördag den 8 dennes företaga val till *Förstärkt Stats-Utskott*, äfvensom till *Förstärkt Bevillnings-Utskott* den derpå följande Lördagen eller den 15 innevarande månad; och beslöt Ståndet för sin del, att berörda val skulle ske å sålunda föreslagna dagar.

§ 2..

Justerades Protocollen för den 20 e. m. och den 25 f. m. nyssförflutne Juli månad.

§ 3.

Föredrogs ånyo meddeladt Utdrag, N:o 297, af Vällofl. Borgare-Ståndets Protocoll den 20 och 22 Juli, innehållande bland annat en till Preste- och Bonde-Stånden ställd inbjudning att instämma i Borgare-Ståndets vidpröfning af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Betänkande N:o 97, i anledning af väckta förslag, åsyftande förflyttning till hufvudstaden dels af Universiteten i Upsala och Lund, dels af båda Universitetens juridiska faculteter, och dels af Upsala Universitets medicinska facultet, fattade beslut i anledning af berörda Betänkandes 5:te och 6:te momenter.

Professor **Lindgren** begärde härvid ordet och yttrade: Emedan det af Vällofl. Borgare-Ståndet fattade beslut, med anledning af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets hemställan om medicinska facultetens i Upsala förening med det Carolinska Medico-chirurgiska Institutet i Stockholm till *ett* medicinskt läroverk, står i diametral motsats mot Högv. Ståndets i samma ämne uttalade åsigter, så anser jag ifrågavarande inbjudning icke kunna annat än af Högv. Ståndet förkastas.

Biskop **Björck**: Då vid behandlingen i ett föregående plenum af Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Betänkande N:o 97 Ståndets mening tydligen visade sig vara att ej bifalla något moment af Betänkandet, i hvad det rörde förflyttning af medicinska faculteten eller omorganisering af medicinska undervisningen; så vore det fåfängt för mig att tala i motsatt syftning, äfven om det blott vore för att förorda ett enda moment. Min mening är ock ingalunda att tillstyrka antagandet af Borgare-Ståndets beslut i afseende på sista momentet af förberörda Betänkande, eller att de, som genomgått Carolinska Institutet, skola hafva samma rätt till anställning i Statens tjenst som från Universiteten utgångna medicinæ doctorer. Då denna fråga var föremål för Högv. Ståndets öfverläggningar, gick mitt yttrande derpå ut, att blott de, som jemte genomgången tillbörlig curs vid Carolinska Institutet och jemte der aflagda examina sedermera bestått ett disputations-prof vid Universitetet, borde få medicinsk befordrings-rätt i likhet med dem, som tagit medicinska graden. Jag kan således ej antaga Borgare-Ståndets inbjudning i denna del. — I 5:te momentet är jag åter af samma tanke som nyssnämnda Stånd. Också ansåg jag, i enlighet med hvad Domprosten Knös i sin reservation yrkat, nödigt, att en Committée nedsattes för att uppgöra förslag till lämpligaste sättet för medicinska undervisningens ordnande. Derigenom kunde harmoni emellan läroanstalterna åstadkommas. Jag tillstyrker således bifall till inbjudningen i denna del.

Kyrkoherden **Sondén**: Jag skulle icke tveka att ifrågavarande inbjudning antaga i afseende på både 5:te och 6:te momenten, om jag icke deruti såge ett upprifvande af Ståndets redan fattade beslut. Då detta för mig utgör ett formelt hinder, vill jag icke framställa något yrkande i förberörda syftning, utan inskränker mig att till Protocollet anföra min mening.

Efter härmed slutad discussion fann Preste-Ståndet icke skäl att ifrågavarande inbjudning antaga och lade Borgare-Ståndets Protocolls-utdrag *till handlingarne*.

§ 4.

Föredrogs ånyo och *lades för andra gången på bordet Stats-Utskottets* Memorial N:o 97, i anledning af Riks-Ståndens beslut, angående de i Utlåtandet N:o 62 behandlade frågor om utförande af föreslagna jernvägs-stamlinier och anvisande af dertill erforderliga medel.

§ 5.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 14, med förslag till voterings-propositioner i anledning af Riks-Ståndens olika beslut i afseende å ifrågaställda förändringar i föreskrifterna om allmänna bevillningens utgörande.

De föreslagna voterings-propositionerna 1—7 *godkändes* med förklarande, särskildt hvad den i 6:te punkten upptagna voterings-propositionen beträffar, att Ståndet vidblifver sitt der omförmälda beslut; hvarefter

8:de voterings-propositionen kom under ompröfning.

Härvid begärdes ordet af

Comminister **Beckman**, som yttrade: Uti Nej-propositionen förekommer efter mitt förmenande ett redactions-fel, som jag anhåller måtte rättas. Det står nemligen deruti: *"en utredning af de förhållanden, som ligga till grund för de under namn af allmän bevillning utgående skattebidrags fördelning och belopp."* Naturligtvis bör det ej heta: *"som ligga till grund"*, utan *"som böra ligga till grund."* Det nu varande oefterrättliga förhållandet med dess än mera oefterrättliga tillämpning känner man fullkomligt; man vill genom utredningen komma till något bättre.

Prosten **Melén**: Jag vet icke hvad oriktighet den siste talaren kunnat finna i uttrycket: *"som ligga till grund"*. Ty frågan är väl att utreda de förhållanden, som *redan* ligga till grund för de under namn af allmän bevillning utgående skattebidrags fördelning och belopp. Man kan ej begära en undersökning af sådana förhållanden, som icke finnas.

Domprosten **Knös**: Då det protocoll, som redogör för frågans föregående behandling, bör ligga till grund för Ståndets beslut för närvarande, och uttrycken i nämnda protocoll äro ordagrannt lika med dem, som i Utskottets förevarande Betänkande finnas upptagna, så kan i min tanke ingen förändring deraf ske.

Häruti instämde Professor *Lindgren*.

Comminister **Beckman**: Då ifrågavarande uttryck, såsom nu blifvit upplyst, verkligen återfinnes i Ståndets Protocoll för den dag, då beslut i frågan fattades, så måste man naturligtvis åtnöja sig dermed. Men att det innebär ett tankefel, synes påtagligt; ty nog känna vi genom Bevillnings-förordningen de förhållanden, som nu ligga till grund för den Allmänna Bevillningens fördelning och belopp. Meningen är utan tvifvel, att en förberedande undersökning skall verkställas för utrönande och framläggande af mera rättvisa och ofelbara förhållanden, som för framtiden *böra* ligga till grund för den bevillning, som af näst sammanträdande Ständer kommer att bestämmas.

Häruti instämde Doctorerna *Sandberg* och *Björkman*.

Efter härmed slutad discussion blef på derom vederbörligen gjord proposition ifrågavarande 8:de voterings-proposition af Ståndet *godkänd*; och blef härefter

Utskottets i slutet af Memorialet förekommande anmälan *lagd till handlingarne*.

§ 6.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Utlåtande N:o 15, i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afseende å andra delar af Betänkandet N:o 8, angående ifrågaställda förändringar i föreskrifterna om stämplade pappers-afgiftens utgörande.

Utskottets hemställan sid. 5 om antagande af den utaf Borgare-Ståndet beslutade rubrik: *"Vederhäftighets-betyg, som skrifvas på företedda förbindelser"*, *bifölls*.

Likaledes *bifölls* hvad Utskottet sid. 7 föreslagit rörande ett tillägg till § 8 mom. 1.

Beträffande mom. 2 och 3, samt 1:sta punkten i mom. 4 af nyssnämnda § 8, antog Ståndet hvad Utskottet i Betänkandet N:o 8 föreslagit.

I afseende på 2:dra punkten i mom. 4 af merberörde § 8 yttrade:

Prosten **Söderberg**: Den återremiss, Högv. Ståndet beslutade af ifrågavarande moment, skedde i en viss syftning, stridande mot de andra Ståndens beslut; och då så är, anser jag Ståndet blott kunna med vidblifvande af sitt förra beslut lägga momentet till handlingarne.

Comminister **Beckman**: Såsom den föregående talaren redan anmärkt, skedde återremissen i viss syftning, nemligen för att punkten måtte erhålla följande lydelse: "Varder köpe-, bytes- eller gåfvobref, förrän uppbud skett, å annan man transporteradt eller öfverlåtet, belägges handlingen med ny charta för hvarje transport eller öfverlåtelse." Men då Högv. Ståndet är ensamt om detta beslut och de öfriga Stånden hafva bifallit Utskottets förslag, så tillstyrker jag i likhet med föregående talaren, att Ståndet med vidblifvande af sitt beslut lägger punkten till handlingarne.

Doctor **Sandberg**: Om något beslut å Preste-Ståndets sida numera är af nöden, så anser jag för min del den åsigt, som gjorde sig gällande vid förra Riksdagen, för riktig, nemligen att vid transport af köpebref inom lagfartstiden ingen ny chartering är nödvändig; och hemställer derföre, att Medståndens beslut i denna fråga må antagas.

Och fann Ståndet för godt att låta bero vid de tre öfriga Riks-Ståndens derom fattade beslut.

Beträffande *mom. 6* af samma § 8, antog Ståndet hvad Utskottet i Betänkandet N:o 8 föreslagit.

I afseende på *mom. 7* af oftanämnda § 8 fann Ståndet för godt att låta bero vid de öfriga Riks-Ståndens derom fattade beslut.

Beträffande *mom. 8* af samma § 8 antog Ståndet hvad Utskottet i Betänkandet N:o 8 föreslagit.

Med afslag å Utskottets inbjudning rörande antagande af de öfriga Riks-Ståndens sammanstämmande beslut i afseende på den i § 9 förekommande lägsta chartæ-afgiften för lysningssedlar till äktenskap vidblef Ståndet sitt beslut, att sagde afgift må höjas till 40 öre.

Vidkommande 10, 12 och 13 mom. af § 11 godkände Ståndet Utskottets i Betänkandet N:o 8 afgifna förslag.

Utlåtandet i öfriga här ofvan ej nämnda delar ansågs å Preste-Ståndets sida ej erfordra annan åtgärd än att *läggas till handlingarne.*

Doctor *Sandberg* anmälde sin reservation mot det beslut, Ståndet fattat i afseende på § 9, angående förhöjning af den lägsta lysnings-chartan till 40 öre, af det skäl, att detta blott

skulle föranleda en onödig omröstning i Förstärkt Bevillnings-Utskott.

Häruti instämde Prosten *Gahne.*

§ 7.

Vid förnyad föredragning af *Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Memorial N:o 6, i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående vilkoren för bränvins tillverkning, *godkände* Ståndet de föreslagna voteringspropositionerna, och lades Memorialet i öfrigt *till handlingarne.*

§ 8.

Föredrogos ånyo och *lades* för andra gången *på bordet* följande från *Sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* inkomna Betänkanden:

N:o 27, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning rörande hemmansklyfning och jordafsöndring: och

N:o 28, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Brefven den 9 Februari 1802 och 17 Augusti 1804, rörande besutenhet å hemman i Dalarne.

§ 9.

Föredrogos och *lades på bordet Stats-Utskottets* följande Utlåtanden:

N:o 96, i anledning af erhållen återremiss å Betänkandet N:o 53, i fråga om inrättande af ett Landtbruks-Institut i Skåne;

N:o 98, i anledning af väckt motion, angående utförandet på enskild bekostnad af vissa delar utaf stam-jernbanorna;

N:o 99, i anledning af Riksdags-fullmäktigen *Per Östmans* motion, rörande de för Statens jernvägs-byggnader erforderliga medel; och

N:o 100, angående väckt fråga om beviljandet af anslag eller lån till en Central-verkstad för tillverkningen af den vid Statens jernbanor nödvändiga materiel.

§ 10.

Föredrogos och *lades på bordet Allmänna Besvärs- oeh Ekonomi-Utskottets* följande Betänkanden:

:o 103, i anledning af väckta motioner, rörande Kongl. Kungörelsen den 22 Maj 1852, angående särskilda stad-

ganden i afseende på minderåriga personers användande vid fabriker och handtverk; och

N:o 104, i fråga om ändring i föreskrifterna, angående Allmänna Beväringen.

§ 11.

Beviljades på derom skriftligen gjord anhållan åt Doctor *Säve* ytterligare ledighet från riksdags-göromålen under trenne veckor, eller till den 25 innevarande månad.

§ 12.

Beslöts på framställning af Domprosten *Bring* att till annat Plenum uppskjuta behandlingen af *Högv. Preste-Ståndets Enskilda Utskotts Pastoral-Afdelnings* nu ånyo föredragna Memorial N:o 3, i anledning af återremiss af Betänkandet N:o 2, hvilket Memorial skulle förekomma näst efter Stats-Utskottets Utlåtande N:o 97.

§ 13.

Föredrogs ånyo och *bifölls Högv. Preste-Ståndets Enskilda Utskotts Pastoral-Afdelnings* Memorial N:o 4, i anledning af en inom Preste-Ståndet väckt motion, angående begagnande vid den allmänna Gudstjensten af de år 1850 föreslagna tvenne nya årgångar prediko-texter.

§ 14.

Upplästes och *lades till handlingarne* från Med-Stånden ankomna Protocolls-utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 331—336; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 303—308; samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:o 342.

Ståndet åtskildes kl. 12 midd.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 3 Augusti.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 25 Juli eftermiddagen.

§ 2.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Memorial N:o 97, i anledning af Riks-Ståndens beslut, angående de i Utlåtandet N:o 62 behandlade frågor om utförande af föreslagna jernvägsstamlinier och anvisande af dertill erforderliga medel.

Utskottets yttrande sid. 2 rörande 15:de punkten af Utskottets Utlåtande N:o 62 *lades till handlingarne.*

Voterings-propositionen N:o 1 *godkändes* med vidblifvande af Ståndets i frågan förut fattade beslut.

Härefter företogs i ett sammanhang voterings-propositionerna N:is 2, 3 och 4, i förening hvarmed jemväl förekom Höglofl. Ridderskapets och Adelns genom Protocolls-utdrag N:o 339 till Med-Stånden gjorda inbjudning att biträda Ridderskapets och Adelns den 1 innevarande månad fattade beslut rörande voterings-propositionerne N:is 2 och 3.

Prosten **Tellbom**, som härvid först erhöll ordet, anförde: Efter det meddelande från Ridderskapet och Adeln, som Ståndet nu fått emottaga, torde det ej vara nödigt att göra alla de anmärkningar, hvartill ifrågavarande förslag till voterings-propositioner eljest bort föranleda. Ett och annat vill jag dock anföra, helst jag ej kan antaga hvad Adeln rörande andra voterings-propositionen beslutat. Högv. Ståndet torde erinra sig, att Borgare-Ståndet, i enlighet med Utskottets i Utlåtandet N:o 62 framställda förslag för fullföljande af vestra stambanans anläggning genom Westergöthland till och förbi Götha canal

anvisat en summa af 7,610,000 R:dr; detta är Borgare-Ståndets beslut. Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet hafva deremot beslutat att, såsom orden lyda: "till fortsättande till Örebro af den, i öfverensstämmelse med Rikets Ständers vid sednaste Riksdag fattade beslut, påbörjade stambana, som, utgående från Götheborg, skulle, i riktning genom Westergöthland och Nerike fullbordad förena nämnde stad med hufvudstaden, anvisa 13,000,000 R:dr R:mt, med öfverlemnande till Kongl. Maj:t att bestämma de punkter, öfver hvilka banan bör dragas;" detta är dessa 2 Riks-Stånds beslut, och deruti innefattas ej blott de af Borgare-Ståndet anvisade 7,610,000 R:dr för jernvägens anläggning "till och förbi Götha canal", utan ock derutöfver 5,390,000 R:dr till fortsättande af samma bana till Örebro. Hvad beträffar de 7,610,000 R:drna, äro de således af 3 Stånd bifallna; och fördenskull kan enligt 69 § Regerings-Formen fråga ej uppstå om att votera öfver det af Bonde-Ståndet beviljade anslagsbelopp, 5.210,000 R:dr, enär tre Riks-Stånd förenat sig om 7,610,000 R:dr. Nyss åberopade 69 § lyder nu sålunda; "Då Stats-Utskottets förslag rörande antingen Statens reglerande eller Bevillningens derefter lämpade hela belopp, eller hvad till Riksgälds-Contorets utgifter och inkomster hörer, eller grunderna för Riksgälds-Contorets styrelse och förvaltning till pröfning hos Riks-Stånden förehafves, gälle hvad angående behandlingen af Utskotts afgifna förslag uti Riksdags-Ordningen stadgas; och skall saken afgöras efter tre Stånds beslut. Förena sig icke minst tre Stånd uti sammanstämmande beslut, då skall Stats-Utskottet förökas" etc. Nu hafva tre Stånd för ifrågavarande började stambanas fortsättande beviljat 7,610,000 R:dr och två Stånd derutöfver 5,390,000 R:dr eller i sammanräknad summa 13,000,000 R:dr; alltså kan enligt min uppfattning af 69 § Regerings-Formen ej annorlunda grundlagsenligt voteras än mellan de 7,610,000 R:dr, som tre Stånd bifallit, och de 13,000,000, som Adeln och Preste-Ståndet för ifrågavarande banas fortsättande anvisat. På grund häraf anser jag Högv. Ståndet böra afslå den föreslagna voterings-propositionen N:o 2 och besluta, att, då Ridderskapet och Adeln nu helt och hållet antagit Preste-Ståndets beslut i frågan, Preste-Ståndets beslut skall till contra-proposition antagas i den enda votering, som härutinnan behöfves och uti hvilken Borgare-Ståndets beslut blir Ja-proposition. Jag anser mig ock härvid böra fästa Ståndets uppmärksamhet på vigten af denna fråga. Tre Stånd äro öfverens derom att bevilja 7,610,000 R:dr; två Stånd vilja derutöfver anvisa en summa af 5,390,000 R:dr. Följaktligen har man grundlagsenligt endast att välja mellan dessa båda alternativer, ty det fjerde eller Bonde-Ståndets beslut måste anses hafva förfallit.

I detta yttrande instämde flera af Ståndets ledamöter.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Vid första genomläsningen af Utskottets förslag stannade jag i samma slut som den föregående talaren, att tre Stånd beviljat åtminstone den summa, som Borgare-Ståndet beviljat, eller 7,610,000 R:dr, men vid närmare eftertanke och genom discussion med andra har jag kommit till en annan öfvertygelse. Jag har nemligen frågat mig: är det verkligen till samma ändamål, som de tre Riks-Stånden anslagit nyssnämnde 7,610,000 R:dr? Borgare- och Bonde-Stånden hafva beviljat större och mindre summa för fortsättande af vestra stambanan i en bestämd vägsträckning enligt Kongl. Maj:ts och Stats-Utskottets förslag: Ridderskapet och Adeln samt Preste-Ståndet hafva anvisat en större summa, men ej i den sträckning, som Utskottet föreslagit, utan för banans fortsättande till Örebro. Sålunda hafva de respective Stånden ej beviljat ifrågavarande summor för samma bana eller till samma ändamål. Tre Stånd äro alltså ej i denna fråga sammanstämmande, ty endast två Stånd hafva anslagit medel till Örebro, hvaremot Borgare-Ståndet ej beviljat något till denna bana, hvadan fördenskull ej tre, utan endast två Stånd hafva fattat öfverensstämmande beslut. Då så är, får jag yrka bifall till hvad Utskottet härutinnan föreslagit.

Doctor **Sandberg**: Jemte det jag instämmer med den föregående talaren, som ådagalagt, att i denna fråga ännu ej är ett sammanstämmande tre Stånds beslut, synes det mig ock tydligt, att äfven hvad summorna beträffar ingen öfverensstämmelse finnes mellan de tre Stånden, ej ens derigenom att de mindre summorna ingå i de större. Det beror dock helt och hållet på tolkningen af Ståndets beslut, ty praxis kan man här ej åberopa, enär 69 § Regerings-Formen är så ny i sin nuvarande lydelse, att man ännu ej haft tillfälle till någon sådan. Af dessa skäl tror jag, att Högv. Ståndet bör bifalla detta förslag, sådant det af Ridderskapet och Adeln blifvit bifallet. När Adeln godkänt detsamma för att ej undertrycka Bonde-Ståndets mening, Borgare-Ståndet gjort sammalunda och intet tvifvel är, det ju ej Bonde-Ståndet skall fatta samma beslut, synes mig ej tillräckliga skäl förefinnas för oss att ogilla hvad Stats-Utskottet härutinnan föreslagit.

Prosten **Tellbom**: Vice-Talmannens sätt att utreda denna fråga var för mig icke något nytt, ty jag har hört berättas, att detsamma blifvit anfördt i ett annat Riks-Stånd; men jag har ej kunnat finna giltigheten af detta raisonnement. I förevarande voterings-proposition är ingalunda fråga om jernvägsanläggning mellan Stockholm och Cathrineholm. Det är väl sannt, att i 6:te punkten af Stats-Utskottets Utlåtande N:o 62 föreslås jemte anslag för fullföljande af vestra stambanans anläggning genom Vestergöthland till och förbi Götha Canal äf-

ven ett anslag för denna bansträckning; men detta anslag har ej något annat sammanhang med nu förevarande fråga än deruti, att begge dessa jernvägs-sträckningar af Kongl. Maj:t och af Stats-Utskottet ansetts böra höra till samma stambana. Men sjelfva anslagen äro alldeles skilda. Syftningen af Adelns och Preste-Ståndets beslut att höja det af Utskottet föreslagna anslagsbeloppet för vestra stambanans fortsättande i Vestergöthland tillåter jag mig ej att uttyda. Vice-Talmannen har tillåtit sig det. Men jag får förklara, att det icke på den grund, att medel anvisats för banans fortsättande till Örebro, bör antagas såsom visst, att jernväg skall komma att anläggas från Köping till Stockholm; lika litet som det kunde tagas för afgjordt, att, om en jernväg nu beslötes från Stockholm till Cathrineholm, den vestra stambanan nödvändigt dermed skulle förbindas till *en* bana.

Hvad en annan talares yttrande, att 69 § Regerings-Formen ej har någon praxis för sig, angår, är det väl sannt, att innehållet i denna paragraf blifvit under denna Riksdag till en del förändradt; men angående frågors afgörande i Förstärkt Stats-Utskott är innehållet dock väsendtligen detsamma som förr, och paragrafen har hittills så tolkats, som jag nyss tog mig friheten att göra.

Åfvenledes beder jag att få bemöta en anmärkning, som jag visserligen ej här hört uttalas, men som annorstädes anförts till försvar för Utskottets mening. Man har nemligen sagt, att Adeln och Preste-Ståndet ej beviljat 13 millioner till samma väg, till hvilken Borgare-Ståndet anvisat 7,610,000 R:dr, men detta är ogrundadt, ty Adelns och Preste-Ståndets beslut afse just samma väg: ordalydelsen af sistnämnde två Stånds beslut: "till fortsättande *till* Örebro" utvisar ju klarligen, att det ej kan vara fråga om någon väg *från* Örebro, ej heller derom, att vägen icke skulle fortsättas i Vestergöthland. När man sålunda närmare tager i betraktande Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets beslut, kan den af Utskottet framställda åsigten på intet sätt försvaras.

Prosten **Berlin**: Hvad resultatet kan blifva af denna discussion vet jag ej, ty tre Stånd hafva väl redan bifallit ifrågavarande förslag eller komma åtminstone att göra så, men för principens skull och för att undvika för framtiden farliga præjudicater vore det af vigt, om här ett annat beslut fattades, äfvensom consequensen fordrar, att man härutinnan håller sig till samma åsigt som förr. I Stats-Utskottet höll pluraliteten före, att man borde häfda Bonde-Ståndets rätt att få sin mening under omröstning, på den grund att besluten i alla fyra Riks-Stånden vore olika och ej kunde smälta tillsammans. Sedan Adeln nu utbytt ordet "för" mot "till" och insatt "Riksmynt" efter R:dr samt sålunda i allo antagit samma beslut

som Preste-Ståndet, återstå emedlertid endast tre meningar. Men såsom Prosten Tellbom redan visat, includera Adelns och Preste-Ståndets beslut om de 13 millionerna äfven de af Borgare-Ståndet beviljade 7,610,000 R:dr. För min del tillhörde jag i dessa frågor ej Preste-Ståndets majoritet, men klart är, att då man här med stor pluralitet vägrade anslag till Cathrineholms-vägen, så var meningen med det af Ståndet fattade beslutet om förhöjandet af anslagssumman för vestra stambanans utsträckning till Örebro att från Alingsås fortsätta banan genom Vestergöthland och Nerike, så att 7,610,000 R:dr skulle användas för vägen fram till Götha Canal och derutöfver 5,390,000 R:dr för banans fortsättande vidare emot öster fram *till* Örebro, ej *från* Örebro. Då sålunda tre Stånd beslutat ett anslag af 7,610,000 R:dr för jernvägen till Götha Canal, måste Bonde-Ståndets mening anses hafva förfallit. Att godkänna detta förslag vore ett vådligt præjudicat, ty man vet, att Bonde-Ståndet vid flere Riksdagar yrkat och af alla krafter sökt genomdrifva, att deras mening måtte komma under omröstning i Förstärkt Utskott, så att, om två Stånd beviljat 4,000 R:dr, ett Stånd 3,000 och Bonde-Ståndet afslagit allt anslag, samt sålunda tre Stånd beviljat åtminstone 3,000 R:dr, Bonde-Ståndet ändock påstått, att deras mening, som varit ett förvägrande af allt anslag, borde komma under omröstning för att bestämma contra-proposition. Hittills har väl detta ej lyckats och skälet dertill är ganska klart. Nu är det således vådligt att beträda denna bana och votera mot tre Stånds sammanstämmande beslut, som möjligen genom en hastig omkastning i opinionen skulle kunna öfverändakastas. Så skulle här 5 millioner i voteringen möjligen kunna segra och följaktligen blifva Rikets Ständers beslut trots tre Riks-Stånds i motsatt syftning redan förut yttrade mening. Aro nu, som sagdt, dessa voterings-propositioner redan af 3 Stånd godkända, kan saken väl ej för denna gång hjelpas, men det torde ändå vara af vigt att häremot protestera och till Utskottet återförvisa frågan. Jag yrkar sålunda återremiss i ändamål att få Böndernas mening exterminerad och endast *en* voterings-proposition i denna fråga behörigen uppsatt och framställd, nemligen emellan Borgare-Ståndets beslut att anslå 7,610,000 R:dr, och Adelns samt Preste-Ståndets numera fullt öfverensstämmande beslut att anslå icke allenast dessa 7,610,000 R:dr, utan 5,390,000 R:dr derutöfver, eller en sammanräknad summa af 13,000,000 R:dr Riksmynt.

Härmed förenade sig Biskop *Bergman*, Doctorerna *Björkman* och *Nordlander* samt Prosten *Melén*.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Emot Prosten Tellboms anförande har jag några anmärkningar att göra. Han yttrade,

att anslagen ej hafva med hvarandra att göra och att man borde skilja dem åt; detta är sannt, men vägsträckningarne hafva så mycket mera med hvarandra att göra. 6:te punkten i Utskottets Utlåtande N:o 62 lyder så: "att Rikets Ständer, för påbörjande och fortsättning af arbetena å vestra stambanan från Stockholm öfver Södertelje mot Cathrineholm, måtte, till utgående under innevarande samt nästkommande 3:ne år, eller under tiden till 1860 års slut, anvisa en sammanräknad anslagssumma af 5,679,000 R:dr, och för fullföljande af samma banas", märk *samma* banas! "anläggning genom Vestergöthland till och förbi Götha Canal 7,610,000 R:dr; äfvensom för fullbordande af bangården jemte verkstäderna i Götheborg 465,000 R:dr, eller tillsammans 13,754,000 R:dr R:mt." Borgare- och Bonde-Stånden hafva nu beslutat vägen sådan som Stats-Utskottet föreslagit den, sålunda i en bestämd vägsträckning. Man säger, att tre Stånd hafva fattat sammanstämmande beslut i afseende på vägen till Götha Canal, men är det verkligen så? Två Stånd hafva beviijat medel för banans fortsättande till Örebro; Borgare-Ståndet har ej fattat något dermed sammanstämmande beslut. Sålunda finnes här ej ett sammanstämmande tre Stånds beslut, ty ändamålet eller sjelfva vägsträckningen är ej densamma. Jag är fullt ut lika angelägen som någon annan att hålla i helgd tre Stånds beslut. Men när dettn icke är så, bör man vara lika angelägen, att man ej subsumerar ett Stånds beslut under ett annat, då besluten ej röra alldeles samma sak eller bevilja anslag till samma ändamål. En återremiss vill jag dock ej motsätta mig, ty dermed læderas ej grundsatsen rörande tre Stånds beslut såsom Rikets Ständers.

Till svar å hvad Prosten Tellbom mot mig anmärkt får jag slutligen erinra, att jag ingalunda tillåtit mig någon tolkning af Adelns och Preste-Ståndets beslut, utan endast tagit dessa beslut sådana de efter ordalydelsen befinnas.

Professor **Lindgren**: I händelse att Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets beslut verkligen skulle innebära, att den s. k. vestra stambanan, eller den, som skall komma att sammanbinda Stockholm med Götheborg, skulle i sträckning norr om Mälaren dragas öfver Örebro, då skulle jag medgifva riktigheten af Biskop Annerstedts argumentation, eller att den af de båda första Stånden föreslagna anslagssumman, 13,000,000 R:dr R:mt, för banans framdragning under instundande statsreglerings-period till Örebro kunde möjligen anses såsom anvisad till ett annat ändamål än det, som med de af Borgare- och Bonde-Stånden anvisade summor för vestra banans fortsättande endast till och förbi Götha Canal vore af dessa Stånd afsedt, enär dessa Stånd ansett den s. k. vestra stambanan böra från Stockholm dragas söder om Mälaren. Men

nu är detta långt ifrån att vara förhållandet. Åtminstone vet jag, att jag sjelf, som i denna fråga tillhört Ståndets majoritet, voterat för jernvägens fortsättning till Örebro utan alla sidoblickar till den riktning norr eller söder om Mälaren, som den från Stockholm en gång mötande jernbanan må komma att taga, och för att en sådan opartiskhet för denna så ifrigt omtvistade riktning tydligen måtte ådagaläggas, så öfverlemnas ju samma beslut, som rörer anslagssumman för vägen till Örebro, åt Kongl. Maj:t att efter sin egen visa omprölning afgöra den väg, banan ifrån Hjulö, dit sträckningen är oomtvistad, må taga. Skulle än nu så gå, att Kongl. Maj:t bestämde sig för vägen öfver Svartå, ett bestämmande, som visserligen skulle innebära en lutning till deras åsigt, som ifra för den från Stockholm en gång mötande banans sträckning norr om Mälaren, så ligger ju dock deruti alldeles intet hinder för nästkommande Ständer att välja södra vägen, som, framdragen till Hallsberg, der skulle komma att mötas af en sammanbindningsbana från Örebro. Bestämmer sig åter Kongl. Maj:t, hvilket vill synas mig vida sannolikare, för den från Hjulö gående banans dragning öfver Hallsberg, så är ju derigenom en för den från Stockholm mötande banans sträckning söder om Mälaren gynnsam häntydning för framtiden gifven. Med ett ord, vägen från Hjulö må af Konungen bestämmas huru som helst, så lära väl, så länge det ej kan bestridas, att icke ens den af Borgare-Ståndet anslagna summan af 7,610,000 R:dr räcker till att hinna fram till Hjulö, de af Borgare- och Bonde-Stånden anvisade summorna omöjligen kunna anses vara gifna till något annat ändamål än de 13 millioner, hvilka Adeln och Preste-Ståndet beviljat för banans framdragning utöfver Hjulö till Örebro, liggande således den af Borgare-Ståndet anslagna summan innesluten i den af de båda första Stånden voterade, hvilka skilja sig från Med-Stånden blott deruti, att de derutöfver anvisat ett plus för banans fortsättande till Örebro. Skulle deremot det kunna antagas, att den af Borgare-Ståndet bifallna summan, för att icke tala om den mindre, som för samma ändamål af Bonde-Ståndet blifvit anvisad, skulle icke blott räcka till att framdraga banan till Hjulö, utan till och med att gå ännu längre in på det omtvistade området, då och då först skulle Biskopens argumentation blifva i någon mon riktig. Men då ett sådant antagande är omöjligt och det således är gifvet, att till och med med Borgare-Ståndets summa icke en tum jernväg kan komma byggas in på det område, som är tvistigt, så finner jag den af detta Stånd äfvensom den af Bonde-Ståndet föreslagna ännu mindre summan gifna till alldeles samma ändamål som den af Adeln och Preste-Ståndet anvisade högre, och att, då den lägre ziffran alltid innefattas i en högre, således den lägsta summan, eller den af Bonde-Ståndet föreslagna,

slagna, bör utur voterings-propositionerna extermineras; förenande jag mig med Prosten Berlin i yrkande om återremiss af dessa punkter i Betänkandet, för att nya voterings-propositioner rörande denna fråga måtte af Utskottet uppsättas.

Prosten *Carlander* och Kyrkoherden *Sondén* instämde.

Prosten **Tellbom**: Endast några få ord. Vice Talmannen har ytterligare sökt åstadkomma en bevisning genom uppläsande af 6:te punkten i Stats-Utskottets Utlåtande N:o 62. Men jag får erinra derom, att samma Utlåtandes 2:dra punkt, som tillstyrker, att Rikets Ständer må godkänna, antaga och fastställa ett visst system för Statens jernvägs-byggnaders utförande, af Rikets Ständer är afslagen, och att 3:dje punkten, som afhandlar systemets detaljer, genom Riks-Ståndens beslut har förfallit. Således finnes ej något Rikets Ständers beslut, hvarigenom en vestra stambana blifvit antagen och fastställd. På denna grund yrkade jag ock inom Stats-Utskottet, när detta nu föredragna memorial N:o 97 der afhandlades, att vägen från Stockholm till Cathrineholm ej borde få benämnas "Vestra Stambanan", utan kallas endast "en jernbana från Stockholm öfver Södertelje mot Cathrineholm". Man svarade mig då, att namnet vore likgiltigt och gerna kunde qvarstå. Nu synes det dock, som om namnet verkligen ej saknade vigt; och detta är ej första gången, som ett namn har en sådan. Vice-Talmannens bevisning förlorar emellertid all sin kraft, sedan frågan om den föreslagna jernvägs-sträckningen genom Södermanland såsom Vestra Stambana i följd af Rikets Ständers beslut förfallit.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Hvad den föregående Talaren anmärkt hörer ej till denna punkt. Här är endast fråga om 6:te punkten, och den är i hufvudsaken af två Stånd bifallen; dessa åtskilja sig endast i summorna och just derföre kan intetdera af dessa Stånd sägas till någon del hafva instämt i Adelns och Preste-Ståndets beslut, hvilka Stånd icke bifallit denna §. För att bevisa att tre Stånd verkligen öfverensstämma i sina beslut, måste man bevisa, att Borgare- eller Bonde-Ståndet beviljat den af hvardera anslagna summan "till fortsättning till Örebro" af den påbegynta vestra jernvägen. Sådant kan man likväl ej ens *försöka* att påstå. Då således anslagen icke i alla afseenden äro gifna för samma ändamål, kunna de ej heller sägas öfverensstämma. Likväl vill jag ej motsätta mig en återremiss, lika med hvad jag ock nyss yttrade; en sådan kan vara föranledd af andra skäl, dem jag väl skulle kunna, men anser för öfverflödigt att nu anföra; derigenom trädes ej Med-Ståndens rätt för nära, hvilket jag skulle tro komme att inträffa, derest Ståndet afslog voterings-propositionerna.

Prosten **Berlin**: Borgare-Ståndet kunde naturligtvis ej säga, att vägen skulle gå till Örebro, då de af dem anvisade medel endast räckte till Hjulö vid Götha canal; Adeln och Preste-Ståndet åter, som ansågo, att hvad som inbesparades på Cathrineholmsbanan, kunde tilläggas anslagen för vägen genom Westergöthland, utsatte Örebro såsom tills vidare slutpunkt för arbetet. Sålunda äro väl alla de nämnde tre Ståndens beslut så till vida öfverensstämmande, att de innehålla ett godkännande af Westgöthabanans vidare fortsättande, så långt medlen kunna räcka, först och främst till Götha canal och sedan vidare till Örebro. Jag minnes ganska väl, huru här vid discussionen i denna fråga en Talare yttrade, att redan vid Hjulö eller då man hunnit dit darrade marken under foten, och då var väl ock meningen, att man skulle först bygga fram till den punkten. Jag ansåg det också såsom ett vackert prof på opartiskhet, att man ej ville bestämma något om vägens sträckning från Hjulö, utan öfverlemna denna sak till Kongl. Maj:ts Nådiga beprövande, för att ej gifva öfvertag hvarken åt Södra eller Norra Mälarevägen. I Adelns och Preste-Ståndets beslut includeras sålunda otvifvelaktigt jernvägens fortsättande i Westergöthland till Götha canal och sedan ytterligare ett anslag för vägsträckningen till Örebro.

Hvad utdömandet af namnet "Vestra Stambanan" för vägen till Cathrineholm beträffar, tror jag det vara tillbörligt, att de två Riks-Stånd, som beviljat medel till densamma, äfven böra få gifva den namn, helst då detta stämmer öfverens med det namn, Kongl. Maj:t för sagde väg föreslagit. De båda öfriga Stånden, som ej vilja höra talas om denna väg, böra väl ej komma att bestämma dess namn; de må för öfrigt kalla den hvad de vilja, om frågan derom förfaller. Men till dess får väl ifrågavarande vägsträckning behålla det namn, hvarmed man hittills benämnt den.

Slutligen vill jag förklara, att derest man nu i denna fråga rörande voterings-propositionerna ger vika, kan man lätt komma att en annan gång gå ännu längre, så att om Bonde-Ståndet endast ville anslå 10 R:dr, men de öfriga Stånden ojemförligt större summor, så skulle ändock Bonde-Ståndets mening kunna komma under omröstning och tilläfventyrs äfven blifva segrande. Det är lätt att inse, huru vådligt sådant i en framtid kan blifva.

Professor **Lindgren**: Jag ansåg mig temmeligen tydligt hafva i mitt förra anförande bemött Biskop Annerstedts påstående, att de af Borgare- och Bonde-Stånden anvisade summorna skulle afse ett annat ändamål än den summa, som af de båda andra Stånden blifvit föreslagen, då jag sökte ådagalägga, att det jernvägsarbete, som för de af Borgare- och Bonde-Stånden voterade anslagen skulle kunna komma att till-

vägabringas, skulle på tumen träffa in med det, som kunde åstadkommas för den högre summa, som af Adeln och Preste-Ståndet blifvit beslutad, så långt nemligen som de af Borgare- och Bonde-Stånden anvisade medel lemnade tillgång, alldenstund vägsträckningen af den vestra stambanan vore alldeles oomtvistad för hela den väglängd, som med de af Borgare-Ståndet voterade 7,610,000 Riksdalerna skulle kunna byggas. Men då min värde motståndare icke häraf funnit sig öfvertygad, må jag tillägga, att så väl Ridderskapet och Adeln som Preste-Ståndet tvifvelsutan tänka alldeles lika med de båda andra Stånden i den punkten, att den vestra stambanan bör dragas fram till Stockholm, en åsigt, den jag icke vet, att någon inom hela Representationen bestridt, hvaraf, om man också urgerar betydelsen af namnet "den vestra stambanan", otvetydigt följer, att det är för enahanda ändamål eller för en jernbana, som skall sammanbinda Stockholm med Götheborg och som åtminstone redan är bestämd i sträckningen från Götheborg till Hjulö, som alla fyra Stånden voterat de olika summorna med den enda skillnaden, att de båda första Stånden vilja under näst instundande Statsreglerings-period hinna ett stycke längre och utan hänsyn till den från Stockholm en gång mötande banans sträckning draga jernvägen fram till Örebro, hvarigenom ett stort mål vore vunnet, medan man väntade på banans fulländning fram till hufvudstaden, vare sig norr eller söder om Mälaren, hvarom det må tillkomma nästa Ständer att besluta.

Prosten **Tellbom**: När jag sist hade ordet, glömde jag att tillkännagifva, att då återremiss blifvit yrkad och många bland Ståndets Ledamöter deruti instämt, jag ej har något emot, att en återremiss af Högv. Ståndet beslutas.

Prosten **Lagergren**: Man ser af Betänkandet, att det resultat, hvartill Utskottet kommit, förorsakats af den besynnerliga tolkning, Utskottet gifvit åt de respective Riks-Ståndens beslut, och hvarigenom dessa blifvit fyra helt olika. På sådant sätt har Utskottet banat sig väg till rättigheten att låta Bonde-Ståndets mening äfven komma under omröstning. När nu emellertid Adeln helt och hållet jemkat ordalagen i sitt beslut efter Preste-Ståndets, har ock den skenbara orsaken till detta Utskottets förslag försvunnit och Utskottet saknar nu dertill allt skäl. Stats-Utskottet har angifvit två utgångspunkter för den vestra stambanan, nemligen Stockholm och Götheborg. Denna ordning har Stånden följt. Adeln och Preste-Ståndet hafva afslagit den förra utgångspunkten, Bonde- och Borgare-Stånden antagit begge. Skulle nu Adeln och Preste-Ståndet icke få öka det vägstycke, som från Götheborg utginge, utöfver hvad Borgare- och Bonde-Stånden medgifvit, med mindre

än att det först af alla fyra och sedan det af tre bifallna vägstycket, ehuru både i sträckning och kostnad detsamma, skulle oaktadt denna fullkomliga likhet dock förklaras olika och sålunda nödvändigt behöfva röstas så väl om likheterna som olikheterna. Något annat än en sådan ökning i samma sträckning är icke Adelns och Preste-Ståndets beslut, helst Kongl. Maj:t är obetaget att i allo bestämma riktningen antingen öfver Svartå eller Halsberg, eller hur han annars vill. Skulle nu, om 3:ne Stånd beviljat anslag åt Cathrineholmsvägen, men det ena gått längre än de öfriga, ej den längre vägen och den i följd deraf beviljade större summan i sig inbegripit den kortare sträckningen och det lägre anslaget. Deruppå hänger frågan, som här bör besvaras. — Att för öfrigt Preste-Ståndet fattade sitt beslut helt och hållet oberoende af Norra eller Södra Mälarevägen, ådagalägges äfven deraf, att då man vid discussionen om den ifrågasatta jernbanan till Upsala talade om den fingervisning norrut, som genom Preste-Ståndets ifrågavarande beslut skulle vara en följd, protesterade många af Ståndets Ledamöter emot en sådan tydning af beslutet och visade, att man beviljat medel för jernvägens fortsättning till Örebro utan afseende på banans vidare riktning mot hufvudstaden.

Jag yrkar sålunda återremiss af förevarande förslag till voteringspropositioner, helst genom bifall ett vådligt præjudicat för framtiden kunde åstadkommas, hvilket genom tillerkännandet af voteringsrätt för ett Stånds beslut i motsats mot de 3:ne öfrigas tilläfventyrs torde göra det Förstärkta Stats-Utskottet till något jemförligt med Förstärkt Bevillnings-Utskott, hvilket vore fullkomligt stridande mot Grundlagens mening.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Jag har begärt ordet, ej för att motsätta mig återremiss, utan för att besvara några här gjorda anmärkningar. Professor Lindgren har sökt visa, att Ståndet ej haft i tankar någon annan väg än de öfriga Stånden, utan endast ytterligare beviljat anslag till denna vägs fortsättande, men nu är ej i fråga, om hvad Ståndet eller en del dess Ledamöter möjligen tänkt, utan vi hafva här endast att hålla oss till ordalydelsen i de respective Riks-Ståndens beslut. Om Adeln och Preste-Ståndet hade så affattat sitt beslut, att de enligt Utskottets förslag beviljat 7,610,000 R:dr, och *derutöfver* för banans fortsättande till Örebro 5,390,000 R:dr, då hade de tre Stånden verkligen varit ense om beviljande af 7,610,000 R:dr för samma ändamål. Men då sådant ej är förhållandet, bör man strängt hålla sig till formen; ordalagen i Ståndens beslut äro i min tanke oförtydbara och öfverensstämma ej sinsemellan, enär Borgare- och Bonde-Stånden ingalunda beviljat medel för en väg till Örebro. Då så är, kan jag ej underlåta att framhålla mina betänkligheter i detta afseende.

Professor **Lindgren**: Med anledning af den förda discussionen mellan mig och Biskop Annerstedt ber jag att till den värde Ledamoten få framställa följande triviala fråga: "Om af 2 personer, som båda resa t. ex. till Upsala, den ena vid framkomsten dit fortsätter resan till Gefle, kan det väl påstås, att de icke gjort res-sällskap, och att de icke för enahanda ändamål, att nemligen till Upsala framkomma, användt sina dit utgifna respenningar?"

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Till svar härå får jag nämna, att om trenne personer beslutat sig att resa till Gefle och en tredje att färdas till Upsala, så är dermed visserligen ingen resa för alla tre till Upsala beslutad, likasom ej den sistnämnde skyldig att deltaga i de öfriges rese-cassa för vägen till Gefle.

Härmed slöts öfverläggningen, och fann Preste-Ståndet till följd af Ridderskapets och Adelns ofvanberörde beslut serskild votering emellan de meningar, hvilka i voterings-propositionen N:o 3 upptagas, icke erforderlig, men *återremitterade* uppå derom i vederbörlig ordning gjord proposition samtlige voterings-propositionerna, som angå frågan om anslagssummorna för fortsättningen af den från Götheborg utgående jernvägsstambanan, eller de under N:is 2, 3 och 4 föreslagna, för vinnande af nödig ansedd ändring af sagde voterings-propositioner.

Utskottets sid. 6 gjorda hemställan i fråga om redactionen af beslutet om den till Lund redan färdiga stambanans fortsättning *bifölls*.

Voterings-propositionerna N:is 5, 6, 7, 8 och 9 *godkändes*.

Vid föredragningen af Utskottets yttrande sid. 9 med afseende på 10:de punkten i Utlåtandet N:o 62 begärdes ordet af

Professor **Lindgren**, som anförde: Då jag vet, att vid discussionen hos Ridderskapet och Adeln öfver denna punkten det starkt ifrågasattes, huruvida Stats-Utskottet hade rätt tolkat Preste-Ståndets beslut rörande det af Utskottet föreslagna anslagsbeloppet af 1,400,000 R:dr R:mt till en sammanbindningsbana mellan Örebro och Askersund, och att man till och med yrkade, att Adeln borde uppskjuta med att öfver denna punkt i detta Betänkande besluta, till dess att Preste-Ståndet hade förklarat sitt förr afgifna utlåtande, ber jag att för egen del och, jag dristar säga det, i hela Ståndets namn få till protocollet förklara, att Stats-Utskottet har fullkomligt riktigt fattat Preste-Ståndets mening vara den, att någon *serskild* an-

slagssumma till någon sammanbindningsbana mellan Örebro och Askersund icke af Ståndet blifvit beviljad, ehuruväl derutaf ingalunda följer, att ju icke Ståndet till följe af sitt rörande 6:te punkten (angående anslagen till arbetena å vestra stambanan) fattade beslut, i fall Kongl. Maj:t skulle bestämma den vestra banans dragning öfver Halsberg till Örebro, medgifvit, att så stor del af de af Ståndet anvisade 13 millionerna, som erfordras, må användas på vägen mellan Halsberg och Örebro, som alltid utgör en del af Örebro-Askersunds-banan.

Häruti hördes Doctor *Nordlander*, Prostarne *Berlin* och *Lagergren* m. fl. af Ståndets Ledamöter instämma.

Utskottets ifrågavarande yttrande *lades* derefter *till handlingarne* med förklarande, att detsamma af Ståndet *gillades*.

Utskottets hemställan sid. 10 rörande 11:te punkten *lades till handlingarne*.

Voterings-propositionen N:o 10 *godkändes*.

Då slutligen till pröfning företogs Utskottets förslag och hemställanden i fråga om 24:de punkten af Utskottets Utlåtande N:o 62, begärde

Contracts-Prosten **Runsten** ordet och yttrade: I denna vigtiga fråga må det tillåtas äfven mig att yttra hvad jag derom tänker. Jag har förut ej deltagit i öfverläggningarne rörande frågans detaljbestämmelser, vare sig vid föregående eller vid innevarande Riksmöte, samt har ock derföre nu ej utan möda kunnat följa föredragningen af de qvistiga voteringspropositionerna. Så mycket finner jag dock, att här är fråga om "Stats-jernbanor" och om upptagande af "Statslån" för sådana banors anläggande. De åsigter och meningar, som i det afseendet gjort sig här gällande, kan dock jag för min del icke biträda, då det omöjligen velat lyckas mig att i frågan om besagda Stats-jernbanor komma till annan öfvertygelse än den, att ifrågavarande Statslån för sådant ändamål måste vara både *statsvidriga* och *vådliga* samt *bedrägliga* och måhända äfven *Grundlagsstridiga;* och må jag till någon förklaring af hvad jag dermed menar hafva äran reservationsvis bifoga följande anmärkningar.

Vägars anläggning har hittills varit och är visst ännu enligt hos oss gällande lag och författningar en privatangelägenhet, som enligt Byggninga-Balkens 25 Cap. 8 § åligger jordbruket. Icke heller har väl ännu samma gamla goda lag blifvit afskaffad af den omständigheten, att hittills brukliga sandvägar börjat utbytas emot nya, belagda med jernskenor. Men

om ock derföre redan de Stats-utgifter borde anses för *statsvidriga*, som för de nya väganläggningarna blefve bestridda med Statens behållna eller sjelfegande medel, så måste väl än mera sådana statsutgifter böra anses för *statsvidriga*, då de skola bestridas med endast upplånade Statsmedel. Man har nyligen här mycket ordat om hvad man kallat "systemet" och om saknaden af ett sådant i våra offentliga förhållanden. Men ett sådant finnes dock verkligen och består uti en förunderlig och olycksbådande det allmännas eller Statens inblandning i snart sagdt alla det enskilda lifvets angelägenheter. Städernas tolagsinkomster, jordbrukets, industriens, commercens, familjens, barnauppfostrans, fattigvårdens privatåliggandan må Stats-lagstiftningen och Stats-styrelsen gerna åtaga sig att reglera. Men då Staten derutöfver försöker att jemväl öfvertaga bestridandet af de kostnader, som för sådana privat-åliggandens pecuniära ombesörjande erfordras, då tager den sig vatten öfver hufvudet och bereder dermed sin egen undergång.

Upptagandet af ifrågavarande Statslån anser jag vidare ganska *vådligt* och äfventyrligt och behöfver väl såsom skäl för denna min mening endast åberopa storleken af den skuldsättning, hvari man vill störta riket. Så mycket vådligare förefaller det mig, när jag betänker den nuvarande financiella krisen och den skuldsättning, hvarför Staten redan häftar. Riks-Banken har som bekant redan 20 millioner sedlar utelöpande, som ej af metallisk valuta motsvaras; dessa sedlar äro således skuldsedlar, för hvilka Rikets Ständer eller rättare Rikets skattskyldige innevånare i sista hand stå i ansvar. Man må ock tänka på de utomordentliga utgifter, som nu för olika ändamål äskas och såsom erforderliga anslås, samt ej heller förgäta den förskräckliga skuldmassa, som Privat- och Filial-Banker samt Hypotheks-Föreningar åsamkat landet, uppgående till ett skuldbelopp af mångtaliga millioner. Men då nu redan en så stor skuld belastar den Svenska jorden och den Svenska Staten, är det väl i hög grad vådligt, förfärligt och äfventyrligt att med ytterligare 20 millioner öka statsskulden.

Det föreslagna företaget att medelst upptagande af Statslån anskaffa de för ifrågavarande ändamål erforderliga capitaler anser jag ock vara i det afseendet *bedrägligt*, att de Statsobligationer, som för lånets erhållande komma att utgifvas, fastän de kallas med afseende på tidsbestämmelsen för deras infriande fonderade, dock väl icke äro det i sjelfva verket, utan fastmera innebära hvad man kallar en sväfvande skuld. Jag vågar kalla den så, emedan ingen reel valuta finnes för densamma, utan endast det abstracta begreppet "statscredit", som dock ingalunda innebär någon för handen varande verklighet, utan endast en anvisning på hvad en ännu osedd framtid möjligen kan bära i sitt sköte. Det är nemligen på de framtida tillgångar, hvilka genom bevillningar och utlagor må kunna

anskaffas, som statscreditens och de deruppå fonderade statsobligationernas blifvande sanning och verklighet ytterst hvilar. Men derest i den påräknade framtiden tilläfventyrs hungersnöd, brist, krig med öfvermäktiga fiender och annat sådant inträffar, och alla tillgångarne för dylika ändamål medtagas, eller tilläfventyrs icke ens för sådana behof kunna anskaffas, hvar skall man då taga amorterings- och liqvidations-capitalerna, lånen må då vara tagne utomlands eller inomlands. Äro de inländska, göres väl i dylikt fall statsbankrutt, d. v. s. Staten inlöser ej sina obligationer med full valuta, utan lemnar endast en viss del af det ursprungliga capitalet, såsom det tillgick med den vid 1830 års Riksdag beslutade och 1834 i verket satta realisationen, då de sedelinnehafvande fordringsegarne fingo åtnöja sig med 37½ procent af fordrings-beloppen. — Men vore lånen åter utländska, skulle det nog än mera visa sig, att de ej varit fonderade, ty borgenärerne skulle då ej åtnöjas med en viss procent allenast, utan förpantningar och äfven föryttringar af landets fastigheter blefvo då i nödens stund oundgängliga. Men på sådant sätt skulle ju det Svenska folket i mistning af sina fastigheter och utan eget fotfäste i den Svenska jorden sjelft blifva i stället för den ådragna statsskulden liksom sväfvande i luften eller återförsatt i dess ursprungliga nomadtillstånd. Man talar nu mycket om ett jernvägsnät öfver hela landet, liksom ämnade man dermed tillfiska åt land och folk omätliga fördelar. Men det borde väl kanske med mera skäl kallas en tvångströja på den Svenska statskroppen eller en jernklädning för dess fasthållande under penningtyranniets fångenskap, till dess man betalt den yttersta skärfven.

Men tilläfventyrs äro ock de beslut, man nu går att fatta, *grundlagsstridiga*. Statslånet har ytterst sin fond i fastighetsvärdet, enligt hvad nyss antyddes, och sålunda skulle lätteligen 78 § Regerings-Formen kunna komma att öfverträdas. Väl vet jag, att Konungen eger att med Rikets Ständers samtycke upptaga såväl inländska som utländska lån, men detta bör väl endast ske, om behofvet så kräfver. Och så bör väl äfven hit hänföras den 61 § Regerings-Formen så lydande: "Alla de afgifter, som Rikets Ständer under de i föregående § nämnde titlar beviljat, skola utgöras intill slutet af det år, under hvars lopp den nya Bevillningen af Rikets Ständer fastställd blifver"; men enligt denna ordalydelse ega således Rikets Ständer allsingen rätt att ålägga bevillning för längre tid än den treåriga, som förflyter intill nästa Riksdag. Och huru förhåller det sig då med grundlagsenligheten i beslutet att upptaga fonderade statslån, som ju äro annuitetslån, eller icke blott upptagas till liqvid på tre år, utan till liqvid under en tid af flera på hvarandra följande triennier? Om än det Statslån, som nu är i fråga, erhölles på det vilkor, att hela det lånta capitalet skulle t. ex medelst en årlig afbetalning till ett belopp af 5 à 6 procent å

det ursprungliga lånet beräknas blifva på omkring 40 års tid till fullo liqvideradt, så skulle i alla fall dermed ej blott hela den ursprungliga lånesumman vara på hela tiden med vida mera än dess dubbla belopp återgäldad, utan ock de årliga procent- och amorterings-afgifterna hafva utgått under mer än tretton triennier, och då man nu vill öfverlemna åt Riksgälds-Contorets Fullmäktige att om allt sådant för kommande tider besluta, så har man ju dermed i sjelfva verket åt dem uppdragit den makt, som det först skulle tillkomma tretton påföljande Riksmöten att medelst städse förnyade triennala bevillningar utöfva. Men att på sådant sätt gå kommande Rikets Ständer i förväg och dermed afhända dem den sjelfbeskattningsrätt, som först dem sjelfva tillkommer, det vore väl icke rätt värdigt deras nuvarande företrädare, enär det ju vore en makt-usurpation, som ligger i en alltför öppen och tydlig strid emot åberopade 61 § Regerings-Formen, att den skulle ens af stundens hänförelse kunna rättfärdigas.

Emellertid har jag emot ett sådant förfarande härmedelst velat på de grunder och skäl, som här ofvan blifvit antydda, nedlägga i det Högv. Ståndets Protocoll min protest, och som jag, först nyligen vid denna Riksdag såsom Stifts-Fullmäktig anställd, icke haft äran öfvervara det blifvande beslutets långvariga förberedelser, må jag äfven härmed gifva min önskan tillkänna att ej heller behöfva med min röst vid slutvoteringarne i Förstärkt Utskott deltaga.

Doctor **Björkman**: Att en skuldsättning blir nödvändig, torde väl få anses för gifvet; men önskligt vore, att den blefve så liten som möjligt. Jag anhåller fördenskull om närmare upplysning af Höglofl. Stats-Utskottets Ledamöter, huruvida en dylik upplåning ovilkorligen skall behöfvas äfven för de anslagsbelopp, som redan förskottsvis äro utanordnade i och för jernvägarne; ty lyckligt skulle det vara, om Statstillgångarne kunnat så beräknas, att de betäckte åtminstone detta års utgifter för ifrågavarande ändamål.

Doctor **Sandberg**: Jag vill gå ännu ett steg längre än den föregående Talaren, och anhåller sålunda om upplysning, huruvida ej allt hvad som under denna statsreglerings-period kan erfordras för jernvägarne kan bestridas af Statens tillgångar med undantag af sådant, som måste från utlandet införskrifvas.

För öfrigt får jag åberopa mitt under den 12 sistlidne Juni afgifna yttrande i denna fråga, deri jag sökte visa fördelarne deraf, att anläggandet af jernbanorna öfvertoges af enskilda med bidrag af Statsmedel.

Prosten **Berlin**: Med anledning af de frågor, som föregående Talare framställt, får jag anmärka, att desamma redan af Stats-Utskottet blifvit besvarade. I förra Utlåtandet, N:o 62, föreslog nemligen Utskottet, att öfverskotten och besparingarne af Statsmedlen skulle till jernvägarne användas, men denna åsigt ogillades af tre Stånd, som rent ut förklarade, att besparingarne ej skulle för nämnde ändamål disponeras. För min del anser jag det till och med för en olycka, att hittills jernvägs-anläggningarne skett för sådana medel, hvarigenom det nu ock händt, att Riksgälds-Contoret kommit i trångmål. — Sista gången denna fråga härstädes förevar, framhöll Doctor *Gumælius* ock på ett utmärkt sätt, huru olyckligt det vore, om ifrågavarande medel toges till jernvägarne och sålunda undanrycktes hvad som till landets framskridande i alla möjliga riktningar så väl kunde behöfvas. Kommande generationer böra väl ock rättast öfvertaga sin andel af denna skuld, då de i ännu högre mon än vi komma att skörda fördelarne deraf. Också kan det icke ifrågasättas, att ju Riksgälds-Contoret skall återfå hvad det för ifrågavarande ändamål utbetalar under innevarande år, då Ständernas beslut just innehåller, att Riksgälds-Contoret skall utlemna medlen såsom ett förskott och afräkningsvis. Mig förefaller det endast ledsamt, att på samma sätt ej skett med de circa 5 millioner R:dr b:co, som redan för jernvägarne af Riksgälds-Contoret blifvit utbetalade efter sista Riksdag, då Ständerna beslöto, att medlen skulle anskaffas genom upplåning och medelst användande af ett fondsystem.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Det kan ej vara annat än öfverraskande att, sedan dessa stora jernvägs-arbeten allaredan blifvit beslutade och sedan uti kostnadsplanen för dem ett statslån antagits såsom medel, ännu få höra tvifvel om gagnet af ett sådant yttras, emedan Statens skuldsättande kunde blifva vådligt. En af alla tiders erfarenhet bekräftad sanning är det emellertid, att, om ett stort och nyttigt ändamål icke kan uppnås med mindre en skuldsättning göres, som på samma gång den genast ställer hela det erforderliga capitalet till entrepreneurens disposition genom de derför betingade betalningsvilkoren visar honom möjligheten att utan tryckning på eller olägenhet för hans öfriga utgifter inom viss tid afbörda sig skulden genom smärre årliga afbetalningar, han, om han är en man af beslutsamhet och drift, icke låter det stora och nyttiga ändamålet falla för det, att det icke kan befordras utan skuldsättning. Sammaledes måste Staten handla, om hon skall tidsenligt kunna såsom sig bör förese de stora behof, som framkallas af de höga intressen, hon har att vårda, och som icke höra till de stående behofven, för hvilka egentligen de ordinarie inkomsterna äro beräknade, utan deremot till de

utomordentliga behofven, hvilkas fyllande för en gång är egnadt till att skapa frukter, som välgörande skola inverka på samhällets lyftning till både materiel och andelig förkofran. Det är nu fråga om ett statslån af 20 millioner för beslutade jernvägs-arbeten. Jernvägars nytta och behöflighet för vårt land äro allaredan af nationens representanter och regering erkända. Det är ej mer derom, som nu handlas; det är om utförandet. Och då Statens årliga ordinarie inkomster, hvilka såsom sagdt hufvudsakligast äro beräknade för de stående behofven, icke kunna, och än mer icke ens böra kunna, så vida man ej tanklöst vill misshushålla med nationens tillgångar och krafter, lemna tillgångar för dessa 20 millioner, som inom en kort tidrymd böra vara disponibla, är väl intet naturligare än att de upptagas i låneväg på ett sätt, som förbehåller Staten rättigheten att under en viss serie af år återbetala lånet med ränta genom vissa procent årligen, så jemförelsevis lågt bestämda, att inbetalningen af dem medelst de ordinarie inkomsterna icke förminskar möjligheten för Staten att tillfullo emotsvara sina många andra utgiftsbehof. Skulle vid sådant förhållande någon våda af statslånet vara att frukta, så vore det den, att återbetalningen likgiltigt eller ojemnt ombesörjdes. Om statslånets fondering ej orubbligen upprätthålles, samt ränte- och capital-afbetalning ej noggrannt ombesörjes, då kunde landet visserligen blifva blottställdt för flerfaldiga både financiela och andra förvecklingar; men der allt detta handhafves så som sig bör, der är ock vinsten af statslånet för landet gifven och vådan ingen.

Comminister **Beckman**: Det förundrar mig, att discussionen kommit att röra sig omkring ämnen, hvarom nu alldeles icke är fråga; jag skall försöka hålla mig qvar vid den utgångspunkt, hvilken den förste värde Talaren angaf, nemligen huruvida upplåning borde ega rum äfven för ersättande af de belopp, som för innevarande år blifvit afräkningsvis för jernvägar anvisade. — Då ärendet första gången här behandlades enligt Stats-Utskottets Utlåtande N:o 62 sid. 77, blef återremiss beslutad med afseende på sista halfparten af ingressen till 24:de punkten, som antydde, att för jernvägsbyggnader kunde komma att användas icke endast beräknade tillgångar utöfver bestämda stats-utgifter, utan äfven tillfälligt öfverskott, så att Statens cassa skulle blifva alldeles tömd och ingenting besparas för andra förekommande behof af materiel eller annan vigtig beskaffenhet. Men allt det, som i detta afseende förekom och som vid återremissen här blef kraftfullt bemött, har nu Utskottet uteslutit och således fästat allt önskvärdt afseende på det Högv. Ståndets åsigt. Mig vill det derföre synas, att man i detta hänseendet icke nu borde hafva annat att yttra än att betyga Utskottet välförtjent förbindelse. Men

i afseende på det vid detta tillfälle af den förste värde Talarens väckta förslaget att icke genom lån skaffa ersättning för de under innevarande år afräkningsvis anvisade medel till jernvägarne, eller i afseende på den å de första fyra raderna af nyssberörde ingress förekommande föreskrift, så gjordes emot densamma inom detta Högv. Stånd icke den aldraringaste erinran, då hufvudfrågan förehades; (jag följde öfverläggningen med största uppmärksamhet och förlorade icke ett ord) och jag skulle förmoda, att ett försök till ändring uti denna del af ingressen, hvilken jag förmenar hafva vunnit samtlige Riks-Ståndens bifall, icke kan hafva ringaste utsigt till framgång. Icke heller synes mig sådant förslag, äfven i behörig tid framställdt, hafva bort påräkna framgång, emedan det skulle innebära det betänkliga företag att kasta alla disponibla tillgångar äfven för detta år uti jernvägarnes bottenlösa brunn.

Äfvenledes har den siste värde Talaren vid slutet af sitt anförande lemnat hufvudfrågan ur sigte och till min öfverraskning synts vilja rifva upp en efter mitt förmenande längesedan utkämpad strid. Han begaf sig nemligen in på eventualiteternes omätliga fält och antog, att det inhemska fonderade Statslånet säkerligen skulle hafva haft framgång, derest de åsigter, som i afseende på detta lån framhöllos af en ledamot ibland Fullmäktige i Riksgälds-Contoret, vunnit behörigt afseende. Talaren vill nu icke synnerligen vidröra sådana hypotheser, utan blott vördsamt erinra, att Statslån, som å långifvarens sida äro ouppsägbara, inom Sverige äro så obekanta, att åratal torde erfordras, innan de vinna förtroende. Detta hafva till rättfärdigande för majoriteten ibland Fullmäktige i Riksgälds-Contoret så väl det Höglofl. Stats-Utskottet som samtlige Högrespective Riks-Stånden insett och erkänt, då tanken på sådane inhemska lån blifvit alldeles slagen ur hågen och man för jernvägslånens uppgörande nu har beträdt helt annan väg.

Discussionen förklarades härmed slutad, hvarefter Ståndet på derom gjord proposition *biföll* 24:de punkten af Utlåtandet N:o 62 med de förändringar deruti, som Utskottet i förevarande Memorial tillstyrkt och föreslagit.

§ 3.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från de resp. Med-Stånden ankomne Protocolls-Utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:o 338 och från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 309—311.

§ 4.

Af inkommet och nu uppläst Protocoll, hållet denna dag hos Ståndets Electorer, inhemtades, att till ytterligare Supplean-

ter i Rikets Ständers *Bevillnings-Utskott* blifvit utsedde Doctor *Sandberg*, Contracts-Prosten *Rundgren*, Prostarne *Lagergren* och *Gahne* samt Kongl. Hofpredikanten *Wensioe*, som ega att vid inträffande förfall för ordinarie Ledamöter eller förut vald Suppleant i sagde Utskott, uppå anmälan af Ståndets främste närvarande Ledamot i Utskottet, derstädes inträda och tjenstgöra; hvarom Utdrag af Protocollet i vanlig ordning expedieras skulle.

Ståndet åtskildes kl. 9 e. m.

Ut supra.

In fidem.
S. H. Almqvist.

Den 5 Augusti.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 29 sistlidne Juli.

§ 2.

Upplästes inkommet Protocoll, hållet denna dag hos Ståndets Electorer, hvaraf inhemtades, att i ledigheten efter Biskop *Thomander*, som erhållit Kongl. Maj:ts Nådiga tillåtelse att tills vidare vara från Riksdagen frånvarande, blifvit till ordinarie Ledamot i *Stats-Utskottet* utsedd Ståndets Vice Talman, Biskop *Annerstedt*, äfvensom att Prosten *Millén* blifvit vald till ordinarie Ledamot i *Lag-Utskottet* efter Biskop *Annerstedts* sålunda inträffade afgång ifrån sistnämnde Utskott, hvarom vederbörande Utskott medelst Protocolls-Utdrag underrättas skulle.

§ 3.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen yttrade: "Sedan Högv. Ståndet beslutat att företaga val nästkommande Lördag den 8:de i denna månad till Ledamöter i Förstärkt *Stats-Utskott* och Lördagen den 15:de likaledes i denna månad till Ledamöter i Förstärkt *Bevillnings-Utskott*, torde något böra bestämmas om sättet för dessa val. Ledamöter af Förstärkt *Stats-Utskott* skola, såsom bekant är, vara trettio personer af hvarje Stånd, således tjugoen utöfver de ordinarie Ledamöterna i Utskottet. Men dessutom torde det vara nödigt att välja några Suppleanter, kanske, såsom hittills varit vanligt, sex, så att valsedlarne borde innehålla tjugosju namn. De tjugoen, som då erhålla de flesta rösterna, komma enligt vanlig ordning att blifva ordinarie Ledamöter och de sex, som i röstantal äro dem närmast, Suppleanter. I Förstärkt *Bevillnings-Utskott* skola likaledes vara trettio Ledamöter af hvarje Stånd, och då de ordinarie medlemmarne af Utskottet äro till antalet tolf, borde, om ett lika antal Suppleanter med det ofvan nämnda här utses och om det föreslagna sättet för valet äfven här antages, valsedlarne innehålla tjugofyra namn. De aderton, som erhållit de flesta rösterna, blifva då Ledamöter och de sex, som äro dem närmast, Suppleanter.

Hvad sålunda blifvit föreslaget, fann Ståndet för godt att *gilla*.

§ 4.

Föredrogs ånyo Högv. Preste-Ståndets *Enskilda Utskotts Pastoral-Afdelnings Memorial* N:o 3, i anledning af återremiss af Betänkandet N:o 2; och förekom dervid först Utskotts-Afdelningens hemställan i mom. under *Litt. A.*

Biskop **Björck** erhöll på begäran ordet och yttrade: Förra gången, då öfverläggningar höllos inom detta Stånd med anledning af förslaget till Högmessans *introitus*, föranleddes återremiss till Pastoral-Afdelningen af åtskilliga anmärkningar, serdeles beträffande den medlersta meningen i det stycke, som var föreslaget att närmast föregå Syndabekännelsen. Det var isynnerhet uttrycket att *framträda på Hans stora nåd och barmhertighet*, vid hvilket man fästade sig såsom något hårdt. Efter den ändring af detta stycke, hvilken Pastoral-Afdelningen nu framlagt, hoppas jag, att svårigheterna skola synas vara i det närmaste öfvervunna. Såsom Ledamot i Pastoral-Afdelningen har jag deltagit i det förslag, som nu är föremål för Högv. Ståndets pröfning, hvarvid jag ansett det vara vår skyldighet att vid omarbetningen enligt Ståndets uppdrag endast

afse de anmärkningar, hvilka föranledt återremissen. — Då jag likväl förra gången inom Ståndets Plenum yttrade en serskild mening, anser jag mig äfven oförhindrad att vid detta tillfälle åter framställa densamma, ehuru jag icke funnit tillständigt att bifoga den såsom reservation till Afdelningens Betänkande. — Då jag icke tilltrott mig att bestrida den liturgiska princip, enligt hvilken man ogillar att, såsom i nuvarande ritual är förhållandet, låta ett egentligt Guds lof föregå Syndabekännelsen, har jag likväl ansett, att det ganska väl passar att med någon ombildning af de ord, med hvilka vår Altartjenst sedan 1811 börjas, inleda Syndabekännelsen med en framställning af Guds helighet och majestät, på det att just derigenom medvetandet må upplifvas om syndfullhet och ringhet, hvaraf vi böra föranlåtas att i Syndabekännelsen ödmjuka oss inför Herran. De ord, som i det nu framlagda förslaget äro bibehållna ur den begynnelse af Högmessan, vid hvilken vi uppvuxit och blifvit vanda, tycker jag, såsom jag förut inom Ståndet yttrat, vara för det uppgifna ändamålet allt för få och knapphändiga. Jag kan icke upphöra att anse det för en förlust, om den andakt, som af vår nuvarande introitus befrämjas, skulle gå förlorad genom att för mycket inskränka det vittnesbörd om Guds höghet, hvilket i denna 1811 års introitus frambäres. Sådan har min reflexion ofta varit, då jag under sednare tiden bevistat Gudstjensten. Det är ock deraf jag nu föranledes att utan anspråk på framgång för min önskan uttala min mening genom att vid detta tillfälle framlägga ett förslag till introitus af följande lydelse:

Helig, Helig, Helig är Herran Gud Zebaoth. Fulle äro himlarne och jorden af Hans herrlighet. — O! Herre Gud himmelske Konung, Gud Fader Allsmäktig! O Herre den aldrahögstes enfödde Son, Jesu Christe! O helige Ande, fridens, sanningens och nådens Ande!

Inför Dig, Treenige Gud, äro vi församlade till att höra Ditt ord, tacka Dig för dina välgerningar och bedja Dig om allt det oss i andeligt och lekamligt afseende nödigt är. Men vi äre allesammans syndare o. s. v.

De här först förekommande orden innehålla icke ett egentligt till Gud framburet lof, utan en beskrifning på Guds höghet och herrlighet. Men då liturgen i de derefter följande orden öfvergår i ett tilltal till Gud, synes lämpligt, att ock i sammanbindningsstycket näst före Syndabekännelsen detta tilltal fortsättes. Deremot invändes måhända, att det är opassande, att, när Presten tilltalar Herran, han står vänd emot Församlingen. Detta anser jag dock dels vara i sig sjelft mindre vigtigt, dels ock kunna hafva skäl för sig deruti, att Presten bör med dessa ord äfven åsyfta att vid Gudstjenstens början sammansluta sig med Församlingen för att gemensamt med denna instämma i den påföljande Syndabekännelsen, vid hvars afläggande det ju ock icke gällt för något liturgiskt fel,

att Presten, då han fallit på knä, finnes vänd mot Församlingen. — Hvad för öfrigt angår sammanbindnings-stycket emellan den egentliga introitus och Syndabekännelsen, är detta stycke i mitt förslag i det närmaste bibehållet, såsom Pastoral-Afdelningen nu föreslagit det att vara. Jag har endast dervid tillåtit mig en liten ändring i början och slutet af stycket. Dervid lägger jag mesta vigt derpå, att i början förekommer något om Guds ords hörande, såsom varande enligt vår Kyrkas grundsatser ett af de aldraförnämsta ändamålen för Gudstjenstsammankomsterna.

Domprosten **Björling**: Det af Biskop Björck nu framställda förslag har mycken likhet med mitt, om hvilket votering vid förra Riksdagen anställdes och hvilket då föll med några få röster. Det rönte ett sådant öde, emedan det innebar ett tilltal till Gud. Jag lade emellertid icke mycken vigt derpå och gör det ej heller nu, men jag vill dock anmärka den olikhet, som förefinnes emellan nämnde förslag och det af Biskop Björck framlagda. Jag vågade icke såsom begynnelseord sätta språket i dess helhet, enär jag ansåg det innebära ett uttryckligt lof, stödjande mig dervid på språkets ställning hos Esaias och på den omständigheten, att detsamma från äldsta tider varit ansedt och tolkadt såsom ett lof, och från denna synpunkt kan jag icke upphöra att betrakta det. Kunde vi deremot förändra dess betydelse från ett lof till en blott sats om Guds helighet, medgifver jag, att det vore mera passande för den ställning, man vill låta det intaga; men då det nu är otvifvelaktigt, att det ej kan annat än betraktas som ett lof, anser jag det orätt, att församlingen tager detta lof på sina läppar förr än Syndabekännelsen är läst. Det kan Församlingen lika litet göra, som Esaias kunde det, då Englarne lofsjöngo, och derföre har jag ansett, att man till det stycket, som börjar med orden "inför Honom", borde bereda en lämplig öfvergång, som häntydde derpå, att begynnelseorden äro ett lof, i hvilket Församlingen icke kan instämma. Men som jag redan sagt, jag håller ej på det förslag, som jag enligt denna min åsigt framställt, ty jag medgifver gerna, att orden i detsamma kunna väljas annorlunda och bättre, men jag vågar dock påstå, att sjelfva tanken är riktig. — Man har anmärkt, att mitt förslag företer en mera homiletisk än liturgisk caracter. Låt vara att så är, men jag frågar, är icke den utaf Afdelningen föreslagna introitus homiletisk? Äro ej inledningarne till dopet, till Nattvardsmessan, med ett ord alla allocutioner till Församlingen, äro ej de homiletiska? Ej heller kan man emot min ofvan antydda åsigt anmärka, att Församlingen ej tager det högtidliga lofvet på sina läppar, utan att Presten endast frambär det till Församlingen från högre rymder, ty

vi

vi må i detta hänseende anmärka, att presten omedelbart efter sedan han utsagt lofvet sammanställer sig med församlingen, då han säger: Inför Honom äro *vi* församlade m. m. För att i korthet, angifva det resultat till hvilket jag i detta ämne har kommit, vill jag tillkännagifva, att jag betraktar den delen af altartjensten som slutar med "Ära vare Gud i höjden", såsom ett helt i den mening, att församlingen, som vid sitt inträde i templet hörer det högtidliga englalofvet och ej vågar deruti deltaga förr än den aflagt syndabekännelsen, först efter afläggandet af den sednare och undfåendet af försäkran om syndernas förlåtelse, instämmer uti lofsägandet. Jag har blott velat anföra detta till protocollet såsom min enskilda mening. Emot Biskop Björcks förslag skulle jag ingenting hafva att erinra, blott jag finge ingångsorden ställda mera i öfverensstämmelse med Esaias.

Contracts-Prosten **Runsten**: Ehuru äfven jag vid förevarande af Pastoral-Afdelningen framlagda nya förslag till ändring af Altar-tjenstens inledning har åtskilliga, måhända väl befogade anmärkningar att göra, bör jag likväl aldraförst betyga min fägnad och tillfredsställelse deröfver, att de Esaianska begynnelse-orden blifvit bihehållna, helst som vid förra Riksdagen äfven jag på af mig då anförda både psychologiska och theologiska skäl var bland dem som sådant påyrkade. Äfven bör det efter mitt förmenande räknas Afdelningen till förtjenst, att den vid samma begynnelse-ord föreslagit utropstecknens borttagande, samt i stället för den vocativa eller optativa form, de orden hafva i nu gällande handbok, gifvit dem genom copulans "*är*" föreslagna insättning formen af tvänne fullständiga indicativsatser.

Men så riktigt det är, att de heliga orden blifvit iklädda den satsform, de äfven hafva i Skriften, så oriktigt åter är väl i det nya förslaget det, att desamma orden icke blifvit också på något sätt iklädda den liturgiska drägt, som likväl hos propheten utmärker dem, utan nu stå der endast i form af tvenne nakna och isolerade reflexioner, utan egentligt inre samband med den öfriga inledningen. Hvad som nemligen med afseende på de ordens liturgiska användning gifver dem en betydelse, den de eljest i sig sjelfva, abstract tagna, icke skulle ega, det är den här så hufvudsakliga omständigheten, att det var i templet, som den trefaldt Heliges lofsägelse af Hans Serapher förkunnades, dervid ock templet af Hans klädefåll uppfylldes, samt att det var der, som redan en man af det Gamla Testamentet i så prophetiskt talande förebilder hörde och såg hvad som komma skulle, då hela jorden blefve full med Herrans ära. Det är först denna de prophetiska ordens hänsyftning på en nytestamentlig gudstjenst i anda och sanning, som gör dem så liturgiskt betydelsefulla och så egendomligt tjenliga till begynnelseord vid altartjensten. Men att dock sådant icke blifvit ens antydningsvis framhållet i det nya försla-

get, det synes mig vara der en brist och vid öfvergången emellan de nämnda orden och den följande inledningen en lucka, en lacun, som bör fyllas. Också äro väl i den närmast följande meningen orden: "inför honom äro vi församlade", för litet sägande att böra utgöra en särskild hufvudsats, äfvensom detta: "att hålla vår gudstjenst", för betydelselöst, att ej böra förändras till hvad dermed bör åsyftas, en rättsinnig, oskrymtad gudstjenst. Och då såsom skäl dessutom, hvarföre man borde efter de heliga ordens uttalande låta följa en antydning af deras ursprungliga härkomst från Seraphers läppar, äfven sjelfva contexten i det följande talar, alldenstund det "*vi*", som i nästa mening (men *vi* äro syndare m. m.) förekommer, tydligen bör användas antithetiskt: (så nemligen hafva himmelska härskaror lofvat Herran, och så borde väl ock *vi* med dem deltaga i Hans beprisande, men vi äre syndare, m. m.); så får jag fördenskull i berörda afseenden föreslå, att efter de heliga begynnelse-orden den första meningen kunde få denna lydelse: "Så hördes fordom himmelska härskaror lofva Herran i hans helgedom, och så böre nu äfven vi, som här i dag församlade äro, i oskrymtad gudaktighet prisa och tacka Herran för alla hans välgerningar, samt bedja honom om allt, det oss i andlig och lekamlig måtto nödigt är. Men *vi* äre etc." På sådant sätt kunde man bereda den behöfliga öfvergången och luckan vore fylld.

Vidare heter det i förslaget: "Men vi äre allesammans syndare och kunne icke framträda inför Guds heliga ansigte i förtröstan på vår egen rättfärdighet." Äfven dessa ord innebära onekligen en felaktighet både hvad innehåll och form beträffar. Man märke nemligen i det förra afseendet, att negationen "*icke*" afficierar allenast verbet "framträda", men ingalunda verkar negativt äfven på bisatsens ord: "vår egen rättfärdighet." Vi skulle således hafva en rättfärdighet, som vore vår egen, men vi ville ej framträda på densamma. Jag skulle derföre till undvikande af meningens missförstånd i berörda hänseende vilja föreslå, att man till negationens itererande vid orden: "vår egen rättfärdighet", bifogade dem det lilla ordet, någon. "I förtröstan på någon vår egen rättfärdighet", skulle det då heta, och dermed hade man då tillkännagifvit, att all vår egen rättfärdighet är alls ingen. Ordet "någon" har nemligen i Svenskan både en positiv och negativ bemärkelse, motsvarande både "*ullus* och *aliquis*" i latinet. Detta i afseende på innehållet. Hvad åter beträffar meningens form eller den ordning, i hvilken dess ord bort följa på hvarandra, så bör väl märkas, att, då meningens hufvudsats, "vi kunne icke inför Guds ansigte framträda", icke redan är såsom sådan i sig sann, utan först blir sann genom det vilkorliga tillägget, "på någon vår egen rättfärdighet", fördenskull detta vilkor hade bort i hufvudsatsen inflätas, såsom det ock i en rätt classisk ordställd icke skulle betat "[illegible]

ullâ fiduciâ etc." utan: *nec ullâ nos possumus nostra ipsorum justitiæ fiduciâ freti coram Dei sanctissimi facie progredi.* Derföre föreslår jag den ändring i förevarande menings ordföljd, att det må heta: "och vi kunne icke i förtröstan på någon vår egen rättfärdighet framträda inför Guds, den heliges, ansigte."

Äfven vid de orden, som dernäst följa, så lydande: "derföre vilje vi nu nederfalla och ödmjuka oss inför Herran", kan jag icke underlåta att anmärka först det hårda och nästan sjelfrådiga i uttrycket "vilje vi", då det väl hellre bort heta i en ödmjukare ton: "låtom oss"; och dernäst, att äfven uttrycken nederfalla och ödmjuka oss i sådan ställning till hvarandra icke fullt synas mig hafva sanning uti sig, enär de fastmera tyckas hafva sken af att häntyda i bokstaflig mening på en yttre vördnads-betygelse medelst en knäböjning, som, oaktadt på många ställen bänkarne dertill äro inrättade, likväl nu mera sällan brukas. Men ock derföre, och som meningen väl är den, att ordet "nederfalla" skall tagas i andelig betydelse, skulle jag i stället vilja föreslå orden: "Derföre, käre vänner, låtom oss inför Herran i andelig ödmjukhet nederfalla."

Också vid de i denna inledning föreslagna slutorden, så lydande: "samt af hjertat hvar för sig bedja om nåd och miskund i följande syndabekännelse", må det tillåtas mig anmärka, att jag äfven dervid saknar sanning i uttrycken. Redan det att "bedja" i en syndabekännelse innebär ju en begrepps-confusion. Äfven sjelfva namnet syndabekännelse är väl icke det rätta på en formel, som endast i dess förra hälft innehåller bekännelse, men i dess sednare afdelning ifrån orden: "men nu hafver Du, käre himmelske Fader", m, m., tydligen intet annat är än bön om nåd och förlåtelse. Dessutom ligger väl det vid denna "syndabekännelse" fogade epithetet "följande" i öppen strid emot det föregående uttrycket "bedja af hjertat". Ty med det ordet "följande" gifves ju tillkänna, att man ämnar uppläsa något ur bok, då deremot bedjandet nyss förut sades böra ske, icke efter bok, utan "af hjertat". Också när det gäller att bedja om nåd och miskund, bör väl sådant alltid ske i Jesu namn. Fördenskull, och likväl utan att ändra sjelfva innehållet, vågar jag föreslå, att hela den förevarande slutmeningen måtte få följande ordalydelse: "Derföre, käre vänner! låtom oss inför Honom i andlig ödmjukhet nederfalla och af hjertat, hvar för sig, bekänna våra synder, samt i Jesu namn bedja om nåd och förbarmande."

Men då har man likväl ännu ingenting, som gifver tillkänna, att sjelfva den så kallade syndabekännelsen skall följa. Här är således åter en lucka, som bör fyllas. Sedan med anledning af Englarnes lofsång inledningsvis blifvit anställd en kort betraktelse om förhållandet emellan Gud, den helige, och

den syndiga menniskan, dervid Guds namn ännu endast brukats i *tertia persona*, skall nu derefter i syndabekännelsen Herren, den "helige och allsmäktige," vocativt åkallas i *secunda persona*, och äfven denna vocativa form bör väl, innan den i syndabekännelsen vidtager, redan i slutet af introitus vara inledningsvis förberedd medelst en tjenlig öfvergångsmening, en mening nemligen, der både Gud, såsom Han af Englarna blifvit beprisad, direct eller vocativt åkallas i sin egenskap af den trefaldt helige, och dervid jemväl de syndare, som nu komma inför samme den helige att bekänna sina synder och bedja om syndaförlåtelse, genast till Honom ställa en åkallan om nåd till både uppriktighet i bekännelsen och bönhörelse i den dermed förenade bönen. Så har ock vår Frälsare sjelf i sin egen bön lärt oss börja den med en direct åkallan: Fader vår! och hvad beträffar det förberedande bedjandet om bekännelsens uppriktighet, torde väl knappt en tjenligare bön kunna väljas än Davids i slutet af den 139 psalmen: "utransaka mig Herre! m. m." Också bör väl denna inledning, såsom den i början utgått ifrån erinran om englarne vid Guds thron, äfvenledes sluta med en häntydning, att nu äfven de menniskor, som ämna i den kyrkliga bekännelsen och bönen deltaga, äro inför Guds thron församlade, i hvilket afseende den i nu gällande Handbok föreskrifna inledningens slutord kunde användas nästan oförändrade. Och skulle alltså den ifrågavarande öfvergångs-meningen kunna utföras sålunda: "ja, trefaldt helige Herre Gud! Utransaka våra hjertan och förnim, huru vi mena det, samt hör i nåd och miskund de förenade suckar, som här höjas till din thron."

Med alla nu föreslagna ändringar är dock intet ändradt af sjelfva innehållet i den inledning Afdelningen föreslagit, utom det att till fyllnad af ett par anmärkta lacuner tvänne föreslagna korta öfvergångssatser skulle böra tilläggas. Åtminstone är med dessa ändringar af vissa ord och ordställningar intet annat åsyftadt än jemväl uttryckets och formens sanning så väl som innehållets. Också till ådagaläggande af den *inre* likhet, som oaktadt formens olikhet emellan det af Afdelningen och det af mig föreslagna eger rum, må det tillåtas mig att än en gång, under det Herrarne täcktes hafva det förra för ögonen, i oafbrutet sammanhang uppläsa det sednare, så lydande:

Helig, Helig, Helig är Herren Gud Allsmäktig. Hela jorden är full med Hans ära.

Så hördes fordom himmelska härskaror lofva Herran i hans helgedom; och så böre nu äfven vi, som här i dag församlade äro, i oskrymtad gudaktighet prisa och tacka Herran för alla hans välgerningar, samt bedja Honom om allt, det oss i andelig och lekamlig måtto nödigt är. Men vi äre allesamman syndare, och kunne icke, i förtröstan på någon

vår egen rättfärdighet, framträda inför Guds, den Heliges ansigte. Derföre, käre vänner! låtom oss inför Honom, i andelig ödmjukhet nederfalla och af hjertat, hvar för sig, bekänna våra synder, samt i Jesu namn bedja om nåd och förbarmande. Ja! trefaldt helige Herre Gud! Utransaka våra hjertan och förnim huru vi mena det, samt hör i nåd och miskund de förenade suckar, som här höjas till din thron.

Discussionen afbröts här af anledning, som i nästföljande § omförmäles.

§ 5.

Förekom efter anmälan Stats-Rådet Friherre *Gustaf af Ugglas* och aflemnade Kongl. Maj:ts i § 7 här nedan omförmälda Nådiga Propositioner till Rikets Ständer, hvarefter Stats-Rådet, beledsagad såsom vid ankomsten, afträdde.

§ 7.

Discussionen öfver *Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelnings* Memorial N:o 3 fortsattes, och yttrade:

Domprosten **Bring**: Med afseende på Biskop Björcks nyss framställda förslag ber jag att få anföra några ord. Med all vördnad för denne talare kan jag dock ej bidraga med min röst till nämnde förslags antagande. Först och främst måste jag fästa uppmärksamheten på det vådliga, som i allmänhet ligger deruti att i grannlaga frågor på stående fot bestämma sig för alldeles nyuppkastade projecter. Men derjemte vill det synas mig, som skulle förevarande förslag äfven vid en hastig granskning lemna rum för åtskilliga skäliga anmärkningar. Att i stället för "hålla vår Gudstjenst" sätta "höra Hans ord", har det emot sig, att derigenom blott *ett* af de föremål, som höra till församlingens gemensamma andakt i templet, blifver omtaladt och åsyftadt. Olämpligt är ock utan tvifvel att, sedan Gud i första meningen blifvit omtalad i tredje personen, derpå i följande mening med ens tilltala honom i den andra. Dels är en så hastig oförmedlad omkastning af constructionen redan i sig opassande för den liturgiska stilen, dels blifver det oberoende häraf alltid felaktigt att sätta inledningen till syndabekännelsen i form af tilltal till Herren och sålunda låta denna inledning utgöras af en bön. Just för denna felaktighets skull har Högv. Ståndet vid föregående Riksdag ansett nu gällande Handbok i denna del böra förändras, och man bör väl icke då, när en omarbetning företages, låta det, som egentligen skulle förändras, blifva oförändradt. Synda-

bekännelsen är enligt sakens natur den *första* bönen i Gudstjensten och kan ej föregås af något annat än en derpå syftande kort uppmaning till församlingen. Att så är, kan äfven deraf slutas, att om syndabekännelsen föreginges af en bön, så skulle Gudstjensten enligt gammal äfven hos oss strängt genomförd liturgisk regel rätteligen begynnas af presten vänd mot altaret, men detta skulle utan all fråga hvar och en finna högeligen stötande. Såsom försvar för en afvikelse uti ifrågavarande fall från nyssnämnda regel må man ej åberopa den ordning, som af ålder följes vid sjelfva syndabekännelsens uppläsande, ty i denna bekänna liturg och församling sina synder, ej blott inför Herren, utan ock *för hvarandra*, och den förre bör alltså dervid alldeles principenligt intaga den ställning, som annars vid församlingens tilltalande öflig är. Jag ser ej skäl, hvarföre icke Afdelningens förslag nu skulle kunna godkännas.

Häruti instämde Vice Talman Biskop *Annerstedt*, Domprosten *Kuös* och Kongl. Hofpredikanten *Wensioe*.

Biskop **Björck**: Det förslag, jag nyligen tagit mig friheten att göra, var, såsom jag redan förklarat, mera ett uttryck af min öfvertygelse, som jag ville i Ståndets protocoll nedlägga, än det var framstäldt med anspråk på eller förhoppning om att vinna Ståndets erkännande. Jag har ock redan sökt förebygga den beskyllning man kunde göra mig för inconseqvens, sedan jag i Pastoral-Afdelningen deltagit i bearbetande af det förslag till introitus, hvilket i det Betänkande vi nu förehafva är för Högv. Ståndet framlagdt. Mitt särskilda förslag grundar sig på min redan vid förra plenum uttalade öfvertygelse och är icke af förhastande tillkommet, emedan jag länge betänkt detsamma och för hvad jag deri velat framställa funnit stöd nästan vid hvarje andaktsstund jag på den sednare tiden öfvervarit vid Högmesso-gudstjensten. Hvad Domprosten Bring emot mitt förslag anmärkt, torde det nu tillåtas mig att i korthet besvara. Den första af Domprostens anmärkningar är redan af tvänne talare bemött. I de aldraförsta orden må presten mera anses såsom en *interpres Dei*, då han såsom sådan frambär inför församlingen ett vittnesbörd om Guds helighet och majestät. De nästföljande orden kunna icke gerna anses såsom en bön, ehuru de innefatta ett tilltal till Herran; de äro såsom sådane endast en inledning till det tilltal, som i syndabekännelsen fortsättes, och liksom i denna sammansluter sig presten här med församlingen, hvilket synes mig både förklara och motivera hans ställning, då han är vänd mot menigheten. Deremot torde den motivering svårligen kunna gälla, att i syndabekännelsen presten och menigheten äfven inför hvarandra bekänna synderna, hvilket hos oss numera icke eger rum, men visserligen af ålder uttalats från prestens sida

i den Romerskt-catholska messans *Confiteor*. Det har vidare blifvit sagdt, att, då jag i mitt förslag i början af det så kallade sammanbindnings-stycket särskildt framhållit Guds ords hörande, jag icke heller bort förbigå sacramentets åtnjutande såsom en lika hufvudsaklig beståndsdel af vår messa. Jag anser dock, att, då ordets hörande, bönen och lofvet angifvas, äfven Altarets sacrament, som af ålder kallats *εὐχαριστία*, i det sistnämnde innefattas, ty detta sacrament är väl hufvudsakligen en lof- och tacksägelse-måltid, hvarföre, då vi säga oss hafva till Gudstjenst sammankommit för att "tacka Gud för alla hans välgerningar", den heliga Nattvarden, såsom ett firande af återlösningen genom Jesu död eller ett Guds beprisande för denna Hans största välgerning, visst icke är utesluten.

Doctor **Nordlander**: Det är verkligen ganska hugnesamt och uppbyggligt att höra, huruledes, hvarje gång frågan om nya Handboken i Högv. Ståndet förekommer, nya förslag till den offentliga Gudstjenstens inledning framställas. Hvarje af dessa förslag anses emellertid hafva många brister. Än är det för homiletiskt, än arbetar det med andelig torftighet och tillfredsställer icke anmärkarens rika och varma känsla. Många förslag hafva sålunda blifvit framställda och alla blifvit behandlade så, att man slutligen kommit till det resultat, att de icke kunnat antagas. Skall man så fortgå, behöfdes i sanning ej annat ämne för en hel Riksdag. Men i en fråga sådan som den förevarande bör man undersöka sig sjelf och förnämligast tillse, om ett förslag, — huru bristfälligt det än i öfrigt må vara — dock uttrycker hufvudsumman af hvad som vid inledningen till Gudstjensten bör uttryckas. Eljest är fara värdt, att man råkar i samma förhållande, som om några skulle ingå genom en port, men stannade utanföre, emedan den ene fann porten för hög, den andre för låg. Inom Afdelningen önskade man kunna föreslå en enkel och bibel-enlig inledning, den der uppenbarade sig såsom utgående från en ödmjuk och botfärdig själ. Nu vill Domprosten Björling genom sitt förslag gifva en förklaring på inledningens begynnelseord, derigenom att de läggas i de heliga härskarornas mun. En annan åter vill, att vi skola erinras om, huru englaskarorna sjöngo enligt Esaias och huru äfven vi borde sjunga med dem, men icke kunna det. Jag tror, att Afdelningens förslag har goda skäl för sig och att det icke innehåller någon så beskaffad lacun, som minskar andakten. Biskop Björck åter tyckes åsyfta ett närmande till ordalydelsen i 1811 års Handbok, der Guds treenighet genast framhålles. För min del anser jag detta icke så nödvändigt. Men hvad bevisar väl detta skiljaktiga formulerande annat än att den ene tänker och känner annorlunda än den andre i detta vigtiga stycke, som mer och mer tyckes blifva en smaksak? Inledningen har väl icke annat

ändamål än det att vara en helig och högtidlig uppmaning till församlingen att besinna *hvar* de äro och *huru* de äro. Om man ser saken från den synpunkten, kan jag icke finna Afdelningens förslag alldeles olämpligt, om det än såsom allt menskligt är ofullkomligt. Domprosten Brings åsigt, att begreppet Gudstjenst innefattar både syndabekännelse, ordets hörande och läsande samt tackande, bedjande och lofvande, delar jag i allo. Vi gå till templet för att tacka och bedja, höra och läsa Guds ord, så att, då förslaget först har orden "hålla vår Gudstjenst" och derefter orden "tacka" och "bedja", det, så vidt jag kan förstå, icke saknar något, som kunde anses höra till nödig fullständighet. Besynnerlig vore den Gudstjenst, der man icke skulle få höra Guds ord. — En annan talare vill införa orden "med oskrymtad gudaktighet tacka och bedja", samt utesluta: "hålla vår Gudstjenst." Ordet "Gudstjenst" lärer således här vid lag icke duga. — Jag får säga, att jag icke kan annat än ogilla detta sätt att gå till väga, ett sätt, som ovilkorligen väcker den tanken, att hvar och en ej tycker om annat än hvad han sjelf föreslår. Afdelningens förslag synes mig så enkelt, så okonstladt, men ändå högstämdt, att jag på det varmaste tillstyrker dess antagande. Är det i några afseenden bristfälligt, så delar det denna egenskap med andra menniskoverk; men icke är det skäl att i Gudstjenst-inledningen komma braskande med *hög visdom* och *konstiga ord*, utan man bör, — såsom jag tror mig en gång tillförene hafva härom yttrat, — om man vill erhålla en sann och värdig introitus till Gudstjensten, låta den förestafvas af den sinnesstämning, hvaruti publicanen befann sig, då han i helgedomen *icke vågade lyfta sin ögon upp, utan slog sig för sitt bröst*, bekände sina synder och bad om nåd och miskund. Hans sinnesstämning uttryckt i ord är den enda rätta introitus. Begär man en sådan, då väljer och skräder man icke så mycket på ord. Uttrycker nu den föreslagna inledningen en sådan sinnesstämning, så är den god och bör då antagas.

Prosten **Ljungdahl**: Hvad jag tänkte säga har redan blifvit yttradt af föregående talare, och jag kan derföre inskränka mig att tillägga några få ord. Jag tror, att, huru vigtigt ämnet än må anses, huru mycken öfverläggning det än kan tarfva, meningen likväl måste vara att bringa detsamma till ett slut och att man dervid måste iakttaga lagliga former. Dit hörer ock att, sedan frågan efter återremiss kommit från Utskottet, nya förslag rimligtvis ej kunna framställas, utan bör då Ståndet antingen besluta sig för Utskottets förslag eller antaga något annat, dock förut framlagdt. Det har emellertid synts, som ville man här gå till väga på ett annat sätt. Man vill aldrig upphöra med nya förslag. Många af dem äro vis-

serligen af stort värde och särskildt anser jag det af Contracts-Prosten Runsten framlagda ganska tänkvärdt, så att jag är fullt öfvertygad, att, om detsamma blifvit tidigare afgifvet, mera afssende kunnat dervid fästas än som nu är möjligi. För närvarande måste Ståndet uttala bestämdt omdöme om Committerades förslag. Två gånger hafva förslag till ny handbok blifvit utarbetade, — två gånger har Pastoral-Afdelningen yttrat sig och tillstyrker nu, att Committerades sednare förslag skall antagas med några smärre förändringar. Anser Ståndet, att Afdelningens förslag är antagligt, att Committerades är lämpligare, eller att något tredje bör dem båda föredragas? Derom gäller det att utlåta sig, men att nu komma fram med tio eller tjugo nya förslag tjenar till ingenting. — Hvad nu angår frågan om introitus till högmesso-gudstjensten, så öfverensstämmer hvad Afdelningen dervid tillgjort temligen noga med min åsigt, den jag, då ämnet förra gången i Ståndet behandlades, hade tillfälle uttala. Blott en liten afvikelse har skett, nemligen den, att Afdelningen uteslutit orden "på Guds stora nåd och barmhertighet"; men jag lägger derpå ingen vigt, utan är benägen att bifalla Afdelningens förslag, anhållande dervid blott, att Ståndet snart fattar beslut och icke vidare uppehåller tiden med pröfning af nya förslag.

Häruti instämde Contracts-Prosten *Holmberg* och Prosten *Lagergren*.

Professor **Lindgren**: "Jag har vid de discussioner, som både under denna och föregående Riksdag inom Ståndet förekommit rörande föreslagna ändringar i nu gällande introitus till Högmesso-gudstjensten, yttrat min mening vara, att den borde lemnas orörd; och i denna min mening har jag af denna dagens öfverläggning blifvit ytterligare stadfästad, enär jag knappast hört någon gilla det nya förslag, hvarmed Pastoral-Afdelningen nu ånyo framkommit. Då den förut anlitade utvägen af återremiss nu icke vidare kan begagnas, utan beslut i dag här skall fattas och Ståndet svårligen lärer kunna på stående fot afgöra, åt hvilketdera af alla i dag framlagda ytterligare nya förslag företräde bör lemnas, synes mig frågans grannlaga natur oeftergifligen kräfva, att det Högv. Ståndet beslutar att oförändrad bibehålla den i nu gällande Handbok befintliga och i så många årtionden till församlingens allmänna belåtenhet begagnade inledning till Högmesso-gudstjensten; å hvilken min mening jag härmedelst vördsamlingen anhåller om proposition.

Med Professor *Lindgren* förenade sig Doctor *Gumælius*, Prostarne *Carlander*, *Frimanson*, *Ljunggren* och *Gahne* samt Comminister *Beckman*.

Contracts-Prosten **Rundgren**: Att Utskotts-Afdelningen till följd af den discussion, som vid förslagets behandling förra gången hos Högv. Ståndet egde rum, jemväl tog i öfvervägande och i viss mån gillade den af Professor Lindgren hyllade åsigt, visar sig deraf, att ett alternativt förslag förekommer i slutet. Afdelningen har här såsom på andra ställen i förslaget utgått från den åsigten, att man icke borde framkomma med något nytt förslag derigenom, att man påyrkade stora förändringar, utan har Afdelningen uteslutande fästat sig vid de anmärkningar, som hördes inom Ståndet. Skälet, hvarför orden "utan allenast på hans stora nåd och barmhertighet" blifvit ur det reviderade förslaget uteslutne, är rent formelt. Det föll sig nemligen svårt att införa dessa ord, utan att upprepa orden "i förtröstan", och då dessa förekomma straxt förut, skulle man genom deras upptagande äfven här gjort sig skyldig till ett olämpligt upprepande. För öfrigt instämmer jag med Domprosten Bring och yrkar således bifall till Afdelningens förslag.

Kongl. Hofpredikanten **Wensioe**: Jag har begärt ordet egentligen med afseende på det förslag, som blifvit framställdt af Professor Lindgren, nemligen att man borde bibehålla 1811 års Handbok i denna del. Jag behöfver icke fästa upgmärksamheten på de inkast mot den gamla introitus, hvilka så väl vid förra Riksdagen som vid den innevarande blifvit gjorda. Det vore att upprepa hvad på många ställen i våra protocoll förekommer. Denna introitus är en hopgyttring af de mest olika liturgiska elementer och det är väl temligen säkert, att den har lika många motståndare som de båda nya förslagen. Jag medgifver, att den nämnde talaren har rätt, då han säger, att ej något förslag vunnit allmännare blfall och att frågan derföre ännu icke kan sägas vara löst, men jag skulle tro, att Afdelningens förslag kunde tills vidare antagas. Att förkasta allt arbete, som Committéen och Ståndet nedlagt på förslaget och återgå till det gamla med dess stora brister helst sedan Ståndet en gång förkastat detsamma, synes mig ej Högv. Ståndet värdigt. Afdelningens förslag är visserligen icke till alla delar sådant jag skulle önska, men då det torde vara svårt att för närvarande få något bättre antaget, fogar jag mig derefter och lemnar förslaget mitt bifall. Vida lämpligare, än att Ståndet nu skulle godkänna introitus i 1811 års Handbok, vore efter mitt förmenande att välja den utvägen, som antydes i slutalternativet i detta Betänkande, nemligen att föreslå till Kongl. Maj:ts Nådiga sanction endast sådana capitel, om hvilka liten eller ingen meningsskiljaktighet varit, hvarvid 1:sta Capitlet naturligtvis icke komme i fråga, emedan tankarne derom varit mest delade. Samma resultat, som talaren åsyftar, blefve derigenom vunnet, utan att Ståndet nu genom formligt

beslut skulle godkänna hvad det förut förkastat såsom oliturgiskt och bristfälligt.

Häruti instämde Domprosten *Bring*, Prosten *Millén* och Kyrkoherden *Sondén*.

Professor **Lindgren**: En föregående talare har ansett Ståndets värdighet fordra att godkänna hvad nu af Afdelningen med stöd af de vid återremissen gjorda anmärkningarne ånyo blifvit föreslaget, helst Ståndets majoritet tillförene förklarat sig icke gilla nuvarande introitus. Det sistnämnda förhållandet är sannt, men lika sannt är ock, att man hvarken tillförene eller i dag i sjelfva afgörandets timma har kunnat komma öfverens om hvad som borde sättas i ställe; hvadan jag ock håller före, att man gör rättast att för det närvarande afstå från den svårlösta uppgiften, skulle än derigenom den så kallade Ståndsvärdigheten i en eller annan oblid domares ögon lida något afbräck. Den aktade talaren, sjelf ledamot af Handboks-Committéen, har öppet erkännt, att han ej sjelf i allo gillar Afdelningens förslag, men vill ändock tillstyrka dess antagande *tills vidare*, hufvudsakligen på den grund, att ett beslut att bibehålla 1811 års Handboks introitus skulle innebära ett erkännande af denna Riksdags Preste-Stånd, att det ansåge denna inledning till gudstjensten för den bästa möjliga. Något sådant omdöme skulle visserligen ej genom den af mig föreslagna åtgärden äfventyras, men väl det, att Ståndet icke nu kunnat komma öfverens om något, som vore bättre, ett omdöme, hvaraf ingen af oss skulle lida. Att Ståndet skulle *tills vidare* antaga ett formulär, som af pluraliteten bland dess ledamöter underkändes, skulle deremot i min tanka innebära ett medgifvande, att vår Kyrkas ritual skulle utan men och skada för församlingen kunna när som helst ändras, ett medgifvande, hvaruti min vördnad för kyrklig ordning ej tillåter mig att instämma.

Kongl. Hofpredikanten **Wensioe**: Blott några ord. Min mening var, att det Högvördiga Ståndet skulle antaga Afdelningens förslag, men, om så nödigt syntes, öfverlemna till Kongl. Maj:ts Nådiga ombepröfvande, huruvida Handboken i sin helhet eller ock endast de föga eller intet omtvistade delarne deraf nu skulle sanctioneras. Jag har redan sagt, att jag ingalunda anser Afdelningens förslag vara fullkomligt. Det har sina fel, men 1811 års Handbok är behäftad med vida mera väsendtliga brister; och då något fullkomligt ej står att erhålla, är det naturligt, att man antager det minst bristfälliga, man eger. Mycket vore att tillägga om 1811 års introitus, men då vi både känna och erkänna dess brister, skulle mitt yttrande blott innefatta ett onödigt upprepande. Jag kan likväl tilläg-

ga, att jag hört flera röster, som med mig instämt deri, att, då icke något bättre förslag än det af Afdelningen uppgjorda för närvarande finnes, man icke har annat att göra än tillstyrka dess antagande.

Professor **Lindgren**: Ett ibland de här framhållna skälen att bifalla Afdelningens förslag är den önskan, man hyser, att en gång komma till slut med den länge omtvistade frågan. Till ett sådant slut leder ju den af mig föreslagna åtgärden lika säkert som någon annan. Men den sämsta utvägen af alla synes mig den vara, som af en och annan talare med anledning af Afdelningens alternativa utlåtande här blifvit föreslagen, att det Högv. Ståndet skulle för sin del antaga hvad Afdelningen tillstyrkt, men på samma gång hemställa till Kongl. Maj:t, huruvida under förhandenvarande förhållanden skäl vore att å 1:sta Capitlet i det framlagda Handboks-förslaget Nådig sanction lemnades. Följden af ett sådant vankelmod blefve sannolikt hela Handboks-frågans förfall för denna Riksdag. Ty att Konungen skulle lemna partiel sanction å ett eller annat Capitel, anser jag för otroligt, på samma gång jag håller före, att en sådan Regerings-åtgärd skulle, der den vidtoges, på ett eftertänkligt sätt rubba den vördnad och aktning, pluraliteten af Svenska församlingen ännu hyser för vår kyrkliga ritual; och aldraminst skulle Högv. Ståndets anseende derpå något vinna.

Häruti instämde Prosten *Melén*.

Domprosten **Bring**: Jag har redan instämt med Kongl. Hofpredikanten Wensioe och jag ber nu att allenast få anmärka, att i hans förslag icke råder någon sådan stridighet, som man velat påbörda detsamma. Frågan är först hvad som är i sig rätt och för det andra hvad som är klokt i afseende på verkställigheten för ögonblicket. Kongl. Maj:t har begärt utlåtande öfver Handboks-förslaget och Ståndet måste derföre uttala hvad det anser vara det liturgiskt rätta. Är det nu så, att 1811 års Handbok i vissa delar icke anses lämplig, så måste väl detta uttalas; men deremot strider alldeles icke, att man för närvarande, medan stora menings-skiljaktigheter i fråga om vissa Capitel förefinnas, förklarar rådligast vara att vänta tills vidare med dessa Capitels stadfästande.

Doctor **Gumælius**: Mycket litet har jag deltagit i denna öfverläggning om Handboken, under det att många andra med liflighet fört discussionen. Orsaken till min tystnad har — jag kan gerna säga det — varit den, att med det sätt att gå till väga, man antagit, då en hvar sträfvat att få framlägga sitt särskilda förslag i nästan alla förevarande punkter, jag har tyckt mig finna, att man slutligen icke på detta sätt skulle lyckas att

komma till någon enhet, till något tillfredsställande resultat. Jag har derföre icke velat öka mängden af framställda förslag med nya och sålunda bidraga till ytterligare splittring i meningarne. Vi äro nu på den punkten, att mina farhågor äro nära att besannas. Med mina vänner här till höger kan jag emellertid ej instämma. Deras argumentation tyckes mig gå derpå ut, att man först skall säga, att man anser det eller det vara rätt och sedan att man anser det icke vara rätt. Med Professor Lindgren förenar jag mig deremot i hans åsigt, att, oaktadt ingen kan finna sig tillfredsställd af 1811 års Handbok, man likväl icke bör godkänna några förändringar, med mindre de tillika tämligen allmänt anses för förbättringar. Med alla sina brister har dock 1811 års Handbok den, må vara oförskylda förtjensten att hafva varit länge i bruk, och man stöter sig derföre mindre på dess felaktigheter. Man lärer ej få antaga, att Kongl. Maj:t vill utfärda en bristfällig Handbok och derföre tyckes det vara mindre lämpligt att säga: Vi godkänna visserligen icke förslaget, men vi vilja likväl antaga detsamma och tillstyrka Kongl. Maj:t att derå meddela stadfästelse. Kan ej Svenska Kyrkan nu bereda ett antagligt förslag, så är det i sanning mycket bättre att bibehålla det gamla, till dess man kan förlika sig om ett helt, som mera allmänt erkännes såsom lämpligt. Kommer man en gång så långt — man har ännu icke oaktadt alla ansträngningar gjort det, — då kan tiden vara mogen för antagande af ett nytt förslag, men till dess är uppskof rådligast. Väl vet jag, att det är och alltid lärer blifva omöjligt att förena alla röster om ett förslag, och att således hoppet om allas bifall icke någonsin lärer uppfyllas. Men icke kan jag tro det vara rätt, att man tillstyrker ett provisionelt antagande af hvad man sjelf erkänner vara sådant, att det icke bör antagas. Jag instämmer, såsom jag redan sagt, med Professor Lindgren.

Domprosten **Knös**: Jag har i denna fråga förut instämt med Domprosten Bring och får nu ånyo instämma med honom och med Hofpredikanten Wensioe. Hufvudsakligen är striden här en strid mellan olika principer. Den princip, från hvilken det af Afdelningen nu framställda förslaget utgår, är enligt min öfvertygelse i det hela riktig, derföre kan jag ock med min röst biträda Afdelningens förslag. Dock anser jag mig böra uttryckligen tillkännagifva, att detta biträdande icke sträcker sig till hela det första Capitlet, så som det af Afdelningen vid denna Riksdag blifvit omarbetadt och af Ståndets pluralitet godkändt. Dessa ändringar, hufvudsakligen i anseende till afsjungandet af Kyrie och Evangelii läsning från altaret, stå i motsats mot hvad Pastoral-Afdelningen vid förra Riksdagen tillstyrkte och Ståndet då godkände. Ett sådant vacklande måste hindra antagandet af något förslag, helst det nyss-

nämnda (om Kyrie &c.) innebär ett tillbakagående till hvad i doctrin och praxis bevisar sig vara ett sämre. Derföre, om jag nu ock godkänner förslaget till introitus, hyser jag dock intet hopp om beredande af Handboks-förslagets framgång, åtminstone hvad det första Capitlet beträffar, såsom detta nu blifvit redigeradt.

Häruti instämde Vice-Talman Biskop *Annerstedt*.

Contracts-Prosten **Runsten**: Det af mig framlagda förslag till ändring af den inledning, Afdelningen föreslagit, har gifvit en värd talare anledning till det förklarande, att här blott vore fråga om att antaga eller förkasta det förslag, som är Afdelningens. Tacksam emedlertid för det vitsord, samme talare gifvit mitt förslag, vågar jag ock vara öfvertygad, att de anmärkningar, jag framställt emot Afdelningens, nog torde hålla profvet, samt åtminstone bidraga dertill, att, om än nämnde mitt förslag nu ej kan blifva föremål för Ståndets närmare ompröfning, icke heller och än mindre Afdelningens må befinnas antagligt. Likväl både tror och hoppas jag, att med begagnande af så väl hvad jag för min ringa del dristat föreslå som af de rudimaterier, som för öfrigt i denna väg finnas till stor mängd att tillgå, man i sinom tid skall komma till ett resultat, som blir mera tillfredsställande och som må kunna vinna bifall af en större pluralitet inom detta Högv. Stånd. För öfrigt, i allmänhet taladt, och hvad man än må säga om 1811 års Handbok, icke äro väl ändå dess bristfälligheter så stora, att man nu genast borde utbyta den emot en föreslagen ny sådan, om hvars antaglighet i åtskilliga stycken meningarne tyckas vara så mycket delade. Man borde väl åtminstone låta den nuvarande Handboken, innan den förkastas, uppnå den för ett sådant arbete ej för höga åldern af femtio år. Jag lägger således icke heller på mitt ändringsförslag någon särdeles vigt, om det blott får tjena till mitt rättfärdigande, då jag instämmer med dem, som yrkat afslag å Afdelningens, huru mycket än sådant yrkande — jag kan icke neka det, — är för mig påkostande, då jag besinnar, huru mycket arbete, huru mycken möda man på detta förslags uppsättande användt.

Kongl. Hofpredikanten **Wensioe**: Jag delar icke den siste talarens förhoppning, att man skall kunna åstadkomma ett förslag till introitus, som vinner allmänt bifall. Pluraliteten måste emedlertid i dag utrönas. Många anse, att Afdelningens förslag är väsendtligen bättre än 1811 års Handbok, andra åter äro af motsatta åsigter. Bäst är derföre att icke längre uppehålla tiden, utan låta utgången bero på omröstning. På annat sätt kunna vi ej slita tvisten.

Doctor **Nordlander**: Introitus, sådan den förekommer i 1811 års Handbok, har blifvit framhållen såsom egande företräde framför den nya föreslagna. Jag vill ej döma i denna fråga; men lika visst som 1811 års introitus är ett uttryck af den tidens åsigter om gudstjenst, lika säkert är ock, att den för närvarande icke är fullt tillfredsställande och att Afdelningens förslag är mera öfverensstämmande med det sätt, hvarpå man nu uppfattar gudstjenstens väsende. På samma gång man kan kalla 1811 års introitus "gentil", kan man säga, att Afdelningens är djup och sannt christlig. Så bör en christen församling framträda.

Kyrkoherden **Sondén**: Jag instämmer med en talare midt emot deri, att det vore föga värdigt Högv. Ståndet att efter så mycket arbete förkasta det nya förslaget och bibehålla 1811 års introitus. Likväl är jag i öfrigt icke af samma mening som nämnde talare: ty sedan man förklarat, att man anser ett förslag ega bestämdt företräde, bör man ej afskräckas från dess antagande deraf, att meningarne om särskilda punkter varit i någon mon delade. Jag betviflar, att någon i detta Stånd finnes, som ej anser, att hvilket som helst af de sju framlagda förslagen har bestämdt företräde framför 1811 års Handbok. Åtminstone är min mening den, att hvilket af dessa förslag man än ville antaga, skulle det för vår kyrka utgöra en så betydlig vinst, att man ej borde försaka den derföre, att olika meningar kunna finnas om några smärre punkter. Jag röstar för bifall till denna punkt af Afdelningens förslag. Om sista punkten kommer man i tillfälle att framdeles yttra sig.

Häruti instämde Prosten *Melander*.

Doctor **Sandberg**: Då öfversinliga föreställningar skola framställas med ord, kunna orden vara olika och dock hufvudsakligen och på ett fattligt sätt uttrycka hvad man menar. Att sjelfva uttrycksformen, som i sådana ämnen aldrig kan blifva adæquat, likväl lemnar mycket utrymme för godtycket, kan icke förnekas, och hvad den ene finner träffande förekommer en annan mindre lämpligt. Att öka mängden af förslagsmeningar är hvarken behöfligt eller nyttigt. Det vigtiga är, att den djupare andemeningen tydligen framlyser uti de menskliga orden.

Oaktadt allt hvad som blifvit taladt till försvar för den högstämda inledningen till Högmesso-gudstjensten i 1811 års Handbok, har jag icke kunnat komma ifrån den öfvertygelsen, att den mest ändamålsenliga början till offentlig gudstjenst är, att både presten och församlingen erinra sig, *hvarföre* de sammankommit, hvad de *äro* och hvad de fördenskull först hafva att *företaga*; och då hemställer jag till hvar och en, som har sinne för det enkla och okonstlade, om något lämpligare finnes än det hjerteliga tilltalet uti 1693 års Handbok: *Käre vänner, Bröder och Systrar i Christo Jesu! Efter vi nu församlade*

äro till att hålla vår gudstjenst, tacka Gud för alla Hans välgerningar, såsom ock bedja Honom om allt det oss i andelig och lekamlig måtto nödigt är, och dervid färnimma att vi alla äro med synder betungade och längta efter (behöfva) syndernas förlåtelse: Låtom oss derföre nedfalla på våra knän, ödmjuka oss inför Gud vår himmelske Fader och med hjerta och mun bekänna oss för arma, eländiga syndare, såsom vi ock äro, bedjande Honom om nåd och miskund uti följande ord:

Det förekommer mig ganska svårt att såsom de första orden i sjelfva gudstjenstens början värdigt och tillbörligt kunna utsäga detta Englaskarornas höga trefaldt *Helig;* och jag ville långt heldre begynna altartjensten med en nedstämd ton och genast vända mig till församlingen med den föregående uppmaningen. Om Pastoral-Afdelningen medgifvit detta, skulle dess förslag icke lemnat något öfrigt att önska; men för min del vill jag i alla fall gilla detsamma heldre än något af de andra, som nu äro i fråga. Ty det öfriga af inledningen, ehuru det är något kortare, motsvarar dock fullkomligen uti enkelhet och hjertlighet hvad jag utur gamla Handboken tagit mig friheten anföra.

Discussionen ansågs härmed slutad; och då den af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* framställda proposition på bifall till hvad Utskotts-Afdelningen i förevarande moment hemställt med blandade Ja och Nej besvarades, samt votering begärdes, framställdes och godkändes följande voterings-proposition:

Den som bifaller hvad Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelning i Memorialet N:o 3, mom. under litt. A föreslagit, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet med godkännande af Professor *Lindgrens* förslag beslutat, att inledningen till Högmesso-gudstjensten skall i det nya förslaget bibehållas, sådan den i nu gällande Handbok förekommer.

Voteringen försiggick derefter i behörig ordning och befanns hafva utfallit med 23 Ja emot 13 Nej, hvadan Ståndet således stannat i det beslut, som Ja-propositionen innehåller.

Emot beslutet reserverade sig Professor *Lindgren*, Doctor *Gumælius*, samt Prostarne *Melén*, *Söderberg* och *Gahne*.

Hvad Utskotts-Afdelningen i mom. under litt. *B* och *C* föreslagit *godkändes*.

Vid

Vid föredragning af den i mom. under litt. *D* intagna hemställan begärdes ordet af

Domprosten **Bring**, som yttrade: I denna fråga har jag tillhört minoriteten inom Afdelningen. Ordet: "nådehungrande" är tydligen öfverflödigt, då allt hvad derigenom vill uttryckas, redan innebäres uti att "*begära* syndernas förlåtelse för Jesu Christi skull." Att orden: "på vår Herras Jesu Christi befallning" blifva intagna, är åter vigtigt, på det att framhållas måtte, att sjelfva aflösnings-*handlingen*, hvilken först i den sista satsen af formuläret har sitt uttryck, sker, icke af mensklig myndighet, utan å Herrans vägnar och på gudomlig auctoritet. Jag anhåller alltså, att Högv. Ståndet ville godkänna minoritetens förslag.

Häruti instämde Vice-Talman Biskop *Annerstedt* samt Prostarne *Wåhlander* och *Tellbom*.

Biskop **Björck**: I fråga om aflösnings-formulärets ordalydelse har jag tillhört majoriteten och finner mig ännu icke föranlåten att frångå min mening. Det tyckes mig, som skulle genom ordet "nådehungrande" trosmomentet i dess första uppkomst och väsendtliga art klarare framhållas än genom att blott omnämna begärandet af förlåtelse. Uttrycket "nådehungrande" är visserligen icke directe taget ur skriften, men har dock ur densamma sin upprinnelse och deruti sin grund. Hvad beträffar det tillägg, minoriteten inom Afdelningen velat införa mot slutet näst före orden "i Guds, Fadrens" &c., får jag förklara, att jag anser detsamma icke allenast icke behöfligt, utan snanare betänkligt. Sannt är, att vår Frälsare ålagt sina tjenare att förkunna evangelium och att äfven dermed trösta enskilda bekymrade själar; men då presten straxt förut sagt sig tala i kraft af Guds ord och löfte, tyckes det vara obehöfligt, att han ytterligare omnämner vår Herras befallning. Betänkligt åter anser jag tillägget derföre, emedan det kunde synas innebära, att det vore Guds befallning, att presten just då till de förevarande personerna skulle utdela absolution. Af dessa skäl har jag röstat för majoritetens förslag och vill nu tillstyrka bifall till detsamma.

Doctor **Nordlander**: Lika med den föregående talaren biträder äfven jag Afdelningens förslag och anser tillägget "på vår Herras Jesu Christi befallning" ingalunda nödvändigt. Hela denna act, likasom allt hvad presten i öfrigt gör, då han talar, "binder" eller "löser", sker på Herrans, vår Mästares befallning. Att nu särskildt här framhålla detta, synes mig olämpligt, och jag har derföre ansett tillsatsen öfverflödig. Dess-

utom förekomma straxt förut orden "i kraft af Guds ord och löfte", och de kunna väl anses uttrycka detsamma som orden "på vår Herras Jesu Christi befallning." Jag lägger mycken vigt på bibehållandet af ordet "nådehungrande", ty det uttrycker bättre trons innerliga längtan; och då, såsom Biskop Björck nyss erinrat, detta vackra uttryck äfven blifvit af vår Frälsare begagnadt, då han talade om deras salighet, som *hungra* och *törsta* efter rättfärdighet, tror jag, att det skulle särdeles väl försvara sin plats på detta ställe, och jag bifaller derföre Afdelningens förslag.

Prosten **Melander**: Sista gången då frågan om nya Handboks-förslaget förevar hos Högv. Ståndet, framställde jag vid ifrågavarande punkt ett förslag, och då detta vunnit behjertande af Pastoral-Afdelningen, bör jag derför aflägga min tacksägelse, — möjligen kan jag ock anses skyldig att försvara förslaget. Hvad beträffar ordet "nådehungrande", så har den förste talaren ansett detsamma öfverflödigt, men om vi gå till 1811 års Handbok, så heter det der, "är denna eder syndabekännelse uppriktig, eder bättring allvarlig, eder tro rättskaffens." Nu måste alla dessa tre moment, syndabekännelse, bättring och tro, finnas vid ett värdigt begående af den Heliga Nattvarden, och derföre äro jemte syndabekännelsen dessa orden "botfärdig" och "nådehungrande" tillagda för att utmärka bättring och tro. Det sednare ordet framhåller nemligen tydligt sjelfva tros-momentet, och uteslöte man detsamma, hade man derigenom borttagit det tredje väsendtliga momentet. De, som haft att anmärka emot absolutions-formeln, sådan den förekommer i 1811 års Handbok, hafva stött sig derpå, att ordet "allvarlig" blifvit lagdt till "bättring" och prædicatet "rättskaffens" till "tro"; ty, hafva de sagt, vore bättring och tro sådana, behöfdes ej nattvarden, genom hvilken man just får tron styrkt och lifskraften upplifvad genom förening med Christus. Jag anser derföre, att ordet "nådehungrande" bör qvarstå. Angående åter frågan, huruvida orden "på vår Herras Jesu Chrisi befallning" böra upptagas, vill jag, för att icke upptaga Högv. Ståndets tid, blott tillkännagifva, att jag fullkomligt öfverensstämmer med Biskop Björck och att jag sålunda jemväl i denna del bifaller Afdelningens förslag.

Häruti instämde Doctor *Sandberg*.

Prosten **Lagergren**: Inom Afdelningen har jag likasom en föregående talare hört till minoriteten. Skälet, hvarföre man ansåg ordet "nådehungrande" böra uteslutas, har Domprosten Bring redan anfört. Det skulle tydligen innebära en tautologi. Emellertid lägger jag icke mycken vigt på dess bibehållande eller uteslutande och skall icke mycket motsätta mig,

derest Högv. Ståndet bestämmer sig för det förra alternativet. Större vigt ligger deremot på det föreslagna tillägget "på vår Herras Jesu Christi befallning." Jag kan icke erinra mig hafva hört flera än en enda, nemligen Prosten Melander, som, då frågan förra gången i Ståndet behandlades, ville hafva de nämnda orden uteslutna. Många förklarade uttryckligen, att de önskade dem qvar, och i Preste-Ståndets vid förra Riksdagen afgifna förslag till Handbok återfinnas orden likaledes. Man har visserligen sagt, att de äro mindre nödiga, då kort förut förekomma orden "i kraft af Guds ord och löfte", och under vanliga förhållanden må detta medgifvas, ehuru nämnde ord, som de nu stå, mera höra till den föregående undervisningen om absolutionens vilkor än till absolutionen sjelf, men om man ser saken från en annan sida, om man tänker sig lekmän, utdelande sacramentet, månne icke några af dem, derest orden utelemnades, kunde häraf taga sig anledning att påstå sig vara lika berättigade till sacramentets förvaltande som den egentliga presten. Äfven i 1811 års Handbok återfinnas ord, som tydligen utmärka, att det är presten och ingen annan, som eger rätt att utdela nådemedlet. Det har der nemligen icke ansetts öfverflödigt att införa orden "såsom Jesu Christi tjenare." Om dessa eller de ofvannämnda orden "på vår Herras Jesu Christi befallning" uteslutas, finner man alltså icke i förslaget så tydligen utmärkt hvad som efter mitt förmenande borde vara sagdt, hvadan jag på det kraftigaste tillstyrker deras återinförande i den ordning, minoriteten föreslagit.

Domprosten **Bring**: Blott ett par ord. Man har anmärkt, att om ordet "nådehungrande" borttoges, *tros*-momentet icke skulle tillräckligen vara bestämdt; men denna anmärkning synes åtminstone mig vara alldeles obefogad. Ty hvaruti skulle väl tron vid syndabekännelsen bestå och visa sig, om icke deruti, att, såsom det i Afdelningens förslag heter, "syndernas förlåtelse begäres *för Jesu Christi skull?*" Dock — på intagandet eller uteslutandet af ordet "nådehungrande" ligger i sjelfva verket mindre vigt än på den andra tvistepunkten. Man har ansett, att hvad man vill hafva uttryckt genom tillägget "på vår Herras Jesu Christi befallning" redan ligger i de föregående orden: "i kraft af Guds ord och löfte." Jag ber då att få fästa uppmärksamheten å det förhållandet, att den sats, der sist anförda ord förekomma, blott innehåller en erinran om evangelii *lära* angående syndaförlåtelsen och dess vilkor. I den sista satsen af formuläret är deremot fråga om sjelfva *handlingen*. Der ligger vigt uppå, att det bestämdt säges, att denna ej sker utan på Guds befallning, på det all anledning för de biktande måtte undanrödjas till att bygga sin tro på menniskomyndighet i stället för på Herrans kraft, nåd och löfte allenast.

Häruti instämde Contracts-Prosten *Runsten*.

Doctor **Nordlander**: Ja, fråga är om en handling och den sker i Treenighetens namn. Skulle man tro, att den sker på befallning af någon annan än vår Frälsare? Månne icke af slutorden om ej af annat, tydligen synes på hvars befallning acten eger rum? Att nu tillsätta de föreslagna orden skulle i mitt tycke vara att göra sig skyldig till en tautologi.

Biskop **Björck**: I afseende på ordet "nådehungrande" tycker jag, att den sats, till hvilken det hörer, uttrycker ett innerligare fortfarande i begäret efter nåden än den skulle göra, om ordet vore borta. Och hvad angår det föreslagna tillägget i slutet, anser jag, att den sak, man vill dermed uttrycka, ligger i orden "i kraft af Guds ord och löfte", fastän jag ganska väl vet, att dessa ord i sjelfva verket mera hänföra sig till det föregående och häntyda på Guds vilja att förlåta botfärdiga syndare. Men från det föregående kan man sluta till det efterföljande och dess betydelse. Just derföre att det ej tillhör prediko-embetet allena att tolka Evangelium, och med särskildt afseende på tidsförhållandena har jag ansett olämpligt att ställa det ifrågavarande formuläret så, att ett ceremonielt och exclusivt prærogativ skulle synas antagas; och dessutom befarar jag af en lydelse i enlighet med det af minoriteten inom Afdelningen uppställda förslag den misstydning, jag i mitt förra yttrande omnämnt.

Domprosten **Björling**: Jag anhåller, att särskilda propositioner måtte göras på minoritetens förslag, att ordet "nådehungrande" skall utgå, och på förslaget om tillägget vid slutet. I afseende på sjelfva saken får jag säga, att jag anser ordet "nådehungrande" kunna utgå, ty hvad man dermed ville uttrycka ligger redan i begäret efter syndaförlåtelse för Jesu Christi skull. Det ifrågasatta tillägget deremot anser jag böra finnas, men dess plats utgör för mig en hufvudsak. Jag har nemligen ansett, att absolutions-formeln borde uppställas vilkorlig, och skall man nu tillägga orden "på vår Herras Jesu Christi befallning", bör det ske näst efter vilkoret utan någon mellanmening. Detta är min åsigt om saken, en åsigt, den jag blott velat till Protocollet uttrycka, utan att derföre vilja begära, att den skall anses såsom ett förslag, på hvilket proposition bör ske.

Discussionen ansågs härmed slutad; och då den af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* gjorda proposition på bifall till hvad Utskotts-Afdelningen i förevarande moment hemställt med blandade Ja och Nej besvarades samt votering begärdes, framställdes och godkändes en så lydande voterings-proposition:

Den som bifaller hvad Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelning uti Memorialet N:o 3, mom. under litt. D hemställt,

röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet beslutat att bifalla berörde hemställan, likväl med förbehåll att sedermera taga i öfvervägande, huruvida de af minoriteten inom Utskotts-Afdelningen framställda yrkanden kunna föranleda ändring i förslagets ordalydelse.

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns hafva utfallit med 16 Ja emot 19 Nej, hvadan Ståndet fattat det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen framställde nu proposition derpå, huruvida Ståndet ansåge, att orden *"och nådehnngrande"* borde utgå ur förslaget till absolutions-formeln.

Denna proposition besvarades med blandade Ja och Nej, och då derjemte votering begärdes, framställdes och godkändes en så lydande voterings-proposition:

Den som anser, att uti det af Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelning i Memorialet N:o 3, mom. under litt. D framställda förslag till absolutions-formel orden *"och nådehungrande"* böra qvarstå, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anser Ståndet, att samma ord böra uteslutas.

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns hafva utfallit med 15 Ja emot 18 Nej; och hade Ståndet sålunda stannat i det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

Härefter framställde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* proposition derpå, huruvida Ståndet ansåge, att uti förslaslaget till absolutions-formeln orden *"på vår Herras Jesu Christi befallning"* borde insättas näst före slutorden *"i Guds, Fadrens och Sonens och den Heliga Andas, namn."*

Denna proposition blef med blandade Ja och Nej besvarad, och då derjemte votering begärdes, framställdes och godkändes följande voterings-proposition:

Den som godkänner den af Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelning uti Memorialet N:o 3, mom. under litt. D framställda förslag till absolutions-formel med den af Ståndet beslutade ändring, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet beslutat, att i samma förslag näst före orden *"i Guds, Fadrens"* &c. skola insättas orden *"på vår Herras Jesu Christi befallning."*

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns hafva utfallit med 17 Ja emot 17 Nej, hvadan den förseglade sedeln

bröts, och då densamma innehöll Nej, hade Ståndet fattat det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

Emot beslutet reserverade sig Biskop *Björck*, Doctor *Sandberg*, Contracts-Prosten *Emanuelsson* och Prosten *Melander*.

I öfverensstämmelse med hvad Ståndet sålunda beslutat, ansågs uppå hemställan af Domprosten *Bring* och Kongl. Hofpredikanten *Wensioe* jemväl uti den i mom. under litt. *E* förekommande biktfrågan vid det särskilda skriftermålet orden *"och nådehungrande"* böra utgå, äfvensom uti dithörande absolutions-formel orden *"på vår Herras Jesu Christi ord och löfte"* förändrades till *"på vår Herras Jesu Christi befallning."*

Hvad Utskotts-Afdelningen i öfrigt uti mom. under litt. *E* äfvensom i mom. under litt. *F* hemställt, blef af Ståndet *godkändt*.

Förekom så i ordning Utskotts-Afdelningens hemställan i mom. under litt. *G*.

Contracts-Prosten **Runsten** yttrade: Äfven vid denna föreslagna introitus till Brudvigseln ber jag få fästa någon uppmärksamhet på ett par punkter, de der i min tanka fordra förbättringar. Början lyder: "Dyre Christne! Äktenskapet är af Gud sjelf stiftadt, då Han i begynnelsen skapade man och qvinna, och förenade *dem*, och gaf *dem* den välsignelsen, att *de* såsom äkta makar skulle lefva tillsammans till inbördes hjelp, och till vårt slägtes bestånd och förökelse". Man märke dessa pronomina *dem, dem, de*. Och på hvilka syfta de, om ej på den man och qvinna, dem Gud i begynnelsen skapade", d. v. s. på Adam och Eva? Men sätt då in dessa namnen, Adam och Eva, i stället för deras pronomina, och meningens slutinnehåll blefve ju då tydligen det, att Adam och Eva skulle anses ännu lefva "till vårt slägtes bestånd och förökelse." Dock, en sådan tolkning kunde man lätt förekomma derigenom, att man efter orden "gaf dem" insatte orden "och deras efterkommande", samt äfven i stället för det anmärkta tredje pronomen "de" ånyo insatte "man och qvinna." Meningen finge då denna i formelt hänseende måhända riktigare lydelse: "Äktenskapet är af Gud sjelf stiftadt, då Han i begynnelsen skapade man och qvinna, och förenade dem och gaf dem *och deras efterkommande* den välsignelse, att *man och qvinna* såsom äkta makar skulle lefva tillsammans till inbördes hjelp, och till vårt slägtes bestånd och förökelse."

Dock äfven meningens slutord: "till vårt slägtes bestånd och förökelse", äro väl icke af beskaffenhet att böra qvarstå oförändrade, enär man ju dermed kunde tyckas velat antyda, att vårt slägtes bestånd blott uppehålles genom slägtets förö-

kelse. Men Guds afsigt med äktenskapets stiftande var väl ej allenast slägtets physiska förökelse, utan äfven och hufvudsakligen dess andliga uppfostran. Detta sistnämnda är deremot i nu gällande vigsel-formulär särskildt betonadt medelst den sköna erinran om äktenskaps-stiftelsens åsyftning att *igenom en sorgfällig* uppfostran bereda efterkommandes sällhet. Och dock är det ännu ett annat vigtigare afseende, i hvilket ett afgjordt företräde torde böra tillerkännas den inledning till brudvigseln, hvilken vi hafva i 1811 års Handbok. Den eger nemligen i förbigående sagdt framför Afdelningens förslag jemväl den för en statskyrkans prest icke oväsendtliga förtjensten att göra afseende på *samhällets* bestånd och derigenom fästa uppmärksamheten vid de civila påföljder, äktenskapet medför. En sådan erinran om äktenskapets äfven civila vigt för samhällsbeståndet, ehuru dermed är antydd så väl vigselns som äktenskapets hufvudidé, är dock i det nya inlednings-förslaget utelemnad, och då jemväl den nämnda erinran om föräldraansvaret med afseende på en vårdad barnauppfostran blifvit utbytt emot ett uttryck, som kunde tyckas göra slägtets physiska fortplantning till äktenskapets hufvudsak, så torde det nya, i hvad åtminstone denna dess första mening beträffar, befinnas sämre än det gamla. Det sistnämnda har visst ord och uttryck, som klinga nog mycket poetiskt. Men så är väl också ett på det christliga äktenskapet grundadt familjelif den menskliga sammanlefnadens skönaste poesie; och jag kan derföre ej annat än framför de föreslagna nya begynnelse-orden, som inskränka sig till berättelsen om Adams och Evas äktenskap, gifva ett bestämdt företräde åt denna välkända, och, om än något poetiskt ljudande, dock hjertliga och ömma, samt för vigselns högtidlighet passande begynnelse: "Dyre Christne! Äktenskapet är af Gud sjelf stiftadt, till samhällens bestånd och till förenade makars inbördes hjelp, att lätta lifvets mödor, mildra mötande bekymmer, och igenom en sorgfällig uppfostran bereda efterkommandes sällhet." Innehållsrikare är väl ock denna mening än det nya förslagets, då deri antydes ej blott äktenskapets gudomliga stiftelse, utan ock dess vigt både för de förenade makarne och för barnauppfostran samt för hela samfundets äfven civila bestånd och välfärd.

Att dock det nya förslaget i det följande innebär en förbättring af innehållet i nu gällande inledning, det bör tacksamt erkännas. Men äfven dervid är väl åtskilligt att anmärka, åtminstone hvad vissa ord beträffar. "Herrans vilja är", heter det i tredje meningen, "att mannen skall älska sin hustru, såsom Christus älskade församlingen och hafver utgifvit sig sjelf för henne." Med Herren menas i Nya Testamentets språkbruk vanligen Christus, såsom den andra gudoms-personen, och orden "Herrans vilja är" m. m. äro då detsamma, som "Christi vilja är, att mannen skall älska sin hustru, såsom Christus"

m. m., i hvilket fall pronomen "Han" på det sednare stället borde användas. Men med Herren på det förra stället är tydligen menadt Gud i hans första gudoms-personlighet; och det borde derföre heta: "Guds vilja är, att m. m." Också bör skilnad göras emellan namnet Christus, som väl utmärker vår Frälsares gudomliga natur, och namnet Jesus, som utmärker, att Han ock varit menniska. Men endast i det sednare afseendet kan det väl sägas, att "Jesus", (såsom menniska) i imperfect- eller præteriti-form, "älskade" eller älskat församlingen, hvaremot, då här namnet Christus användes, det icke bort heta, Christus (såsom Gud) älskade, utan älskar församlingen. Med afseende på contexten hade väl alltså det förra namnet "Jesus" hellre än det sednare bort framför imperfectum "älskade" användas.

Vid det följande har jag nu just intet att anmärka intill den sista meningens andra sats, der det heter: "der främjas genom denna förening timlig lycka och evig salighet." Men utom det att uttrycket "timlig lycka" antyder något verldsligt, som nog mycket strider emot de öfriga i denna inledning använda andeliga talesätten, är det väl ej heller så gifvet, att "timlig lycka" alltid skall åtföljа ens det äktenskap, "som begynnes och fortsättes efter Guds vilja", då ju äfven gudfruktiga makar ofta med Guds tillstädjelse hemsökas af hvarjehanda pröfningar. Deremot, då det i nu brukliga vigselinledning heter "der främjas den högsta lycksalighet på jorden", så hafva väl de orden sin sanning äfven i den timliga olyckans och pröfningarnas tider, emedan det väl just då är midt i olyckan den högsta lycksalighet på jorden att njuta trösten af en huld makes eller makas kärleksfulla deltagande.

Med afseende på det nu anförda och då den långt framskridna tiden svårligen medgifver den ytterligare öfverläggning, som skulle erfordras för antagandet af något nytt förslag, anser jag det vara måhända bättre eller rådligare att tills vidare behålla qvar den vigselinledning, vi nu hafva, än att antaga en ny, som ännu laborerar med brister sådana som de här ofvan anmärkta.

Häruti instämde Prostarne *Söderberg* och *Gahne*.

Professor **Lindgren**: När Pastoral-Afdelningens förra förslag till inledning till Brudvigseln inom Ståndet discuterades, gjordes deremot den välgrundade anmärkningen, att stilen i stycket var så ojemn, än rhetoriskt svassande, än Bibliskt enkel, att det hela företedde bilden af ett mosaikarbete, hoplappadt af gamla och nya beståndsdelar, och var det just för att härutinnan behöflig rättelse måtte ske, som Ståndet beslöt styckets återremitterande till ny omarbetning. Vid denna har Afdelningen visserligen tillgodogjort sig åtskilliga af de inom Ståndet gjorda anmärkningarne, men alldeles förbisett den, som af

mig gjordes mot denna utur 1811 års Handbok fortfarande bibehållna oratoriskt pompeusa phrasen: "Denna stiftelse är *helig*: *heliga* äro dess förbindelser: *heliga* dess ändamål." Lika riktig som den i dessa rader innehållna tanken är, lika osmaklig och mot den för öfrigt enkla stilen i hela stycket svärande har alltid denna glappiga, uppstyltade ordställning förefallit mig. Besynnerligt nog har den dock äfven denna gång funnit nåd inför Afdelningens ögon. Jag föreslår vördsamt dess utdömande och utbytande mot denna enkla, anspråkslösa: "Denna stiftelse är helig, så väl till förbindelser, som ändamål"; och anhåller om proposition å denna min mening.

Discussionen ansågs härmed slutad; och då den af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* framställda proposition på bifall till hvad Utskotts-Afdelningen i förevarande moment hemställt med blandade Ja och Nej besvarades samt votering begärdes, framställdes och godkändes en så lydande voterings-proposition:

Den som bifaller hvad Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelning uti Memorialet N:o 3, mom. under litt. G föreslagit, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet beslutat, att med godkännande af förslagets lydelse i allt öfrigt orden "*denna stiftelse är helig; heliga äro dess förbindelser, heliga dess ändamål*", böra ändras till "*denna stiftelse är helig, så väl till förbindelser, som ändamål.*"

Voteringen, i behörig ordning anställd, befanns hafva utfallit med 26 Ja emot 7 Nej; och hade Ståndet således stannat i det beslut, som Ja-propositionen innehåller.

Vid föredragningen af Utskotts-Afdelningens förslag i mom. litt. *H* begärdes ordet af

Prosten **Melén**, som anförde: Jag har begärt ordet för att yttra något om orsaken, hvarför jag icke hittills deltagit i discussionen om nya Handboks-förslaget. Att denna tystnad icke haft sin grund i liknöjdhet, tror jag mig hafva visat derigenom, att jag med högst få undantag varit närvarande vid alla de plena, under hvilka nämnde förslag blifvit discuteradt, — att den å andra sidan ej heller härledt sig af något misstroende till mig sjelf, vågar jag försäkra. Jag så väl som mången annan skulle väl kunnat framkomma med mer än ett förslag. Egentliga skälet låg emellertid deri, att jag ansåg och ännu anser, det man ej borde så hastigt vidtaga någon ändring i det bestående, öfvertygad som jag var, att det nya förslaget icke skulle tillfredsställa allmänna opinionen eller bidraga att lugna de andliga rörelser, som ansågos icke kunna lemnas utan afseende. Detta är orsaken, hvarför jag icke till Protocollet ut-

talat min åsigt, utan åtnöjt mig att en och annan gång instämma i hvad andra talare yttrat; men vare det långt från mig att vilja anses hafva på något sätt underkänt deras omsorger och bemödanden, som dels utarbetat sjelfva förslaget och dels i särskilda delar af detsamma sökt åstadkomma förbättringar. Jag är tvärtom fullt öfvertygad, att de af själ och hjerta sökt åvägabringa ett förslag, som skulle kunna lugna så beskaffade rörelser som dem jag ofvan omnämnt. Emellertid stå vi nu på den punkt, till hvilken jag förutsatt vi skulle komma; men icke vill jag derföre säga, att det gläder mig, att tankarne varit så delade och att till och med ledamöter, som i början af detta ärendes behandling nitiskt uppträdt för ändring i den nu gällande Handboken, slutligen äfven de erkänt, att det är så godt att bibehålla det gamla oförändradt. Att detta är för mig en tillfredsställelse, vågar jag dock här öppet uttala. Mången tror att allmänna rösten på landet är för en ändring i det bestående, men jag ber att dervid få erinra, att Committerade tyckas hafva antagit, att alla, som icke uttalat anmärkningar, hafva gillat förslaget. Så är likväl icke förhållandet. Jag har ej hört någon pastor i min hemort, som icke med bekymmer motsett en förändring i den nu gällande Handboken. Församlingarne sjelfva hafva dessutom icke fått ett enda ord med i laget.

Jag vill med ett ord icke lemna förslaget min röst, men i händelse af votering om de af Utskotts-Afdelningen föreslagna alternativ bestämmer jag mig för det sednare. Beslutet blefve då, att Ståndet med afseende å kyrkliga förhållanden och yppad menings-skiljaktighet icke ansett förslaget i dess helhet böra stadfästas. Hvad slutet i alternativet beträffar, eller att vissa Capitel till större delen innehållande böner skulle till antagande föreslås, så har jag deremot ingenting att erinra, men jag måste bekänna, att det i min tanka är föga öfverensstämmande med Högv. Ståndets värdighet att, då det icke anser sig kunna besluta hvad i första alternativet föreslås, antaga i stället det sednare. Snarare borde man då låta förblifva vid det gamla.

Prosten *Gahne* tillkännagaf, att han instämde i det hufvudsakliga af hvad Prosten *Melén* anfört.

Biskop **Björck:** Jag begärde ordet för att afstyrka Ståndet att till Kongl. Maj:t ingå med en skrifvelse sådan som den i första alternativet föreslagna. Då i fråga om Högmesso-gudstjenstens introitus en från nuvarande Kyrohandbok märkbart afvikande redaction blifvit föreslagen, torde det för många blifva oangenämt, om förslaget i dess helhet vunne stadfästelse. Möjligen kunde också den nämnda omständigheten utöfva ett sådant inflytande, att vi alldeles icke fingo någon ändring i

det bestående, och detta vore icke heller önskvärdt. Det skulle innefatta en orättvisa emot Committerades förslag, hvilket i flera afseenden är så förträffligt, att församlingen ej bör gå miste om de stora förbättringar, detsamma föreslår i 1811 års Handbok, hvars uttryckssätt i många fall vittnar om en försvunnen tids åsigter. Derföre, då jag uppriktigt önskar, att Committerades förslag till de i sednare alternativet omnämnda Capitel äfvensom till de öfriga med undantag af det första måtte vinna stadfästelse, skulle det vara oförenligt med denna önskan att framlägga en skrifvelse, sådan som den i första alternativet föreslagna. Jag skulle hemställa, att Högv. Ståndet således ville ingå med begäran om stadfästelse å alla Capitlen med de i dem beslutade ändringar, undantagande det första. Att jemväl låta tredje Capitlet vara oförändradt torde icke vara lämpligt, då det just varit detta som föranledt Handbokens omarbetande, och att så väl 5:te som 8:de Capitlena hafva företräden framför de delar af 1811 års Handbok, hvilka afhandla de ämnen, som i nämnde Capitel förekomma, torde vara obestridligt.

Prosten **Ljungdahl**: Jag för min del anser rättast vara, att Ståndet vid afgifvande af sitt underdåniga utlåtande helt enkelt inberättar förhållandet sådant det är och alltså omtalar, huruledes pluraliteten af Ståndets ledamöter funnit Committerades förslag antagligt med de af Ståndet beslutade ändringar, men fäster Kongl. Maj:ts Nådiga uppmärksamhet derpå, att, i händelse med afseende på den större meningsskiljaktighet, som härutinnan yppat sig, samt på andra förhållanden Kongl. Maj:t icke skulle finna sig föranlåten att fastställa förslaget i dess helhet, åtminstone de Capitel, Afdelningen till antagande förordat och mot hvilka anmärkningar icke förekommit, kunde i nåder påbjudas. Min mening är således att bifalla båda de alternativt uppställda förslagen, och det beslut, jag tillstyrker Högv. Ståndet att fatta, skulle således kunna stiliseras på följande sätt, nemligen att Ståndet med framläggande af de beslut, som blifvit fattade, i underdånighet tillkännagifver, att, beträffande Capitlena 2, 4, 6, 7, 9—14, besluten varit nästan enhälliga, att, beträffande 3:dje, 5:te och 8:de Capitlen, meningarne varit mera delade och att i afseende på 11:te Capitlet meningsolikheten varit störst; hvadan Ståndet tror sig kunna i underdånighet tillstyrka, att åtminstone 2, 4, 6, 7 och 9—14 Capitlen måtte i Nåder fastställas, öfverlemnande till Kongl. Maj:ts bepröfvande, huruvida de öfriga Capitlen kunna till fastställelse ifrågakomma.

Häruti instämde Domprostarne *Knös* och *Bring*.

Prosten **Melander**: Just med afseende på förhandenvarande kyrkliga förhållanden ansluter jag mig utan betänkande till

det förra alternativet; ty de i andra alternativet uteslutna Capitlen, isynnerhet tredje och femte, innebära de förslag, som hufvudsakligen äro afsedda att ordna och förmedla de religiösa stridigheterna. Hvad åter angår den meningsskiljaktighet, som i afseende på innehållet af dessa capitel låtit sig förnimma, så kunna väl näppeligen sådana förslag uppgöras, att de vinna odeladt bifall. De mindre förändringar, som vid de öfriga Capitlen blifvit föreslagna, synas mig icke vara af den vigt, att för deras skull en handbok behöfver införas; och skulle *dessa* förändringar blifva enda frukten af tvenne Committéers trägna arbeten och Preste-Ståndets långvariga öfverläggningar under tvenne Riksmöten, så blefve i sanning denna frukt nog obetydlig. Derföre tager jag mig friheten föreslå antagandet af det förra alternativet och, om detta icke vinner bifall, bibehållandet af 1811 års Handbok oförändrad; ty en medelväg skulle blott leda derhän, att man finge ett lappverk, hvarmed ingen vore belåten.

Biskop *Bergman* och Doctor *Björkman* instämde.

Professor **Lindgren**: Då jag alltid varit af den tanken, att man hade bort låta 1811 års Handbok få vara oantastad, borde jag visserligen tillstyrka antagandet af det sist af Afdelningen framlagda alternativa förslaget till underdånig skrifvelse, emedan jag vill vara öfvertygad, att påföljden deraf skulle blifva bibehållandet af *status quo*, alldenstund en partiel sanction synes mig omöjlig. Men då man likväl alltid måste tänka sig möjligheten af en annan utgång, hvaraf följden skulle blifva ett påbud om antagandet tills vidare af en i vissa mindre vigtiga capitel omarbetad, men i andra vida vigtigare, ehuru med väsendtliga, till afhjelpande för tillfället misslyckade brister behäftade, oförändrad Handbok, kan jag icke annat än tillstyrka det första alternativet, ehuruväl under liflig önskan och god förhoppning, att icke heller detta måtte vinna Konungens sanction. Antager det Högv. Ståndet det sista alternativet, så förklarar det sig sjelft derigenom banqueroute i en för Kyrkan och Församlingen serdeles vital fråga, en förklaring, till hvilken jag med min röst ej vill bidraga.

Med Professor *Lindgren* förenade sig Doctor *Björkman* och Prosten *Wåhlander*.

Doctor **Gumælius**: Jag hörde nyss en Ledamot af Högv. Ståndet yttra, att frukten af det arbete, man nedlagt på ifrågavarande förslag, ej blefve serdeles stor, så framt icke det föreslagna första alternativet kunde blifva Ståndets beslut. Jag är likväl af en motsatt mening. Tacksam för det arbete, Committerade på sitt förslag nedlagt, och fullt erkännande de många

sunda tankar, detsamma uttalar, de många verkliga förbättringar, det föreslår, vågar jag likväl påstå, att den åsyftade frukten deraf ännu icke är tillräckligt mogen; och, oaktadt jag således icke vill förneka, att mycket godt ligger uti hvad Committerade, Pastoral-Afdelningen och serskilda Ledamöter inom detta Stånd föreslagit, ja att deri innehålles månget friskt och kraftfullt frö, som skall småningom utvecklas till välsignelsebringande frukt, är det för mig likväl svårt att nu rösta för en förändring af handboken i dess helhet. Att vid frågor sådana som den förevarande antagandet eller förkastandet af ett förslag till förändring skall afgöras genom votering och ofta bero på några få rösters öfvervigt, är mig i sanning så motbjudande, att jag för egen del icke velat framlägga något förslag i ämnet för att icke ännu mer öka striderna och möjligen föranleda ytterligare voteringar. Skall en så vigtig förändring inom Församlingen införas, som nödvändigt bör uppstå genom antagandet af en omarbetad Liturgi, bör detta antagande vara någorlunda enhälligt. Emellertid anser jag, då så mycket är gjordt, frågan icke mera kunna alldeles falla, utan att vi snart nog torde få emotse ett uppnående af det önskade målet, nemligen erhållandet af en utaf både Församling och Presterskap godkänd Handbok.

Hvad nu angår de båda föreslagna alternativen, får jag förklara, att jag icke under några förhållanden kan ingå på det första, så att, om val nödvändigt måste ske emellan båda, jag föredrar det andra. Men en vigtig omständighet återstår att taga i betraktande, den nemligen, huruvida det kan vara lämpligt att under närvarande period med afseende på de rådande andliga rörelserna införa en ny Handbok. I motsats till hvad jag trott mig hafva förnummit vara några Talares åsigt, anser jag just under närvarande tidpunkt den största varsamhet i fråga om dylika förändringar vara af nöden och att, huru rik den skatt än må vara, som man i det nya förslaget erhållit, man hellre bör stanna vid det gamla än antaga något, som icke är så fullkomligt, att det kan få rösterna temligen allmänt för sig. Det finnes väl få saker så vådliga att röra vid och förändra som Församlingens andaktsböcker. Det är ej en eller annans, utan hela Kyrkans egendom, och mångas samveten kunna genom sådana förändringar djupt oroas.

Häruti instämde Contracts-Prosten *Malmstedt* samt Prostarne *Ljunggren* och *Tellbom*.

Prosten **Carlander**: Jag har så sällan besvärat Högv. Ståndet med ordande i denna sak, att jag ber att nu få yttra min mening till Protocollet. Då jag det gör, sker det ingalunda i afsigt att söka bringa någon till annan öfvertygelse än den han redan fattat; men det sker icke utan obehag, härle-

dande sig deraf, att hvad jag kommer att yttra möjligen kan synas en och annan som ett underkännande af den lärdom, skicklighet och flit, Committerade nedlagt på, och den lärotrohet, de visat uti sitt förslag. Så är det icke; och jag värderar på det högsta det allvarliga nit, hvarmed så väl Högv. Ståndet som Committerade omfattat denna angelägenhet, men den oförgripliga mening, som jag hyst allt sedan Committerades första förslag framlades, och hvilken jag funnit bekräftad af och under de öfverläggningar, hvilka inom detta Högv. Stånd nu tvenne Riksdagar egt rum, är den, att, då man icke funnit skäl att förebrå 1811 års Handbok något stridande mot lärans renhet, det skulle medföra mycken villervalla och oreda, derest man utan att kunna prestera ett helgjutet förslag antoge en delvis förändrad Handbok. Jag föreställer mig, att de fördelar, Församlingen skulle vinna af en sådan förändring, skulle öfvervägas af den oro, som hos mången enfaldig christen, ja hos de fleste skulle väckas, då man i deras tankar likasom häntydde derpå, att vi stått på en oriktig grund hitintills, och detta kunde lätt leda derhän, att man trodde det nya ej heller hvila på någon säker grundval. Sektandan och lastarenom skulle gifvas ytterligare anledning till klander och fridstörande verksamhet; och derföre tror jag det vara skäl att tills vidare låta 1811 års Handbok ega bestånd. Committerades värderika arbete anser jag derföre icke förspildt, utan tvertom att detsamma för efterkommande kan blifva af mycken vigt såsom en källa, ur hvilken mycket med fördel kan hemtas. Hvad det af Utskotts-Afdelningen föreslagna andra alternativ vidkommer, instämmer jag med Professor Lindgren och Doctor Gumælius.

Domprosten **Knös**: Då Kongl. Maj:t infordrat Preste-Ståndets underdåniga utlåtande öfver det af Committerade öfversedda och omarbetade Kyrkohandboksförslaget, synes mig frågan nu endast vara den: hvad skall detta Utlåtande innehålla? Annorlunda kan väl ej denna fråga besvaras än att Utlåtandet bör innehålla Ståndets på de fattade besluten grundade mening om detta förslag i dess helhet och i anseende till dess serskilda delar. Intetdera af de båda i detta moment af Betänkandet framställda alternativa förslagen synes mig härvid tillfyllestgörande. Mot det första får jag anmärka, att det icke fullt uttrycker Ståndets mening, eftersom det uttalar ett så obetingadt godkännande af förslaget i den form det nu erhållit, som om inga betydliga meningsskiljaktigheter inom Ståndet i anseende till vigtiga delar deraf egde rum. Det sednare alternativet åter lemnar hufvudfrågan obesvarad och synes derföre icke kunna läggas till grund för Ståndets underdåniga skrifvelse. Till följd häraf synes mig det förra alternativet med vederbörlig inskränkning och förändring böra antagas, nemli-

gen sålunda, att ett tillägg dertill sker rörande de ofvannämnde meningsskiljaktigheterna. Desse äro synnerligen stora i anseende till det vigtiga första Capitlet, dervid åsigterna varit till den grad delade, att Ståndets beslut vid innevarande Riksdag blifvit i hufvudsakliga delar alldeles motsatta mot Ståndets beslut vid nästföregående Riksdag och nära hälften af Ståndets Ledamöter reserverat sig mot de nu fattade besluten. Så mycket mera vigt måste jag lägga härpå, som enligt min öfvertygelse den nu beslutade redactionen af detta Capitel både i theoretiskt och practiskt hänseende lider af stora brister. Vida mindre råder deremot en sådan meningsolikhet i anseende till det 3:dje Capitlet, och i anseende till 5:te och 8:de Capitlen synas meningsskiljaktigheterna hafva genom de i dag fattade besluten så vidt som möjligt blifvit utjemnade. Derföre tror jag, att det första alternativet bör läggas till grund för Ståndets underdåniga skrifvelse, men att ett tillägg bör dervid göras, hvari dessa meningsskiljaktigheter omförmälas, hufvudsakligen med afseende på 1:sta Capitlet, äfvensom, om så anses nödigt, i vida mildare form i anseende till 3:dje, 5:te och 8:de Capitlen.

Blickar jag nu tillbaka på förhandlingarne rörande denna för Svenska Kyrkan synnerligen vigtiga fråga, så kan jag ej annat än djupt beklaga, att någon större enstämmighet och likhet i åsigter ej kunnat häri beredas. Är då den frågan hos oss ej ännu till afgörande mogen? Är väl den liturgiska vetenskapen inom vår Kyrka inom sig oense i uppställande af hithörande grundsatser? Är den erfarenhet, man kan hemta i denna sak från andra länder af vår trosbekännelse, antingen ingen eller förkastlig eller sig sjelf motsägande? Är väl historiens vittnesbörd så litet maktpåliggande? Är behofvet af en förbättring i vår liturgi icke ännu nog kännbart eller nog starkt uttaladt? Är det ej rätt kändt och erkändt, att en sådan förbättring är ett verksamt medel för bevarande af Kyrkoenheten och uppblomstrande af det practiskt-religiösa lifvet? Kan då utan våda denna förbättring än vidare undanskjutas? Kunna vi längre qvarstå i den liturgiska ställning, hvari vi blifvit försatte genom Kyrkohandboken af 1811, en ställning, lika lätt att anfalla som svår att försvara? Dessa och många andra dylika frågor tvinga sig sjelfmant på mig i denna stund och om svaret är jag för min del icke tveksam. Mitt enda hopp är till Honom, som styrer allt efter sitt outransakliga råd, att Han äfven skall styra detta till det bästa, så mörkt det än i närvarande stund framstår för mina ögon.

Häruti instämde Vice-Talman Biskop *Annerstedt.*

Kongl. Hofpredikanten **Wensioe**: Då jag nu troligen för sista gången i denna sak begärt ordet, har det skett för att

förklara, att jag ingalunda företrädesvis älskar det af Utskotts-Afdelningen föreslagna andra alternativet. Om någon af hvad jag tillförene denna dag yttrat tagit sig anledning att förmoda något sådant, har det grundat sig på ett missförstånd om min verkliga mening. Jag ville nemligen tillstyrka antagandet af första alternativet, men då från motsidan så många skäl och betänkligheter blifvit anförda emot detsamma, vill jag med en föregående Talare hemställa, att Högv. Ståndet uti sitt utlåtande tillkännagifver, att Ståndet godkänt Committerades förslag med vissa ändringar, men att, beträffande vissa Capitel, stora meningsskiljaktigheter egt rum, så att Ståndet hemställer, huruvida Kongl. Maj:t må finna lämpligt att sistnämnde Capitel stadfästa. Skulle Kongl. Maj:t finna betänkligheter vid deras stadfästande, men deremot anse sig kunna sanctionera de öfriga, så uppstår derigenom icke något mosaikarbete, ty de Capitel, som här enligt nämnde Talares förslag äro afsöndrade, stå ej i ett så omedelbart sammanhang med de öfriga, att de icke skulle kunna införas i Handboken utan fara, ja, jag vågar påstå, att det knapt skulle märkas, och de, som märkte förändringen, skulle utan tvifvel godkänna den. Dessa Capitel innehålla till större delen böner och meningsskiljaktigheterna hafva beträffande dem icke varit stora. Jag skulle derföre tro, att förslaget ej blefve mindre helt, om man antoge det sednare alternativet, än om man bestämde sig för förslaget i dess helhet; men jag skulle för min del visserligen helst se, om Kongl. Maj:t kunde finna skäl att stadfästa förslaget i dess helhet, ty utan tvifvel är det nya förslaget i flera afseenden bättre än 1811 års Handbok. Man har sagt, att genom bibehållande af *status quo* Committerades arbete icke vore förloradt. Det är sannt. Detta arbete finnes tryckt och är tillgängligt; men jag hemställer till de talare, som velat än ytterligare uppskjuta frågans afgörande, *när* man slutligen skall komma till ett förslag, som alla godkänna? Skola icke de skäl, som nu anföras för frågans undanskjutande, blifva i all evighet lika gällande? Jag medgifver, att det äfven är för min känsla sårande, att man voterar om sådana saker som de förevarande; men det är en följd af sättet för dessa frågors afgörande. Något annat medel att komma till resultat gifves icke, ty man kan icke vänta, till dess alla blifva ense. Jag slutar med att instämma i Prosten Ljungdahls anförande.

Häruti instämde Domprosten *Björling*.

Contracts-Prosten **Runsten**: Jemte det jag instämmer uti föregående Talares fördelaktiga och välförtjenta vitsord om det utarbetade förslaget till ny Handbok, att det nemligen innebär ett frö till något bättre, ett frö, som framdeles kan bära mogna

fruk-

frukter, kan jag icke annat än jemväl förena mig med honom i hans yrkande, att Kongl. Maj:t borde göras uppmärksam på de olika meningar, som öfver vissa delar af förslaget låtit sig förspörjas, helst för den händelse, att Kongl. Maj:t skulle finna för godt att besluta sig för det sednare af Utskotts-Afdelningens i detta dess Memorials slutord föreslagna alternativer. Och hemställer jag fördenskull, att ett serskildt exemplar af discussionsprotocollen, sedan de hunnit tryckas, måtte åtfölja det underdåniga utlåtandet, på det att Kongl. Maj:t deraf om möjligt måtte hafva någon ledning vid den vigtiga frågans afgörande, huruvida förslaget ännu kan anses moget eller icke.

Prosten **Carlander**: Jag anhåller att få rätta ett misstag, som insmugit sig i mitt förra yttrande. Jag förklarade nemligen, att jag instämde med Professor Lindgren och Doctor Gumælius beträffande det föreslagna andra alternativet; men min afsigt var naturligtvis, såsom af mitt anförande i öfrigt torde framstå, att instämma uti hvad Professor Lindgren anfört och icke att förena mig med Doctor Gumælius, som angående nämnde alternativ uttalade en enskild åsigt, med Professor Lindgrens icke öfverensstämmande.

Doctor **Sandberg**: Med min värde stiftsbroder kan jag omöjligen instämma deruti, att ju icke försöket till en ny kyrkohandbok är af behofvet påkalladt. Det kan icke vara någon obekant, hurusom de svåra söndringarne i Norrland, som nu hålla på att sönderbyta stats-kyrkan, hade sin upprinnelse uti missnöjet med de nya kyrkoböckerna, särdeles med 1811 års Handbok. De oroliga ville hafva sina barn döpta och erhålla aflösning efter den gamla 1693 års Handbok, eller också få en ny, som mera öfverensstämde med den sistnämnda och med Lutherska kyrkans lärobegrepp. Otaliga böneskrifter om tillåtelse att få begagna den gamla Handboken lemnades utan afseende både af Konung och Ständer. Flertalet af kyrkans män erkände dock bristerna uti den nu gällande Handboken och behofvet af dess förbättring. Det vigtiga af många christeligt sinnade menniskor efterlängtade arbetet företogs och fortsattes af tvänne Committéer samt af Preste-Ståndet och dess Pastoral-Utskott vid tvänne Riksdagar. Att en vida bättre anda genomgår de framlagda och från trycket utgifna försöken, har blifvit medgifvet och kan aldrig förnekas. Det skall, som jag hoppas, ännu mera blifva erkändt af framtiden. Svårigheten att nu bringa de skiljaktiga meningarne till öfverensstämmelse torde väl till en del härleda sig derifrån, att vi ännu befinna oss på öfvergången till en ny tid och att således 1811 års åsigter ännu hafva mycket inflytande, emot

hvilka ett motsatt tänkesätt kämpar, kanske stundom med all för gamla och rostiga vapen.

Det är en allmänt känd sak, att missnöjet med Handboken egentligen fästade sig vid 3:dje Capitlet om Döpelsen och vid 5:te Capitlet om Skrift och Aflösning. Väl har man också hört något klander i afseende på högmesso-gudstjenstens begynnelse i 1:sta Capitlet och Brudvigseln i 7:de Capitlet. Men detta har icke varit särdeles stort och ingalunda föranledt några söndringar. Angående de öfriga capitlen har man i allmänhet icke hört några omdömen, hvarken gillande eller ogillande. Om nu Högv. Ståndet skulle, såsom Pastoral-Afdelningen i sednare alternativet föreslår, anhålla om Nådig stadfästelse endast på förändringarne uti de capitel, med hvilka man icke försport något synnerligt missnöje, men deremot alldeles förbigå 3:dje och 5:te Capitlen, som just åstadkommit de svåra kyrkliga söndringarne, synes mig en sådan utväg ingalunda vara egnad att tillfredsställa den närvarande tidens behof. Det vore verkligen att undanskjuta hufvudsaken, som påkallat omarbetningen. Alla de oroliga sinnen, som efterlängtat en förmedling emellan det gamla och nya eller en sådan förändring uti formulären för Döpelsen och Aflösningen, som närmare kunde tillfredsställa deras andeliga behof, skola finna sig svikna i sin väntan och ingalunda blifva belåtna med förbättringarne i de stycken, vid hvilka de icke fästat någon synnerlig uppmärksamhet. För min del anser jag alltså icke det sednare förslaget vara ändamålsenligt.

Sedan den nu gällande Handboken år 1799 utkommit såsom profhandbok, blef den af Preste-Ståndet granskad vid Riksdagarna 1800 samt 1809 och 1810, samt sedermera anmäld till Nådig fastställelse. Kongl. Maj:t meddelade densamma likväl förut till Rikets Ständer, som tillstyrkte dess antagande. Och att ett sådant samtlige Riks-Ståndens hörande äfven nu af Kongl. Maj:t skall anses nödigt, innan någon fastställelse kommer i fråga, kan man väl taga för afgjordt, utan att Preste-Ståndet torde behöfva att derom göra underdånig erinran.

För min del skulle jag vilja vördsamt tillstyrka, det Högv. Ståndet uti den underdåniga skrifvelsen anmäler Handboksförslaget i sin helhet till Nådigt godkännande, men tillika uttalar, huru betänkligt det vore att under närvarande tids söndringar och meningsbrytningar anbefalla detsamma till bokstaflig och ovilkorlig efterföljd, samt att det utan tvifvel vore rådligast att i afseende på Handbokens antagande gå till väga på samma sätt som skett med 1819 års kyrko-psalmbok. Ännu i dag finnas väl församlingar, der flertalet i kyrkan sjunga 1697 års psalmbok, men så har också psalmboksstriden icke jagat några missnöjda ut ur kyrkan. Konung Carl Johans svar till dem, som *icke ville dagtinga med fördomen*, utan yrkade en Kongl. befallning om ett ovilkorligt bruk i kyrkan

af den nya psalmboken, förestafvades af en stor politisk klokhet. Hade man år 1811 förfarit på ett dylikt sätt, skulle många af de kyrkliga strider och söndringar, som nu med skäl öfverklagas, möjligen hafva uteblifvit. Det vore ingalunda önskligt, att de vidare skulle förökas genom påbudet om ett ovilkorligt antagande af en tredje kyrkohandbok.

Discussionen ansågs härmed slutad; och sedan Doctorerna *Sandberg* och *Gumælius* samt Prosten *Carlander* förklarat, att de icke yrkade propositioners framställande, den förstnämnde å det förra af de utaf honom alternativt uppställda förslag och de sistnämnde å de af dem framställda yrkanden om bibehållande af 1811 års Handbok, gjordes af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* proposition på bifall till hvad Utskotts-Afdelningen i förevarande moment såsom sitt första alternativ hemställt. Denna proposition besvarades med blandade Ja och Nej, hvarjemte votering begärdes; och blef i vederbörlig ordning en så lydande voterings-proposition framställd och godkänd:

Den som bifaller hvad Enskilda Utskottets Pastoral-Afdelning uti Memorialet N:o 3, mom. under litt. H och första alternativet föreslagit, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet beslutat, att enligt det af Prosten *Ljungdahl* framställda förslag med framläggande af de beslut, som i frågan blifvit fattade, hos Kongl. Maj:t må i underdånighet tillkännagifvas, att beträffande Capitlen 2, 4, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 13 och 14 besluten varit nästan enhälliga, att beträffande Capitlen 3, 5 och 8 meningarne varit mera delade, och att i afseende på 1 Capitlet meningsolikheten varit störst, hvadan Ståndet tror sig kunna i underdånighet tillstyrka, att åtminstone 2, 4, 6, 7, 9—14 Capitlen måtte i Nåder fastställas, öfverlemnande till Kongl. Maj:ts beprövande, huruvida de öfriga Capitlen kunna till stadfästelse ifrågakomma.

Voteringen, i behörig ordning anställd, befanns hafva utfallit med 9 Ja emot 21 Nej, hvadan Ståndet fattat det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

Emot det sålunda fattade beslutet reserverade sig Doctor *Sandberg* och Prosten *Melander*.

Slutligen anmodades Utskotts-Afdelningen att uppsätta förslag till det utlåtande i ämnet, som af Preste-Ståndet enligt Nådig befallning bör till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifvas.

§ 7.

Föredrogos och remitterades till *Stats-Utskottet* Kongl. Maj:ts denna dag aflåtna Nådiga Propositioner till Rikets Ständer, angående:

1:o anslag till reparation å de Veterinär-Inrättningen i Stockholm tillhörande byggnader och till nya inventarier för densamma;

2:o anmäld brist i tillgångarne för Flottans Matrosers och uppfordrade Båtsmäns mathållning sistlidet och innevarande år;

3:o pension å Rikets Allmänna Indragningsstat för Registratorn i Svea Hofrätt, Johan Christian Thulin;

4:o afsöndring af jord från f. d. Hautboist-bostället Ingeshult vid Elfsborgs regemente till plats för en Folkskola i Seglora församling af Elfsborgs län;

5:o Provincial-läkaren Doctor N. L. Ahlbergs uppförande å Allmänna Indragnings-staten till åtnjutande af en mot hans innehafvande provincial-läkarelön svarande pension af 666 R:dr 32 sk. Banco, eller 1,000 R:dr Riksmynt årligen;

6:o anslag för uppförandet af ett Capell inom Pajala pastorat och af ett Bönehus uti Turtola by af Öfver-Torneå socken m. m.;

7:o fyllnad och tillökning i ersättnings-anslagen till Wadstena Krigsmanshus-cassa och Amiralitets krigsmans-cassan för de till statsverket indragna rusthålls- samt en-per-mille-afgifterna; och

8:o öfverlåtelse till Järlåsa församling af Kronans rätt till dana-arf efter Seraphia Lindskog.

§ 8.

Upplästes och *lades till handlingarne* från Hederv. Bonde-Ståndet ankomna Protocolls-utdrag N:is 343—348.

Ståndet åtskildes kl. ¾4 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 8 Augusti.

Plenum kl. ½10 f. m.

§ 1.

Justerades protocollen för den 1 dennes f. m. samt den 3 dennes e. m.

§ 2.

Upplästes och *lades till handlingarne* ankomna Protocollsutdrag: från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 340—342, samt 344—346; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 312—314 och 316—319; samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:o 349.

§ 3.

Sedan Ståndet beslutat att denna dag anställa val af Ledamöter och Suppleanter i *Förstärkt Stats-Utskott*, företogs nu detta val och befunnos efter valsedlarnes öppnande och rösternas summering till *Ledamöter* af nämnde Förstärkta Utskott vara utsedde:

Biskop *Butsch*,
Biskop *Fahlcraantz*,
Biskop *Bergman*,
Doctor *Björkman*,
Professor *Lindgren*,
Domprosten *Knös*,
Professor *Selander*,
Prosten *Wåhlander*,
Prosten *Collén*,
Domprosten *Widebeck*,
Prosten *Gellerstedt*,
Prosten *Lagergren*,
Domprosten *Björling*,
Prosten *Eurén*,
Contracts-Prosten *Tegnér*,

Doctor *I. Nordström*,
Domprosten *Bring*,
Prosten *Ljungdahl*,
Prosten *Melén*,
Prosten *Millén* och
Prosten *Söderberg*:

samt till *Suppleanter* att i följande ordning inträda:

Biskop *Björck*,
Doctor *Nordlander*,
Prosten *Gahne*,
Kyrkoherden *Sondén*,
Contracts-Prosten *Runsten* och
Contracts-Prosten *Emanuelsson*.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 27, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning, rörande hemmans-klyfning och jordafsöndring, äfvensom i sammanhang dermed meddelade inbjudningar dels från Vällofl. Borgare-Ståndet i Protocolls-utdrag N:o 315, och dels från Hederv. Bonde-Ståndet enligt Protocolls-Utdrag N:o 350, att biträda berörde Riks-Stånds fattade beslut med afseende på vissa delar af ifrågavarande Betänkande, hvarvid i ordning förekommo:

Utskottets första hemställan, sid. 47.

Prosten **Berlin**, som härvid begärde ordet, anförde: Efter den utgång, som detta moment af Betänkandet erhållit hos de öfriga Riks-Stånden, vill jag här icke påyrka någon förändring, utan anser mig böra låta bero vid Utskottets afstyrkande; — dock anser jag mig böra reservationsvis och med afseende på hvad jag emot några af de följande punkterna ämnar andraga här tillkännagifva, att jag ingalunda godkänner de af Utskottet anförda motiverna och icke heller det resultat, hvartill Utskottet kommit.

Häruti instämde Kyrkoherden *Sondén*.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed fulländad, blef uppå derom gjord proposition ofvannämnda hemställan af Ståndet *bifallen*.

Utskottets andra hemställan, sid. 49.

Härvid begärdes ordet af

Doctor **Sandberg**, som anförde: Ingen statsekonomisk fråga kan vara vigtigare än den förevarande, som angår *hemmansklyfning* och *jordafsöndring*. Ty när folkmängden i ett land tillväxer, är det väl icke önskvärdt, att sådant endast skall öka antalet af backstugusittare, inhysesfolk och arbetare-familjer utan fasta bostäder. Men detta blir en oundviklig följd af folkökningen, om man icke medgifver och underlättar jordens sönderdelning i mindre lotter.

Meningarne kunna vara olika, huruvida denna jordens delning helst bör ske genom hemmansklyfning eller medelst jordafsöndring. Det sammansatta Utskottet har ansett en utsträckt jordafsöndring vara mera förmånlig eller åtminstone mindre betänklig än en utvidgad hemmansklyfning. Ett besutet och välbergadt Bondestånd är utan tvifvel Sveriges kärna, ty att Englands jord eges af 200,000 stora possessionater, är ingalunda ibland det landets företräden. Då synes mig delningen af Frankrikes jord uti 12,550,000 jordlägenheter vara vida att föredraga, ehuru dessa lära vara så små, att ungefär hälften deraf icke skattar mera än 5 francs och derunder. Irlands elände härleder sig icke från jordens delning emellan flera egare, utan ifrån ett invecklad och vidunderligt underförpaktnings-system, som blifvit infördt på de stora jordegendomarne. De millioner menniskor, som utflyttat från detta eländets land, äro väl bekanta.

Frågan hos oss är, huruvida under en tillväxande folkmängd det är bättre, att så många, som kunna, få förvärfva sig små sjelfegande hemmansdelar, eller om de alla skola nedsätta sig som torpare och backstugusittare på andras egor? I kameralistiskt hänseende och för utgörande af jordens servituter är det visserligen lämpligast, att hemmansdelarne icke blifva allt för små, då deremot en utsträckt jordafsöndring i detta hänseende icke medför synnerlig svårighet. Men betraktar man frågan med afseende på menniskorna, så kan det icke förnekas, att förvärfvandet af en hemmansdel, om än aldrig så liten, vore för dem önskansvärdast, ty den blir deras egendom och kan lemnas i arf åt deras barn. Sådant är ej förhållandet med den lägenhet de innehafva på andras jord. En lättad utsigt till egandet af en liten hemmansdel skulle kanske, tvärt emot hvad man eljest förmodar, fördröja mången tjenstedrängs giftermål, som nu obetänksamt ingås, emedan han icke ser någon annan framtid än att arbeta för andra så länge han orkar och sedan falla på fattigvården. För min del skulle jag alltså vilja föredraga en mindre inskränkt och mindre försvårad hemmansklyfning, men vågar icke medgifva den fri och obegränsad, och vill derföre åtminstone tills vidare bibehålla grunderna uti 1827 års författning.

Hvad deremot angår de ytterligare inskränkningar, som tillkommit uti Förordningarne af den 3 Juli 1853 och den 20

Juli 1855, så torde det icke vara af nöden, att de bibebållas. De vilja väl hindra någon att köpa eller såsom gåfva emottaga en mycket liten hemmandel, men om den är arf-fallen, så kan dess egande icke förbjudas och egaren af en sådan obesuten hemmansdel kan komma i en besynnerlig ställning. Ingen medarfvinge eller granne vill lösa den. Den får ej lagfaras och således ej intecknas. Den kan ej utmätas, ty då skulle den kunna försäljas på öppen auction. Är den lilla hemmansdelen köpt, så får köparen ej skattskrifvas för densamma, utan säljaren skall qvarstå såsom egare och ansvara för gårdens onera. Men om säljaren är afflyttad från orten eller om han är utfattig, skall han ändå qvarstå såsom egare. Köpet skall återgå, heter det. Men om säljaren icke *kan* eller icke vill återköpa? Skall Staten anslå medel till inlösen. Detta, säger M. G. Danckwardt uti sina anmärkningar om hemmansklyfning, vore väl en utväg; "men derigenom kunde sjelfva Kronan i längden blifva föga besuten. om den ensam skulle bära all rikets obesutenhet." Min mening är derföre, att dessa ytterligare inskränkningar i afseende på hemmansklyfningen må upphäfvas och man återgå till hvad härom stadgas uti Kongl. Förordningen den 19 December 1827.

Emellertid då det är mycket sannolikt, hvilket ock inom ett annat Stånd blifvit upplyst, att på grund af 1827 års Förordning många egare af små bemmansdelar blifvit bragte till tiggarstafven genom rika grannars begagnande af lösningsrätten, så torde det vara nödigt, att denna blifver inskränkt inom en viss tid, eller åtminstone att egaren tillförsäkras en lösen, som i anseende till det dåvarande tidspriset håller honom fullkomligen skadeslös för frånträdandet af sin lagligen förvärfda egendom. Det synes vara mycket hårdt, om egaren af en liten hemmansdel, som blifvit utbruten och bebygd, skulle när som helst med hustru och barn mot sin vilja kunna drifvas derifrån och åtnöja sig med en ringa löseskilling, derföre att hemmansdelen efter en sväfvande och godtycklig undersökning icke anses vara en besutenhet och en rik granne vill med denna lilla lott öka sin jordegendom. I sådant afseende yrkar jag för min del återremiss af denna punkt uti Betänkandet. Genom inskränkning uti tiden för lösningsrättens begagnande skulle besittningsrättens trygghet blifva underkastad mindre äfventyr, hvilket Utskottet äfven med skäl anser vara högst önskvärdt.

Prosten **Berlin**: Jemte det jag instämmer i största delen af hvad den föregående Talaren yttrat, får jag under åberopande af mitt vid den nyss föredragna punkten gjorda förbehåll nu i korthet uttala mina åsigter uti ifrågavarande serdeles vigtiga ämne.

Då denna fråga vid förra Riksdagen utgjorde föremål för öfverläggning inom detta Stånd, ansåg jag mig böra iakttaga

tystnad, emedan jag föregående året köpt en större jordegendom, hvars styckning jag påbörjat och ännu fortsatte, hvadan jag skäligen kunde anses jäfvig eller såsom den der talade i egen sak och för att befordra egna fördelar. Den nämnda egendomens styckning är nu i det närmaste fulländad, då deraf icke återstår mer än 70 Tunnland eller omkring en fjortondedel af det hela och denna rest redan förskottsvis är försåld till mina barn, så att jag å deras vägnar kan med Domstolens tillåtelse ännu försälja åtskilliga mindre jordlotter af ett, två och tre tunnlands rymd. Under den redan verkställda styckningen har jag vunnit en erfarenhet, som jag anser gifva mig befogenhet att icke blott klandra, utan alldeles utdöma förordningen af den 13 Juli 1853. Dervid anser jag mig dock böra anmärka, att jag icke klandrar Regeringen, eller den som utgifvit Förordningen, emedan detta utgifvande var framkalladt af Rikets Ständers vid föregående Riksdagar aflåtna underdåniga skrifvelser och påyrkanden. Sådant hindrar icke, att förordningen är otjenlig, att den vållat mångfaldigt obehag, förorsakat olägenhet och förluster, hindrat mången från att komma i en lugn och oberoende ställning, framkallat en ganska allmän missbelåtenhet och derjemte blifvit bittert klandrad icke blott af det egentliga folket, af den arbetande classen, som deraf lidit det största men, utan äfven af Domarne i landsorten, hvilka skola vaka öfver förordningens tillämpning och hvilka mångfaldiga gånger med svidande hjertan åsett det trassel och de oredor, de sorger och bekymmer, som förordningen framkallat genom sina directa förbud och genom sina föreskrifter om ogillande och återgång af uppgjorda och afslutade öfverlåtelser och köpslut. För egen del har jag icke haft olägenhet af förordningen, utan den har tvertom bringat mig fördel och vinst. Då jag i Januari 1853 köpt egendomen Carlsborg, fortgick styckningen deraf på våren och sommaren; men det var egentligen efter promulgeringen af 1853 års Förordning, som styckningen tog någon serdeles fart. Förordningens 3:dje §, som säger, att den skulle tillämpas från och med den 1:sta instundande November, syntes mig innehålla lystringsropet: *"se sauve qui peut!"* och mångfaldiga personer, som icke ämnat köpa sig en jordlapp på flere år, skyndade att försäkra sig om ett eller annat tunnland och stundom af några få kappland, innan præscriptionstiden för sådana mindre jordköp gick till ända. Mot slutet af denna tid hände det mer än en gång, att, då två eller tre köpare på en gång kommo till mig på min kammare och sedan köpslutet var afgjordt och köpecontractet var färdigskrifvet, någon af dem yttrade: "nu, Gud ske lof! hafva vi fått en jordlapp att bygga oss en bostad på, men huru skall det gå med dem, som komma efter oss?" Jag måste svara: "det vet jag icke; men derom fån J fråga Konung och Ständer, som sålunda hafva ställt sakerna". En

gång kom en äldre dräng till mig och köpte ett tunnland jord, och när jag tillfrågade honom, om han ämnade gifta sig, svarade han helt tvärt: "jag ämnar aldrig gifta mig". Då jag ytterligare frågade hvad han under sådana förhållanden skulle göra med ett tunnland jord, svarade han mig i en förebrående ton: "jag kan väl icke tjena som dräng i all min lifstid och således måste jag väl hafva något ställe, dit jag kan taga min tillflykt, då jag blir gammal". Dessa uttryck förklara hvad som är målet för arbetarens sträfvanden. Han vill finna en plats, huru ringa som helst, der han kan säga, att han har ett hem, — der han är herre på täppan och har en fristad, — der han kan deponera hvad honom är kärt, sin hustru och sina barn, — der han kan sätta foten under eget bord och hvila vid egen härd. Hans anspråk äro icke stora och han eftersträfvar icke någon vidsträckt jordrymd för att finna sig vara besuten. Han har nog af en koja och en kåltäppa; ty besutenheten ligger i hans friska, starka armar. Den egna bostaden är för honom den fasta punkt, som Archimedes ville finna i rymden för att lyfta hela jordklotet.

Nu har man genom förordningen af 1853 förbjudit arbetaren och dagakarlen att någonsin blifva sjelfständig och komma att besitta en egen bostad, så framt han icke kan hinna förvärfva så mycken jord, att han derpå kan utom sin familj föda hästar, kor och får; och hvilken arbetare eller hvilken tjenande dräng kan väl någonsin hoppas förtjena och sammanspara så mycket? Det är fara värdt, att mången derföre finner det till ingenting nyttigt att spara och samla ihop, och derföre lefver han friskt undan för dagen och tänker, att när åldren kommer och krafterna svika, så måste han finna herberge i fattigstugan. Jag kan icke annat än finna det högst obilligt att sålunda för några få monopolisera rättigheten att ega någon del af denna jordtorfva, som blifvit upplåten åt oss alla till bostad och i hvars sköte vi ändock måste äfven åt den fattigaste förunna en graf. Jag kan icke heller finna det hvarken ekonomiskt eller politiskt klokt att i ett fritt och i så många hänseenden lyckligt samhälle som vårt nödvändigt vilja framtvinga en pariasclass, som skall vara dömd, om icke till slafveri, så dock till ett tvunget tjenande, till ett oupphörligt arbetande i andras tjenst. Det är dock för massan af nationen, som man så har ställt till. Det är för det stora flertalet af samhällsmedlemmar, som man så har beredt det, utan att besinna, att det är med deras armar, som alla våra storverk utföras, vare sig frågan är om att construera hamnar eller canaler eller att bygga ett jernvägsnät öfver hela landets yta, och slutligen att det är ur denna samma stora massas djupa leder, som vi måste hemta flertalet af dem, som emot utländska fiender skola värna fosterjorden, — försvara denna jord, af hvilken man icke vill

tillerkänna dem den ringaste anpart, oaktadt de hafva fuktat den med sin svett och göda den med sitt blod.

Till lycka för den arbetande classen finnes det nu visserligen många små jordlotter, som utgöra så kallade besutenheter, hvilka tillkommit före tillämpningen af 1853 års Förordning och hvilka den ene arbetaren köper eller tager i arf efter den andre; men man har genom den nämnde Förordningen sökt att tvärt afklippa all vidare tillkomst eller förökning i antalet af sådane besutenheter, som dock en ständigt vexande folkmängd gör allt mer och mer behöfliga. Jag ser ingen olycka för landet utaf de små jordlotter eller inskränkta besutenheter, som redan finnas, och jag kan derföre icke heller tro, att någon olycka skulle uppkomma deraf, att deras antal blefve ännu betydligt större. Emot deras allt för stora antal har man ett correctiv uti 1827 års Förordning, ehuru jag gerna tillstår, att det är obehagligt och smärtsamt att påse, när någon träder upp och vill tillämpa 1827 års Förordning, hvarföre jag också gerna skulle se, att äfven den Förordningen blefve upphäfven. Derom kan dock icke i dag blifva frågan, utan jag måste låta mig nöja med att yrka på upphäfvandet af 1853 års Förordning samt Förordningen af den 20:de Juli 1855.

I det Pastorat, hvarest jag är Kyrkoherde, funnos vid mitt tillträde många så kallade husmän i hvarje by och i en af dem nära 30 stycken, af hvilka hvardera hade fått åt sig upplåten en stuga eller en koja med dertill hörande kålhage af 4, 6 eller 8 kapplands rymd. För denna öfverlåtelse af hus och jord voro de pligtige att årligen göra hos jordegaren från 20 till 30 dagsverken på egen kost och dessutom att mot contant betalning och efter den dagspenning, som jordegaren efter ortens pris behagade bestämma, arbeta hos honom, så ofta de blefvo dertill uppbådade. Voro de försumlige eller på något sätt olydige och uppstudsige, så gjordes processen kort: de kördes från huset, blefvo ställde, som man säger, på bar backe och måste på annat ställe söka sig en bostad, hvarhelst en sådan stod att finna. Huru mången gång, då jag betraktade deras belägenhet, måste jag icke finna, att deras ställning skulle varit mångfaldigt fördelaktigare och jemförelsevis nästan afundsvärd, om de sjelfve rådt om eller egt den lilla stugan med kålhagen om några få kapplands rymd och sålunda sökt sig arbetsförtjenst hos hvem de hade velat och således företrädesvis hos den, som betalt dem bäst. Så funnos ock under den ofvan nämnda egendomen Carlsborg i en by vid namn Kattslösa mer än 20 sådana husmän, hvilka fått åt sig upplåtne kålhagar om en rymd af 2 ända till 10 à 12 kapplands rymd; men med hvilka det mindre vanliga förhållandet egde rum, att de voro sjelfve egare till de hus, som de bebodde. Kort efter det jag köpt egendomen, kom hela denna skara till mig och anhöll, att jag icke måtte, såsom de uttryckte

sig, sälja bort dem till någon bonde. Jag lofvade genast att i det längsta behålla Kattslösa by eller att icke förr än till sista slut sönderstycka det hemman, hvaraf byn utgjordes, och att då, så vidt det vore möjligt, ställa så till, att de kunde sjelfve köpa de små jordlotter, som af dem innehades. Under tiden skulle de få bo qvar emot utgörande af de dagsverken, som genom muntligt aftal voro dem ålagde, och jag ville lemna dem arbetsförtjenst så vidt jag förmådde. Inom ett halft år derefter utkom 1853 års Förordning och jag måste tillsäga dem, att, derest de önskade, att jag skulle hålla mitt åt dem gifna löfte, måste vi oförtöfvadt och sist före den 1:sta November uppgöra köpe-afhandling om deras jordlotter. Köpeskillingen bestämdes efter 500 R:dr R:mt för tunnlandet, hvar och en köpte de kappland, som han innehade, och fick sjelf bestämma, huruvida köpeskillingen skulle erläggas på 6, 8 eller 10 år med proportionerlig andel för hvarje år. Deras köpeskillings-terminer erläggas i allmänhet ordentligt och sådant kan så mycket hellre ske, som de för året knappast uppgå till högre belopp än hvad som efter nuvarande dagsverkspris motsvarar värdet af de dagsverken, som de förut voro skyldige utgöra såsom ett årligt arrende. Jag tillåter mig nu fråga, om det stora hela, Staten, eller den lilla enskilda communen, Socknen, har något det ringaste förlorat på detta arrangement, — på denna försäljning af små jordlotter om några få kapplands rymd? Alla dessa individer befunno sig förut i den mest precära ställning. Dem kunde åläggas ständigt ökade arbetsskyldigheter och ändå äfventyrade de att snart nog när som helst af jordegaren eller hans förvaltare uppsägas, utvräkas eller bortköras. Nu äro de fria, sjelfständiga, sina egna herrar och bero af ingen, när de frukta Gud, ära Konungen och göra hvar man rätt. Jag vill icke göra mig någon berömmelse af att hafva försatt alla dessa i en relativt fördelaktig ställning; men jag vet dock, att jag gjort en god gerning och att de alla så väl högljudt som i sitt tacksamma hjerta derföre prisa och välsigna mig.

Det förekommer mig också något svårfattligt, hvarföre de små jordlotterna med en liten bostad skola anses medföra större äfventyr för Staten, om de äro belägna på landsbygden än om de äro belägna i städerna. I en stad säljas och köpas bebygda och obebygda tomter med full eganderätt och utan afseende på, om de innehålla ett eller två eller flere kapplands rymd. Man utmäter och säljer jordlotterna der efter innehållet af qvadrat-alnar och kan sålunda sälja t. ex. etthundra qvadrat-alnar eller mindre än ett fjerdedels kappland. Ett på en så liten rymd uppfördt hus kan med full eganderätt besittas af 2, 3 eller flere personer, som hafva hvardera sin lilla kammare att bebo, fast de vanligen hafva gemensam spis och förstuga. Utan att vilja gå lika långt i jordstyckning på landsbygden,

kunde man väl skäligen öfvergifva det nu fastställda begreppet om besutenhet för egandet af ett jordland. Man borde mera ihågkomma, att arbetskarlen har, såsom jag förut nämnt, besutenheten i sina armar och i sin arbetskraft, samt att han, för att kunna göra sig denna till godo och för att dermed kunna försörja sig och de sina, endast behöfver så stor del af jordens yta, att han derpå kan hafva en bostad, vid hvars besittning han är tryggad. Derifrån tågar han ut och söker arbete i grannskapet eller på längre afstånd och när han en eller flere veckor arbetat och sammansparat af sin dagspenning, vänder han åter till hemmet och till sin maka, går utan afund förbi Herregårdarne och de stora bondhemmanen och fröjdar sig, då han ser framskymta gafveln eller skorstenen af sin egen lilla anspråkslösa bostad. Der hvilar han ut efter sitt arbete, deponerar sin lilla besparing, ökar sitt proviant-förråd, får botade refvorna på sin arbetsdrägt och drager så åter glad ut från hemmet till ny fredlig eröfring — till ny arbetsförtjenst. Han är sålunda icke blott en i hög mon gagnande, utan äfven en ytterst behöflig medlem i samhället, och det synes mig ligga en motsägelse uti att vilja försvåra och rent ut hindra tillvaron af en fri och sjelfständig arbetare-class, den man dock icke kan undvara. Den större jordegaren, som vill och måste hafva sitt arbete uträttadt, är i lika stort behof af den arbetssökande som denne af arbetsgifvaren. De höra oskiljaktigt tillhopa och betinga hvarandras tillvaro. Jag har ofta anmärkt i mitt grannskap, huru Herregårdsmannen så väl som egaren af ett större bondhemman söker inskränka antalet af de små bostäder, som finnas på deras egor, och nedrifver dessa kojor, när innehafvaren dör eller af en tillfällighet bortflyttar till annat ställe; men då vår- och höst-arbetet pågår, eller då såsom nu draineringsarbetet pågår vid Herregårdarne, så länge jorden är bar, då är man glad, om det finnes rätt många fria arbetare på orten, och man kallar dem med en hög dagspenning till sitt arbete äfven från miltals aflägse orter, emedan vid draineringsarbete på en större Herregård kan dagligen användas hundratals arbetare. När nu Staten för sina stora jernvägsbyggnader också använder en stor arbetspersonal, så synes det helt naturligt, att dagspenningen skall blifva hög och att det ändå skall vara en stor brist på arbetare, helst när man bland anledningarne till denna brist äfven inräknar den i sednare åren allt mer tillvexande hågen att utvandra, icke blott till Danmark och Norrige, utan äfven till nya verlden — till Norra America. Man har väl föregifvit, att dessa utvandringar äro en följd af skattebördor och religionstvång; men jag vågar bestrida riktigheten af detta föregifvande, då i sjelfva verket ingen af dessa anledningar ens förefinnes i vårt land. Deremot synes mig helt andra skäl verka till befordran af dessa utvandringar. Det må vara, att de någon gång föranledas af

ostadighet, ombytlighet och äfventyrare-lusta; men i de flesta fall är det rent ekonomiska skäl, som dertill föranleda. Man lockas af ett blidare climat, af en bördigare jordmon, af ett lättare tillfälle till förvärf, af en mera tryggad besittning vid det man förvärfvat. Huru vill man också tro, att arbetaren här skall kunna qvarhållas af kärleken till sin fosterjord, när han icke är berättigad att deraf förvärfva eganderätt till ett så stort stycke, som han med sina arbetspenningar kunde köpa för att derpå bygga och bo? Det synes mig under sådana förhållanden vara mindre väl betänkt, att man utfärdade 1853 års Förordning om hemmansklyfning, då man måhända hade gjort bättre, om man upphäft eller åtminstone mildrat Förordningen i samma ämne af 1827. Om det tillåtes mig fälla ett så strängt omdöme, så skulle jag vilja säga, att man synes mig hafva med 1853 års Förordning pekat för arbetaren åt vester och gifvit honom en fot till respass.

Så vidt jag erfarit, är missnöjet med förordningen ganska allmänt inom landet, och starkast hör man detta missnöje uttalas af ledamöter hörande till landets Domare-corps. För att styrka denna min uppgift ber jag att få uppläsa ett stycke af en uppsats, som förekommer i elfte Häftet af Juridiska Föreningens Tidskrift för 1855, och som säges hafva flutit från nuvarande Justitiæ-Stats-Ministerns penna.

Den lyder som följer: "Denna förordning utgör det nya-"ste försöket att genom lagstiftning förekomma jordens styck-"ning i mindre delar, än som med det kameralistiska begreppet "om besutenhet låter sig förena; och ehuru en mer än hundra-"årig erfarenhet nogsamt visar lagens oförmåga att genom ovil-"korliga förbud upprätthålla den abstracta besutenhets-theorien, "i strid mot de mindre bemedlade folkclassernas allt jemt fort-"gående sträfvan till en oberoende ställning medelst förvärfvan-"de af en efter hvars och ens tillgångar afpassad jordegendom, "har man vid detta nya försök icke velat åtnöjas med den re-"dan i 1827 års Förordning anvisade utväg till jordens conso-"lidation, hvilken i sjelfva verket är den enda, som både ur "juridisk och statsekonomisk synpunkt kan försvaras eller med "något hopp om framgång på längd vidmakthållas, nemligen "att låta alla obesutenheter stå under en när som helst frivil-"ligt utöfvad lösningsrätt, — utan man har, med stöd af ett "vid 1840 års Riksdag af Rikets Ständer godkändt förslag, ta-"git sin tillflykt till ett ovilkorligt förbud mot lagfart, som dock "står i så uppenbar motsägelse med det under tiden förändrade "lagfartssystemet, att det synes icke hafva kunnat tillkomma an-"norlunda än till följd af ett fullkomligt förbiseende af hvad "1845 års Förordning om lagfart i allmänhet innehåller."

I en allmänt läst tidning: "Friskytten", förekommer i N:o 45 för den 8 Nov. 1856 ett utlåtande i frågan om bestämmande af ett minimum af jordbesittning, afgifvet af en Härads-

höfding Lönnerberg i Gefleborgs län, af hvilket utlåtande jag ber att få uppläsa 2:ne mindre stycken, utgörande början och slutet samt helt och hållet bestyrkande hvad jag förut tagit mig friheten yttra. Det heter nemligen: "Hvarje menniskas "rättighet synes mig vara att ega en boplats på denna planet. "Medborgarens rättighet till boplats inom samhället kan ej vara "mindre och vara förenad med annat vilkor än det att för-"värfva sådan plats genom aftal med den, som eger marken, "och det utan inskränkning eller utsträckning till vidden an-"norledes än genom aftalet. Må Statsmyndigheten ega förord-"na och reglementera om jordens utdelning i öfrigt huru som "helst, så qvarstår likväl enligt min tanka ofvan omnämnda sats, "såsom väl grundad och oeftergiflig. Inträffar tillika med af-"seende å förevarande ämne det förhållande, att full frihet måtte "öfverensstämma med jordegarens och bostadsinnehafvarens ge-"mensamma nytta och förmån, hvarigenom ock det allmännas "nytta beredes, lärer intet skäl finnas för lagstiftningen att lägga "hinder deremot."

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

"Jag frågar, om det ej är bättre, att en arbetare på lan-"det eger tak öfver hufvudet och en mindre jordbit till nedläg-"gande af sitt arbete på vid lediga stunder och till bidrag för "sitt uppehälle, hvilket han kan lättare förskaffa sig, sedan han fått "en bostad, så belägen att han kan med sin arbetskraft tillhan-"dagå andra, som af den äro i behof, än om han icke eger tak "öfver hufvudet och sådant bidrag och således blifver att räkna "bland den verkligt lösa befolkning, för hvilken man fruktar "med mycket skäl? Till vinnande af större possession gifves "antingen icke utrymme för honom, eller förmår han ej att för-"värfva sig, eller eger han ej tid, råd och lägenhet att uppodla "och sköta sådan. Hemmansegarne vilja dessutom numera icke, "särdeles i byar, der laga skifte ågått, aflåta större delar mark."

Från en Domare i Calmar Län har jag erhållit en upp-sats öfver samma ämne, den jag oaktadt de skarpa orden tillåter mig uppläsa för dess sakrika innehåll: "Knappast har "väl i sednare tider någon till sina grunder så rättsvidrig och "till sin tillämpning så riksförderflig lag utkommit, som den "genom Kongl. Kungörelsen den 13 Juli 1853 promulgerade, "angående tillägg till förut gällande föreskrifter i afseende å "hemmansklyfning och jordafsöndring. Också gjorde den genast "ett oerhördt uppseende ibland juristerna; men hos allmänheten "har den nu först, efter det dess verkningar börjat låta sig kän-"nas, blifvit föremål för uppmärksamhet och ovilja. De gamla "idéerna om besutenhet och laga försvar äro nu snart utslitne; "och deras ifrigaste förfäktare börja med förvåning se, huru tids-"omständigheterna korsat alla deras djupsinniga beräkningar. "Rä tigheten att få vistas på denna jord och der sig ärligen

"försörja vågar man nu ej längre bestrida, utan det erkännes, "att en hvar bör, efter som hans tillgångar medgifva, kunna få "förvärfva sig litet eller mycket jord utan några af lagen der-"före lagda hinder. Fåfängt arbetar man emot hvad som ej kan "förhindras. Om den ofvan nämnda Kongl. Kungörelsen gjort "något godt, så består det deri, att genom dess öfverdrifter all-"mänheten hastigare, än som måhända eljest skulle skett, kom-"mit till insigt om den kränkning af den fattiges rätt och det "missförstånd om den bättre lottades verkliga fördel Kungörel-"sen innefattar. Vi skulle säkerligen utan sagda Kungörelse "länge hafva låtit oss nöja med de i Kongl. Förordningen den 19 "Dec. 1827 gifna bestämmelser i afseende å hemmansklyfning "och jordafsöndring; och vi kunde hafva haft skäl dertill. Denna "Förordning lemnade många tillfällen för den fattige att för-"skaffa sig en liten boplan och sörjde derför, att den ej, såsom "nu är fallet, kunde honom fråntagas af rofgiriga hemmansega-"re utan all ersättning. Uti nio fall af tio lyckades det väl "hemmansegaren att återvinna större eller mindre delar af den "jord hans fångesman bortsålt och sålunda återfå en uppodlad "jord i stället för den afsöndrade ouppodlade; men om lägen-"hets-innehafvaren ej försummat att låta inteckna sitt contract, "var han alltid förvissad att för sin möda erhålla någon ersätt-"ning. Detta har man i den Kongl. Kungörelsen tvärtom sökt "på ett snart sagdt infernaliskt sätt förhindra. Att afsöndra "jord från hemman, det kunde man väl förbjuda; men då det "var att förutse, att detta ändock fortfarande skedde, hittade "man på den utväg att låta afsöndringen fortgå, men i stället "berättiga hemmansegare att utan all ersättning återtaga den "afsöndrade jorden, när de behagade. En förträfflig utväg! Så "tillåtes i slafländer slafven att genom flit och idoghet förvärf-"va sig egendom, den hans herre dock kan när som helst från-"taga honom och sig tillegna. Jemförelsen är fullkomligt be-"rättigad. Låtom oss nemligen se: en fattig man köper sig ett "par skeppland jord, bygger sig derå ett litet hem och uppbry-"ter stenen, odlar den magra jorden, tager skördar derå och "skaffar sig med möda och svett en torftig utkomst. Han sö-"ker att genom inteckning af sitt contract bereda sig rätt att "åtminstone icke utan någon ersättning nödgas lemna sitt hem; "men Domaren svarar, att Kongl. Kungörelsen den 13 Juli "1853 § 2. mom. 6 lägger hinder i vägen derföre, då afsön-"dringen ej visats vara godkänd och medföra besutenhet, hvil-"ket den ej i anseende till sin ringa rymd kan anses göra. Han "låter bero dervid. Snart säljes hemmanet. Den nye egaren "ser af sitt gravations-bevis, att någon jordafsöndring ej fin-"nes, som graverar hemmanet, och vänder sig till vår lägen-"hets-innehafvare med tillsägelse att lemna sitt hem. Hvad blir "följden af en rättegång härom? Jo! lägenhets-innehafvaren

"får

„får nog lemna jorden utan att bekomma någon ersättning och „vara glad, om han får vid flyttningen taga med sig sina hus. „Det är ju ett lycksaligt tillstånd?"

„Vid hemmans-klyfning är det måhända ej så illa tillsträldt „genom den omnämnda Kongl. Kungörelsen, torde man före„ställa sig. Jag är af annan tanke. Om hemman klyfves till „mindre lott än ett åttondedels mantal (numera i några län ett „sextondedels mantal), skall undersökning föregå, om sådant „må kunna utan fara för det allmänna tillåtas. Tre bönder „sammanträda. Sedan de blifvit vederbörligen trakterade och „sett sig omkring en smula, kan man säkerligen i de flesta fall „af dem erhålla ett protocoll eller bevis, att Statens väl och „det allmännas säkerhet ej blottställas af det vådliga företaget. „Men man kan ock förutsätta, att af en eller annan anledning „ett sådant yttrande ej kan erhållas. Hvad är då att göra? „Lagfara med köpet af den lilla hemmansdelen — det måste „man alltid, eljest får man plikta för det. Sedan man till Do„maren framlemnat sitt fångesbref och sin fångesmans fasta, „frågar Domaren efter besutenhets-bevis. Sökanden svarar då: „det har ej kunnat erhållas. Domaren förklarar då enligt den „olyckliga Kongl. Kungörelsen, att lagfart ej kan beviljas och „att *köpet skall gå åter*. Nu kan likväl köpeskillingen vara „betald och fångesmannen sakna tillgångar att återlemna den. „Hjelper ej: *köpet skall gå åter*. Fångesmannen får behålla „både köpeskillingen och gården. Det är ju förträffligt för bo„nom åtminstone! Det påminner om en af communismens far„liga läror: man behöfver ej betala sina skulder, om man ej har „mer än man behöfver sjelf. Om nu fångesmannen under tiden „vore afrest till America, Australien eller så der bortåt, — huru „skulle det då gå? Hemmansdelen skulle väl bli kronovrak, „eller hvem skulle taga den och få anses för dess egare? — „En gäldbunden man lagsökes — han blir dömd att betala sin „skuld — den utsökes — hans enda tillgång är ett åttonde„dels mantal, deraf hans barn ega hälften. Fogden utmäter „denna tillgång, ett sextondedels mantal, och det säljes exsecu„tivt. Köparen betalar köpeskillingen till Fogden och får kö„pebref, med hvilket han far till tinget. Samma procedure: *kö„pet skall gå tillbaka!* Det är lycka, att man ännu ej lärt sig „inse denna ypperliga utväg att slippa ifrån sina fordringsega„re! — En ädelmodig man har några fattiga syskonbarn, till „hvilkas uppfostran han anslår hälften af sina tillgångar, hvil„ka bestå i ett åttondedels mantal. Barnens förmyndare glädes „med dem åt gåfvan och mottager tacksamt den samma; men „hvad händer? Förmyndaren far till tinget, ber om lagfart, „får det nämnda svaret och — slutet blir, att *gåfvan skall gå „åter*. Är det en christlig lagstiftning? Jag blott frågar. — „Ett barnlöst äkta folk uppgör inbördes testamente af innehåll,

"att, som deras hufvudsakliga tillgång består i deras hemman, "ett åttondedels mantal, deri de hafva hälften hvar, men hälf- "ten af hemmanet ej förslår att lemna den efterlefvande af dem "nödig bergning, denna skall under full eganderätt få vid den "förstes frånfälle öfvertaga dess hälft i hemmanet. Den ene "dör — den andre bevakar testamentet, som af arfvingarne lem- "nas oklandradt. Den efterlefvande begär lagfart å det genom "testamente sålunda vunna ett sextondedels mantal, derå besu- "tenhet ej eger rum. Resultatet blir, att *gåfvan eller testa- "mentet skall gå åter*. Äfven detta är ju christligt?"

"Men hvarföre i Guds namn skall då detta allt ske, torde "någon fråga. Ja, sannerligen jag det kan begripa, om det ej "är för att tillfredsställa vissa projectmakare, som fått i sina "hufvuden, att det ej går an, att en menniska eger af jord min- "dre än ett visst omfång. Kan hon ej skaffa sig detta, så får "hon ej alls skaffa sig någon jord. Liksom om det vore jor- "den, som i och för sig sjelf gåfve brödet, och icke fliten, mö- "dan, omtankan, för att ej tala om den i arbetet inneboende "Guds välsignelse. Menniskans förmåga att försörja sig är ej "beroende af omfånget af den jord, hvarå hon har besittning, "— den är i otrolig grad elastisk och uttänjbar. Fåfängt ar- "beta de, som vilja binda den vid jordtorfvan och besutenheten. "Och hvart skola till slut menniskorna taga vägen, då de ej få "fritt besitta jorden? Ja, jag vet ej något slut på frågor i an- "ledning af denna Kongl. Kungörelse, och inskränker mig der- "före slutligen till att blott fråga: är det ej skäl att genast af- "skaffa en sådan lag?"

Till ytterligare stöd för den åsigt, jag nu förfäktar, anhåller jag att få uppläsa några utdrag af Lagman J. G. Richerts år 1834 afgifna utlåtande om 1827 års Förordning rörande hemmansklyfning och jordafsöndring:

— — — — — — — — — — — — — —

— — "Den, som ärft eller hunnit förvärfva några hun- "dra Riksdaler, lägger dem nu för tiden mindre gerna än for- "dom i en hårdt beskattad hemmansdel; men för att ega den "frihet han eftersträfvar i bruket af sin arbetskraft förskaffar "han sig eget hus och så mycket jord han med egna händer "kan sköta. Är det väl eller illa, att förhållandet blifvit så- "dant? det är en fråga, som jag ej försöker besvara. Jag in- "låter mig icke i någon spådom, om det är lycka för samhälls- "lifvet, att denna åtrå efter frihet och sjelfständighet slår allt "djupare och djupare rötter. Jag hvarken harmas eller sörjer "deröfver, emedan det anar mig, att så *måste* vara på den cul- "turpunkt, hvartill menskligheten kommit, och emedan jag är "säker, att den, som låtit bildningen framskrida till denna punkt, "också är vis nog att styra den än längre på vägen åt det "godas mål." — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

— — "Man började med att förbjuda skattebonden att "ega *för mycket*, och man har slutat med att förbjuda honom "att ega *för litet*. Det märkvärdiga är, att man för dessa mot-"satta förbud haft ett och samma motiv, nemligen *faran af "minskning i allmänna utskylderna*."

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

— — "Om jag skulle tillstyrka en ändring i 1827 års "Författning, blefve det en ändring icke till större tvång, utan "till större frihet; men jag tror det vara nog, om författningen "får i denna stund blifva oförändrad. Den tid skall ofelbart "komma, då äfven de band, som denna författning, nu klan-"drad för dess liberalitet, lägger på rättigheten att besitta jord, "afskaffas såsom ogagneliga och tryckande."

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

"Efter min öfvertygelse är det icke jordafsöndrings-syste-"met, som egentligen bidrager till förökande af de olyckligas "antal, för hvilka fattigvården slutligen måste sörja. Dessa be-"stå merendels af utslitna tjenstehjon, afsigkomne torpare, för-"supna bönder och deras barn. Den, som varit omtänksam nog "att spara ihop medel till inköp af en lägenhet och som genom "sitt derå nedlagda arbete förökat dess värde, har redan gifvit "fattigvården en säkerhet för sin framtida bergning, fullt ut så god "som man söker i löftesskrifter och Sparbanks-inrättoingar. Det "är sannt: denna säkerhet kan svika; men det är så med alla "menskliga utsigter för framtiden, och jag tror icke, att man "bör qväfva den kraft, som bjuder till att arbeta sig upp, der-"före att den möjligtvis kan falla."

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

"Jag anser ett hufvudsakligt misstag ligga i sjelfva den "grundsats, hvarifrån man utgår vid antagandet af den före-"slagna pröfningen. Man förutsätter nemligen hos lägenhets-"innehafvaren skyldigheten att vara besuten jordbrukare; och "man fordrar derigenom, att han skall stå i bredd med hem "mans-egaren, då han i sjelfva verket icke bör betraktas annor-"lunda än såsom en denne underordnad, men fri arbetare, den "der med eget hus och egen boningsplats egentligen lefver af "sina arbetskrafter.

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

"Den förmögne jordbrukaren och den frie arbetaren blifva "beroende af hvarandra till ömsesidig förmån för dem båda "och till allmänt gagn för landet. Det är på denna väg, som "den fattige och den rike, ledda af den fortskridande bildnin-"gens ljus, utan afund å ena sidan eller förmätenhet å den "andra skola gå hvarandra till mötes för att har monisk sam-

"verkan ur jorden framdraga skatter, som legat begrafne un-
"der årtusenden af mörker, ståndshat och menniskoförakt."

Det må slutligen tillåtas mig att från den ofvan nämnda Juridiska Föreningens Tidskrift äfven anföra några utdrag af en skrift utaf en Tysk rättslärd, Appellations-Rätts-Presidenten von Arnold, rörande hemmans sammanläggning eller klyfning. Med statistiska uppgifter ådagalägger von Arnold, att brotten och de oäkta barnens antal är i mycket större tillväxt eller befinnes relativt större i de trakter, der hemmanens bundenhet herrskar, än der, hvarest jordegendomarne äro klyfda. Han säger vidare: "Jordegendomarnes klyfning utöfvar ett välgöran-
"de inflytande icke allenast på allmänna säkerheten och natio-
"nalrikedomens ökande, utan äfven i afseende på krigsväsen-
"det, enär det är lätt att begripa och äfven af erfarenheten be-
"kräftadt, att soldater, som hemma hafva att förvänta eller kan-
"ske redan ega fast egendom (om det ock vore endast ett halft
"öresland) icke så lätt desertera, och det är just derföre mili-
"tärmyndigheternas grundsats att till cavallerister välja de con-
"scriberade, som hemma hafva fast egendom eller annan för-
"mögenhet att afbida, och hvilka en häst just derföre kan an-
"förtros."

— — — — — — — — — — — — — —
— — — — — — — — — — — — — —

"Man beropar sig, såsom bevis på olägenheterna af egen-
"domarnes klyfning, äfven derpå, att skatternas uppbärande då
"är svårare, emedan det måste ske i mindre poster; men är nu,
"der befolkningen är stark, egendomarnes klyfning nödvändig,
"ökar den jordens production, minskar den proletariatet och
"brotten, så kan den lilla obeqvämligheten vid skatternas upp-
"bärande för ingen del komma i beräkning."

"Der befolkningen är klen, äro stora egendomar en nöd-
"vändig följd; med befolkningens ökande måste förvärfnings-
"medlens fördelning tilltaga, om ej ett proletariat skall upp-
"komma, som är vådligt för det allmänna bästa och isynner-
"het för jordegarne. Icke alla, som födas på landet och icke
"erhålla någon bondgård, kunna vandra till städerna och fa-
"brikerna; nästan alla hafva redan genom födseln fått sig sin ut-
"komst anvisad på landet. Att vilja hindra menniskornas förökning
"vore — utom på brottets väg — att försöka det omöjliga;
"ty den beror af en skaparens inrättning, emot hvilken så väl
"lagstiftningen som allt menskligt motstånd äro kraftlösa. För-
"hindrar man deras förökande inom äktenskapet genom gifter-
"målens inskränkning, så erhåller man en förökning utom äk-
"tenskapet. Det är just hemmanens bundenhet, der den på
"grund af lag eger rum, som här och der leder till onaturliga,
"omoraliska och till en del brottsliga åtgärder, enär folkökning-
"gen hindras för att icke se barn, som ej hafva någon utsigt
"att erhålla en bondgård, öfverlemnade åt tjenstehjons-ståndet

"och deras stånd, hvilka icke hafva fast egendom. Detta är "det så kallade tvåbarns-systemet, som råder i Saxen, Sieben-"bürgen och i några trakter af Franken, först sedan tillåtelsen "att stycka hemman tilländalupit. Mer än två barn i ett äk-"tenskap är en sällsynthet. (Erfarna rättsmedici hafva af sectio-"ner erfarit, huru conceptionen hindras hos rikt bondfolk.)"

— — — — — — — — — — — — — —

— — — — — — — — — — — — — —

"En fri handel med landtegendomar har den välgörande "följden, att de vanligen hafva sådana egare, som bäst kunna "sköta dem, och att den enskildes och nationens välstånd be-"fordras. I Franken händer det ofta, att handtverkare och "daglönare, som endast hafva små jordegendomar, genom "flit och sparsamhet småningom höja sig till större jorde-"gare, och att lata eller slösaktiga bönder deremot ned-"sjunka till smärre, så att den egendom, som de icke väl "skötte, kommer i bättre händer. Författaren känner en trakt i "Franken, der ännu för 60 till 80 år tillbaka, jemte de stora "bönderna med bundna hemman, bodde ett dubbelt så stort an-"tal personer utan jord, hvilka föröfvade stölder och voro en "skräck för trakten. Stora hemmans styckning och fördelning "mellan dem, som voro utan egendomar, förde dem till arbet-"samhet och afvände dem från brott, och redan flera år har "trakten hugnat sig af den fullkomligaste säkerhet."

"Man har i flere stater, isynnerhet äfven tillförene i Bä-"jern, velat finna en välgörande regeringens omsorg deruti, att "den bestämt ett minimum för jordegendom, hvilket vore nöd-"vändigt för att föda en familj (mansunderhåll). På samma "sätt som allt förmynderskap för folket genom regerings-åtgär-"der har äfven detta icke varit till fromma. Huru stor jord-"rymd, som är nödvändig för en familjs underhåll, låter sig i "allmänhet alldeles icke bestämmas. Icke allenast i hvarje "trakt, utan till och med på många fält råder häruti olikhet, "allt efter som jorden och fruktbarheten är till. Alla familjer "äro icke begåfvade med lika egenskaper till att draga nytta "af jorden; alla familjer hafva icke lika behof; familjmedlem-"marnes antal, arbetsförmåga, arbetslust, skicklighet och till-"fälle till arbetsförtjenst äro olika, och då statsmannen tror sig "hafva för en bestämd familj gjort allt för att uträkna och till-"fredsställa dess behof, så göra dödsfall, födelser och tillfälliga-"heter ett streck i räkningen och behofvet är ett helt annat."

"Af allt hvad hittills blifvit sagdt följer, att jordegendo-"marnes klyfning är af öfvervägande fördel så väl för Staten "som för den enskilde, och att man äfven icke behöfver frukta "för en för stor sönderstyckning, emedan någon visst icke ger-"na har lust att söndra en egendom i så små delar, att han "deraf drager mindre nytta än om den vore odelad; äfven här-"uti kan Staten förlita sig på de intresserades förstånd."

Om jag icke fruktade att redan allt för länge hafva tagit det Högv. Ståndets tid och tålamod i anspråk, så skulle jag hafva velat ytterligare anföra åtskilliga författares yttranden till stöd för min åsigt i detta ämne; men jag anser mig böra sluta, och gör detta under anhållan om proposition på antagandet af Borgmästare Hasselroths vid detta Betänkande fogade reservation och således på beslutandet af en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, "att Kongl. Förordningen den 13 "Juli 1853, angående tillägg till nu gällande föreskrifter i af- "seende på hemmansklyfning och jordafsöndring, samt Kongl. "Kungörelsen den 20 Juli 1855, som i nämnde Förordning gör "ändringar, måtte i de delar, som afse hemmansklyfningen, till "all kraft och verkan varda upphäfna."

Doctor **Nordlander**: För ingen del vill jag tillmäta mig förmåga att vederlägga den nästföregående talarens uttalade åsigter, och äro de af honom till stöd för desamma åberopade auctoriteter så stora, att jag ej vet, huru sådant skulle låta sig göra. Dock kan jag ej biträda hans mening, utan måste motsätta mig hans förslag i afseende å införandet af en fri och obegränsad hemmansklyfning. Nämnde förslag, derest det blefve lag, skulle säkerligen ofta nog leda dertill, att den hemmansegaren tillhörande jordlott slutligen, i likhet med hvad uti åtskilliga af Frankrikes Departementer inträffat, komme att inskränka sig till den minsta jordrymd, hvarå eller rättare sagdt hvarunder en boning möjligen kunde uppföras, enär densamma för att å taket bereda egaren annars saknadt utrymme till utsäde komme att utgöras af, icke en obetydlig koja, utan en mörk jordkula.

Visserligen inser äfven jag vigten deraf, att en tillvexande befolkning icke må sakna nödiga utvägar för erhållande af egna bostäder; men Utskottet har ingalunda lemnat omförmälde ändamål ur sigte och synes mig hvad Utskottet i afseende å en förändrad lagstiftning rörande jordafsöndringar föreslagit innefatta allt hvad i detta hänseende skäligen kunnat förväntas.

Den Nådiga Förordningen af år 1853, hvilken ingalunda innefattar någon förändring uti hvad den förut gällande 1827 års Förordning föreskrifver derom, att besutenhet skall utgöra gränsen för skeende hemmansklyfningar, har hittills varit gällande nog kort tid, att dess verkningar ännu kunna med säkerhet bedömas, och dess föreskrifter om lagfart å jordafsöndrings-contracter, hvarigenom innehafvaren af en afsöndrad jordlägenhet kan erhålla trygghet att icke af en sniken granne i en framtid varda derifrån vräkt, synas mig ingalunda böra förkastas, utan vara både goda och ändamålsenliga.

Jag vill icke bestrida, att äfven ofvan förstnämnda Förordning har sina olägenheter, men icke kunna dessa vara af så klandervärd beskaffenhet, att de deremot framställda

anmärkningarne skulle kunna vara fullt grundade; och få Författningar torde kunna från dylika helt och hållet fritagas; och aldraminst torde den omständigheten, att denna Författning kan öfverträdas, kunna innefatta något antagligt skäl för dess förkastande. Omförmälde anmärkningar förtjena således icke någon uppmärksamhet.

Uti det Sammansatta Utskottet, hvarest jemväl funnos flere utmärkta jurister, blefvo alla på frågan inverkande skäl och motskäl noggrannt öfvervägde; och ansåg sig Utskottet icke kunna komma till något annat slut än det, som innefattas uti förevarande Betänkande; och då den ytterligare utredning af frågan, som till försvar för Utskottets hemställan kan vara erforderlig, torde fullständigare och bättre åstadkommas af någon följande talare med större förmåga och insigter än jag, vill jag ej längre upptaga Ståndets tid, utan inskränker mig att tillstyrka bifall till Utskottets under denna punkt framställda förslag.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Innehållet af Kongl. Förordningen den 13 Juli 1853, utgifven i ändamål, dels att underlätta verkställandet af de uti 1827 års Förordning i afseende å hemmansklyfning meddelade stadganden, dels att i besittningen trygga dem, som sådana klufna delar förvärfvat, befinnes, ju mer de deruti gjorda bestämmelser utsättas för anmärkningar och kritik, desto bättre bestå profvet. Icke färre än 24 motioner, beträffande i olika riktningar framställda förslag om ändringar i Författningarne rörande hemmansklyfning och jordafsöndring, hafva under denna Riksdag inkommit, och efter en ganska omständlig pröfning har likväl Lag- och Ekonomi-Utskottet, hvad angår frågorna om *hemmansklyfningen*, uti sitt synnerligen väl motiverade, sakrika Betänkande funnit sig på anförda goda skäl icke kunna annat än afstyrka bifall till motionerna och tillstyrka bibehållandet af hvad derom nu är stadgadt.

Motionärerna hafva, till en del missförstående hithörande Författningars rätta tillämpning efter dessas grund och mening, hufvudsakligen utgått från en abstract uppfattning af eganderätten och af den fria dispositionsrätt, som af densamma skulle vara en ovilkorlig följd, och alldeles förbisett all den inverkan, landets så vidt omfattande *Kameralverk* på bestämmandet af omfånget af den dispositionsrätt, som med jordeganderätten hos oss är förenad, utöfvat och ännu utöfvar, att icke omnämna, huruledes den af en utbildad statistik understödda statsekonomiska vetenskapen alltmer kommit till insigt deraf, att ett obegränsadt jordstyckningssystem icke väl låter förena sig med samhällets verkliga fördelar, hvarken i fråga om jordculturen såsom sådan, eller om befordrandet af jordbrukarens materiella välstånd, eller hans sedliga lyftning. Att närmare utveckla

allt detta skulle här blifva för vidlyftigt; men uppenbart är, att samhällets kärna, denna i ständig utveckling stadda kraftfulla stam af jordbrukare, som förmår tillegna sig och sin jord de framsteg i dess odling, som vetenskap och capital i förening framkalla, icke är att företrädesvis söka bland denna obemedlade mängd af till ett och annat tunnland reducerade jordlägenheters innehafvare, som med möda kunna förvärfva bröd för dagen och sällan förvärfva det annorledes än genom arbete hos andra. Då emellertid något slags ändring af vårt Kameralverks mångartade innehåll, serskildt i fråga om jordpossessionerna, för det närvarande icke är ens ifrågasatt, torde väl ej heller en obegränsad, eller till sådana minimi-bestämningar bringad frihet för egaren att klyfva hemmanen, kunna medgifvas, att de små bitar, i hvilka hemmanen sålunda småningom skulle kunna upplösas, upphörde att kunna vara sjelfständiga lägenheter, mäktiga att bära de flerahanda s. k. *besvär*, hvilka för det allmännas kraf å dem ligga, såsom t. ex. rotering, skjutsningsbesväret, vägbyggnad m. fl., med hänsigt till hvilka man länge strängt upprätthöll regeln, att skattskyldig jord ej fick minskas, på det att icke den egna categori skulle uppkomma, som i Kameral-författningarne benämnes med det besynnerliga, men dock betecknande namnet *obefintliga hemman*.

Hvad gällande Författningar rörande hemmansklyfning nu innehålla, nemligen Kongl. Förordningen den 19 December 1827, Kongl. Förordningen den 14 November 1829, Kongl. Kungörelsen den 29 Januari 1831 och Kongl. Förordningen den 13 Juli 1853, samt Kongl. Förordningen den 20 Juli 1855, har utgjort föremål för en mycket omsorgsfull pröfning; och hvad serskildt angår de två sistnämnda Förordningarne, som nu af motionärerna så mycket blifvit klandrade, så kunna de sägas utgöra producten dels af de utlåtanden och betänkanden i ämnet, hvilka, med anledning af befunnet behof af åtskilliga nya stadganden och tillägg till 1827 års Förordning, blifvit af Konungens Befallningshafvande och serskildt för ändamålet utsedda Committéer i rikets samtlige Län (med undantag af Stora Kopparbergs) afgifna, derpå ytterligare af en ny Committé granskade och sedan underställda Rikets Ständers utlåtande under Riksdagen 1840 och af dem i hufvudsakliga delar godkända, dels ytterligare af de nya Betänkanden, som, med anledning af åtskilliga vid sistnämnda tillfälle af Rikets Ständer ogillade punkter, ånyo af andra, äfven serskildt i hvarje Län tillsatta Committéer, bestående hvarje af Konungens Befallningshafvande, Häradshöfdingarne och sex för sakkännedom och redlighet välkände innevånare i Länet, afgåfvos, samt derefter af Kammar-Collegium och Högsta Domstolen granskades och slutligen hos Kongl. Maj:t togos under pröfning. Ifrågavarande Förordningar stödja sig sålunda på sakkunnighetens och local-

kännedomens yttranden och förslag från rikets alla delar; och om deremot på andra sidan i betraktande tages den af Herr Carl Hasselrot afgifna reservation, som är Utskottets med berömvärd omsorg utarbetade Betänkande bilagd och hvilken af några Talare inom detta Stånd nu blifvit åberopad, så befinnes, att just de omständigheter, hvilka denne reservant såsom bindande anmärkningar framhållit, mera vittna om en viss portion af casuistisk talent än om ett allvarligt och moget begrundande af de klandrade Förordningarne, uti hvilka i sjelfva verket alla de frågor om lösningsrätt vid arfskiften och af andra anledningar, om beståndet af köpeaftal, om obesutna hemmansdelar m. m. äro besvarade, hvilka hans skarpsinnighet uti reservationen uppställt. — För min del bifaller jag hvad Utskottet i denna punkt tillstyrkt.

Häruti instämde Vice-Talman Biskop *Annerstedt*.

Doctor **Björkman**: Då jag begärde ordet, ämnade jag närmare utveckla skälen för bifall till Utskottets hemställan under denna punkt. Men då föregående Talare härutinnan förekommit mig, kan jag inskränka mig att med dem instämma. För min del anser jag de ifrågavarande Förordningarne både nödiga och nyttiga, derest icke en obegränsad jordstyckning skall medgifvas. Hvad deremot jordafsöndringar beträffar, är förhållandet med dem helt annorlunda. Vid lagstiftningen derom bör man mera tillgodose arbetarens behof af egen bostad, och då denna fråga till handläggning förekommer, torde jag få tillfälle att derom uttala min mening.

Prosten **Carlander**: Jag vill ej bestrida, att Lagstiftningen uti förevarande fråga utgör ett ämne, hvars behandling erfordrar serdeles stor varsamhet och försigtighet; men härutinnan må man dock icke öfverskrida billighetens gräns, att ej enskilde personers naturliga rättigheter varda förfördelade. Det vill synas mig, att 1827 års Förordning innehåller alla inskränkningar, som kunna vara erforderlige; de nya föreskrifterne uti 1853 och 1855 årens Förordningar hafva åstadkommit mycket bekymmer och missnöje, hvilket blifvit öppet och högljudt uttaladt såväl under denna som föregående Riksdag. Nämnde föreskrifter äro så beskaffade, att de dels till följe af allmänna tänkesättet, dels till följe af välgrundad billighet ringa aktas och ofta kringgås så väl af undersökningsnämnden som Domstolen; men ett sådant förfarande, ehuru med billigheten öfverensstämmande, kan dock ej vara önskligt. Enhvar vill gerna erhålla en egen bostad å en sjelfständig hemmansdel, ehuru liten den än må vara, och icke å någon lägenhet, hvars återtagande kan vara beroende af jordegarens godtfinnande. Jag instämmer således i allo i hvad Prosten Berlin anfört och får lika med honom tillstyrka bifall

till Herr Hasselrots ifrågavarande Betänkande vidfogade reservation.

Contracts-Prosten **Emanuelsson**: Jag skulle ej dristat uppträda emot de Talare, som försvarat Utskottets afstyrkande af bifall till väckte förslag om upphäfvande af hvad 1853 och 1855 årens Förordningar stadga i afseende å hemmansklyfning, derest jag ej vore dertill uppmanad af den missbelåtenhet, som nämnde Förordningar inom min hemort allmänt framkallat, och hvilken jemväl finnes uttalad uti de vid innevarande Riksdag serdeles inom Bonde-Ståndet uti förevarande ämne väckta talrika motioner.

Den mängd af Författningar, som blifvit utgifne angående hemmansklyfning och jordafsöndring och af hvilka ingen befunnits tillfredsställande, äfvensom den omständigheten, att dessa författningar icke efterlefvats, tyckes föranleda till den slutsatsen, att Staten i detta likasom i andra fall så litet som möjligt bör inblanda sig i den enskildes hushållning.

Hvad beträffar de omtalade olägenheterna i Kameralistiskt hänseende, hvilka af en fri hemmansklyfning skulle förorsakas, torde desamma ej blifva öfvermåttan stora. Sedan skatteförenklingen försiggått, så kunna de på ett hemman belöpande onera af de serskilda hemmansdelarnes innehafvare lättare än förr sammanskjutas och för hela hemmanet på en gång aflemnas till uppbördsmannen, såsom äfven hittills skett; och vid utgörande af skjuts och inqvartering pläga mindre hemmans egare redan nu öfverenskomma, att en af dem utgör præstationen både för sig och de öfriga, antingen efter en dem emellan uppgjord tour eller mot ersättning till den, som skjutsen eller inqvarteringen bestrider, utan att Embetsmännen med denna liqvid besväras. För öfrigt bör väl det allmänna bästa mera afses än Uppbörds- och Embetsmännens beqvämlighet.

Icke heller bör innehafvandet af mindre hemmansdelar kunna bidraga till fattigdomens förökande. Hvarje arbetare, äfven om han ej får ega någon sådan, måste i alla fall hafva bröd och bostad. Det är väl då bättre, att han eger sin egen jordlott, än att han skall arbeta såsom torpare eller statdräng på en annans. Penningen är en odryg vara och blifver lättare bortslarfvad än en jordlott, den må vara större eller mindre. Faran för pauperism förekommes således, om det beredes arbetaren utväg att till inköp af jord använda sitt sammansparade capital. Det är ej nödvändigt, att han skall hemta *hela* sitt uppehälle af sin hemmansdel. Genom arbete på andras jord eller handtverk och andra biförtjenster förvärfvar han fyllnaden. Men han är då en fri och sjelfständig arbetare med eget hus och hem. Jag har i min hembygd sett bönder på $\frac{1}{18}$, ja $\frac{1}{24}$ hemman berga sig ganska väl. Långt ifrån att jordbruket skulle lida genom hemmansklyfning, har erfarenheten visat, att

de små hemmansdelarne, i hvilka ett hemman är sönderklufvet, gifva sammanräknadt större afkastning än samma hemman gaf, innan det styckades. Det bör dock tillses, att en mindre hemmansdel icke blir styckad i många och kringspridda jordbitar.

Af dessa skäl och då något hinder för capitalers nedläggande uti jordegendom icke bör förefinnas, får jag, utan att vilja förneka, det jag jemväl af min känsla finner mig dertill uppmanad, lika med Prosten Berlin tillstyrka bifall till Herr Hasselrots i denna punkt afgifna reservation.

Kyrkoherden **Sondén**: Den fråga, som nu discuteras, är ingalunda ny. Den har länge varit föremål för mångfaldiga öfverläggningar och vid sista Riksdagen tillstyrkte Ekonomi-Utskottet upphäfvande af tvenne de vigtigaste föreskrifterna i Kongl. Förordningen den 13 Juli 1853. I likhet med hvad en föregående Talare yttrat, hyser jag nu samma öfvertygelse, hvilken jag då uttalade och af sedermera vunnen erfarenhet funnit bestyrkt, nemligen att hela nämnda Författning bör upphäfvas. Jag instämmer således hufvudsakligen med Prosten Berlin.

Man har anmärkt, att nämnde Talare alltför mycket tagit känslan i anspråk. Jag hemställer dock, om det icke är ett sätt att tala till känslan, då man förespeglar icke blott tillintetgörande af vårt Kameralverk, utan äfven vådor för Statens hela existens. Vore denna verkligen satt på spel, så skulle både min och säkerligen äfven alla öfriga representanters fosterlandskänsla förbjuda allt afseende på en mängd individers annars billiga fordringar. Men för mig synas dessa farhågor ogrundade. Erfarenheten från det land, der jorden blifvit genom beviljad frihet mest parcellerad, visar, att vådorna för samhället ingalunda härröra från denna källa eller af den talrika landtbefolkning, som ega parcellerna. Och tvertom i det land, der nästan all jord är i stora godsegares händer, har man redan, om en författare (Kaye) förtjenar förtroende, begynt söka sin enda säkra räddning från pauperismens vådor dels i folkuppfostran dels i jordens delning (division of land). — Hvad åter de kamerala olägenheterna angår, så anser jag Kameralverket vara till för folkets skull och icke folket för Kameralens. De ett hemman åliggande onera kunna utan synnerlig svårighet i flere lotter fördelas. Kan hela hemmanet bära hela bördan, så lärer väl äfven en liten del deraf kunna bära sin andel. Att sådana smådelar icke skulle lemna säkerhet för krono-utskylderna utgör således enligt min mening en bedröfligare skildring af skatteväsendet inom vårt land än de mörkaste, som missnöjet med skattebeloppen någonsin framställt. Att något besvär i kameralt hänseende uppkommer genom skatternas fördelning, må ej förnekas. Men vid afvägandet af detta besvär

mot arbetarnes billiga behof, tvekar icke min känsla att fästa mera afseende vid det sistnämnda.

Den tidpunkt är säkerligen ganska aflägsen, då Sveriges hela odalstånd komme att bestå af egare till 2 tunnland. Med full frihet att sönderklyfva inträffar lika ofta, att flere jordlotter åter samlas ihop till en egendom, och med samma skäl, som man vill sätta en gräns för klyfningen, borde man å andra sidan föreskrifva en gräns, öfver hvilken vidden af stora jordbesittningar icke borde få ega rum, på det ej all Sveriges jord må omsider falla i en enda egares hand.

Jag tillstyrker, att reservantens förslag må blifva Högv. Ståndets beslut.

Prosten **Berlin**: Sedan de näst föregående talarne yttrat sig, kan jag, som i åtskilligt af dem blifvit förekommen, fatta mig mera kort. Från den dag, då 1853 års förordning utfärdades, äro mera än fyra år förflutna, och om det kunde vara skäl vid förra Riksdagen att till försvar för samma förordnings tillvaro anföra, att den ännu så nyss börjat tillämpas, att man icke så noga kunde bedöma dess verkningar, så är detta argument icke nu längre lämpligt. Dess verkningar äro redan tillräckligt kända, och den har hunnit framkalla ett ganska stort missnöje både hos det egentliga folket och framför allt hos landets domare-corps, såsom jag redan förut i dag visat med åtskilliga citater. Men jag tillåter mig också uttala det omdömet, att författningen icke är sammanskrifven med nog circumspection, icke vittnar om tillräcklig sakkännedom och practisk blick och att den till följe häraf i sjelfva hufvudsaken förfelar hvad man åsyftat att med densamma åstadkomma, nemligen att hindra tillkomsten af nya obesutenheter eller af nya jordlotter, som understiga minimum af den för hvarje provins stadgade jordrymden.

Så har man t. ex. vid förordningens sammanskrifvande sett frågan så inskränkt, att man icke tänkt sig möjligheten att klyfva mer än ett enda hemman eller hemmansnummer. Då nu en person eger t. ex. två tunneland af N:o 4 och vill köpa sig ytterligare ett eller två tunniand, så anses förordningen icke kunna hindra sådant, om han nemligen vill köpa en jordlott af samma nummer: men posito, att han icke vill eller icke kan köpa af det numret, utan vill köpa af N:o 5 eller N:o 6 en liten jordlott, — ja, då måste man först sammankalla Sockennämnden och framställa till besvarande den frågan, om den, som förut är besuten på en jordlott af N:o 4, upphör att vara besuten och väcker farhåga för att han i en framtid kan falla socknens fattigförsörjning till last, derest han till den jordlott, som han förut eger af N:o 4, köper ytterligare ett jordstycke af N:o 5 eller N:o 6? Under mina jordstycknings-operationer har jag haft flera dylika exem-

pel, och jag vili anföra det mest framstående bland dem. Åboen Mårten Jönsson i Kattslösa hade sedan 1838 egt $\frac{1}{12}$ mntal af N:o 12 Kattslösa, hvarpå han således var besuten; men för att förbättra sitt hemman ville han 1855 af mig köpa 2 tnnnland äng af hemmanet N:o 1 samma by. Då måste jag fråga Socken-nämnden, om Mårten Jönsson fick lof att köpa denna äng, eller om han icke upphörde att vara besuten derigenom, att han ökade rymden af sin förra besutenhet med 2 tunnland äng. Socken-nämnden besvarade frågan jakande; men *omnis quæstio periculosa*, och då det var en skyldighet att framställa denna fråga, så måste Socken-nämnden haft rättighet att äfvenså väl besvara frågan nekande, då den kunnat anföra som skäl, att förordningen endast afser jordlotter af ett och samma hemman. Nämnden kunde dessutom hafva anfört hvad som också var under öfverläggning, att när Mårten Jönsson erhållit särskildt fastebref på dessa 2 tunnland äng, så kan han efter några års förlopp åter sälja dem och derigenom bildas en ny besutenhet under minimum eller i strid med förordningen.

Socken-nämnden skall äfven vid afgifvande af sitt utlåtande i dylika frågor afse, huruvida åboen kan af binäringar hafva ständig förtjenst. Då befinnes en handtverkare, t. ex. en smed, kunna hafva sin tillräckliga utkomst af sitt yrke; men han lägger årligen upp något af sitt öfverskott och vill en vacker dag köpa 2 eller 3 tunnland jord för att kunna föda en ko. Socken-nämnden tillfrågas, om ett sådant köp kan tillåtas, och den anser sig böra medgifva det på grund af 6 mom. 2 §; men någon längre eller kortare tid efter lagfarten lägger smeden ned sitt yrke och då visar sig, att en ny besutenhet blifvit bildad betydligt under minimum och således i strid med förordningen.

Bland de olika sätt att förvärfva jord omtalar förordningen endast *köp*, *skifte* eller *gåfva*, och så vidt icke med skifte menas detsamma som med arfskifte, hvilket icke lärer vara förhållandet, så är ingenting stadgadt om detta sätt att komma i besittning af jord. Då det icke gerna kan antagas, att man vid författningens sammanskrifvande har glömt detta åtkomstsätt, synes det mera sannolikt, att man här skyggat tillbaka för conseqvenserna af sin lagstiftning och derföre stillatigande förbigått arfs-uppgörelser. Ehuru lagen förut omtalar, huru det skall tillgå vid frågan om utlösen af arfvejord, och hvem som är närmast berättigad till att gifva en sådan lösen, så lärer väl icke lagen ålägga såsom en skyldighet för den ene arfvingen att lösa den andre medarfvingens jordlott till sig. Vi kunna t. ex. föreställa oss en far, som har 8 tunnland jord och 4 söner och som föreskrifver, att hvardera af sönerna skall behålla sin arfvedel, de 2 tunnlanden. Äfven om fadren icke föreskrifver detta, så kunna alla fyra bröderna vid

fadrens död öfverenskomma om sådant. Då sålunda ingen af dessa fyra vill taga och ingen heller af dem vill gifva lösen, huru kan då förordningen hindra hvar och en af dem att behålla sin lilla jordlott; och uppkomma icke sålunda här på en gång fyra nya besutenheter, som gå betydligt under minimum och sålunda ådagalägga den onaturliga förordningens vanmakt?

Såsom en föregående talare har anmärkt, få vi väl antaga, att Kameral-verket tillkommit för folkets skull och icke tvärtom, och hvad angår farhågan, att Staten skulle genom en utsträcktare hemmansklyfning kunna gå miste om någon del af sina inkomster, så anser jag det vara en mycket underordnad sak i fråga om folkets belåtenhet, trefnad och välmåga.

Häruti instämde Kyrkoherden *Schönbeck*.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Som mitt första anförande framkallat åtskilliga anmärkningar, anhåller jag med afseende å frågans vigt att få besvara dem.

Mina motståndare hafva bland annat anmärkt, att de genom författningarne om hemmansklyfning och jordafsöndring försvårade tillfällena till bosättning på egen, om ock en liten jordlott, äro en väsentlig anledning dertill, att i nyare tider ett så stort antal af landets befolkning skall hafva från Riket till främmande länder utflyttat. Den verkliga erfarenheten visar emellertid, att utvandrarne bland allmogen inom sig räknat åtminstone lika stort antal hemmansegare som obesutne, ett förhållande, som visar, att anledningarne till utvandringen äfven måste sökas uti många andra omständigheter. Erfarenheten från Tyskland visar dessutom, att relativt ett större antal utvandrare komma just från de stater, der jordstycknings-systemet blifvit allralängst utsträckt (Rhenländerna, Baden, Würtemberg, m. fl.), och der indrägtiga binäringar der bredvid saknas; ty just dessa sistnämnda äro de källor, från hvilka de på små jordlappar bosatte arbetarne förnämligast skola förvärfva den näringsinkomst, hvilken de omöjligen kunna för sig och sin familj hemta från sitt obetydliga jordstycke. Detta är, särskildt hvad Sverige angår, af största vigt att lägga märke till, då fråga är om den yttersta gränsen för hemmansklyfning och jordafsöndring. Tillfällen till så beskaffade binäringar äro i olika delar af landet ganska olika, och derföre är det ock ganska välbetänkt, då uti de nu ifrågavarande författningarne, jemte det hemmansklyfning till $\frac{1}{8}$:dels mantal förklaras alldeles fri öfver hela riket, dessutom hvarje län för sig och äfven *olika delar* af samma län förklaras kunna efter framställning och förslag af Läns-committerade få minimi-gränsen för klyfningen för sin ort ännu längre utsträckt och fastställd, eller med andra ord att minimigränsen för hemmansklyfning icke

blifvit gemensam för hela riket, utan deremot local och varierande efter olika förhållanden inom orterna, hvarutom ännu medgifvits, att, der fråga uppstode på någon ort om klyfning af något hemman i ännu mindre delar än den sålunda för orten i allmänhet bestämda, det skall få ankomma på undersökning och utlåtandet af en sakkunnig *nämnd*, huruvida i sådant fall en åbo *å hvardera af de hemmansdelar*, som genom klyfningen skulle uppkomma, kunde anses vara besuten. Vid öfvervägande af allt detta torde väl ingen fördomsfri man vilja neka, att ju allt blifvit medgifvet hvad i detta ämne medgifvas kan, så länge det positiva hemmansbegreppet och hvad dermed i ekonomiskt afseende står i sammanhang skall med hänsigt till statsförvaltningen upprätthållas och bevaras: varande det ock häraf en gifven och naturlig följd, att, då efter en så beskaffad pröfning, som nu är nämnd, det befunnits, att besutenhet *å en hvar af de till klyfning ifrågasatta hemmansdelarne* icke kunde antagas, icke heller det *köp* eller det *skifte* eller den *gåfva*, hvarigenom sådana obesutna hemmansdelar skulle framkallas, rimligtvis kan med lagfart eller immission få bekräftas, eller den nya innehafvaren såsom deras egare eller åbo i Kronans handlingar erkännas.

En annan af mina motståndare har bland annat gjort den djupsinniga anmärkningen, att Kameralverket vore till för folkets skull och icke tvertom, en anmärkning, som jag till all den sanning den innehåller, med nöje erkänner; men hvarföre den nu uti denna fråga så högtidligt framställdes, är något, som jag så mycket mindre kan begripa, som just derföre att Kameralverket är till för folkets skull, det icke skäligen kan tillåtas enskilda individer bland folket att med åberopande af den abstracta eganderätten, efter som deras enskilda intressen fordra, få undergräfva sjelfva grundvalen för Kameralverket, nemligen jordens indelning uti hemmanslägenheter i positiv betydelse.

Anmärkningen, att föreskrifterna för hithörande frågors behandling icke skola kunna hållas vid makt, förekommer mer än vanligt ytlig, då intet är lättare än att vederbörande till följd af lagen så väl i afseende å utskylder och besvär som i fråga om hemmanets juridiska förhållanden, betrakta och behandla det egenvilligt och mot lag klufna hemmanet såsom ett helt, tillhörande den person, som i öfverensstämmelse med lag är dess rätta egare och såsom sådan skyldig att för detsamma i alla afseenden svara; och dennes ensak blir det då att tillse, huru länge han ensam förmår bära hela detta ansvar, under det att andra jemte honom begagna hemmansjorden.

Vidkommande anmärkningen om ordet "*skifte*", torde till upplysning för anmärkaren böra erinras, att *skifte* enligt lag är det fång, som består uti byte af jord mot jord, och bör således icke förvexlas med *arfskifte*, hvarom anmärkaren äfven

i annat afseende tyckes hafva en oriktig föreställning, då han synes hafva glömt att enligt 7 § 12 Cap. Ärfda-Balken och Kongl. Förordningen den 12 Maj 1845 äfven härvid en lösningsrätt är medgifven, likasom ock en sådan i fråga om lösning af obesutna delar i ett klufvet hemman efter vissa prioritets-grunder är medgifven i Kongl. Förordningen den 19 December 1827, Cap. 1.

Att för öfrigt en mindre del af ett hemman mera betungas af de skatter och allmänna besvär, som vid klyfningen proportionsvis falla på dess andel, än det hela eller ett större hemman af sina onera, är ett erfarenhetsrön, alltför kändt att kunna bestridas, hvarföre ock hvad Kameralverket kallar *skattevrak* vida oftare inträffar på mindre än på större hemman. — Slutligen tillåter jag mig anmärka, att allt hvad mina högtärade motståndare under discussionen med mer eller mindre känslofull hjertlighet och dramatisk talent anfört om huslighetens behag vid "den egna härden", på "den egna torfvan", "om den sedliga inverkan, som möjligheten att kunna förvärfva sig ett jordstycke såsom sitt eget skulle på de fattigare classerna utöfva" m. m., rätteligen har sin egentliga betydelse *vid frågan om jordafsöndrings-rätten*, med hvilken vi likväl ännu icke sysselsätta oss, men till hvilken vi i det följande skola komma.

Prosten **Berlin**: Enligt mitt förmenande böra lagstiftningens inskränkande stadganden borttagas ej blott vid jordafsöndringar utan äfven vid hemmansklyfningar.

I min hemort finnas hemman, hvilka blifvit styckade till så små delar, att flera af de särskilda lotterna omfatta en rymd af endast några få kappland, och det oaktadt har hvarje sådan jordlott sitt bestämda hemmantal, fast detta naturligtvis är ett obetydligt bråk. Sådant hindrar icke, att hvarje egare sammanskjuter sin anpart vid de särskilda onera eller præstationerna af kronotionde, kyrkotionde, rotehållning och hvad annat det vara må. Detta är icke något nytt experiment, utan det har blifvit practiseradt i sekler, och det går utan synnerlig svårighet för sig med uträkningen, då de förena sig om särskilda delar af hela hemmantalet, så att några t. ex. slå sig tillsammans och utgöra $\frac{1}{16}$, andra $\frac{1}{96}$ och åter andra $\frac{1}{4}$ af det hela o. s. v.

Föreskriften i 1853 års Förordning, att då hemmansdelar blifvit afyttrade, hvilka icke uppgå till minimum för att utgöra en besutenhet, skall köpet återgå, är något så orimligt, att det i många fall blir overkställbart. Jag har förut anfört exempel derpå, då jag anförde ett yttrande af en Domhafvande i Calmar län. Då säljaren antingen saknar tillgång, eller är död eller är bortflyttad till annan ort, eller till och med till en

annan

annan verldsdel, huru vill då Häradsskrifvaren vägra att i Mantalslängden införa den nye egaren och hvartill tjenar det, att han fortfarande antecknar en person, som är obefintlig, eller som längesedan upphört att existera? På sådant sätt skall just Kronan gå miste om sina inkomster.

Jag är tacksam för den meddelade upplysningen i afseende på betydelsen af ordet skifte i 1853 års Förordning: men huru än härmed förhåller sig och änskönt lagen bestämmer i hvad ordning den ene eller andre är berättigad att lösa till sig jord af sina medarfvingar, så och då lagen icke lär kunna föreskrifva ett sådant tillösande såsom en skyldighet, så kan Förordningen icke hindra, att så väl genom arf som af andra anledningar nya besutenheter tillkomma, hvilka understiga minimum.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Med anledning af hvad nästföregående talare ytterligare anfört beträffande *arfskiften* och huruvida lösningsrätt dervid kan ifrågakomma, anhåller jag att upplysningsvis få uppläsa sjelfva det hithörande lagrummet, som lyder: "Nu få flere del i sätesgård eller annan jord: *kan den ej väl delas eller klyfvas*, hafve då den rätt, som större delen eger att efter laga värdering lösa de andra ut, antingen med penningar eller jemngod ränta, hvilketdera den helst vill som lösen taga skall. Äro delarne lika hafve då broder, eller den som ärfver broders lott, rättighet att systers lott till sig lösa." Häraf borde det vara klart, att, då en i arf fallen jordlägenhet *icke väl kan klyfvas*, den större lottegaren får lösa den mindre ut och efter införandet af den lika arfsrätten broder lösa systers lott. Då nu lagen säger: *icke väl kan klyfvas*, så måste detta allmänna uttryckssätt naturligtvis tolkas i alla de fall, der den lösning underkastade parten är motsträfvig, efter de lagar, som bestämma hvilket det minsta mantal är, som en lägenhet bör hafva för att *på den orten* kunna få bestå såsom en sjelfständig possession; med ett ord lagarne om hemmansklyfning måste ock här, då parterna annorlunda ej kunna sämjas, tagas till grund och ledning. Den 6 § af 1 Cap. i 1827 års Förordning om hemmansklyfning lyder nemligen sålunda: "Ega tvänne eller flere (såsom nu uti antagna fall flere arfvingar) del i sådan särskild bebygd och besuten hemmansdel (eller i allmänhet gård eller hemman), som efter de i 2, 3 och 4 §§ stadgade grunder icke vidare klyfvas får, vare då största lottegaren i den hemmansdel berättigad att obesuten del till sig lösa. Äro delegarne liklottige, varde lösningsrätten genom lottning bestämd" etc., och borde det alltså ej gerna kunna betviflas, att ju frågan, i hvilka fall bland två eller flere arfvingar den ene eger tvinga den andra att vid *arfskifte* taga lösen för sin lott uti ett hem-

man eller en jordlägenhet, som icke kan eller får klyfvas, måste afgöras sålunda, att först en större lottegare har lösningsrätt framför en mindre, vidare broder framför syster (enligt Kongl. Förordningen den 19 Maj 1845), och att slutligen i det fall, att endast bröder eller endast systrar skola ärfva den icke vidare klyfningsbara arfvejordslägenheten, dessa liklottige arfvingar böra sig emellan lotta hvilkendera lösningsrätten skall tillkomma; en regel, som grundas ej allenast på anförda lagrum i 1827 års Förordning, utan ock på tydliga stadgandet i 5 § 12 Cap. Ärfda-Balken om tagelott.

Öfverläggningen förklarades härmed fulländad, hvarefter och då uppå *H. H. Erke-Biskopens och Talmannens* proposition å bifall till Utskottets ofvannämnda hemställan skiljaktiga meningar förmärktes, framställdes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som bifaller Utskottets ofvannämnda hemställan, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anses Ståndet lika med Borgare-Ståndet hafva beslutat en underdånig skrifvelse af Rikets Ständer med anhållan, att Kongl. Förordningen den 13 Juli 1853, angående tillägg till nu gällande föreskrifter i afseende å hemmansklyfning och jordafsöndring, samt Kongl. Kungörelsen den 20 Juli 1855, som i nämnde Förordning gör ändringar, måtte i de delar, som angå hemmansklyfning, till all kraft och verkan varda upphäfna.

Omröstningen, i behörig ordning verkställd, befanns efter voteringssedlarnes öppnande och rösternas summering hafva utfallit med 20 Ja emot 12 Nej, och hade således Ståndet fattat det beslut, som Ja-propositionen innehåller.

Emot förestående beslut reserverade sig Doctor *Sandberg*, samt Prostarne *Berlin* och *Carlander*.

Utskottets 3:dje hemställan sid. 50.
Bifölls.

Utskottets 4:de hemställan sid. 51 och 52.

Härvid begärdes ordet af

Prosten **Berlin**, som anförde: Jemte det jag tillstyrker bifall till de båda första momenterna uti Utskottets förslag i afseende på jordafsöndring, tillåter jag mig föreslå, att de i sista momentet eller det 3:dje af innehåll, "att under besittning på "viss tid, som dock ej får sträcka sig öfver 50 år, må jemväl "upplåtas minst ett halft tunnland i en lott", förekommande

inskränkningarne både i afseende å tid och viss jordrymd må varda borttagne, så vidt frågan rör jordafsöndringar, som äro belägne inom en half mils afstånd från städer eller köpingar. Här är uppenbarligen icke fråga om att vara besuten på det halfva tunnlandet, utan endast att hafva en boplats i närheten af en ort, der det finnes tillgång till riklig arbetsförtjenst. När Utskottet icke anser någon våda uppkomma för Staten derföre, att en arbetare innehar ett halft tunnland i 50 år, så inser jag icke hvilken våda som skulle uppkomma deraf, att han egde denna lilla jordlott i flerdubbelt så lång tid eller för beständigt.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Då i afseende på jordafsöndringar för viss tid eller lifstid nu gällande Författningar icke innefatta någon viss inskränkning af den jordrymd, hvarunder sådana icke må ega rum, utan låtit bestämmandet häraf vara beroende af de olika förhållandena inom olika orter, synes mig innehållet af desamma vara mera lämpligt än hvad Utskottets förslag i detta afseende bestämmer, och får jag derföre tillstyrka afslag å Utskottets ifrågavarande hemställan.

Doctor **Björkman**: I likhet med en föregående talare tillstyrker jag bifall till Utskottets hemställan jemväl under denna punkt; dock skulle jag deruti önska ändring så till vida, att dels, på sätt Vällofl. Borgare-Ståndet redan beslutat, ordet "duglig" framför ordet jord, såsom endast föranledande otydlighet, måtte utgå; dels ock den i sista momentet stadgade inskränkning af arrendetiden till 50 år måtte varda modifierad medelst ett tillägg af ordet lifstid, så att lydelsen blefve: *under besittning för lifstid eller på viss tid* etc. och förefaller mig till följe häraf Utskottets afstyrkande af Lekbergs härom väckta motion mindre välbetänkt.

Doctor **Nordlander**: Jemte det jag begagnar tillfället att till genmäle å hvad en föregående talare anmärkt med afseende å innehållet af ett mitt vid förra Riksdagen i förevarande ämne afgifna yttrande erinra, att frågan då afsåg endast innehållet af 3 mom. i 1 § af 1853 års Förordning; hvaremot den nu angår upphäfvande af samtlige uti nämnde Förordning samt Kongl. Kungörelsen den 20 Juli 1855 förekommande föreskrifter rörande hemmansklyfning, får jag tillstyrka bifall till Utskottets förslag under denna punkt, hvarigenom Utskottet, som funnit sig förhindradt att medgifva en obegränsad hemmansklyfning, sökt underlätta jordafsöndringar medelst ytterligare minskning af den jordrymd, som dertill erfordras, till en vidd, då tiden ej öfverskrider 50 år, af endast ett halft tunnland; och har jag för min del ej något emot antagandet af de

rättelser uti förslaget, hvilka af den nästföregående talaren blifvit ifrågaställde.

Doctor **Sandberg**: Att egandet af jord är ett af vilkoren för den landtliga befolkningens trefnad och sedlighet, kan ej förnekas. Det torde också vara en naturlig rättighet, att, då hvar och en får köpa och ega huru stora jordbesittningar som han förmår, man icke heller följdriktigt kan vägra ett lagligt förvärfvande af huru liten jordlott som helst. Men då en obegränsad hemmansklyfning anses betänklig och det icke heller är möjligt under folkmängdens tillvext, att hvar och en kan förvärfva sig en så stor jordlott, som får anses såsom sjelfständig hemmansdel, så måste en jordafsöndring tillåtas, utan att såsom vilkor för dess besittning antaga fictionen om *besutenhet*. Dessa afsöndringar kunna i afseende till tiden vara treggehanda: för *evärdelig tid*, för *lifstid* eller för *vissa år*. För arbetsclassen är den första den förmånligaste, ty den tillförsäkrar innehafvaren eganderätt till jordlotten, den må vara stor eller liten, och han kan lemna den i arf åt sina barn, hvarigenom han uppmuntras både att uppodla och förbättra den och äfven, så vidt möjligt är, behålla densamma. Att dessa kunna vara större och mindre, äfven af tvänne tunnland duglig jord, bör efter min öfvertygelse godkännas. Backstugulägenheter på ett halft tunnland och på ännu mindre jord afsöndras allestädes på lifstid eller på vissa år och att vilja förbjuda dessas anläggande är förgäfves; hvarföre jag icke vill motsätta mig Betänkandet uti denna punkt; och bifaller äfven den lättnad, som genom föregående talares ändringsförslag skulle åstadkommas för arbetaren att kunna förvärfva och besitta en större eller mindre jordlott såsom bostad för sig och de sina.

Riks-Archivarien *Nordström* och Prosten *Berlin* tillkännagåfvo, att de instämde i hvad Doctor Björkman yttrat och anfört.

Öfverläggningen förklarades härmed fulländad, hvarefter uppå derom i vederbörlig ordning gjord proposition Ståndet *godkände* Utskottets framställda förslag till lydelse af § 3 uti Kongl. Förordningen den 19 December 1827 allenast med den ändring, att ordet *"duglig"* emellan orden *"två tunnland"* och *"jord"* uteslöts, samt att begynnolseorden af 2:dra momentet *"Under besittning på viss tid"* utbyttes mot orden *"under besittning på lifstid eller viss tid."*

Hvad Utskottet i detta Betänkande för öfrigt yttrat och hemställt blef af Ståndet *bifallet;* och ansågos ofvan omförmälda inbjudningar genom dessa beslut vara besvarade.

Härjemte fann Ståndet för godt inbjuda Vällofl. Borgare-Ståndet och Hederv. Bonde-Ståndet att uti beslutet om den sednare af nyssnämnda redactionsförändringar instämma.

§ 5.

Föredrogs ånyo *Sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 28, om ändring i Kongl. Brefven den 9 Februari 1802 och den 17 Augusti 1804 rörande besutenhet å hemman i Dalarne.

Bifölls.

§ 6.

Föredrogs och *lades på bordet Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 16, i anledning af återremiss från Preste-Ståndet af Utskottets i Betänkandet N:o 10 framställda förslag om upphörande såsom särskilda beskattningstitlar af afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden och den vissa stapelstäder tillkommande tolag mot ersättning af tullmedlen, samt dessa afgifters inberäknande uti den tullsats, som för varors in- och utförsel genom taxor bestämmes.

§ 7.

Föredrogos ånyo och *lades andra gången på bordet Stats-Utskottets* Utlåtanden:

N:o 96, i anledning af erhållen återremiss å Betänkandet N:o 53, i fråga om inrättande af ett Landtbruks-Institut i Skåne;

N:o 98, i anledning af väckt motion om utförandet på enskild bekostnad af vissa delar utaf stam-jernbanorna;

N:o 99, i anledning af Riksdagsfullmäktigen *Pehr Östmans* motion rörande de för Statens jernvägsbyggnader erforderliga medel; och

N:o 100, om anslag eller lån till en Central-verkstad för tillverkningen af den vid Statens jernbanor nödvändiga materiel.

§ 8.

Föredrogos ånyo och *lades andra gången på bordet Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkanden:

N:o 103, i anledning af väckta motioner rörande Kongl. Kungörelsen den 22 Maj 1852, angående särskilda stad-

ganden i afseende å minderåriga personers användande vid fabriker och handtverk; och

N:o 104, i fråga om ändring uti föreskrifterne, angående Allmänna Beväringen.

§ 9.

På derom af Doctor *Nordlander* gjord anhållan beviljades honom för enskilda angelägenheters vårdande ledighet från Riksdags-göromålen under en tid af 3 veckor från den 17 dennes.

Ståndet åtskildes kl. $\frac{3}{4}$3 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 12 Augusti.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 5 dennes.

§ 2.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 96, i anledning af erhållen återremiss å Betänkandet N:o 53, i fråga om inrättande af ett Landtbruks-institut i Skåne.

Doctor **Sandberg** begärde härvid ordet och yttrade: I hufvudsaken yttrade jag min öfvertygelse, då den förra gången blef

föredragen, att, om ett Landtbruks-institut skulle på Statens bekostnad inrättas uti södra Sverige, det ingalunda bort förläggas på yttersta udden af det rika och bördiga Skåne. Men derom är nu icke värdt att vidare tala. Utgifts-Afdelningen har enligt reservationen till detta Betänkande föreslagit, att Kungsgården Alnarp icke förr än med år 1862 skulle upplåtas till Landtbruks-institut, och derföre anfört sådana skäl, som efter mitt förmenande icke kunna underkännas. Genom antagandet af detta förslag kunde en stor statsutgift på 175,000 R:dr till lösen för arrendet, inventarier och byggnader för närvarande besparas. De byggnader, som eljest skulle inlösas, äro icke lämpliga för det ändamål, som nu måste afses. Nya erfordras, som blifva mera ändamålsenliga. Inga ritningar och kostnadsförslag äro dertill uppgjorde eller granskade och godkända. Utskottet tillstyrker likväl ytterligare ett årligt anslag af 18,000 R:dr från nästa års början. Mig synes, att ett uppskof vore önskvärdt, då ock till nästa Riksdag allt hvad som nu fattas kan vara uppgjordt och en besparing ske på Statsverkets tillgångar, som för närvarande så hårdt anlitas. Jag får derföre vördsamt tillstyrka afslag på Betänkandet och antagandet af Afdelningens förslag, som innehålles uti reservationen.

Prosten **Berlin**: Jag kan ej inse, huru genom antagandet af det i reservationen framställda förslag en besparing af 175,000 R:dr skulle kunna uppkomma, enär dessa 175,000 R:dr äro till största delen beräknade att åtgå för åstadkommandet af Institutets organisation, hvilken naturligtvis måste ega rum, antingen Kungsgården för ändamålet öfverlemnas 1858 eller 1862. Hvad som deremot synes kunna genom Reservanternas förslag besparas, är den summa af 45,000 R:dr, som arrendatorn förbehållit sig för egendomens öfverlåtande innan arrendetidens slut; men härvid bör man likväl besinna, att af dessa 45,000 R:dr största delen är beräknad såsom ersättning för arrendatorn tillhöriga byggnader, för jordens höstkörning, för utsäde samt för ett betydligt parti foder, så att den egentliga afträdessumman endast belöper sig till omkring 6,000 R:dr. Genom denna mindre betydliga uppoffring skulle man kunna få en inrättning, om behofvet hvaraf de mest competenta myndigheter sig sammanstämmande yttrat, fyra år tidigare iordningställd till det allmännas gagn, och Institutet skulle då ock få emottaga egendomen i det väl häfdade skick, hvari den sig nu befinner. Annorlunda kan i sednare fall förhållandet blifva om fyra år, ty naturligt är, att arrendatorn, som vet, att arrendet då nödvändigt måste lemnas, icke gerna kan under tiden göra några uppoffringar för egendomens vidare uppodling, utan söker att deraf hemta all den revenue, som han möjligen kan sig bereda. Det torde lätt inses, att förmånen att nu få öfvertaga en väl häf-

dad jord i stället för en möjligen fyra år härefter utsugen ensam uppväger den lilla uppoffringen af 6,000 R:dr. Jag ber dessutom få fästa uppmärksamheten derpå, att öfverlåtelse-vilkoren nu äro betydligt förbättrade emot de, som voro i fråga, när detta ärende förra gången här afhandlades. Då äskade Landshöfdingen i Länet, att 40 tunnland af den s. k. Alnarpsskogen skulle utbrytas och till hans disposition öfverlemnas. Från yrkandet af detta förbehåll har han nu mera afstått. I händelse vid en ny arrende-auction å Kungsgården afgälden deraf skulle förhöjas, egde Landshöfdingen visserligen icke ovilkorlig rättighet att komma i åtnjutande af hela inkomsten deraf, men då frågan härom vore på Kongl. Maj:ts Nådiga pröfning beroende, kunde han alldeles icke sakna hoppet att erhålla någon andel af det förhöjda arrendet af den egendom, som var anslagen till hans aflöning. Genom detta Utskottets förslag är möjligheten härtill afskuren. Jag tillstyrker bifall till detta Utskottets förslag, hvilket ock redan är af tvänne våra Med-Stånd, nemligen af Ridderskapet och Adeln samt Borgare-Ståndet antaget.

Häruti instämde Biskop *Bergman*.

Contracts-Prosten **Runsten**: Som jag ej förut deltagit i discussionen rörande förevarande fråga, så utber jag mig att nu få yttra några ord. Jag anser det ej rätt förenligt med idéen af ett Stats-åliggande att öfvertaga bestyret af en så enskild art som upprättandet af jordbruks-instituter; men att, om man nu vill hänföra sådant bland föremålen för Statens verksamhet, Statsmakterna då ock böra tillse, att dylika inrättningar komma till stånd öfverallt, der behof deraf kan göras. Enligt min åsigt böra sådana organisationer vara föremål för den enskilda omtankan eller communal-verksamheten, som, der omständigheterna så fordrade, kunde af det allmänna uppmuntras och stödjas. Så hafve vi i Norrland en Rättareskola, hufvudsakligen bildad genom actie-teckning af enskilde, bland hvilka äfven jag befinner mig. Skulle nu ett så dyrbart Jordbruks-institut som det ifrågavarande anses oundgängligen nödvändigt i det rika, bördiga och väl odlade Skåne, borde väl i förhållande derefter minst fyra dylika inrättningar finnas af behofvet påkallade i det fattiga, vidsträckta och mindre både bördiga och odlade Norrland. Företrädesvis borde ju då ock Statens omtanka i detta hänseende sträcka sig till den sednare landsorten. Men såsom jag redan nämnt, anser jag allt hvad som till näringarne hörer icke böra annorlunda än undantagsvis blifva föremål för Statsbestyr. Kungsgården Alnarp, som är en åt Landshöfdingen i Malmöhus Län anslagen löneindelning, skulle enligt förslaget af Staten öfvertagas för att der inrätta det föreslagna Jordbruks-Institutet. Staten skulle derföre blifva denna Tjenstemans arrendator, som skötte

jorden och tillhandahölle honom lön äfven i natura-præstationer. Icke lärer sådant kunna vara förenligt med sunda Statstheorier. Staten synes mig hafva nog och öfver nog att beställa med hvad som kan hänföras till offentliga angelägenheter, och fara värdt är, att, om den äfven söker att öfvertaga bestyr, som tillhöra den enskilda industrien och omtankan, den på sådant sätt snart kan göra sig redlös. Man kan verkligen börja på att frukta sådant, när man ser, huru många millioner Staten nu kommer att använda i och för anläggande af jernvägar, hvilket ock är af natur att böra vara föremål för den privata industrien, och på samma väg fortgår man, när man här tillstyrker dels ett anslag af 175,000 R:dr för organisationen af ett Landtbruks-Institut på Alnarp och dels ett årligen utgående anslag af 18,000 R:dr för detsamma. Men det är ännu ej, såsom mig synes, fulleligen utredt, om Alnarp kan för det afsedda ändamålet få användas. Man vet, att denna Kungsgård är en löneindelning åt Landshöfdingen i Länet, ett hans boställe, och man kan väl draga i betänkande, om en egendom af sådan natur kan få användas till främmande ändamål. Den frågan afgör emedlertid Utskottet mycket kort, då det säger: "Att Staten icke skulle ega full dispositions-rätt "öfver Alnarp, grundade sig på ett misstag. Berörde Kungs-"gård vore nemligen icke att anse såsom ett boställe i ordets "egentliga mening, ty genom Kongl. Brefvet den 24 Februari 1837 "vore föreskrifvet, att Alnarp allt framgent skulle utarrenderas "på 30 år." Detta är det enda bevis, Utskottet anför för sitt antagande af Statens fria dispositions-rätt; men det är i sanning lika haltande som knapphändigt; ty är Alnarp verkligen ett boställe, så kan denna dess natur icke ändras genom Konunga-Brefvet af 1837. Frågan är då af privilegii-natur och kan icke slitas i någon annan ordning än författningarne derföre föreskrifva. Af dessa skäl instämmer jag i det slut, hvartill Reservanterna kommit, eller att Alnarp först vid Midfastan 1862 må upplåtas till Landtbruks-Institut, och att Rikets Ständer emedlertid anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes dels låta uppgöra och till Rikets näst sammanträdande Ständer öfverlemna fullständiga kostnadsberäkningar och ritningar öfver de byggnader, som för Institutet anses behöfliga m. m., dels ock afgifva förslag å hvad för Institutets organisation och verksamhet i öfrigt kan erfordras.

Detta uppskof synes vara påkalladt så väl af det outredda skick, hvari frågan sig nu befinner, såsom ock deraf, att Statens medel tagas starkt i anspråk för ändamål, som måste ligga det allmänna närmare.

Contracts-Prosten **Holmberg**: Då den siste värde talaren ej var närvarande, då detta ärende förra gången här till pröfning förehades, så ber jag att för honom få tillkännagifva, att

det då återremitterades just i den syftning, att Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i ämnet måtte bifallas; hvadan Utskottets nu gjorda tillstyrkande sålunda står i öfverensstämmelse med den åsigt, som Högv. Ståndet då i frågan mycket tydligt uttalade. Jag anser mig således icke nu behöfva till besvarande upptaga de skäl den värde talaren häremot anfört, men får endast förklara, att jag omöjligen kan med honom dela den mening, att det icke skulle tillhöra Staten att vidtaga åtgärder för befordrande af industriens och näringarnes utveckling och sålunda icke heller att bidraga till anläggandet af ett Landtbruks-Institut, ett påstående af den beskaffenhet, att det synes mig icke behöfva någon vederläggning. Då ärendet här först förekom. blef det likaledes fullkomligen utredt, att hinder icke möter för Alnarps användande till nu ifrågasatta ändamål; Alnarp är nemligen icke ett i vanlig mening indelt boställe, utan en till Landshöfdingens i Malmö aflöning upplåten Kungsgård, hvilken således af Konung och Ständer fritt kan disponeras. Det hinder, den värde talaren velat finna i ovissheten härom för bifall till Utskottets förslag, existerar sålunda icke. På den punkt saken nu står, är det således endast frågan om, huruvida Institutet bör träda i verksamhet redan med nästkommande år, och de skäl, som tala härför, äro redan så fullständigt och öfvertygande af Prosten Berlin anförda, att de icke af mig behöfva upprepas, och då han tydligen visat, det förmånen att redan 1858 få emottaga egendomen vida uppväger den uppoffring af endast 6,000 R:dr, som Staten härför skulle få vidkännas, får jag på det lifligaste tillstyrka bifall till Betänkandet.

Doctor **Nordlander**: Kunde man vara förvissad, att de 175,000 R:dr, om beviljande hvaraf nu fråga är, skulle vara ett tillräckligt belopp för att dermed kunna inlösa arrendet, uppföra ändamålsenliga byggnader samt anskaffa inventarier och husgeråd m. m., så att Institutet utan vidare uppoffringar sedermera än det årliga statsanslaget kunde komma i vederbörlig verksamhet; så skulle jag med fästadt afseende å det goda ändamålet icke draga i betänkande att tillstyrka beviljandet deraf. Men frågan är alltför outredd för att man skulle kunna med säkerhet antaga detta; utan synes det tvärtom icke otroligt, att Rikets Ständer kunna vid nästa Riksdag få emottaga en proposition rörande behofvet af ytterligare 175,000 R:dr för det vigtiga ändamålet. Men då nu Skåne är en den rikaste provinsen i Sverige och Institutets anläggning der omfattad med ett sådant synnerligt intresse, synes ock denna provins, hvars gagn Institutet skulle nästan uteslutande komma att befrämja, åtminstone hafva bort kunna sammanskjuta det belopp af 45,000 R:dr, som arrendatorn af kungsgården fordrar till ersättning för egendomens öfverlemnande före contractets utgång. Skulle provinsen icke vilja ikläda sig denna förbindelse, så synes det icke heller

obilligt, att den får vänta, intill dess nuvarande arrende-contract tilländagår. Under dessa fyra år kommer provinsen i alla fall icke i någon annan ställning än flera andra af Rikets landskaper, hvilka sakna likartade undervisnings-anstalter, ehuru de der torde vara mycket mera af behofvet påkallade än i det rika, bördiga och väl odlade Skåne. Men då fråga blir om anslag i och för åtgärder till industriens och jordbrukets upphjelpande i dessa af naturen mindre väl lottade landsdelar, torde icke samma välvilliga frikostighet vilja visa sig som nu i afseende på Skåne. Mig anar, att man då nog skall få höra talas om Statens inskränkta tillgångar och nödvändigheten att hushålla med allmänna medel. Men billigt synes det mig likväl icke vara att visa frikostighet här och karghet der. Jag hemställer derföre vördsamt, att Utgifts-Afdelningens i reservationen framställda förslag måtte af Högv. Ståndet bifallas, eller att Alnarp först vid Midfastan 1862 upplåtes till Landtbruks-Institut och att Rikets Ständer emedlertid anhålla, att Kongl. Maj:t täcktes dels låta uppgöra och till Rikets näst sammanträdande Ständer öfverlemna fullständiga kostnadsberäkningar och ritningar öfver de byggnader, som för Institutet anses behöfliga m. m., dels ock afgifva förslag å hvad för Institutets organisation och verksamhet i öfrigt kan erfordras.

Prosten **Berlin**: Jag är mycket tacksam för den siste talarens goda vilja att bifalla det för organisationen af Landtbruks-Institutet föreslagna belopp, 175,000 R:dr, äfven med det vilkor han härför förutsatt, eller att Rikets Ständer icke vid nästa Riksdag komma att besväras med anspråk på ytterligare anslag för ändamålet. Ett sådant vilkor har ock Stats-Utskottet verkligen föreslagit, såsom den värde talaren torde finna, om han fäster uppmärksamheten på innehållet af mom. b) i Utskottets förslag. Der står nemligen: "Kungsgården emottages Midfastan år 1858 af Institutets Styrelse, *så vida* Institutet kan bringas i verksamhet med den anslagssumma, Utskottet här nedan i mom. d) för detta ändamål föreslagit", eller enligt sistnämnda moment 175,000 R:dr. Det för Institutets första ordnande i Konungens Nådiga Proposition föreslagna belopp utgjorde i enlighet med ett af Konungens Befallningshafvande i Länet i samråd med erfarne personer uppgjordt kostnadsföslag visserligen 200,000 R:dr; men under öfverläggningen härom i Utskottet företeddes en Promemoria från en af Skånska Hushålls-Föreningens Ledamöter, som sjelf biträdt vid nämnde förslags uppgörande och som således borde ega sakkännedom i frågan, enligt hvilken Promemoria han förmenade, att anslaget skulle kunna nedsättas till 175,000 R:dr. Han antog nemligen dervid, att Institutet skulle kunna hjelpa sig fram med en del af nuvarande åbyggnader under någon tid, eller till dess Institutet hunne uppdrifva egendomens afkastning

och sålunda bereda medel för vidtagande af ytterligare erforderliga byggnadsåtgärder. Men då en del Ledamöter af Utskottet trodde, att genom denna nedsättning i beloppet man skulle göra det för ändamålet otillräckligt, och i likhet med föregående värde talare derföre förespådde ytterligare anspråk vid en blifvande Riksdag, så insattes just af denna anledning det ofvannämnda förbehållet, när Utskottet beslöt tillstyrka bifall till det nedsatta beloppet. Skulle nu det oaktadt vid en blifvande Riksdag anspråk väckas på ytterligare understöd för Institutets organisation, då kan vara tid att, såsom den värde talaren nu velat, bjuda provinsens innevånare att söka hjelpa sig sjelfva i det hänseendet.

Hvad nu beträffar utredningen af den frågan, huruvida Alnarp, som för närvarande utgör en löneindelning åt Landshöfdingen i Malmöhus Län, kan få användas till ett Landtbruks-Institut, hvilken utredning en annan värd talare förmenat vara alltför knapphändig, ber jag få erinra, att denna utredning icke är Stats-Utskottets, utan Kongl. Kammar-Collegii, hvilken embetsmyndighet väl måste tillerkännas competent sakkännedom i ett dylikt ämne. Af Kammar-Collegii utredning är dock klart, att Kungsgården kan, derest Konung och Rikets Ständer så besluta, användas till det nu ifrågavarande ändamålet.

För öfrigt vill jag nämna, att om fråga äfven varit nu väckt om inrättande af ett Landtbruks-Institut i Norrland, jag visserligen icke skulle hafva lagt mig deremot, ehuru utsigterna för verkliggörandet deraf, äfven om Rikets Ständer beviljade anslag, icke synes just lofvande, när man besinnar de svårigheter, som der mött till och med för åvägabringandet af en Rättare-skola, samt får jag slutligen erinra, att förslaget till nu ifrågavarande Institut alldeles icke utgått ifrån Skåne, utan härleder sig från tvänne allmänna Landtbruks-mötens enhälligt uttalade åsigt om behofvet af ett dylikt läroverk i södra delen af Riket, såsom ock Kongl. Landtbruks-Academien uti sitt deröfver afgifna underdåniga utlåtande tillstyrkt.

Contracts-Prosten **Runsten**: I afseende å hvad en värd talare yttrade, ber jag få svara, att jag icke vill förneka, det ju Staten kan taga bestyr med utförandet af industriella företag och således äfven låta anlägga Landtbruks-Institut. Jag har icke heller förnekat vigten och gagnet af dylika inrättningar; nej, tvärtom. Men jag anser det vara Statens pligt att först tillse, att alla de behof fyllas, som äro hänförliga till Statens offentliga lif, såsom de för försvarsverket, offentliga undervisningen, lagskipningen m. m., och sedan dessa behof äro tillfredsställda och det då skulle visa sig, att öfverskotter finnas, må Staten då gerna använda dem till föremål, som kunna befordra industriens och näringarnes utveckling, isynnerhet jord-

brukets, som är landets modernäring. Men när då Staten skall företaga något, som afser näringarnes gagn, såsom t. ex. att anlägga Landtbruks-Institut, hvarom nu fråga är, så bör den väl ock tillse, att det anlägges der, hvarest deraf är största behof; och onekligen lärer behofvet af en dylik undervisnings-anstalt vara vida större i Norrland än i Skåne. Ett bedröfligt vittnesbörd har man derom i den hårda missvext, som nyligen drabbat de norra landskapen. Kunde ett rationelare jordbruk än det nu vanliga der införas, skulle missvexterna sällan blifva så totala eller drabba så hårdt, som nu oftast inträffar. Jag kan derföre icke annat än vidhålla min förut yttrade åsigt, att, enär Staten ännu har stora utgifter att bestrida på flera Hufvudtitlar, som ännu icke förevarit till pröfning, frågan om ifrågavarande anslag bör så mycket heldre uppskjutas, som den dels är af secundär beskaffenhet och dels icke heller vederbörligen utredd. Jag tillstyrker derföre bifall till de tvänne slutpunkterna i reservationen. Enligt min tanke har det icke varit rätt försigtigt att bevilja jernvägs-anslagen, innan den ordinarie statsregleringen blifvit uppgjord; men då det nu har skett, så må man ock dermed för den här gången stadna med beviljande af anslag till föremål af privat natur.

Doctor **Nordlander**: Jag ber att få taga fasta på det löfte, en Representant ifrån Skåne nyligen meddelade, att, om de här föreslagna 175,000 R:drna icke skulle befinnas tillräckliga för att bringa Institutet i det skick, som det bör vara, provinsens innevånare då borde tillskjuta hvad som derutöfver kunde erfordras. Det kan vara godt att hafva denna förbindelse vederbörligen inprotocollerad för att kunna åberopa, i händelse förnyade anspråk icke desto mindre skulle göras på Statens understöd för den ifrågavarande läroanstalten. Jag vill visserligen icke vara någon olycks-prophet, men svårligen kan jag undertrycka den öfvertygelsen, att 175,000 R:dr skola befinnas för ändamålet otillräckliga, likasom att Rikets Ständer skola vid nästa Riksdag få höra talas om den ledsamma omständigheten. Men har nu Staten en gång beviljat anslag för Institutets iordningsställande, skall det väl oaktadt alla löften nu då heta: Institutet är ju en Stats-inrättning och icke lära väl innevånarne i Skåne kunna tillförbindas att ensamma bidraga till dess underhåll? Denna inrättning är ju en Statens allmänna, men ingalunda en provinsens enskilda tillhörighet? Hvad Staten har påbörjat, skall den då finna sig nödsakad att fortsätta och fullborda, äfven om det skulle visa sig, att en dylik inrättning på ett annat ställe skulle kunna blifva både ändamålsenligare och mindre kostsam. På dessa skäl har jag trott, att frågan kunde nu uppskjutas till nästa Riksdag, då man kunde få fullständiga kostnads-förslager jemte ritningar öfver de nybyggnader, som erfordrades, och sålunda säkrare be-

döma detta ärende än nu är möjligt i det outredda skick, hvari det för närvarande sig befinner.

Häruti instämde Doctor *Sandberg*.

Prosten **Berlin**: Jag ber om ursäkt, att jag åter begärt ordet; men den siste värde Talarens yttrande synes mig erfordra ett svar. Jag eger ingen rättighet att här köpslaga eller att å provinsen Skånes vägnar afgifva några förbindelser; men tydligt och klart vill det synas, att med det förbehåll, Stats-Utskottet fästat vid det tillstyrkta anslaget för Institutets organisation, några vidare anspråk svårligen kunna väckas å ytterligare statsbidrag för det ändamålet. En sådan fruktan synes mig ock temligen öfverflödig. Likasom i Utskottet funnos de, som ansågo beloppet 175,000 R:dr otillräckligt, saknades icke heller de, som funno det för stort. Men för att fatta ett omdöme härutinnan kunde man lyckligtvis till någon del begagna erfarenhetens ledning, i thy att man kände hvilka omkostnader organisationen af Ultuna Landtbruks-Institut medfört. Calculen är derföre icke så lösligen uppgjord, som den siste värde Talaren vill föreställa sig. Men skulle nu ock en missräkning här hafva blifvit begången, så kunde den väl icke hafva någon annan följd än att öppnandet af Läroanstalten uppsköts ännu ett år, hvarunder organisationen med understöd af det årliga anslaget kunde bringas till fulländning. Det bör väl ock vara en uppgift, som det tillhör ett Landtbruks-Institut att lösa, att kunna höja egendomens afkastning, så att äfven derigenom medel beredes till befrämjande af organisationens icke endast fulländning, utan äfven framtida consistens. Men skulle nu alla dessa beräkningar slå felt och man derföre komme att vilja anlita Staten om ytterligare bidrag och understöd, då kunde vara skäl att, såsom den siste värde Talaren velat, säga nej och hänvisa till Provinsens egen omtanke. Nu deremot synes mig anledning härtill saknas, så vida man annars anser dylika inrättningar ändamålsenliga för befordrandet af ett rationelt jordbruk. Alla, som nitälska för saken, äro intresserade för en skyndsam verkställighet deraf; derföre har ock Landshöfdingen låtit sina anspråk falla. Jag kan icke finna, hvarföre man under sådant förhållande skulle hysa tvifvel om lycklig utgång af en sak, som nu uppbäres af den allmänna opinionen och säkerligen skall understödjas af mångas välvilliga bemödanden.

Sedan discussionen härmed blifvit förklarad slutad, gjorde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* proposition å bifall till *Stats-Utskottets* ifrågavarande Utlåtande och blef denna proposition med blandade Ja och Nej besvarad samt votering be-

gärd, som derefter försiggick öfver följande godkända voteringsproposition:

Den som bifaller *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 96, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet med afslag å Kongl. Maj:ts i Utlåtandet omförmälda Nådiga Proposition godkänt hvad i den bifogade reservationen finnes tillstyrkt och föreslaget.

Voteringen befanns vid rösternas summering hafva utfallit med 26 Ja och 13 Nej, och var Utlåtandet N:o 96 sålunda *bifallet.*

§ 3.

Föredrogs ånyo och *bifölls Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 98, i anledning af väckt motion, angående utförandet på enskild bekostnad af vissa delar utaf stam-jernbanorna.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 99, i anledning af Riksdags-Fullmäktigen *Per Östmans* motion rörande de för Statens jernvägsbyggnader erforderliga medel.

Prosten **Söderberg**: Jag har begärt ordet endast för att fästa uppmärksamheten på det knapphändiga och haltande skäl Utskottet anfört för sitt afstyrkande af bifall till 1:sta momentet i motionärens här förekommande förslag. Han föreslår nemligen deri, att de städer, till hvilka Statens jernbanor komma att framgå och hvarest således bangårdar, magaziner och verkstäder måste anläggas, skola utan ersättning lemna dertill behöfliga platser. Detta afstyrker Utskottet under anförande af intet annat skäl än att det *"ej finner sådant billigt och lämpligt"*. Likväl skulle väl mången annan kunna tycka alldeles motsatsen. När t. ex. en stad vill hafva förmonen af stapelrätt, måste den för åtnjutande af en sådan rättighet ikläda sig stadgade skyldigheter, såsom att uppbygga och underhålla packhus m. m. Är detta "billigt och lämpligt", så synes det ock vara billigt och lämpligt, att den stad, som kommer i åtnjutande af den visserligen icke obetydliga förmonen att hafva en jernvägsstation inom sitt staket, kostnadsfritt upplåter plats dertill.

Hvad Utskottet anför till skäl för afstyrkande af förslaget i 2:dra momentet rörande förbindelse för de landsorter, genom hvilka jernvägar gå, att bidraga till underhållet deraf, må synas kunna vara af någon bindande kraft; men Utskottets skäl

för afslag å motionens 1:sta moment synes mig deremot helt och hållet sakna den.

Häruti instämde Doctor *Nordlander* och Contracts-Prosten *Runsten*.

Prosten **Tellbom**: Det lärer icke kunna förnekas, att det är en icke obetydlig fördel för en stad att få en jernvägsstation inom sitt område, och således är det väl ock *billigt*, att staden kostnadsfritt upplåter plats härtill och åtminstone på detta sätt lemnar sitt bidrag till anläggningens utförande. Men en annan fråga är, om det derföre kan vara *lämpligt* att härom utfärda en allmänt gällande föreskrift. Hittills hafva alla de städer, dit jernvägar blifvit anlagde, kostnadsfritt upplåtit för jernvägs-stationen erforderlig mark; och det bör kunna antagas såsom sannolikt, att öfriga städer, som erhålla samma fördel, skola häruti förfara på samma sätt. Öfverflödig tyckes sålunda den ifrågasatta föreskriften vara. Men jag tror ock, att en sådan förbindelse icke kan städerna skäligen åläggas. Jernvägens sträckning beror nemligen icke af deras önskan eller vilja, utan allenast af Konungens och Rikets Ständers beslut. Under sådant förhållande bör någon laglig förbindelse i detta hänseende icke ega rum och jag tillstyrker derföre bifall.

Kyrkoherden **Sondén**: Den siste värde Talaren har medgifvit billigheten deraf, att de städer, dit Statens jernvägar komma att framgå, kostnadsfritt upplåta mark för der behöfliga bangårdar, magaziner och verkstäder, och tillika erinrat derom, att alla de städer, dit jernvägar hittills blifvit ledde, gerna underkastat sig en sådan uppoffring. Men han ansåg det likväl icke lämpligt att härom besluta ett allmänt stadgande, enär jernvägens sträckning icke berodde på städernas vilja, utan allenast på Konungens och Rikets Ständers beslut. Detta skäl skulle icke sakna sin vigt, om det vore nödvändigt, att jernvägen leddes genom den eller den staden; men då det nu så icke är, så blir förhållandet annorlunda. Jernvägen t. ex. ifrån Götheborg till Jönköping behöfver icke nödvändigtvis dragas fram genom Fahlköping; ty om denna stad vägrar att upplåta mark dertill, så finnes väl tillräckligt utrymme att leda jernvägen fram vid sidan derom. Men som betänkandet redan lärer vara bifallet af tre Stånd, så lönar det icke mödan att vidare härom orda.

Doctor **Sandberg**: Det kan väl aldrig sättas i fråga, att ju de städer, från hvilka jernvägarne utgå eller som af dem beröras, deraf hafva utomordentligt stora fördelar för sin handel och rörelse, som andra sakna. Icke heller lärer det kunna förnekas

kas att jernvägarne tillskynda stora förmoner åt de landsorter, hvilka de genomstryka, ty eljest skulle väl icke så stora ansträngningar förspörjas för att få en jernväg genom Södermanland åt Cathrineholm. Det är just dessa obestridliga sanningar, som man efter min öfvertygelse bort taga till sin ledning vid anläggandet af jernbanor och fördenskull taga i anspråk de serskilda orternas biträde, jemte det understöd Staten lemnade för så kostsamma anläggningar. Om vissa provinser blifva hugnade med stora fördelar på allmän bekostnad, så kan man ej förundra sig öfver, att andra orter yrka på enahanda förmoner och i annat fall känna missnöje och obelåtenhet med uppoffringar, hvaraf de sjelfve icke hafva någon nytta. Ty man må vara huru högsinnad och fosterländsk som helst, så är detta helt naturligt, och alla tillgöranden uti jernvägsfrågan lemna derpå de otvetydigaste bevis. Fördenskull kan jag ej finna annat än att så väl Riksdagsmannen Pehr Östman som Prosten Schram haft ganska goda skäl för de af dem väckta förslag, hvilka innehållas så väl i detta som uti nästföregående betänkande, dem jag alltså för min del icke kan annat än till sin syftning godkänna.

Men när Ständerna med en obegriplig förtjusning och hänförelse ädelmodigt beslutat att, ensamt och uteslutande på allmän bekostnad, äfven med lånta penningar hugna vissa städer och orter med den utomordentliga fördelen af dessa kostsamma communications-medel, så kan man taga för afgjordt att enskilda personer undandraga sig alla uppoffringar, äfven om deras egendomar genom den närbelägna jernvägen erhålla ett fördubbladt värde; ty hvar och en, som har utsigt att vinna en stor förmon *för intet*, är väl så klok att han helst på *sådant* vilkor emottager densamma. Emedlertid kan jag nu icke annat än beklaga att man beträdt en bana, der Staten omöjligen kan uppfylla alla anspråk, af hvilka så väl det ena som det andra kan vara lika berättigadt, och önskar att man måtte inse vådan och återvända innan Riket nedsänkes uti en så bottenlös skuld, att den aldrig kan betalas.

Sedan discussionen härmed blifvit förklarad slutad, blef uppå derom i vederbörlig ordning gjord proposition *Stats-Utskottets* ifrågavarande Utlåtande *bifallet*.

§ 5.

Föredrogs ånyo och *bifölls Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 100, angående väckt fråga om beviljandet af anslag eller lån till en central-verkstad för tillverkningen af den vid Statens jernbanor nödvändiga materiel.

§ 6.

Föredrogs ånyo och *bifölls Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 103, i anledning af väckta motioner, rörande Kongl. Kungörelsen den 22 Maj 1852, angående serskilda stadganden i afseende på minderåriga personers användande vid fabriker och handtverk.

§ 7.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 104, i fråga om ändring i föreskrifterna angående allmänna Beväringen.

Bifölls.

§ 8.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 16, i anledning af återremiss från Preste-Ståndet af Utskottets i Betänkandet N:o 10 framställda förslag om upphörande såsom serskilda beskattnings-titlar af afgiften till Handels- och Sjöfarts-Fonden och den vissa stapelstäder tillkommande tolag, emot ersättning af tullmedlen, samt dessa afgifters inberäknande uti den tullsats, som för varors in- eller utförsel genom taxan bestämmes.

Comminister **Beckman** begärde härvid ordet och yttrade: Anledningen, hvarföre Talaren anhöll om ordet, var egentligen farhågan att man här skulle ytterligare lägga ämnet åsido och uppskjuta dess afgörande, samt derigenom fördröja Tull-Taxans behandling, som helt och hållet är af samma ärende beroende. Sedan man nu har begynt synas böjd, att behandla frågan uti detta plenum, begagnar Talaren det honom lemnade tillfället att i sjelfva hufvudsaken yttra sig.

Han beklagar högeligen, att han den 22 i förra månaden icke hade tillfälle att deltaga uti öfverläggningen rörande Tullbetänkandet, N:o 10 af de handlingar, som ifrån det Höglofl. Bevillnings-Utskottet under denna Riksdag afgifvits; men hade han egt minsta anledning till tvifvelsmål om åsigterna inom detta Högvördiga Stånd, nemligen att kort och godt afslå framställningen att emot ersättning ifrån Statsverket under tullsatsen innefatta de så kallade tilläggs-afgifterne, eller afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden samt till vissa stapelstäders tolag, så hade han, ehvad uppoffring det ock hade kostat, icke försummat infinna sig, för att med de ringa krafter, som stå honom till buds, försöka utverka ett bestämdt beslut i frågan i stället för en återremiss. Denna återremiss, ehuru tydligen innebärande ett ogillande af Utskottets förslag i afseende på

begge afgifterne, har man inom detsamma icke velat uppfatta såsom sådant. Hade detta skett, så förmenar Talaren, att frågan rörande tolagen, såsom af ekonomisk beskaffenhet, och enär densamma alltid såsom sådan af Kongl. Maj:t har blifvit behandlad, skulle enligt Riksdags-Ordningen förfalla, emedan den af tvenne Riks-Stånd, det Hedervärda Bonde-Ståndet och detta Högvördiga Stånd, blifvit afslagen. Men hvad Utskottet icke har förstått under återremissen, kan i dag göras tydligt genom ett bestämdt afslag, hvarom Talaren också vågar göra vördsam hemställan. — Samma hemställan tillåter han sig ock i afseende på afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden, och, derest det Högvördiga Ståndet, i enlighet med syftet af återremissen, uttalar detta afslag, så måste frågan derom, såsom af ren bevillnings-natur, afgöras genom omröstning uti Förstärkt Utskott.

Förevarande Memorial redogör någorlunda fullständigt för de anmärkningar, som emot Betänkandet N:o 10 blifvit inom det Högv. Ståndet framställde, och söker äfven att möta dem med sådana skäl, som voro att tillgå. Men de emot anmärkningarne gjorda erinringar hålla icke i afseende på hvar och en stånd: t. ex. den, att det vore ett blott *förmenande, att tolagsregleringen föranledts af förslaget till en friare handelsgemenskap med Norrige, som borde med samma förslag förfalla;* men att frågan icke har mera sammanhang med den Norrska än med alla andra länders tull-lagstiftning. Committerades underdåniga förslag sid. 5 och följande samt det Stats-Råds-protocoll, som åtföljer Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i ämnet, säga dock bestämdt, hvad som inom det Högv. Ståndet yttrats, nemligen det sednare sid. 4, att Committerades förslag om de serskildta afgifternas innefattande uti tullsatsen vore att betrakta *såsom vilkor för ett närmande af begge rikenas tull-tariffer.* Utskottet har helt och hållet blifvit skyldigt svar på den erinran, att utom tolagen flere andra afgifter till stapelstäderna såsom bro- och vågpenningar m. m. betungade varutrafiken, och att genom tolagens borttagande den åsyftade enkelheten vid förtullningen icke vinnes, hvarföre det nu i detta afseende föreslagna steget vore en ofullständig åtgärd, som borde uppskjutas till dess att en fullt omfattande förändring kunde genomföras. Beträffande ersättningen till Handels- och Sjöfarts-fonden, hvars nedsättning till ett belopp, som i framtiden icke kunde motsvara de å densamma förekommande starka anspråken, man inom detta Högv. Stånd hade framhållit, har Utskottet erinrat, att Regeringen ansett den föreslagna ersättningen fullt svarande emot behofvet; men Utskottet har dervid förbisett, att det som den 13 Februari vid afgörandet af den Nådiga Propositionen i ämnet befanns tillräckligt, redan den 1:ste derpå följande April kunde vara otillräckligt. På den korta tiden hade redan en ny årlig utgift tills vidare blifvit

på denna fond anvisad, nemligen omkring 200,000 R:dr för Öresundska tullens aflösning. Man torde således icke sakna skäl till denna fruktan att Handels- och Sjöfarts-fonden, genom ett sådant förslag som det ifrågavarande samt genom bestridande af dess vanliga och nya på densamma anvisade utgifter, snart nog kan blifva oförmögen att uppfylla sitt ändamål, och att behofvet af directa statsanslag till den samma skall låta förspörja sig, hvilket ock kan blifva förhållandet med tolagsersättningen till stapelstäderne, sedan man en gång har lyckats sammanblanda Statens inkomster med Städernas.

Såsom Talaren förut yttrat, vågar han vördsamt hemställa, att Memorialet måtte så i det ena som det andra afseendet blifva afslaget, till hvilken utgång han förmenar sig kunna hemta förhoppning af frågans behandling vid föregående tillfälle.

Professor **Lindgren**: Af detta Betänkande inhemtas, att hvad Utskottet förra gången hade föreslagit, rörande förändring i sättet för afgifters utgörande till Handels- och Sjöfarts-fonden samt i de s. k. tolagspenningarnes erläggande, blifvit bifallet, det förra af 3, och det sednare af 2 Stånd; hvarföre ock Utskottet förklarar sig vidblifva sitt förra tillstyrkande. Under sådant förhållande är frågan om afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden att anse såsom redan af Rikets Ständer afgjord, då deremot det Högv. Ståndet rörande Tolagsafgiften nu har den afgörande rösten att afgifva.

Hvad nu först angår afgiften till Handels- och Sjöfartsfonden, så, ehuruväl det af den, förra gången frågan inom Ståndet förevar, förda discussionen ville synas, som önskade Ståndets majoritet bibehållandet af *status quo*, hvilken mening äfven var och fortfarande är min, håller jag dock nu före, att Högv. Ståndet har goda skäl att accedera till hvad Utskottet föreslagit och tre Stånd antagit, alldenstund genom ett afslag nu mera ingenting kan vinnas, men väl en ledsam inveckling af frågan och deraf följande förlängning af Riksdagen möjligen föranledas. Ty, om Ståndet nu skulle för sin del afslå den föreslagna förändringen, så måste fråga uppstå, huruvida detta ärende är af natur, att vara genom 3 Stånds sammanstämmande beslut definitivt afgjordt, eller om det, i likhet med Bevillningsfrågor, när ett Stånd är af annan mening, för sitt afgörande kräfver votering i Förstärkt Bevillnings-Utskott. Jag får visserligen förklara, att jag anser svaret böra vara lätt afgifvet, enär den ifrågavarande afgiften tillkommit utan något Ständernas åtgörande, och af Konungen ensam blifvit bestämd. Men, då häremot kan invändas, att denna afgift dock så till vida delar Bevillningstitlarnes natur, att den användes till allmänna Statsbehofs fyllande, föreställer jag mig, att tvist härom kan uppstå, hvilken, om den ej leder till något resultat, dock tvifvelsutan kommer att verka till den redan nog långvariga

Riksdagens ytterligare förlängning. Ty att, om äfven mot all förmodan den åsigten skulle segra att frågan borde genom votering i Förstärkt Bevillnings-Utskott afgöras, det redan af 3 Stånd fattade beslutet skulle upphäfvas och Preste-Ståndets mening blifva Rikets Ständers, kan jag omöjligt föreställa mig; emedan dertill skulle fordras en lika beskaffad opinionskastning inom ett eller annat Stånd, som den, hvarå vi nyligen haft ett bedröfligt, ehuru lyckligtvis förut oerhördt, bevis. När jag sålunda icke kan annat än anse denna fråga redan afgjord genom 3 Stånds beslut, kan jag icke annat än nu tillstyrka det Högv. Ståndet att godkänna hvad Utskottet föreslagit rörande afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden, och, i sammanhag härmed äfven medgifva den föreslagna förändringen med Tolagen, helst denna, om den ock vid denna Riksdag skulle afslås, tvifvelsutan vid en blifvande Riksdag å nyo dykar upp och icke nedlägges förr än den blifvit medgifven. Utom de skäl af lättnad och beqvämlighet för de trafiquerande, som genom den föreslagna förändringen af tolags-afgiftens erläggande skulle vinnas, synes äfven den omständigheten högt tala för bifall till förslaget, att, ju längre Staten dröjer med den nu ifrågasatta åtgärdens vidtagande, desto dyrare blifver den ock efter all sannolikhet. Det enda, som nu kan invändas emot förslaget, är den betänklighet, hvarå jag redan förra gången fästade uppmärksamheten, att den nu föreslagna årliga ersättningen, som af Staten skulle till städerna lemnas, skulle komma att tillskynda Statsverket någon förlust, i fall ej vid tulltaxans uppgörande noga tillsåges, att de serskilda tullsatserna, med hänsyn till den upphörda tolags-afgiften, vederbörligen förhöjdes. För att förekomma detta, finnes likväl en säker utväg, den jag ville önska att Bevillnings-Utskottet ville vidtaga, bestående deruti, att i Tulltaxan sjelfva tullsatserna upptogos i *en*, och ersättningen till Statsverket för de s. k. tilläggs-afgifterna i en *annan* column; hvarigenom alltid tillfälle blefve för Representationen att controllera det Staten blefve hvad tolagen angår fullt, och hvad Handels- och Sjöfarts-fonden angår, till det påräknade beloppet, rembourserad för den nu föreslagna både ersättningen och uppoffringen.

Häruti instämde Prostarne *Frimansson*, *Melén* och *Gahne*.

Prosten **Wåhlander**: Bevillnings-Utskottets förevarande Betänkande har egentligen till ändamål, att inhemta Högv. Ståndets bestämda mening med dess återremiss af Betänkandet N:o 10, i hvad det rörer den föreslagna förändringen med afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden samt städernas tolag. Den siste Talaren har tillstyrkt Ståndet, att "accedera" till det beslut, hvari de öfrige trenne Stånden stadnat, rörande afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden, samt det, som Ridderskapet

och Adel och Borgare-Ståndet fattat, beträffande tolagen. Såsom skäl för detta sitt tillstyrkande anförer han, att genom ett motsatt beslut ingen ting nu mera vore i denna fråga att vinna. Jag vågar hysa en annan åsigt. Jag tror, att mycket ännu kan vinnas, att förevarande förslag ännu är långt ifrån att vara afgjordt. För öfrigt är det väl icke ett sådant skäl, som bör bestämma Preste-Ståndets beslut. Här är endast att pröfva och öfverväga: Är det rätt eller är det orätt, att antaga det framlaggda förslaget?... Är det rätt, så bör förslaget godkännas; är det orätt, så bör det förkastas. En sådan pröfning allena, och icke de öfriga Ståndens med mer eller mindre pluralitet fattade beslut, bör vara normen för Preste-Ståndets åtgörande i denna vigtiga sak.

För min del kan jag icke tillstyrka förslagets antagande. Jag kan nemligen icke finna, att den fördel, som genom denna förändring påstås skola tillskyndas den Svenska handeln, i någon mon uppväger den uppoffring och det besvär, som Staten härigenom ikläder sig. Dessutom torde tolagsfrågan ännu närmare böra tagas i öfvervägande, innan man deri fattar afgörande beslut. Det nu varande beräkningssättet, att alla tullfria varor äfven äro tolagsfria, är i högsta grad oriktigt. Det är t. ex. orätt, att för den tullfria artikeln *stångjern*, som betydligt nöter och skadar de anläggningar, för hvilka tolagsmedlen hufvudsakligen äro afsedda, *icke* skall erläggas någon tolagsafgift, då deremot en dryg sådan är pålagd artikeln *sidenvaror*, som äro till ingen men för omförmälda anstalter. Tolagsafgiften borde, enligt min tanke, beräknas efter varans volum och tyngd. Endast detta förhållande visar, att ämnet icke är fullkomligen genomtänkt. För öfrigt ber jag få anföra såsom ytterligare stöd för mitt afstyrkande den vederläggning, som jag nu går att göra mot Utskottets skäl för förslagets genomförande. Utskottet yttrar sid. 3, "att, då Regeringen, hvad godtgörelsen till Handels- och Sjöfartsfonden angår, och Borgare-Ståndet, i fråga om tolagsersättningen, visserligen äro och måste vara företrädesvis intresserade i bevakandet af deras förmon, till hvilka ersättningarne skola utgå, grundad anledning icke torde förefinnas till de anmärkningar, som, emot Regeringens och Borgare-Ståndets redan uttryckta åsigt, gå derpå ut, att ersättningarne i ena eller andra fallet voro för ringa". Hvad nu afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden angår, så är det klart, att nedsättningen blifvit föreslagen, icke derföre, att denna fond nu mera kunde umbära en del af de inkomster, den hittills åtnjutit, utan endast derföre, att vinna lättare framgång åt det framlaggda förslaget. Större ersättningsanspråk hade naturligtvis försvårat förslagets genomförande. Af denna orsak var det nödvändigt, att en eftergift gjordes, som säkerligen annars hade uteblifvit, i synnerhet under en tid, då besagde fond icke kan tillfredsställa alla de anspråk, som göras

å densamma. Hvad nu åter tolagsersättningen beträffar, så har beslutet derom blifvit fattadt af Borgare-Ståndets majoritet, hvars fleste Ledamöter i allmänhet hylla handelsfrihetens grundsatser. Det är klart, att, då deras sträfvan är att utsträcka tullfriheten till sin yttersta gräns och få tullsatserna nedsatta så lågt som möjligt, de hufvudsakligen afse detta måls vinnande och för denna orsak uppoffra någon del af tolags-inkomsterna, helst den äskade tolagsersättningen blifvit beräknad efter de trenne år, då besagde inkomster voro störst i Sverige. En uppoffring är sålunda gjord, så i ena som andra fallet, hvilken, huru den än må tydas, icke gerna kan innebära något bevis på ett omsorgsfullt "bevakande" af de serskilda inkomsttitlarnes "förmon". Utskottet yttrar sid. 4: "Att ersättningen vid en stigande tulluppbörd åter skulle oskäligt höjas derigenom, att i tulluppbörden äfven inginge de fordna serskilda afgifterna, är ett påstående, som tillräckligt vederlägges af det kända förhållandet, att tolagen, efter nu stadgade grunder, öfver hufvud uppgår till mer än 8 procent af tulluppbörden och följaktligen skulle, om regleringen förkastas, fortfarande utgöra en så betydlig beskattning å den utländska i allmänhet stigande varutrafiken, då deremot, enligt förslaget, denna beskattning uppginge till vida lägre procent". Denna vederläggning har det felet med sig, att den icke vederlägger hvad som bör vederläggas. Om också beskattningen, enligt det nya förslaget, å den utländska varutrafiken skulle förminskas; så förminskas ju icke derigenom det orättvisa och olämpliga deri, att Staten, enligt samma förslag, kommer att erlägga tolagsersättning för tolagsafgifterna sjelfva. En sådan olämplighet skulle dock lätteligen kunna undvikas, om den äskade, till bestämdt belopp fastställda, ersättningssumman först subtraherades från tullinkomsterna in brutto och sedermera förfores på sätt förslaget föreskrifver. Att så icke blifvit stadgadt, är bestämdt ett förbiseende, hvilket Utskottet, enligt mitt förmenande, bort öppet erkänna och rätta. Endast detta förbiseende synes mig vara ett tillräckligt skäl, att icke antaga den föreslagna tolagsregleringen, helst ett uppskof dermed till nästa Riksdag kan göras utan all våda för landet och handelsrörelsen. Utskottet andrager slutligen, samma sida: "Till hvilka stegrade anspråk hvarje uppskof med regleringens genomförande måste leda, finner man ock vid jemförelse af Kongl. Maj:ts Proposition vid 1844 års och innevarande Riksdagar. I den förra upptogs tolagsersättningen till 370,200 R:dr, i den sednare till 543,820 R:dr såsom ett medium af uppbörden åren 1853—1855; men redan sistnämnde år uppgick städernas tolags-inkomst till 645,342 R:dr 33 sk. samt år 1856, efter all sannolikhet, till mera än 800,000 R:dr b:co". Detta är ett skäl, hvaraf de flesta Utskotts-Ledamöterna låtit sig besegras. "Ju längre man uppskjuter med den fordrade tolags-ersättningen, desto dyrare blir det för Staten", heter

det: och detta har bestämt mångens omdöme i frågan. Men jag ber att få fästa uppmärksamheten på det försåtliga i denna argumentation. Det är icke ersättningssumman i och för sig sjelf, utan dess förhållande till tulluppbörden som här bör komma i betraktande. Ju mera man har att betala af, desto mer kan och bör man betala. Detta är en sanning som icke torde kunna jäfvas. När Kongl. Maj:t vid 1844 års Riksdag begärde såsom tolagsersättning 370,200 R:dr, utgjorde medeltalet af de trenne sistförflutna årens tulluppbörd 3,731,754 R:dr. Den äskade ersättningen var således då något öfver 10 procent af tullinkomsterna Vid denna Riksdag fordras för samma ändamål 543,820 R:dr, då tulluppbörden för 1853—1855 i medeltal uppgått till 6,345,499 R:dr. Detta är omkring 8½ procent af sistnämnde summa. Anspråken äro sålunda mindre nu än hvad de voro vid 1844 års Riksdag. Dessutom är det temligen gifvet, att, om det nu framlagda tulltaxeförslaget, deri icke mindre än *89 nya tullfria varuartiklar* upptagas, af Rikets Ständer godkännes, komma tolagsinkomsterna och i följe deraf äfven ersättningsanspråken att betydligt nedsättas. Hvad vidare beträffar den uppgiften, att tolagsinkomsten för år 1856 efter all sannolikhet skulle hafva uppgått till mer än 800,000 R:dr B:co, så är detta lindrigast sagdt ett stort misstag. Till bevis härpå ber jag att få lemna en upplysning, som blifvit mig benäget meddelad af en högt aktad representant inom ett annat Riks-Stånd och som är hemtad ur offentliga handlingar vid Stockholms Tolags-kammare. Deraf visar sig, att

år 1853 uppgick tulluppbörden i Stockholm till	B:co R:dr	1,843,097: — —
och tolagen till		189,079: — —
eller något mer än 10⅔ procent af tullbeloppet;		
år 1854 utgjorde tulluppbörden dersammastädes		2,118,270: — —
och tolagen		217,682: — —
eller knappt 10⅓ procent af tullbeloppet;		
år 1855 utgjorde tulluppbörden		2,527,728: — —
och tolagen		254,818: — —
eller fullt 10 procent af tullbeloppet; samt		
år 1856 besteg sig tulluppbörden till . . .		3,049,612: — —
men tolagen blott till		250,655: — —
eller endast 8⅔ procent af tullbeloppet.		

Hvad man af dessa autentika uppgifter inhemtar, är: att procentförhållandet emellan tull och tolag betydligen förändrats under år 1856, hvartill orsaken torde böra sökas deri, att vissa betydande varuartiklar, hvilka såsom varande nödvändighetsvaror, dragit låg tull och just till följe deraf hög tolag *i förhållande till tullen*, då voro tull- och tolagsfria: att enahanda förhållande naturligtvis eger rum vid alla tullkamrar i riket,

och att således tolagsinkomsten för besagde år ingalunda, såsom Utskottet antager, *stigit*, utan tvertom i icke ringa mon *sjunkit*. Huru kan då Utskottet framkomma med det påståendet, att "ersättningsanspråken stegras med hvarje uppskof af tolagsregleringens genomförande?" — Det vill snarare synas, som skulle Staten vinna på ett sådant uppskof. Att Staten deremot skulle betydligt förlora, om den föreslagna tolagsförändringen skulle gå igenom, torde jag med några ord få bevisa. Om detta förslag hade varit gällande sistlidet år så skulle tolags-ersättningen i Stockholm hafva utfallit på följande sätt:

för 3,244,500 R:dr tulluppbörd med . .	335,300	R:dr R:mt,
för 1,329,918 R:dr öfverskjutande tulluppbörd, à 5 procent	66,495	„ „
tolag på i tulluppbörden ingående handels- och sjöfarts-afgift samt tolagen sjelf .	37,600	„ „
Summa	439,395	R:dr R:mt.

Jemför man nu denna summa med det belopp, hvartill tolagen för Stockholm, efter nu gällande beräkningsgrund, under år 1856 uppgått eller 375,981 R:dr, så synes att Staten på denna förändring, endast för Stockholms stad, skulle hafva gjort en förlust af icke mindre än 63,414 R:dr R:mt. Exemplet är högst talande.

Vidare kan man icke annat än förundra sig deröfver, att för beräkningen af tolagsersättningen man valt just de tre år, då tolagsinkomsterna varit störst, och icke, såsom vanligen tillgår vid dylika beräkningar, de tio sistförflutna åren. Om så skett hade ersättningssumman blifvit betydligt förminskad. Det vill således synas som fullkomlig opartiskhet icke hade varit rådande vid förslagets uppgörande. Äfvenledes måste man såsom något besynnerligt anmärka det förhållandet, att den tullziffra, som tulltaxan genom ifrågavarande förändring skulle upptaga, icke vore den egentliga tullen på en inkommande eller utgående varuartikel, utan en af flere särskilda afgifter sammansatt utskyld. Något deråt liknande torde icke finnas i andra länders tulltaxor. Man har ändtligen sagdt, att, så länge tolagen utgår på hittills öfligt sätt, kommer handelns naturliga utveckling att hämmas. Detta torde bäst vederläggas af den blomstrande handelsconjunctur som vi nyligen öfverlefvat och som kanske aldrig torde återkomma.

Det torde icke kunna förnekas, att denna fråga är af yttersta vigt. Den hvälfver sig kring dessa tvänne hufvudpunkter: skall den fond, genom hvilken så nyttiga företag till handelns befrämjande blifvit utförda, utan hvilken vi ännu varit i saknad af en så vidtomfattande electrisk telegraflinie som den nu befintliga, och på hvilken så många anspråk göras under den närmaste framtiden, lida en förminskning till hälften af sina hittills åtnjutna inkomster? Skall Svenska Staten för

evärdeliga tider bli skattskyldig under städerna, och detta hufvudsakligen för en sådan obetydlighet som ett förenkladt uppbördssätt? Jag kan icke med godt samvete bejaka dessa frågor, utan tillstyrker det Högv. Ståndet att afslå hela den föreslagna förändringen. Derigenom skall säkerligen en vinst uppstå både för Staten och städerna; och är jag för min del fullt öfvertygad derom, att, om detta förslag antages, den tidpunkt icke är långt aflägsen, då man skall finna sig dermed hafva gjort ett stort statsekonomiskt misstag.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Doctor **Sandberg**: De anmärkningar jag gjorde emot Bevillnings-Utskottets Tullbetänkande N:o 10 voro rigtade emot bemälde Utskotts åtgärd att uppgöra hela tulltaxan och vid hvarje varu-artikel med tullsatsen sammanlägga så väl afgifterna till Handels- och Sjöfarts-fonden som ock städernas enskilda tolagsinkomster; och det var i synnerhet i detta afseende som återremiss yrkades. Mig syntes att Utskottet hade först bort uti ett säskildt Betänkande hemställa till Ständernas pröfning huruvida en sådan sammanslagning i en enda ziffra af helt olika afgifter borde ega rum, och först sedan denna preliminärfråga blifvit afgjord, var tiden inne att bestämma tullziffrorna. Om denna åtgärd blifvit genast i början vidtagen, så hade den tidsutdrägt kunnat undvikas som nu kan uppkomma, i fall Ständernas beslut i detta afseende blir sådant att det föranleder en omarbetning af hela Tulltaxan. Emellertid äro dessa förelöpande frågor nu inkomna uti ett särskildt Betänkande och skola särskildt för sig afgöras.

Hvad först Handels- och Sjöfarts-fonden angår, så har den nu långt större utgifter till befrämjande af handelns fördelar än den förr haft, hvilket omtalades när Betänkandet N:o 10 blef föredraget, och då synes det mig icke vara skäl att nedsätta denna afgift till hälften eller ifrån 10 till 5 procent af tullen. Utom andra föremål som afse handelns underlättande, har nu denna fond bestridt utgifterna till telegraf-anläggningarne som vidare behöfva utvidgas, och den skall hädanefter utbetala årliga amorterings-procenten på Öresundstullens inlösningssumma. Nu är fråga om underhafstelegrafer till Gottland, från Skåne till Tyskland m. m. (Danska Fyringsmedlen äro icke längre att tillgå, emedan de blifvit afräknade i ersättningen för ofvannämnde Öresundstull), och om fonden icke räcker till för alla dessa och dylika ändamål, hvem skulle fylla bristen? Genom nedsättningen är handeln derifrån befriad och då återstår ingen annan utväg än directa statsanslag, det vill säga en motsvarande tillökning i beskattningen. Emellertid synes ingenting vara att påminna emot uppbörden deraf i sammanhang med tullen såsom föreslaget är, men till

samma belopp som hittills, hvarjemte den synes böra upptagas i särskild column så väl i tulltaxan som i räkenskaperna.

En talare har funnit ett särskildt beslut af Preste-Ståndet i denna fråga vara betänkligt, dels emedan det kunde förlänga Riksdagen dels emedan det kunde gifva anledning till en bitter strid Stånden emellan, huruvida den skall anses såsom en ekonomisk eller en bevillningsfråga. Någon förlängning af Riksdagen kan deraf icke blifva någon följd, ty Bevillnings-Utskottet har nu ingenting att göra och det skulle ganska säkert hinna uppgöra flere tulltaxor innan det Höglofl. Stats-Utskottet slutat statsregleringen. Att tvist skall uppstå om denna frågas beskaffenhet är nog sannolikt, men den kan icke blifva synnerligen häftig och det vore önskligt att få den afgjord, hvilket tyckes icke blifva någon svårighet. Ty anse Ständerna den vara af bevillnings natur, då skall derom voteras i Förstärkt Bevillnings-Utskott och en enda sådan votering lärer icke fordra mera tid än de många som nu skola försiggå i Förstärkt Stats-Utskott. Utgången är också temligen gifven sedan tre Stånd fattat sammanstämmande beslut, och om frågan anses Ekonomisk är den derigenom redan afgjord utan votering. Mig förekommer det icke betänkligt om Högv. Ståndet härutinnan fattar ett annat beslut än Med-Stånden.

Hvad deremot angår städernas enskilda tolags-inkomster, så synes det mig ingalunda lämpligt att de sammanslås med tulluppbörden till statsverket, utan anser jag det vara bäst att instämma med Bonde-Ståndet uti afslag på denna punkt. Man synes vara ense derom att detta är en ekonomisk fråga, och då förblef saken i det skick den nu är, sedan två Stånd stannat emot två. Den aversionshandel emellan Staten och städerna som är i fråga torde blifva till begge parternas obelåtenhet. När tullafgifterna nedsättas så lågt, att de tillsammans med tolagen blifva mindre än förr, så blir det högst betungande för statsverket att af sina tullmedel, som afse fyllandet af statsbehof, utbetala den föreslagna tolagslösen till städernas hamn- och brobyggnader m. m. Och de stapelstäder, som hafva ingen eller anse sig åtnjuta allt för liten ersättning, skola dels hos Regeringen anhålla om extra tolag till särskilda behof, dels hos Ständerna begära nya anslag af tullmedlen för detta ändamål. — För varutrafikens lättnad bör det ligga i städernas eget intresse, att både tolagen och alla öfriga afgifter som utgå af handeln må få betalas på ett enda ställe och med den största möjliga beqvämlighet. Så länge dessa särskilda afgifter till städerna skola utgå, blir det en högst obetydlig lättnad att tolagen liqvideras tillsammans med tullen. På alla dessa skäl, och äfven med stöd af hvad Comminister Beckman anfört, kan jag icke annat än ogilla förslaget om tolagens inberäknande uti tullsatserna. Vida antagligare hade

det varit, om tullsatsen blifvit bestämd fristående och tolagsafgiften blifvit derbredvid upptagen i särskild column, så att de varit åtskilda och icke blifvit sammanblandade. Men då Utskottets Betänkande icke innehåller något sådant, kan jag icke bifalla detsamma.

Professor **Agardh**: Jag yttrade mig så fullständigt i denna fråga, då den förra gången utgjorde föremål för Ståndets öfverläggning, att jag nu kan vara ganska kort.

Hvad först ersättningen till Handels- och Sjöfarts-fonden angår, så erinrar jag ånyo om, att här endast är fråga om ett förändradt uppbördssätt. Afgiften uppgående till 10 procent af tulluppbörden, skall oförändrad qvarstå, men uppbäras i sammanhang med sjelfva tullen. Denna del af Utskottets förslag måste således genom tre Stånds sammanstämmande beslut anses afgjord, och det kan från denna synpunkt betraktadt, således vara temligen likgiltigt huru Ståndet här fattar sitt beslut. Det förundrar mig att de talare som annars pläga förorda en förminskning i Statens utgifter och en nedsättning i folkets skattebördor, just äro de som ifrigast motsätta sig det föreslagna minskade anslaget till denna fond. Man anför bland andra skäl det, att när ifrågavarande proposition af Regeringen framställdes, var conventionen om Sundska tullens inlösen, hvilken skall utgå från denna fond, icke uppgjord; det torde likväl ej vara dessa talare obekant, att förslaget om Sundska tullens inlösen af Handels- och Sjöfarts-fonden utgick, liksom det här ifrågavarande, från Kongl. Maj:t, och man kan väl gerna antaga, att Regeringen, då den föreslog denna nya utgift på denna fond, ej förlorat ur minne den minskning i inkomster den några månader förut föreslagit och att således Kongl. Maj:t ansett fonden med sitt förminskade anslag kunna bära äfven denna extra utgift. Har denna fond, i förra tider benämnd Convoy-cassan, varit en kräfta för statsverket, så kan väl denna dess kräftnatur ej i någon mon förändras eller förvärras af den omständighet, att sjelfva uppbördssättet undergår en förenkling. De tider då den utgjorde en frätande kräfta äro likväl längesedan förbi, och fondens föremål är nu ett helt annat än den var i dessa tider, då den hade för hufvudsakligt ändamål att skydda Svenska handeln för sjöröfvare och betala tributen till Barbaresk-staterna.

Om förändringen med afgiften till Handels- och Sjöfartsfonden hufvudsakligen afser en förenkling i uppbördssättet, så är en sådan förenkling, tvärtemot hvad en föregående talare antydt, så långt ifrån att utgöra något hufvudmotiv för tolagens inräknande i tullsatsen, att ett sådant motiv väl knappt af någon, som talat för denna åtgärd, blifvit åberopadt. Det är deremot 2:ne andra skäl, hvilka jag förra gången anförde, som för den här föreslagna förändringen äro väsendtligen ta-

lande: det ena, att tolagen är en "allmän afgift" af samma natur som tullen, som Konungen således icke, emot 60 paragrafens i Regerings-Formen tydliga stadgande, eger pålägga, men som Konungen dock enligt gammal häfd nu opåtaldt pålägger alla consumenter af utländska med tull belagda varor. Genom antagande af Utskottets förslag skulle detta Konungens godtyckliga ingripande i beskattningen upphöra. Det andra skälet för tolagens afskaffande är, att den i sin nuvarande form drabbar så ofantligen ojemnt, hvarpå jag vid förra tillfället anförde så många exempel.

Den talare, som så väl nu som förra gången utförligast yttrat sig emot Utskottets förslag, har å ena sidan talat om det betungande för Staten att lemna den här föreslagna tolags-ersättningen, och å den andra vidrört den förlust, städerna genom förändringen skulle lida. Huru förlika sådana motsatser? Det har enligt samme talares förmenande varit oriktigt, att till grund för tolags-ersättningen lägga de 3 åren 1853, 1854 och 1855, då tolagen till följe af den stora tulluppbörden, var så ovanligt hög. Hade man, såsom den talaren föreslagit, lagt 10 i stället för 3 år till grund för ersättningen, så hade man, — och detta har han sjelf i ett annat sammanhang upplyst — kommit till en högre ersättning, emedan, såsom han riktigt anmärkt, ju längre man går tillbaka, ju högre procent utgör tolagen af tullen. Den utgjorde således för de 5 åren 1827—1831 12 procent af tullbeloppet, för de 5 åren 1834—1838 10½ procent, för de 2 åren 1842—1843 9½ procent samt slutligen för de 3 åren 1853—1855 8½ procent. Ju längre man således ginge tillbaka, ju högre skulle ersättningen utfalla för Staten. Ju längre man åter väntar, ju billigare blir ersättningen, förutsatt att man fortgår på den en gång beträdda banan och efter hand gör råämnen och nödvändighetsvaror tullfria.

Hvad frågans formella behandling, som äfven blifvit vidrörd, vidkommer, så, ehuru för närvarande ej bör blifva tal derom, vill jag nämna, att jag anser den vara af bevillningsnatur och således böra i Förstärkt Bevillnings-Utskott i sista instansen slitas. Skälet för denna min åsigt är likväl tiden nu ej inne att utveckla.

Domprosten **Knös**: I hufvudsaken instämmer jag med Professor Agardh och vill blott tillägga några ord. Den förste talarens yttrande, att den återremiss af det ifrågavarande förslaget, som det Högv. Ståndet beslöt, då detta ämne förra gången behandlades, är liktydig med afslag, kan jag icke godkänna. Äfven inom Utskottet yttrades samma åsigt, men Utskottet kunde det icke tillkomma att tolka det Högv. Ståndets beslut och att deri inlägga en annan mening, än den i ordalydelsen uttryckta. Någon annan, än Ståndet allena kan ej tillhöra att bestämma det definitiva beslutet, som genom återre-

missen blef uppskjutet — detta beslut må nu blifva bifall eller afslag. Likasom, då denna fråga sist här förevar, tillstyrker jag för min del, att det ifrågavarande förslaget måtte bifallas, och åberopar såsom ytterligare grunder härtill de skäl, på hvilka en representant från samma Stift som jag nyligen tillstyrkt bifall.

Hvad Handels- och Sjöfarts-fonden beträffar, så är väl hufvudskälet för bifall till denna del af förslaget, att Kongl. Maj:t funnit den inkomst, som härigenom skulle årligen tillfalla denna fond, vara fullt tillräcklig. Den inkomsten motsvarar ock den högsta inkomst fonden förut haft, med undantag endast af ett exceptionelt fall. Fonden har ock dessutom andra inkomster, nemligen bidraget från Norrige, räntemedel och, såsom senast i Utskottet upplystes, snart äfven betydliga andra dylika intrader att påräkna. Äfven upplystes i Utskottet, att orsaken, hvarföre medel utur denna fond icke blifvit för en undervattens-telegrafs anläggning till Gottland beviljade, är den, att samtidigt med frågan härom blifvit väckt en annan, nemligen om anläggning af en undervattenstelegraf mellan Skåne och Norra Tyskland, samt att undersökningarne och kostnadsberäkningarne för denna linea ej ännu blifvit afslutade, och man velat taga båda dessa frågor gemensamt under pröfning. Mycket torde dock ej vara värdt att orda om denna del af frågan, sedan densamma redan blifvit af de tre öfriga Riks-Stånden bifallen.

Annorlunda är förhållandet med den del deraf, som rörer tolagen. Sedan ett Riks-Stånd afslagit den härom af Kongl. Maj:t föreslagna regleringen, men två Riks-Stånd densamma bifallit, beror afgörandet i väsendtlig mon af det beslut Preste-Ståndet nu härom kommer att fatta. Visserligen återstår i alla fall frågan, huruvida denna reglering af tolagen är af bevillningsnatur eller icke. Derom kan sägas mycket både pro och contra. Jag vill icke upptaga tiden härmed, ty möjligen få vi snart nog särskildt utkämpa den striden. Men några yttranden af föregående talare vill jag söka bemöta. En talare har sagt, att, om den ifrågaställda regleringen af tolagen nu afslås, skulle stapelstäderna i evärdliga tider få behålla sin tolag. Derpå tviflar jag storligen, ty frågan härom har så länge och starkt varit föremål för både Regeringens och Representationens omtanka, att den väl förr eller sednare måste finna en lösning. En annan talare har yttrat, att härigenom skulle tolagsafgiften öfverflyttas från handeln till de allmänna skatterna. Men äfven detta är blott skenbart, ty, om det ock ser ut som om importören vore den, som nu erlade tolagen, så vet han nog att låta consumenten betala den i sista hand, hvarföre ock tolagen äfven nu kan betraktas såsom en indirect allmän beskattning. En talare har sagt, att man ej bör undra på Borgare-Ståndets bifall till den föreslagna tolags-regleringen, ty

kändt är, att pluraliteten inom detta Riks-Stånd omfattar frihandelns grundsatser. Må så vara, men det vore likväl ändå mera förunderligt, om detta Riks-Stånd, som representerar städerna, härvid förbisåge städernas fördel och ej vägde emellan denna och fördelen af frihandeln. Då förslaget utgått från Regeringen och vederbörande embetsmyndigheter jemte stapelstäderna deröfver blifvit hörde, samt Borgare-Ståndet, hvilket den närmast rörer, dertill lemnat bifall, synes Preste-Ståndet väl icke böra motsätta sig densamma. Jag tillstyrker, att den af Ståndet måtte godkännas.

Prosten **Melén**: När man något sednare begär ordet i en fråga, blir vanligtvis händelsen den, att hvad man ämnade säga, redan är af andra anfördt, när man i sin ordning får ordet. Så är äfven händelsen här. Tvänne af Bevillnings-Utskottets Ledamöter hafva redan besvarat de flesta anmärkningar, som mot förslaget blifvit gjorda, och det på ett sätt bättre än jag det förmått. Hvad nu beträffar Handels- och Sjöfartsfonden samt förslaget rörande afgiften till densamma, tyckes mig numera icke löna mödan att mycket derom tala, då Högv. Ståndet synes mig vilja antaga frågan härom afgjord genom tre Stånds beslut. För min del skulle jag icke vara emot att höja till 10 procent af tull-inkomsten ersättningen till denna fond, och sålunda låta denna fonds inkomster bestämmas efter samma norm som hittills; men då Kongl. Maj:t i sin Nådiga Proposition sjelf föreslagit endast 5 procent, så torde man för närvarande böra låta dervid förblifva. Skulle det visa sig att fonden med dessa 5 procent icke kan fullgöra åliggande förbindelser, kunna Ständerna vid en blifvande Riksdag förhöja dess inkomster, och till en blifvande Riksdag är nu icke så särdeles lång tid att vänta. — En värd talare har förmenat, att majoriteten i Borgare-Ståndet skulle, förblindad af frihandels-idéen, fattat sitt beslut i afseende å tolagen. Härå har den värde talaren redan erhållit ett lämpligt och upplysande svar, så att endast den frågan torde återstå, om icke minoriteten deremot varit vid sitt åtgörande förblindad af prohibitismens idéer. Samme värde talare har äfven framhållit en calcul, deraf det skulle visa sig att, om frågan om tolagen nu uppskjutes, Staten skulle kunna för bättre pris, än nu föreslaget är, framdeles öfvertaga densamma. Denna calcul skulle hafva blifvit honom meddelad af en mycket aktningsvärd och pålitlig man. Detta drar jag alldeles icke i betänkande, utan tror fullt och fast den gode mannen ega de nämnda egenskaperna. Calculen må då gälla hvad den kan; men vi, som hafva förmonen sitta i Bevillnings-Utskottet, få nog erfara hvad calculer egentligen betyda. Vid behandlingen af åtskilliga tullfrågor, såsom rörande socker, väfnader m. m. komma vanligtvis tillförlitliga män oss tillhanda med calculer, hvilka, ehuru

berörande samma sak och till ziffrorna riktiga, likväl utvisa fullkomligt motsatta resultater. Jag skulle vara mycket förbunden den gode och pålitlige mannen, om han kunde leda saken derhän att ersättnings-summan kunde minskas. Synbarligen tyckes han åsyfta detta, men kanske ock tillika, att den gamla tulitaxan måtte få bibehållas. Enligt den företedda calculen skulle Stockholm nemligen göra en betydlig vinst genom det föreslagna arrangementet; men i Utskottet ådagalades besynnerligtvis raka motsatsen, eller att så väl Stockholm som Götheborg skulle derigenom lida en förlust i tolags-inkomst af flera tusende Riksdaler: beloppen minnes jag nu ej till ziffran. — Hvad åter det påståendet beträffar, att Riksdagen icke skulle förlängas genom ett afslag härå, så anser jag motsatsen ligga för öppen dag. Derigenom skulle, såsom en värd talare redan anmärkt, frågan så intrassla sig, att den säkerligen skulle behöfva löpa flera gånger emellan Utskottet och Riks-Stånden för att kunna utredas, och först, sedan en sådan utredning kommit till stånd, kunde tullfrågorna företagas, vare sig i Utskottet eller hos Riks-Stånden. I sådant fall skulle svårligen någon votering i Förstärkt Bevillnings-Utskott kunna ega rum före Jul. Att nu undvika sådana förvecklingar, tvister och dröjsmål anser jag äfven kunna tjena till bevekande skäl för bifall, hvilket jag dessutom, i och för sjelfva sakens skull, vördsamt tillstyrker.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Det af den siste värde talaren för bifall till förevarande förslag slutligen anförda skäl tyckes vara sådant, att man gör klokast uti att undvika dess åberopande. Representationen är nemligen samlad för att pröfva och afgöra de till dess handläggning hörande ärenden; och om något af dessa skulle för vederbörlig utredning äfven erfordra längre tid, än vanligen åt frågors utredning bestås, får man väl icke, för undvikande af tidsutdrägt, undandraga sig denna utredning och blindt bifalla det första förslag som framlägges. Nekas kan icke, att förevarande fråga, af synnerlig vigt både för Staten och vederbörande communer, erfordrar en den mognaste ompröfning för att rätt kunna bedömas till alla sina consequenser. Det ligger i sakens natur, att man då ock får taga sig tid dertill.

En värd talare har yttrat, att afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden, ehuru inbegripen i tullsatsen, skulle beräknas och utgå, enligt förslaget, med samma procent å tullbeloppet som hittills varit stadgadt. I detta påstående måtte dock ligga något misstag. I Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition heter det, "att så väl den till 10 procent för alla inkommande varor bestämda afgift till den så kallade Handels- och Sjöfarts-fonden, som den under benämning af tolag, efter olika grunder, till stä-

städerna nu utgående afgift må såsom särskilda beskattningstitlar upphöra emot godtgörelse af tullmedlen, samt innefattas i den tullsats, som för varors in- eller utförsel genom taxan bestämmes." Med alldeles enahanda ordalag framställer Utskottet ock förslaget. Deri säges endast med hvilken procent afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden hittills utgått, men icke att den hädanefter skall med samma procent beräknas; och följer deraf, att allt hvad man till stöd för Utskottets förslag i dessa hänseenden på grund af nu granskade förhållanden anfört förfaller till ett intet.

Jag har redan medgifvit, att förevarande förslag är af en synnerlig vigt, men derföre ock förmenat, att det borde underkastas en den sorgfälligaste pröfning. Den punkt, som jag hade äran nyss uppläsa, synes mig utgöra en af förslagets svagaste sidor. Jag medger, att den stora ojemnhet, som nu förefinnes i olika städer i afseende å de dem tillfallande afgifter, som trycka handeln, kan för densamma vara menlig, likasom äfven oförenlig med ett väl ordnadt tullsystem; men likväl tror jag icke, att denna punkt bör obetingadt antagas. Meningen kan väl icke vara, att Staten skall bevilja anslag för bestridande af communernas enskilda behofver? Nej — svarar man; men nog kommer det föreslagna förfarandet, åtminstone med tiden, att bära pregeln deraf. Jag frågar, om Utskottet nu vid uppgörandet af förslaget till tulltaxa alltid ihågkommit, att i tullsatsen skulle inberäknas ersättning för så väl tolagen som afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden? Måhända har sådant nu alltid blifvit iakttaget; men nog ligger den fruktan nära för handen, att detta glömmes med tiden, och då kommer ett af två att inträffa, antingen att Staten får vidkännas utgifter till Stads-communerna utan motsvarande inkomster af tullen, d. v. s. underhålla dessa communer, och måhända för lands-communerna framkalla liknande anspråk, eller ock att städerna gå miste om dessa inkomster utan ersättning och således kränkas i sin välförvärfvade rätt.

Men, säger man, handeln lider af de ojemnheter, som nu förefinnas i de afgifter, som trycka densamma i olika städer. Ja — visserligen kan det så sägas; men egentligen drabba väl dessa ojemnheter icke de handlande, utan consumenterna. Då det likväl äfven för dessas skull vore önskvärdt, att en likhet i afgifter skulle kunna beredas, erkänner jag det vara förtjenstfullt att hafva bragt frågan härom å bane, men derföre erkänner jag icke, att detta förslag bör oförändradt bifallas.

Handeln behöfver en mängd inrättningar, såsom våghus, magaziner, packhus, hamnbyggnader, bryggor, quaier m. fl. biträden å de ställen, der den eger sina depôter. Skulle ej communerna draga försorg derom, att sådant densamma tillhandahölles, så blefve anskaffandet häraf föremål för den en-

skilda speculationen. Kostnaderna för så beskaffade biträden skulle då sannolikt blifva både större och än mer ojemna till och med på samma ort för olika tider. Men om nu staden såsom commun öfvertager anbringandet af alla dessa anstalter och uppbär sin ersättning för förskott och slitning efter viss taxa, kan icke desto mindre olikhet uti afgifts-belopp på den mest naturliga grund uppkomma i följd deraf, att utförandet af ifrågavarande anstalter på en ort i anseende till sjelfva dess läge faller sig svårare och dyrare än på en annan. En hamnbyggnad i Malmö t. ex. kostar obestridligen mer än en dylik med samma dimensioner och af samma beskaffenhet i Stockholm. Och af dessa förhållanden förklaras så väl rättmätigheten i tolag som ock skälet till olikheten i beloppet.

Hvad nu afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden beträffar, så utgör den i det hela en Statens allmänna Cassa, som har till föremål bestridandet af vissa utgifter, nödvändiga för Handelns uppehållande och utveckling. Skulle dess blifvande inkomster blifva otillräckliga för ändamålet, få väl Rikets Ständer tillse, att bristen fylles. Jag tror, att man derföre kan bifalla hvad förslaget i afseende å denna afgift innehåller. Men jag anser mig icke kunna medgifva, att enahanda förfaringssätt skall i afseende å tolagen iakttagas. Åtminstone borde det efter min åsigt uttryckligen stadgas, att, sedan på de till förtullning anmälda varumassorna tullsatsen enligt taxan blifvit bestämd, en viss procent, som i tulltaxan fastställes, särskildt deraf skall uppbäras såsom tolags-ersättning; ty underlåter man detta, befarar jag, såsom jag redan nämnt, att all tolags-beräkning snart glömmes, men Statens utgifter till städerna icke. Man må dock icke tyda denna min åsigt såsom prof på afvoghet mot ett friare handelssystem, ty för ett sådant är jag gynnsamt stämd; men derföre, att jag vill, att hvarje sak skall betraktas och behandlas från sin sanna och sjelfständiga synpunkt, finner jag denna sammanblandning af Statens och communernas angelägenheter icke nyttig eller välbetänkt.

Häruti instämde Contracts-Prosten *Rundgren*.

Comminister **Beckman**: Ärendet är af stor vigt och derföre må det benäget ursäktas, att ett och annat till genmäle upptages af det, som för dess genomförande har andragits. Högst oväntadt var att af en talare, hvilken jag för consequens i hvarje afseende särdeles vördar, och som allt emellanåt här klandrat den kastning i jernvägsfrågan, som nyligen gått för sig på annan Riksdagskammare, förnimma ett varmt förord för enahanda steg af det Högv. Ståndet rörande de så kallade tilläggs-afgifterna, och att samme vördade talare nu *vill accedera till tre Stånds beslut*, såsom orden föllo sig. En kastning betecknar i vissa landsorter ett för tidigt född foster, ofta

ett missfoster. Den vördade talaren har mera än en gång här yrkat, att det Högv. Ståndet i vida mindre vigtiga ämnen än det förevarande skulle utan afseende på de Högrespective Med-Stånden *vidblifva sitt beslut*, hvilket, tillämpadt på den nu behandlade frågan, borde innebära en genom afslag lemnad stadfästelse på den genom återremissen uttryckta, ganska allmänt ogillande åsigten af det framlagda förslaget.

Huru har regeln för tilläggs-afgifternas innefattande i tullsatsen uti Utskotts-Betänkandet N:o 10 blifvit tillämpad? En värd talare har betecknat denna tillämpning såsom ett blott *förändradt uppbördssätt, såsom en lättnad vid liqviden*, och man har ansett allt vara väl beställdt, samt stå, såsom fullkomligt noggrannt sammanräknadt, åskådligt för ögat, derest man uti olika columner hade utfört de olika afgifterna med en slutcolumn för deras sammanslagning. Detta tabellverk skulle sannerligen komma att antingen taga sig rätt besynnerligt ut, eller ock vid de flesta artiklarne lemna helt andra och vida högre slutsummor än de nu föreslagna tullsatserna, emedan man har föga samvetsgrannt tillämpat de antagna grunderna, utan gått så tillväga, att den uppställda tullafgifteu, tilläggs-afgifterna inbegripne, rätt ofta betydligt understiger nu varande tullsats ensam; och när man redan nu vid dessa grunders tillämpning första gången har tillåtit sig sådant, hvad skall icke då ske vid den 4:de eller 5:te Riksdagen härefter? Statens tullinkomster skola allt mera nedsättas, men Statsanslag påkallas för upprätthållande af Handels- och Sjöfarts-fonden samt af städernas anstalter för handelns beqvämlighet. Hvad man redan nu i denna riktning har gjort, förråder allt för tidigt, hvad man förde i skölden. Det lärer blifva omöjligt att öfvertyga någon, huru åtgärden utgör endast ett enklare beräkningssätt för de 3:ne olika afgifterna.

Innan man bifaller detta förslag, som ofelbart inom få år skall bereda Statsverket betydliga uppoffringar, borde man taga i något öfvervägande, hvilka massor af allmänna medel, som årligen till handelns fromma utgifvas för hamnar, canaler, broar, vägar och tusende föremål, hvilka talaren icke förmår nu uppräkna; och till allt detta gamla och nya har nu äfven kommit aflösningen för den Öresundska tullen. Dessa uppoffringar sammanlagda beräknas icke i tusenden utan i millioner.

En värderad ledamot af det Högv. Ståndet har här funnit, hvad talaren sökte göra gällande inom Utskottet, att de ifrågavarande tilläggs-afgifterna borde beräknas efter medeluppbörden för de sednare 10 åren, och icke endast för de 3:ne rika åren, som föregingo det år, då denna Riksdag tog sin början, en åsigt, som till viss del finner stöd uti Kongl. Commerce-Collegii utlåtande, hvilket vill taga medelbeloppet för 5 år till beräkningsgrund. Den erinran torde icke vara alldeles olämplig, att Högbemälde Collegium ingalunda lika ampelt, som

den vördade Domprosten ifrån Upsala förmenat, tillstyrkt de föreslagna förändringarne, helst beträffande tolagsersättningen, för hvars utgående samma embetsverk vill andra grunder än de af Committerade föreslagna, hvilka dock blefvo Utskottets.

Enär de uti olika stapelstäder utgående högst olika tolagsafgifterna skola hafva ett väsendtligt inflytande på handelsrörelsen, som synes draga sig ifrån de orter, hvarest dessa afgifter äro synnerligen dryga, så vill ingenting förekomma naturligare, än att de nedsättas till någorlunda likhet med förhållandet i allmänhet på andra orter, hvarigenom rörelsen skall taga sig en otvungen och ledig väg. Men en del stapelstäder hafva i detta afseende förmått taga för sig och finnas föga benägne att släppa efter den rika fångsten både af tolag och annan vinning. Man kunde före vidtagande af den föreslagna förändringen tålmodigt afvakta hvad den Committé har att meddela, som sedan flera år arbetar för utredandet af åtskilliga förhållanden vid de Svenska städerna: af densamma torde en och annan besynnerlig omständighet blifva belyst äfven i afseende på tolagen. Talarens slutord må i anledning af allt detta blifva enahanda med de första orden af detta vördsamma anförande eller den önskan, att det Högv. Ståndet icke i dag måtte komma till ett beslut, som vore i fullkomlig strid med syftningen af det förra Betänkandets återremitterande, och således icke uppenbara en kastning uti den vigtiga frågan.

Prosten **Wåhlander**: I hufvudsaken har jag intet att tillägga, i synnerhet sedan Riks-Archivarien Nordström på ett så fullständigt och öfvertygande sätt yttrat sig i ämnet. Deremot anhåller jag att med några ord få bemöta de anmärkningar, hvilka min värde Utskotts-kamrat, representanten från Lunds Universitet, gjort mot mitt sista anförande. Såsom hufvudsakliga skäl för den föreslagna förändringen har han framhållit den förenkling i uppbördssättet och den handelns naturliga utveckling, som derigenom skulle uppkomma. Jag förnekar ingalunda vigten af ett förenkladt uppbördssätt; men jag tror, att sådant lätteligen kan åstadkommas utan en så genomgripande förändring som den nu föreslagna och utan så mycken uppoffring å Statens sida, som häraf otvifvelaktigt blifver en följd. På många ställen är denna förenkling redan åvägabragt, och hvad Stockholm särskildt beträffar lärer icke någon större olägenhet vid denna uppbörd förefinnas, än att man betalar tullen i ena rummet och tilläggs-afgifterna i det andra. Och att handelsrörelsen i någon betydlig mån skulle hämmas derigenom, att liqviden af dermed förenade umgälder är mer eller mindre besvärlig, är ett påstående, som icke gerna kan göras begripligt för det sunda förståndet. Han har vidare framdragit såsom skäl för det nya förslaget, att tolagen trycker högst olika på olika orter. Detta är dock ett fullkomligt misstag.

Ty tolagsafgifterna utgå i allmänhet från $1\frac{3}{4}$ till $2\frac{1}{4}$ procent af tullvärdet. Hela skilnaden är sålunda $\frac{1}{2}$ procent. För att styrka sin sats har han andragit, att för artikeln *salt* uppgå stadsumgälderna till 20 procent högre och för artikeln *sill* ända till 142 procent högre än tullsatserna, på den ena handelsorten emot på den andra. Detta låter förfärligt för den oinvigde. Men låtom oss se till; hvad göra dessa 20 procent i contanta pengar? — Blott 4 sk. på en tunna salt, som i medeltal kostar 4 R:dr, eller omkring 2 procent af värdet. Hvad utgöra de 142 procent i pengar? — Blott 8 sk. på en tunna sill, som i tullvärde är upptagen till 8 R:dr 16 sk., eller 2 procent deraf, hvilka procent betydligt nedsättas, om det verkliga priset tages i betraktande. Att sålunda angifva procentförhållandet mellan *tull* och *tolag*, när man vill angifva den sistnämnda afgiftens ojemna och tryckande belopp, är både oriktigt och vilseledande. Dessa båda afgifter stå icke i något bestämdt förhållande till hvarandra. De utgöra båda en viss procent af varuvärdet, af hvilka tullen varierar mellan 5 och 50 procent, men tolagen endast mellan $1\frac{3}{4}$ och $2\frac{1}{4}$ procent, såsom ofvan är nämndt. Så förefaller det säkerligen ingen menniska så förfärligt, om man säger, att i Carlskrona är tolagsafgiften 8 sk. B:co högre än tullen för en tunna sill emot hvad den är i Malmö. Men om man deremot säger, att tolagen för en tunna sill är 100 procent högre än tullen i Carlskrona emot hvad den är i Malmö, så hissnar man för en sådan uppgift. — Man har anmärkt såsom något motsägande i mitt yttrande, då jag sagt, att städerna både skulle hafva fördel och förlust af tolagsregleringen. Detta låter likväl förklara sig. Om städerna kunde vara förvissade om att alltid få bibehålla den tolagsersättning, som nu blifvit dem tillerkänd; så skulle det visserligen på det hela blifva för dem en vinst. Men om man nu besinnar, att tolagsafgiften, i händelse den kommer att innefattas i tullsatsen, antager en allmän caracter och blir en statsutgift samt sålunda underkastad Ständernas pröfning; så är det icke otänkbart, att denna reglering kan lända städerna till förlust. Man har äfven gjort anmärkning mot mitt yttrande, att tolagsersättningen blifvit betydligt förminskad, om man tagit medium af de *tio* i stället för de *tre* sistförflutna årens tolagsinkomster. Detta torde dock vara ett axiomatiskt påstående, hvilket ingen räknekonst förmår att vederlägga, alldenstund det är kändt, att tolagsinkomsterna för åren 1846—1852 betydligen understego samma inkomster för 1853—1855, allt för är räknadt. Man har slutligen icke velat tillerkänna full tillförlitlighet åt den calcul, som jag rörande tolagen i Stockholm tog mig den friheten att uppläsa. Jag ber då att få nämna, det denna uträkning är hemtad på Stockholms Tolagskammare och uppgjord af en person, för hvars pålitlighet jag ikläder mig full borgen. Jag fortfar att påyrka afslag på den framställda förändringen,

rörandn afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden samt städernas tolag.

Professor **Agardh**: Då en talare velat påbörda mig, att jag i min föregående framställning skulle hafva låtit komma mig till last ett väsendtligt misstag, då jag påstått, att den här föreslagna förändringen med afgiften till Handels- och Sjöfartsfonden icke afsåg något annat än ett förändradt uppbördssätt, äfvensom att tolagen hädanefter skulle inräknas i tullsatsen eller tullsatsen höjas med denna afgift. För att öfvertyga Ståndet om detta mitt misstag, har den talaren uppläst Utskottets förslag i denna del och deraf dragit den slutsats, att meningen alls icke kan vara att inräkna hvarken den ena eller den andra afgiften i tullsatsen eller att öka tullsatserna med dessa afgifter. Då nu förslagets ordalag äro, "att så väl den till "Handels- och Sjöfarts-fonden som den under benämning af "tolag till städerna nu utgående afgift må såsom särskilda be-"skattnings-titlar upphöra mot godtgörelse af tullmedlen, *samt "innefattas i den tullsats*, som för varors in- eller utförsel ge-"nom taxan bestämmes", så synes mig häraf tydligen följa, att dessa afgifter hädanefter skola inräknas i tullsatserna, hvilka således med desamma böra ökas. Hvilken skulle nemligen följden blifva, om Ständerna ej gjorde någon annan förändring med nu gällande tulltaxa än den, som af ett bifall till detta förslag kunde blifva en följd? I min tanka alldeles uppenbart den, att alla nuvarande tullsatser komme att ökas med så väl afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden som med tolagen eller blifva sådana, som de förekomma i Committerades tabell under rubriken "Nu gällande tull med tilläggsafgifter." Min uppfattning och framställning af Utskottets förslag måste jag således fortvarande anse vara den riktiga.

Samme talare har vidare yttrat, att då tolagen vore en ersättning till städerna för deras utgifter i och för handelns och rörelsens underlättande, så vore dess utgående med olika procent i olika städer helt naturlig, enär dessa utgifter på ena stället kunde vara vida större än på det andra. Jag skulle gerna kunna medgifva detta, så framt tolagen icke i de särskilda städerna användes till något annat än till det dermed ursprungligen afsedda ändamål, handelns och rörelsens underlättande. Men att detta ej är förhållandet, derom upplysa de många olika tolags-benämningarne, såsom inqvarterings-tolag, fattigvårds-tolag, öfverflöds-afgift o. s. v. I flera städer, exempelvis vill jag nämna Stockholm, aflönas Magistraten med tolagsmedlen.

Samme talare har yttrat, att han ej skulle sätta sig emot förslaget, om tolagsersättningen icke uppbars i sammanhang med tullen, utan utgjorde en särskild af Tull-cassörerna uppburen tilläggs-afgift, emedan man annars så lätt i en framtid glöm-

mer, att tullsatsen bör ökas med denna särskilda tilläggsafgift. För min del anser jag ej någon skada kunna uppkomma deraf, att man i en framtid skulle förgäta detta, ty hvad man sannolikt ej kommer att förgäta, är det ändamål, hvarföre man pålagt och pålägger tull. Detta ändamål är väl att skaffa Staten inkomster, hvarmed dess utgifter kunna betäckas. Skulle således statsinkomsterna icke räcka till att bestrida äfven den nya utgift, Staten åtager sig genom att ersätta städerna deras mistade tolag. så förmodar jag man höjer tullen så, att inkomsterna af denna skattetitel räcka till att bestrida äfven denna utgift.

En annan talare har rent ut skyllat Utskottet för "oärlighet", då det i stället för att höja nuvarande tullsatser med dessa tilläggsafgifter minskat dem för en mängd artiklar med 30 à 40 procent. Om man äfven anser sig kunna begagna ett sådant uttryck mot det Utskott, i hvars arbeten man sjelf deltager, så borde den talaren dock ej förglömma, att Utskottet i hufvudsaken ej annat än tillstyrkt en Regeringens proposition och att således det förolämpande uttrycket äfven drabbar landets Regering. Jag har sett vår Regering blifva beskylld för mycket, men så långt har jag dock icke sett äfven dess argaste vedersakare gå, att de beskyllat den för "oärlighet." Sådana uttryck kunna, synes mig, gerna vara borta under den offentliga discussionen. Bevisningen förlorar derigenom ej i styrka. För öfrigt vill jag med anledning af denna anmärkning om tullsatsernas sänkning, hvilken äfven af andra talare blifvit framställd, nämna, att man väl ej frånsagt sig all rätt att sänka nu gällande tullsatser, om de skulle anses för höga, och detta alldeles oberoende af det beslut, man anser sig böra fatta med afseende på afgifterna till Handels- och Sjöfarts-fonden och tolagen, om de böra innefattas eller icke innefattas i tullsatserna.

Professor **Lindgren**: Då jag har anledning förmoda mig vara åsyftad med den i vackra phraser inkryddade insinuationen, en föregående talare tillåtit sig, finner jag mig föranlåten att ännu en gång i denna fråga uppträda. Jag har nemligen blifvit beskylld att icke blott sjelf hafva på ett förunderligt sätt kastat om opinion i den förevarande frågan, utan äfven att hafva sökt förmå det Högv. Ståndet att rifva upp sitt förra *beslut*. Hvad det sednare momentet af den gjorda insinuationen angår, så får jag svara, *för det första*, att jag alldeles icke tilltror mig någon förmåga att inverka på Ståndets opinion, och *för det andra*, att något *beslut* i denna fråga alldeles icke ännu är af Ståndet fattadt, enär detta imponerande namn icke lärer kunna gifvas hvarken åt den värde anmärkarens eller någon annan enskild Stånds-ledamots vid återremissen yttrade särskilda mening. Beträffande mig sjelf åter, är

jag så långt ifrån att hafva blifvit min förr uttalade åsigt otrogen, att jag äfven i dag yttrat min enskilda mening vara, att afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden borde i sitt fordna skick bibehållas, ehuruväl jag nu mera, då denna min privatmening genom 3 Stånds beslut fallit, och denna menings vidhållande af det fjerde Ståndet aldrig kan leda till det önskade resultatet, men möjligen föranleda ledsamma förvecklingar, anser det politiska förståndet kräfva att densamma icke vidare urgera, hvilket i min tanke vore ett oklokt Rechthaberey. Hvad Tolags-afgiften angår, hänvisar jag den värde Talaren till Ståndets Protocoll, hvaraf han kan inhemta, att jag förra gången frågan inom Ståndet förevar, yttrade mig alldeles såsom i dag för bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Af den nu gjorda insinuationen om inconsequence och opinionskastning lärer således intet återstå.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Representanten från Lunds Universitet har fortfarande påstått, att afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden skall hädanefter som hittills serskildt beräknas med 10 procent å tullbeloppet. Mig är det dock omöjligt att tolka förslaget sålunda. Det heter, "att såväl den till 10 procent å tullbeloppet till den s. k. Handels- och Sjöfarts-Fonden som den under benämning af Tolag efter olika grunder till städerna nu utgående afgift må såsom serskilda beskattnings-titlar upphöra emot godtgörelse af tullmedlen, samt innefattas i den tullsats, som för varors in- eller utförsel genom taxan bestämmes". Ej säges här, så vidt jag kan finna, att afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden skall fortfarande beräknas till 10 procent å tullbeloppet. Det säges endast, att denna afgift likasom Tolagen skall såsom serskild beskattningstitel upphöra emot godtgörelse af tullmedlen, *samt innefattas i tullsatsen;* men det är icke en gång tydligt och bestämdt sagdt, hvad likväl nu förklaras vara afsigten, nemligen att vid tullsatsens bestämmande afseende å detta förhållande skall fästas. Jag tror väl, att Bevillnings-Utskottet vid uppgörande af sitt förslag till tullsatser för en mängd olika varor *nu* iakttagit detta; men har det ock skett vid alla artiklarne hela Tulltaxan igenom? Må så vara, men jag befarar likväl, att i en framtid och kanske snart nog sådant glömmes, och likväl skall ersättning för Tolagen till städerna fortfarande utbetalas. Har förslagets mening verkligen varit den, som den värde representanten från Lund och Ledamoten af Bevillnings-Utskottet påstår den vara, så är dock denna mening så dunkelt uttryckt, att man omöjligen kan träffa på densamma, och likväl måste det antagas, att de män, som härvid fört pennan, varit så mäktiga af Svenska språket, att de hade kunnat, om de det velat, på ett tydligt sätt uttrycka denna tanke.

Om förslaget i afseende på afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden har jag redan uttalat min bifallande mening. Men hvad angår förslaget rörande tolagen kan jag ej annat än finna det innefatta mogna frön till en reaction mot sig sjelf och mot hela det nya systemet till föga fromma för Staten och för dem, som af öfvertygelse gynna en friare handel. Just de böra här önska försigtighet. Samme värde Talare, jag sednast nämnde, yttrade ock, att om tolags-inkomsterna användes till dermed afsedda ändamål, vore derom icke så mycket att säga, men att förhållandet vore annat, då såsom nu städerna från sina tolags-inkomster ofta taga medel till aflöning åt sina tjenstemän, samt för bestridande af andra för handeln främmande communala utgifter. Må vara att så är, men hvad bevisar det här? Om städerna använda tolagsinkomsterna till sin Styrelses aflöning, måste de i stället, hvilket äfven ofta inträffar, anlita andra inkomstkällor eller till och med direct taxering för att uppmuddra hamnar, underhålla broar etc.; och uti allt detta ligger då endast ett enskildt ekonomiskt arrangement. Om tio från olika källor kommande rännilar leda vatten till en gemensam bassin, så är det likgiltigt, då vattnet begagnas, från hvilken rännil det kommit i bassinen, så snart orten eljest eger rätt att disponera öfver vattnet. Jag tror alltså, att någon jemkning i detta Konungens förslag är af behofvet påkallad, och jag kan ej heller se någon serdeles skada uppkomma genom uppskof, då nästkommande Riksdag icke ligger långt borta. Det lärer väl icke kunna nekas, att Konungens till Rikets Ständer aflåtna förslag till Tull-lagstiftning stod i det närmaste sammanhang med det, som afsåg reglerande af handelsförhållandena emellan Sverige och Norrige, och hvilket till Norriges Storthing aflemnades; och då nu det sednare fallit och förnyad framställning i ämnet först vid nästa Storthing kan förekomma, så synes frågan äfven å Sveriges sida kunna uppskjutas till samma tid. — Ett må det tillåtas mig att tillägga. Det är nu blott fråga om *tolagsafgifternas* jemkande. Men många städer finnas, som dessutom under andra namn ega rätt att af handeln uppbära afgifter. Dessa skulle alltså likväl komma att qvarstå och följaktligen den nu åberopade och sökta jemnheten i afgiftsbelopp till städerna ändock ej komma att vinnas.

Comminister **Beckman**: Ett ord är jag skyldig tvenne värde Talare, som välvilligt haft mig i minnet för att tillrättavisa mig. Den ene har icke velat erkänna det för en *kastning*, derest man nu fattade ett beslut, som står i strid med pluralitetens vid återremissen uttryckta åsigt. Denna pluralitet utgjordes af 21 röster emot 14, som i den förevarande frågan biföllo Utskottets Betänkande: samma pluralitet önskade till större eller mindre del motsatsen af minoritetens yrkande eller

ett mer eller mindre omfattande afslag. Skulle nu i dag dessa röstförhållanden så förändras, att 21 röster bifalla och 14 afslå, så hemställer jag till den värde Talaren sjelf, om icke en *kastning* har förekommit. — Den andre värde Talaren har ansett mig behandla Utskottet oskickligt, då jag skall hafva yttrat, att det icke gått ärligt till väga vid tillämpningen af de uppgjorda grunderna för tilläggs-afgifternas sammanslående med tullsatserne. Möjligtvis har jag yttrat mig hårdt; jag håller icke mycket på ord och är benägen att utbyta uttrycket emot ett annat, som faller sig mera mjukt. Men då man lofvar Staten att med den ena handen få återtaga hvad som utgifves med den andra, och likväl uti de flesta fall ställer så till, att den sistnämnde handen blifver tom, så vet jag icke hvad slags epithet en sådan tillställning skall bära. Skall den kallas prisvärd, berömvärd? Kanske man rättast bör kalla den snillrik på sitt eget sätt.

Sedan discussionen härmed blifvit förklarad slutad, gjorde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* först proposition å bifall till hvad Utskottet sid. 10 och 11 i Betänkandet N:o 10 hemställt och föreslagit rörande upphörande såsom serskild beskattnings-titel af afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden emot godtgörelse af tullmedlen, samt denna afgifts inberäknande uti den tullsats, som för varors in- och utförsel genom taxan bestämmes; och blef denna proposition med blandade Ja och Nej besvarad samt votering begärd, som derefter försiggick öfver följande godkända voterings-proposition:

Den som bifaller hvad *Bevillnings-Utskottet* i afseende å afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden i Betänkandet N:o 10 sid. 10 och 11 hemställt och föreslagit, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet samma Utskottets hemställan afslagit.

Voteringen befanns vid rösternas summering hafva utfallit med 29 Ja och 6 Nej, och hade Ståndet sålunda *bifallit* Utskottets i Betänkandet N:o 10 sid. 10 och 11 i afseende å afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden framställda förslag.

Då *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* härefter gjorde proposition å bifall till hvad Utskottet i Betänkandet N:o 10, sid. 10—12, föreslagit i afseende å den vissa stapelstäder tillkommande Tolag, hördes blandade Ja och Nej, hvarjemte votering begärdes, som derefter försiggick öfver följande godkända voterings-proposition:

Den som bifaller Utskottets ifrågavarande förslag, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, är detta förslag af Ståndet afslaget.

Voteringen befanns vid rösternas summering hafva utfallit med 20 Ja och 15 Nej, och hade Ståndet sålunda *bifallit* hvad Utskottet i afseende å den vissa städer tillkommande Tolag i Betänkandet N:o 10 hemställt och föreslagit.

Mot detta beslut reserverade sig Riks-Archivarien *Nordström*, Prosten *Wåhlander* och Comminister *Beckman*.

§ 9.

Föredrogs *Stats-Utskottets* Memorial N:o 101, i anledning af erhållen återremiss å 3:ne i Memorialet N:o 97 föreslagna voterings-propositioner, rörande anslagen till vestra stambanan.

Prosten **Tellbom** begärde härvid ordet och yttrade: Sedan nu trenne Riks-Stånd godkänt de ifrågavarande voteringspropositionerna, kan ett Högv. Ståndets beslut i afseende å desamma icke hafva någon inverkan; men då Högv. Ståndet ännu icke fattat ett beslut om dessa propositioner, torde likväl vara nödvändigt att nu skrida dertill och sålunda uttala sin mening i saken. Att låta bero vid Med-Ståndens beslut och lägga detta Memorial till handlingarna, är en åtgärd, som, ehvad den må betyda, åtminstone ej kan uttrycka ett i saken fattadt beslut. Jag hemställer derföre vördsamt, om icke Ståndet i enlighet med den åsigt, som vid återremissen här gjorde sig gällande, ville förklara, på skäl som vid återremissen anfördes och som jag nu icke torde behöfva upprepa, att det afslår voterings-propositionen N:o 2, som innefattar Bonde-Ståndets beslut, samt anser Borgare-Ståndets med Utskottets förslag enliga beslut böra blifva Ja-proposition och Ridderskapets och Adelns samt Preste-Ståndets numera sammanstämmande beslut Nej-proposition i den slutliga voteringen, rörande anslaget för den från Götheborg utgående vestra stambanans fortsättning.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Ehuru jag icke rörande ifrågavarande voterings-propositioner kunde dela den åsigt, som af den siste värde Talaren uttrycktes, när Memorialet N:o 97 här till pröfning förevar, så hemställer jag likväl nu, huruvida något annat beslut å Ståndets sida erfordras, sedan dessa voterings-propositioner blifvit af våra trenne Med-Stånd godkända, än att Ståndet förklarar sig låta dervid bero och lägger förevarande Memorial till handlingarne.

Efter härmed slutad discussion lät Ståndet i enlighet med derom i vederbörlig ordning gjord proposition bero vid de öfrige Riks-Ståndens i afseende på ifrågavarande voterings-propositioner fattade beslut.

§ 10.

Föredrogos och *bordlades* följande af *Constitutions-Utskottet* till Rikets Ständer aflåtna Memorialer:

N:o 23, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 13 framställda förslag till ändring uti 12 § Regerings-Formen, angående Stats-Rådets hörande öfver afhandlingar och förbund med främmande makter;

N:o 24, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 14 föreslagna tillägg till 12 § Regerings-Formen, att Konungen icke må utan Rikets Ständers samtycke blifva regerande Furste af utländsk stat;

N:o 25, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 15 framställda förslag till ändring uti 72 § Regerings-Formen, angående inlösen af Rikets Ständers Banks sedlar;

N:o 26, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande de af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 16 framställda grundlagsändrings-förslag angående uppskof i Riksdag;

N:o 27, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 17 framställda grundlagsändrings-förslag, angående tiden dels för öfverlemnande af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, dels för Utskotts-val;

N:o 28, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 18 framställda förslag till ändring uti 76 § Riksdags-Ordningen, angående den af Stats-Rådet för dess åtgärder vunna décharge;

N:o 29, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 19 föreslagna tillägg i 59 § Regerings-Formen och 27 § 1 mom. Riksdags-Ordningen, angående propositionen om Statsverkets tillstånd och behof; och

N:o 30, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande *Constitutions-Utskottets* uti Memorialet N:o 20 framställda grundlagsändrings-förslag, angående utländsk undersåtes rätt att i riket förvärfva och besitta fastighet.

§ 11.

Föredrogs och *bordlades Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 7, i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afseende å andra delar af Betänkandet N:o 4, innefattande Utskottets yttranden öfver väckta motioner om Förändringar i Kongl. Förordningen den 18 Januari 1855, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker.

§ 12.

Föredrogs och *bordlades Expeditions-Utskottets* Memorial N:o 7, angående anmälan af åtskilliga utaf Rikets Ständer för innevarande år beviljade löneförhöjningar.

§ 13.

Upplästes och *lades till handlingarne* från de resp. Med-Stånden ankomna Protocolls-Utdrag, nemligen: från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 347—351; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 320—324; samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 351, 352 och 354.

§ 14.

Beviljades uppå derom gjorda framställningar följande Ståndets Ledamöter ledighet från Riksdagsgöromålen, nemligen; Contracts-Prosten *Rundgren* under 14 dagar, räknade från den 18 dennes; Prosten *Ljunggren* under trenne veckor, räknade från den 14 dennes; Prosten *Melén* under trenne veckor, räknade från den 1 nästa månad, samt Prosten *Söderberg* likaledes under trenne veckor, räknade från någon dag i slutet af denna eller början af nästa månad, som han framdeles skulle närmare bestämma.

Ståndet åtskildes kl. ¾3 e. m.

Ut supra.

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 15 Augusti.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 8 dennes.

§ 2.

I öfverensstämmelse med Ståndets derom förut fattade beslut företogs nu val af Ledamöter och Suppleanter i *Förstärkt Bevillnings-Utskott;* och befunnos efter valsedlarnes öppnande och rösternas summering till *Ledamöter* af nämnde Förstärkta Utskott vara utsedde:

Vice-Talman Biskop *Annerstedt*,
Biskop *Butsch*,
Biskop *Fahlcrantz*,
Biskop *Bergman*,
Doctor *Björkman*,
Professor *Lindgren*,
Prosten *Schram*,
Kongl. Hofpredikanten *Nordlund*,
Kongl. Hofpredikanten *Wensioe*,
Professor *Selander*,
Riks-Archivarien *Nordström*,
Kyrkoherden *Sondén*,
Contracts-Prosten *Emanuelsson*,
Doctor *Gumælius*,
Domprosten *Widebeck*,
Domprosten *Björling*,
Prosten *Berlin* och
Contracts-Prosten *Holmberg;*

samt till *Suppleanter* att i följande ordning inträda:

Prosten *Ljungdahl*,
Prosten *Lagergren*,
Prosten *Tellbom*,

Doctor *Sandberg*,
Doctor *I. Norström* och
Contracts-Prosten *Rundgren*.

§ 3.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 23, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 13 framställda förslag till ändring uti 12 § Regerings-Formen, angående Stats-Rådets hörande öfver afhandlingar och förbund med främmande makter.

Med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut *lade* Preste-Ståndet detta Memorial *till handlingarne*.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 24, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 14 föreslagna tillägg till 12 § Regerings-Formen, att Konungen icke må utan Rikets Ständers samtycke blifva regerande Furste af utländsk Stat.

Med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut *lade* Preste-Ståndet förevarande Memorial *till handlingarne*.

§ 5.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 25, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 15 framställda förslag till ändring uti 72 § Regerings-Formen, angående inlösen af Rikets Ständers Banks sedlar.

Med vidblifvande af sitt i ämnet redan fattade beslut *lade* Preste-Ståndet detta Memorial *till handlingarne*.

§ 6.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 26, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande de af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 16 framställda grundlagsändrings-förslag angående uppskof i Riksdag.

Preste-Ståndet, som förklarade sig vidblifva sitt i ämnet förut fattade beslut, *lade* ifrågavarande Memorial *till handlingarne*.

§ 7.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 27, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 17 framställda grundlagsändrings-förslag, angående tiden dels för öfverlemnande af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, dels för Utskotts-val.

Med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut *lade* Preste-Ståndet förevarande Memorial *till handlingarne.*

§ 8.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 28, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 18 framställda förslag till ändring uti 76 § Riksdags-Ordningen, angående den af Stats-Rådet för dess åtgärder vunna decharge.

Doctor **Sandberg**, som härvid på begäran erhöll ordet, yttrade: Enligt hvad man inhemtar af dessa Memorialer, har Högv. Preste-Ståndet i de flesta fallen varit ensamt om den meningen, att de framställda grundlagsändrings-förslagen borde förkastas. Här är nu en fråga, som varit mycket olika bedömd. Man har ansett det oformligt, att anmärkningar, som af Revisorerna blifvit gjorda i afseende på någon sådan förvaltning af Statsmedlen, som kunde anses grundlagsstridig, skulle undertryckas af den orsak, att Stats-Råds-protocollen en gång voro granskade. Att undanrödja en sådan motsägelse har varit föremål för öfverläggningar både vid förra Riksdagen och vid den innevarande, äfvensom vid de Stats-revisioner, hvaruti jag deltagit; och man har nu ett af alla tre de öfriga Riks-Stånden godkändt förslag, hvilket synes mig förtjena en serskild uppmärksamhet. Skulle ett frånträdande af Ståndets förut fattade beslut i detta ämne vara något så anstötligt i afseende på consequensen? En Ledamot af detta Stånd yttrade för kort tid sedan, att man icke af rechthaberei envist skulle vidhålla en sak, om den kommit i ett annat utvecklingsstadium, och då detta här är förhållandet, hemställer jag, att Högv. Ståndet ville förena sig med de öfriga Stånden och tillåta, att detta förslag må blifva hvilande till grundlagsenlig behandling vid nästa Riksdag.

Häruti instämde Prosten *Carlander.*

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: I motsats mot den föregående Talaren anhåller jag, att Ståndet måtte vidblifva sitt förut

förut fattade beslut, hvilket jag anser vara för Ståndet hedrande, emedan det går ut på att upprätthålla den stora rättsregel, som vill, att skälen på båda sidor skola pröfvas, innan man dömer. Vigtiga skäl kunna hafva funnits för besluten om de utgifter, mot hvilka Stats-revisorerna riktat sina anmärkningar, och dessa skäl ligga i Stats-Råds-protocollen, som då redan blifvit granskade, som enligt Grundlagen icke mer än en gång få blifva föremål för granskning och anmärkningar, och till hvilka Statsrevisorerna icke ega tillträde. Huru skulle då vid pröfningen af revisions-anmärkningar rättvisa kunna skipas? — Att undvika en votering mer eller mindre i Förstärkt Utskott, bör ock för öfrigt här icke blifva ett skäl att frånträda ett efter mogen pröfning fattadt beslut uti ett ärende af den stora vigt som det, hvilket här är i fråga. Controller på Regeringens åtgärder äro redan nu i Grundlagarne på det omständligaste nedlagda.

Professor **Lindgren**: Med Riks-Archivarien Nordström instämmer jag i hufvudsaken och vill endast med några ord bemöta den första Talaren, som i det yttrande, jag i ett föregående Plenum afgaf rörande det föreslagna förändrade sättet för utgörande af afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden, tyckt sig finna ett skäl för den förmodan, att jag nu borde vara beredvillig att accedera till den af Utskottet till Ståndet gjorda inbjudningen att med upprifvande af sitt förra beslut nu till hvilande antaga ifrågavarande grundlagsändrings-förslag. Jag vill nemligen fästa den värde Stånds-brodrens uppmärksamhet derå, att jag i det af honom åberopade yttrandet alldeles icke tillstyrkte upprifvandet af något af Ståndet fattadt beslut, ty något sådant fanns då ännu icke till; men väl hade under en discussion visat sig, att många af dem, som i frågan sig yttrat, vore af den åsigten, att *status quo* borde bibehållas och att således den föreslagna förändringen borde afslås. När dock sedan hade visat sig, att tre Stånd hade antagit Utskottets förslag, och frågan derigenom vore att anse såsom afgjord, yttrade jag, att i frågans dåvarande stadium det ej vore skäl att vidare yrka på det afslag, hvilket med återremissen sannolikt hade af Ståndet afsetts, emedan ett sådant rechthaberei aldrig skulle kunna leda till det önskade resultatet, men möjligen kunna framkalla en ledsam och svårslitlig tvist, huruvida frågan vore af Bevillnings- eller Statsreglerings natur. Den värde Talarens påstående, att detta mitt yttrande skulle stå i strid med min mot detta Betänkande afgifna reservation, vittnar således endast om samme Talares orediga uppfattning af de relativa fågorna; hvarföre jag ock med full consequence anser mig kunna tillstyrka det Högv. Ståndet att vidblifva sitt förut fattade beslut och således lägga förevarande Memorial till handlingarne.

Uppå bärefter af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* i vederbörlig ordning framställd proposition förklarade sig Preste-Ståndet vidblifva sitt i ämnet förut fattade beslut och *lade* för öfrigt det ifrågavarande Memorialet *till handlingarne.*

§ 9.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 29, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande det af *Constitutions-Utskottet* uti Memorialet N:o 19 föreslagna tillägg i 59 § Regerings-Formen och 27 § 1 mom. Riksdags-Ordningen, angående Propositionen om Statsverkets tillstånd och behof.

Doctor **Sandberg**, som härvid på begäran erhöll ordet, yttrade: Äfven här är en sak, hvarom meningarne varit mycket delade. Månne det icke vore lämpligt, att, då man i den Kongl. Propositionen får se Statsverkets behof, man äfven erhölle en öfversigt af disponibla medel jemte förslag, huru behofven skulle kunna fyllas? Jag ville tro, att man här med bibehållen ära skulle kunna bifalla Utskottets hemställan och foga sig efter trenne Stånd, hvarigenom fråga om votering i Förstärkt Constitutions-Utskott kan undvikas.

Af en föregående Talare blef jag skarpt apostroferad för hvad jag nyss vågade yttra i afseende på Constitutions-Utskottets Memorial N:o 28. Att vidlyftigt utreda i hvad afseende den af mig antydda frågan var lika eller olika med den förevarande, är väl här just icke af nöden. Den enda likhet, som åsyftades, var, att så väl *då* som *nu* Preste-Ståndet stod ensamt om sin skiljaktiga mening, sedan de 3:ne öfriga Riks-Stånden fattat sins emellan sammanstämmande beslut; och detta har Talaren medgifvit. Af den anledning trodde jag, att Högv. Ståndet lika väl *nu* som *då* kunde fråträda sin mening och förena sig med de andra 3:ne Stånden. — Att hvad som den ena gången kallas Rechthaberei, en annan gång kan få ett vackrare namn, då ett likartadt förhållande betraktas från olika sidor, vill jag lika litet bestrida, som att den mig gjorda tillvitelsen för *oredig uppfattning* är blott ett litet bevis på den humanitet, hvarmed samme värde Talare vanligen bemöter annorlunda tänkande.

Kongl. Hofpredikanten **Wensioe**: Jag anser, att Ståndet här har samma skäl för att vidhålla sitt förut fattade beslut som vid de föregående Memorialerna. Förslaget har redan förut en gång varit före och föll då, men upptogs ånyo i Utskottet, ehuru der framhölls olämpligheten af att andra gången vid samma Riksdag framkomma med samma sak. Ett fråträdande vore här att upprifva ett en gång fattadt beslut. Jag tillstyr-

ker alltså, att Ståndet vidblifver sin åsigt och lägger Memorialet till handlingarne.

Uppå härefter af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* i vederbörlig ordning framställd proposition förklarade sig Preste-Ståndet vidblifva sitt i ämnet förut fattade beslut samt *lade* förevarande Memorial *till handlingarne.*

§ 10.

Föredrogs ånyo *Constitutions-Utskottets* Memorial N:o 30, med anledning af Riks-Ståndens beslut rörande *Constitutions-Utskottets* uti Memorialet N:o 20 framställda grundlagsändringsförslag, angående utländsk undersåtes rätt att i riket förvärfva och besitta fastighet.

Med vidblifvande af sitt i ämnet förut fattade beslut *lade* Preste-Ståndet detta Memorial *till handlingarne.*

Emot detta beslut likasom emot besluten rörande *Constitutions-Utskottets* uti föregående Memorial N:is 27, 28 och 29 gjorda hemställanden reserverade sig Doctor *Sandberg.*

§ 11.

Vid förnyad föredragning af *Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 7, i anledning af dels gjorda anmärkningar emot vissa delar, dels ock Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i afseende på andra delar af Betänkandet N:o 4, innefattande Utskottets yttranden öfver väckta motioner om förändringar i Kongl. Förordningen den 18 Januari 1855, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra bända eller distillerade spirituösa drycker, *godkände* Ståndet hvad Utskottet yttrat med afseende på dels § 25 dels § 27, *biföll* Utskottets hemställan rörande lydelsen af §§ 44 och 46, samt *lade* Utlåtandet i öfrigt *till handlingarne.*

§ 12.

Föredrogs ånyo och *bifölls Expeditions-Utskottets* Utlåtande N:o 7, angående anmälan af åtskilliga utaf Rikets Ständer för innevarande år beviljade lönetillökningar.

§ 13.

Anmäldes och *lades på bordet* följande från *Stats-Utskottet* inkomne Utlåtanden:

N:o 102, angående medels anvisande till låneunderstöd för verkställandet af åkerjordens ändamålsenliga dikning;

N:o 103, angående begärdt Stats-anslag för utdikning af Sanna hed inom Örebro Län;

N:o 104, angående begärd ersättning af Statsverket för den genom uppdämning vid Gråda canals företagna omläggning förorsakade jordförlust;

N:o 105, angående föreslagen ersättning åt jordegare inom 2:ne byar i Leksands socken för liden skada genom vattenöfversvämning:

N:o 106, angående anslags beviljande för ersättning af förluster genom hagelskada;

N:o 107, angående föreslagna låne-understöd för åstadkommande af sädestorknings-anstalter:

N:o 108, angående väckt fråga om räntefria låns beviljande för uppförande af byggnader utaf sten i skoglösa orter;

N:o 109, angående ett föreslaget lån till Apothekaren *B. M. Freese* för bedrifvande och utvidgning af en inom Arbrå socken i södra Helsingland utaf honom anlagd linberednings-fabrik;

N:o 110, i anledning af väckt fråga om beviljandet af serskildt anslag för tryckning af reseberättelser rörande industriella förhållanden inom främmande länder;

N:o 111, i anledning af väckta frågor om anslag för nya eller ökade electriska telegraf-förbindelser mellan vissa uppgifna städer och orter;

N:o 112, i anledning af väckta frågor om inlösning af sådana riksgäldssedlar, som icke blifvit till invexling företedda inom den bestämda præscriptions-tiden.

§ 14.

Föredrogs och *lades till handlingarne Stats-Utskottets* Memorial N:o 113, i anledning af verkställda omröstningar rörande anslagen till Statens jernvägs-anläggningar.

§ 15.

Anmäldes och *lades på bordet* följande från *Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* inkomne Utlåtanden:

N:o 13, i anledning af väckt motion om upphäfvande af vissa förbud rörande Böda kronopark;

N:o 14, i anledning af väckt motion, angående dagarfvode till Magistratsperson, som skall närvara, då penningar, stämpladt papper m. m. inlägges eller uttages ur Landtränteri;

N:o 15, dels i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i fråga om en Fyr-anläggning å Gottska Sandön, dels ock i följd af väckta motioner, angående åtgärders vidtagande för förbättringar i Fyr-, Båk- och Lotsväsendet;

N:o 16, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committé för utarbetande af förslag till ordnande af allmänna helso-vården.

§ 16.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från resp. Med-Stånden inkomna Protocolls-Utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:o 352, samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 355 och 356.

§ 17.

Prosten **Berlin**, som på begäran erhöll ordet, anförde: Ehuru de vid denna Riksdags början väckta motioner om förändrad lagstiftning rörande hemmansklyfning och jord-afsöndring icke hafva föranledt någon rubbning i hvad som stadgadt är om hemmansklyfningen, alldenstund två Stånd hafva i den frågan stadnat emot två, så hafva dock dessa motioner i frågan om jord-afsöndring framkallat det icke obetydliga medgifvandet å Rikets Ständers sida, "att under besittning på viss tid, som "dock ej får sträcka sig öfver 50 år, må jemväl upplåtas minst "ett halft tunnland jord i en lott".

Det synes klart, att man härvid icke ansett sig behöfva fasthålla anspråket på, att den afsöndrade jordlotten skall göra sin innehafvare besuten, och att man funnit det göra tillfyllest att bereda honom utväg att för sig och de sina uppföra en bostad, vid hvars besittning han vore tryggad för ett halft sekel. Det medgifves villigt, att man härigenom tagit ett stort

steg framåt i förbättring af denna gren af lagstiftningen; men det återstår dock ännu ett angeläget steg att taga, nemligen i afseende på tidsbestämmelsen för jordinnehafvandet, och då man icke anser en besittning på 50 års tid medföra någon våda, kan jag icke inse, hvarföre icke denna tid lika så gerna kan flerdubblas och således äfven lemnas fullkomligt obegränsad. Skulle man finna sådant vara betänkligt, då frågan är om hela landet eller hvilken punkt som helst derinom, så torde det dock ostridigt medföra nytta och fördel inom det korta afståndet af en half mil från städer och köpingar. Arbetaren kunde der utan tvekan lägga ner sin lilla besparing i en tarflig bostad på en plats, der han vore nära till hands för att begagna de arbetstillfällen, som i vidsträcktare mon skulle honom erbjudas, och innevånarne i staden eller köpingen kunde likaledes med större lätthet få sitt behof af arbetsbiträde afhulpet, utan att arbetaren behöfde inflytta inom det trängre samhället, der bostaden och lifsuppehället blifva honom dyrare och der de årliga Communal-afgifterna komma att trycka honom med betydligt större tyngd. Äfven i ett annat hänseende vore för stadsbon en fortfarande besittningsrätt till en sådan liten jordafsöndring serdeles fördelaktig, då han der kunde uppföra en mindre bostad till ett så kalladt landtställe eller "sommarnöje", till hvilket han kunde med sin familj taga sin tillflykt, då han under sommarens varma och qvalmiga dagar ville njuta af den friska luften ute i Guds fria natur. Om det redan för arbetskarlen är en betänklig sak att uppföra en ringa bostad på det lilla jordstycke, som han efter 50 års förlopp måste frånträda, då han vid en framskriden ålder icke vet, hvar han åter kan få slå ner sina bopålar, så skulle det ännu mer för stadsbon vara en oklok beräkning och rent af misshushållning att för en så kort besittningstid uppföra en beqväm, prydlig och sålunda äfven dyrbar bostad, som relativt blefve utan synnerligt värde, då den efter de 50 årens förlopp skulle borttagas eller ock säljas till jordegaren för hvad pris som denne kunde behaga att derföre bestämma.

Till följe af hvad jag nu haft äran anföra och under åberopande af 56 § Riksdags-Ordningen anhåller jag vördsamt att få väcka den motion,

att Rikets Ständer må för sin del besluta, att inom en half mil från städer och köpingar må jemväl jord under full eganderätt afsöndras till ett halft tunnlands rymd.

Om remiss till vederbörligt Utskott anhålles ödmjukast.

Denna motion *lades på bordet.*

§ 18.

Anmäldes och *lades på bordet Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 17, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut,

i fråga om upphörandet såsom serskild beskattningstitel af den vissa stapelstäder tillkommande tolag emot ersättning af tullmedlen, samt denna afgifts inberäknande uti den tullsats, som för varors in- eller utförsel genom taxan bestämmes.

Ståndet åtskildes kl. 12 middagen.

Ut supra.

In fidem.
S. H. Almqvist.

Den 19 Augusti.

Plenum kl. 11 f. m.

§ 1.

Upplästes och *godkändes Expeditions-Utskottets* följande förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

N:o 97, angående anslag för gratificationer åt Under-Officerare m. fl.;

N:o 98, angående beviljadt anslag till beredande af tillfälle för Officerare af Arméen att ingå i utländsk krigstjenst;

N:o 99, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående indragning till Kronan af den till s. k. kronokalkugnen å Gottland anslagna ränteved;

N:o 100, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående uppförande af en hufvudsakligen för Postverket afsedd byggnad å Kronans intill Operahuset i Stockholm gränsande tomt;

N:o 101, angående statsbidrag för ny tomtreglering och nya byggnaders uppförande inom den sistlidet år afbrunna del af staden Eksjö;

N:o 102, i anledning af väckt fråga om vissa friheter och förmoner för de till Comministrars och Capell-predikanters aflöning i sednare tider anslagna hemman och lägenheter;

N:o 103, angående befrielse från kronotiondes utgörande af en del Comministers-boställen i Stockholms Län, som efter 1850 års jordransakning blifvit med denna utskyld belagde;

N:o 104, i fråga derom att räntegifvare, hvilkas räntor äro till Sala silfververk anslagna, må komma i åtnjutande af de med skatte-förenklingen åsyftade förmoner;

N:o 105, angående åtskilliga inom Götheborgs och Bohus Län belägna kronoholmars afgiftsfria upplåtelse till allmänt begagnande;

N:o 106, angående godtgörelse till indelningshafvare för sådana grundräntor, som till följd af qvarnars nedläggande afskrifvas;

N:o 107, angående förvandling af en inom Färentuna Härad af Stockholms Län utgående skattetitel under namn af tegelved;

N:o 108, angående ändring i stadgandet om den minsta enheten, hvartill vid räntepersedlarnes omsättning och förenkling hvarje persedelslag må uti jordeboken uppföras;

N:o 109, i anledning af väckt fråga, att forsellöns-ersättning för räntespannmål, som ej kan till leverering in natura uppsägas, må omedelbart tillhandahållas vederbörande räntetagare;

N:o 110, angående den s. k. Curhus-afgiften;

N:o 111, med anledning af de utaf Rikets Ständer vidtagna åtgärder till undvikande af penninge-remisser med posterna emellan Stockholm och de orter, der Banken har Låne-contor;

N:o 112, angående förklaring af 26 Cap. 2 § Byggninga-Balken samt ändring af samma Capitels 3 §;

N:o 113, angående omarbetning af Kongl. Instructionen för Förmyndare-Kammaren i Stockholm; och

N:o 114, om upphäfvande af 1 och 2 mom. i 40 § af Fabriks- och Handtverks-Ordningen den 22 December 1846.

§. 2.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt** begärde ordet och yttrade: Med anledning af *Expeditions-Utskottets* nyss justerade och godkända förslag till underdånig skrifvelse N:o 112 tager jag mig friheten fästa Högv. Ståndets uppmärksamhet derpå, att, då Ståndets beslut rörande ifrågasatt förklaring af 26 Capitlet 2 § Byggninga-Balken samt ändring af samma Capitels 3 § är från de öfriga Ståndens helt och hållet skiljaktigt, ämnets vigt är af natur att från Högv. Ståndets sida möjligen föranleda serskild underdånig framställning. hvarföre jag anser mig böra tillstyrka, det till Ståndets Enskilda Utskotts Lag-Afdelning öfverlemnas att föreslå den åtgärd, som Afdelningen kan finna omständigheterna påkalla.

Och lemnade Ståndet sitt *bifall* till hvad Vice-Talman Biskop *Annerstedt* sålunda föreslagit.

§ 3.

Justerades Protocollet för den 8 innevarande månad.

§ 4.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen tog till ordet och yttrade: Vi hafva ånyo en förlust att beklaga. Ur vår midt har ännu en Ståndsbroder vandrat hädan. Natten emot sistlidne Söndag afklädde, såsom bekant är, Pastor Primarius Doctor *Pettersson* sin stofthydda. Frid vare med honom! Han var en af Ståndets äldsta Ledamöter, en man, åt hvilken talets gåfva var i rikt mått beskärd och som vunnit stor bekantskap med alla Kyrkans och Statens angelägenheter, deri han, så länge krafterna ännu tilläto, med stor skicklighet och nit deltog. Genom sitt vänliga, glada väsende, sin oförtrutenhet och raskhet hade han tillvunnit sig mångas tillgifvenhet och aktning. Förtroende-poster felades honom derföre icke; serskildt af detta Stånd åtnjöt han den att vara dess Fullmäktig i Rikets Ständers Bank Att han således saknas af alla, lider intet tvifvel. Enkannerligen är hans bortgång en smärtsam förlust för mig, en gammal bekant och vän. Då jag i dag besökt sorgehuset och å Consistorii vägnar betygat dess saknad, har jag trott mig ock böra å Högv. Ståndets vägnar

aflägga dess sorgebetygelse. Jag är viss derom, att detta steg af Ståndet icke ogillas. Den afsomnades begrafning skall ega rum nästkommande Tisdag, då jag förmodar, att det Högv. Ståndet mangrannt sluter sig till jordafärden.

§ 5.

Föredrogos ånyo och *biföllos* hvar för sig *Stats-Utskottets* nedannämnde Utlåtanden:

N:o 102, angående medels anvisande till låne-understöd för verkställandet af åkerjordens ändamålsenliga dikning;

N:o 103, angående begärdt statsanslag för utdikning af Sanna hed inom Örebro Län;

N:o 104, angående begärd ersättning af Statsverket för den genom uppdämning vid Gråda canals företagna omläggning förorsakade jordförlust;

N:o 105, angående föreslagen ersättning åt jordegare inom 2:ne byar i Leksands socken för liden skada genom vatten-öfversvämning;

N:o 106, angående anslags beviljande för ersättning af förluster genom hagelskada;

N:o 107, angående föreslagna låneunderstöd för åstadkommande af sädestorknings-anstalter;

N:o 108, angående väckt fråga om räntefria lån beviljande för uppförande af byggnader utaf sten i skoglösa trakter;

N:o 109, angående ett föreslaget lån till Apothekaren *B. M. Freese* för bedrifvande och utvidgning af en inom Arbrå socken i södra Helsingland utaf honom anlagd linberednings-fabrik;

N:o 110, i anledning af väckt fråga om beviljandet af serskildt anslag för tryckning af reseberättelser rörande industriella förhållanden inom främmande länder;

N:o 111, i anledning af väckta frågor om anslag för nya eller ökade telegraf-förbindelser mellan vissa uppgifna städer och orter; och

N:o 112, i anledning af väckta frågor om inlösning af sådana riksgäldssedlar, som icke blifvit till invexling företedde inom den bestämda præscriptions-tiden.

§ 6.

Föredrogs ånyo och *bifölls Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 13, i anledning af väckt motion om upphäfvande af vissa förbud rörande Böda kronopark.

§ 7.

Föredrogs ånyo *Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 14, i anledning af väckt motion, angående dag-arfvode till Magistratsperson, som skall närvara, då penningar, stämpladt papper m. m. inlägges eller uttages ur Landtränteri.

Bifölls.

§ 8.

Föredrogs ånyo och *bordlades för andra gången Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 15, dels i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i fråga om en fyr-anläggning å Gottska Sandön; dels ock i följd af väckta motioner, angående åtgärders vidtagande för förbättringar i Fyr-, Båk- och Lots-väsendet.

§ 9.

Föredrogs ånyo *Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committée för utarbetande af förslag till ordnande af allmännna helsovården.

Kyrkoherden **Sondén** begärde ordet och yttrade: I Utskottets förevarande förslag har jag, ehuru närvarande, ingalunda deltagit. Åtgärder för den allmänna sundhetens befordrande måste visserligen anses både önskliga och nyttiga; men af en vid detta Utlåtande fogad reservation har Ståndet tillfälle inhemta, huru det här i allmänna ordalag affattade förslag innebär nästan för mycket. En sådan lag, som här förordas, går nog nära hvarje enskild mans rätt att ordna sitt hus på sätt som, om alltid ej önskvärdt, dock möjligt är. Man kan visserligen föreskrifva en viss form för hus i allmänhet, men att gå för långt i dessa föreskrifter och t. ex. bestämma ett visst utrymme för sanitära ändamål såsom önskligt, anser jag vara utan nytta, fruktande liksom reservanten, att en overkställbar författning deraf blott blir följden. Jag tillstyrker derföre hvad reservanten föreslagit.

Härutt instämde Biskop *Björck* samt Prostarne *Söderberg* och *Millén.*

Doctor **Gumælius**: Jag har äfven genomläst reservationen, men ser deri ingenting nämndt om den inskränkning i utrymme, som genom den af Utskottet föreslagna författningen skulle åstadkommas, lika litet som jag i det sistnämnda förslaget kan upptäcka något störande ingripande i enskildes rätt. Hvad som således grundlagt tviflen hos reservanten, vet jag icke; men mig förefaller Utskottets förslag vara bättre och mera omfattande. Det innebär blott frågan om en lagstiftning i afseende på sundhets-polisen, utan att noggrannt bestämma den utsträckning, som åt den nya förordningen bör gifvas. Detta skulle komma att bero på Kongl. Maj:ts afgörande, och då Kongl. Maj:t före förordningens utfärdande icke torde underlåta att höra vederbörande, lärer det väl ej vara att vänta, det de föreskrifter, som komma att lemnas, blifva omöjliga att tillämpa. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Biskop *Bergman* och Prosten *Melén*.

Efter härmed slutad discussion *biföll* Ståndet på derom af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* gjord proposition hvad det Sammansatta Utskottet i förevarande Utlåtande föreslagit.

§ 10.

Föredrogs ånyo och *lades andra gången på bordet Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 17, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om upphörandet såsom särskild beskattnings-titel af den vissa stapelstäder tillkommande tolag emot ersättning af tullmedlen, samt denna afgifts inberäknande uti den tullsats, som för varors in- och utförsel genom taxan bestämmes.

§ 11.

Föredrogs ånyo Prosten *Berlins* motion, att jemväl inom en half mil från städer och köpingar jord under full eganderätt må få afsöndras till ett halft tunnlands rymd.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen behagade härvid till motionären och Ståndet hemställa, huruvida, då genom Protocolls-utdrag ej vore ännu bekant hvad beslut alla de öfriga Stånden fattat, rörande Sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Betänkande N:o 27, i anledning af väckta motioner om förändrad lagstiftning rörande hemmansklyfning och jordafsöndring, ifrågavarande motion ej kunde tills vidare få hvila på bordet, till dess förslag till underdånig skrifvelse i ämnet hunnit från Expeditions-Utskottet

till Ståndet inkomma; och fann Ståndet för godt att *bifalla* hvad *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* sålunda hemställt.

§ 12.

Föredrogs och *lades på bordet Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 18, med förslag till voterings-propositioner i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående stämplade pappers-afgiften.

§ 13.

Föredrogos och *lades på bordet Banco-Utskottets* nedannämnde Utlåtande och Memorial:

N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om beviljande för Myntverkets behof af ett räntefritt lån från Banken å 50,000 R:dr R:mt:

N:o 42, med hemställan om tillfällig löneförhöjning åt Bankens, Discont-verkens och Tumba Bruks tjenstepersonal och betjening; och

N:o 43, med hemställan om personelt årligt anslag till Bankens *Garde des Médailles*, Riks-Antiqvarien *B. E. Hildebrand.*

§. 14.

Föredrogs och *lades på bordet Lag-Utskottets* Betänkande N:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition med förslag till författning, angående ansvar för förfalskning och bedrägeri, dels enskilda motioner i enahanda syftning.

§ 15.

Föredrogos och *lades på bordet Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets*

Utlåtande N:o 105, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut öfver Betänkandet N:o 87, beträffande Universitetens rätt att med stads-styrelsen deltaga i handläggningen af ekonomi- och politi-mål;

Betänkande N:o 106, i anledning af väckta motioner om åtgärder för beredande af s. k. transito-rätt emellan Konungarikena Sverige och Norrige; samt

Memorial N:o 107, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 98.

§ 16.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från Med-Stånden inkomna Protocolls-Utdrag: från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 353 och 354; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:o 325; och från Hederv. Bonde-Ståndet N:o 357.

§ 17.

På anmälan af Biskop *Björck* om behöfligheten af två nya Ledamöter i Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet i ledigheten efter Prostarne *Millén* och *Ljunggren* anmodades Ståndets Electorer att gå i författning om val af nödige Ledamöter och Suppleanter i sagde Utskott.

§ 18.

Biskop **Bergman**, som på begäran erhöll ordet, anhöll om upplysning, huruvida ej i ledigheten efter aflidne Pastor Primarius, Doctor *Pettersson*, i egenskap af Fullmäktig i Rikets Ständers Bank Kongl. Hofpredikanten *Nordlund*, såsom varande förste suppleant, borde såsom fullmäktig inträda, i hvilket fall Biskopen anmälde behofvet af en ny ledamot i Banco-Utskottet.

Professor **Selander** begärde i anledning häraf ordet och yttrade: Enligt 69 § Riksdags-Ordningen skola de genom dödsfall eller af andra tillfälligheter uppkomna ledigheter af Fullmäktige, när så fordras, emellan Riksdagarne ersättas genom nya val af de Stånd, der ledigheterna inträffat. Föreskriften är således tydlig för det fall, att dödsfallet inträffat *emellan Riksdagarne*. Tvekan kan först uppstå, huruvida nytt val bör anställas, när Fullmäktig aflidit under pågående Riksdag. Jag vill dock erinra derom, att, då vid sistförflutna Riksmöte ett med det nuvarande likartadt fall inträffade, Högv. Ståndet då fann för godt förklara, att den förste Suppleanten skulle utan vidare omgång såsom Ståndets fullmäktig i den aflidnes ställe inträda. Med stöd af detta præjudicat hemställer jag, huruvida nytt val af Fullmäktig i Rikefs Ständers Bank i ledigheten efter nu aflidne Pastor Primarius Doctor *Pettersson* må anses behöfligt.

Comminister **Beckman**: Ett obetydligt beriktigande af Professor Selanders uppgift i afseende å det likartade förhållandet under sistlidne Riksdag må det tillåtas mig att meddela. Se-

dan talaren enligt meddeladt Protocoll ifrån Högv. Ståndets Canzli-Direction af den 30 eller 31 October i den aflidne ordinarie Ledamotens ställe såsom förste Suppleanten inträdt ibland Fullmäktige i Riksgälds-Contoret, fann välbemälde Stånd den 3 November för godt att utan vidare omgång af nytt val förklara sitt bifall till sådant förfogande, med beslut att till ett följande plenum utsätta val af ytterligare en Suppleant för Ståndets Fullmäktige i Banken och Riksgälds-Contoret.

Efter härmed slutad discussion blef den af Professor *Selander* väckta frågan, om nytt val till Fullmäktig i Rikets Ständers Bank i ledigheten efter Pastor Primarius Doctor Pettersson må anses behöfligt, *lagd* till nästa plenum *på bordet.*

Ståndet åtskildes kl. $\frac{1}{4}$1 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 22 Augusti.

Plenum kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 15 dennes.

§ 2.

Af inkommet och nu uppläst Protocoll, hållet vid Ståndets Electorers sammanträde denna dag, inhemtades att till ytterligare Suppleanter blifvit utsedde Professor *Selander* i Stats-Utskottet och Kongl. Hofpredikanten *Nordlund* uti Allmänna

Besvärs- och Ekonomi-Utskottet, hvilka Suppleanter ega att vid inträffande förfall för ordinarie Ledamot eller förut vald Suppleant i vederbörande Utskott uppå anmälan af Ståndets främste närvarande ledamot i Utskottet derstädes inträda och tjenstgöra, hvarom Protocolls-utdrag i vanlig ordning expedieras skulle.

§ 3.

Då nu till afgörande företogs den i sista plenum väckta fråga, huruvida nytt val af Fullmäktig för Preste-Ståndet i Rikets Ständers Bank må ega rum till fyllande af den plats, som nyss aflidne Pastor Primarius, Doctor *A. Z. Pettersson*, derstädes lemnat, hemställde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen*, om icke Ståndet i öfverensstämmelse med förfarandet uti ett likartadt fall vid sistförflutna Riksdag skulle finna för godt förklara, att den vid sednast förrättade val af Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers Bank och Riksgälds-Contor samt deras Suppleanter utsedde förste Suppleanten, Kongl. Hofpredikanten och Kyrkoherden *Josef Nordlund*, må såsom Ståndets Fullmäktig i Rikets Ständers Bank i ledigheten efter framlidne Pastor Primarius Doctor *Pettersson* inträda, och lemnade Ståndet till denna hemställan sitt bifall, hvarjemte beslöts att vid ett kommande plenum välja ytterliga en Suppleant för Ståndets Fullmäktige i Rikets Ständers förutnämnde penningeverk.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Sammansatta Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 15, dels i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i fråga om en fyranläggning å Gottska Sandön, dels ock i följd af väckta motioner angående åtgärders vidtagande för förbättringar i Fyr-, Båk- och Lots-väsendet.

Utskottets hemställan sid 15 *bifölls*.

Vid föredragningen af Utskottets hemställan sid 20, hvari Utskottet afstyrkt medels anvisande för utläggande af fyrskepp på de så kallade *Finngrunden*, begärdes ordet af

Contracts-Prosten **Runsten**, som anförde: Särdeles de norra länens innevånare skola visserligen känna sig tack skyldige för hvad Utskottet å sid. 22 i dess Betänkande tillstyrkt. Likväl må det ej illa upptagas, om jag vågar på Norrlands vägnar ytterligare anhålla, att äfven hvad af Lots-Directeuren

i hans båda förslag blifvit hemställdt måtte vinna framgång, nemligen tvenne fyrfartygs förläggande vid Finngrunden. Motionärens anförande härom synes mig behjertansvärdt och förekommer i Utskottets Utlåtande sid. 19, der det heter: "Sjöfarten vore väl lika vigtig, om ej så modern som jernvägarne, och likväl hade ännu blott ringa blifvit tillgjordt i vårt land för sjöfartens betryggande genom tillräckligt antal fyrar, oaktadt det allmänneligen erkändes, att våra farvatten under vissa årstider voro särdeles svåra. Ytterst vanlottad i detta hänseende vore Bottniska Viken. Ikring Stockholms skärgård funnos väl några fyrar och straxt norr om samma skärgård fyrarne Örskär, Eggegrund och Storjungfrun; men från Storjungfrun vore en kuststräcka af omkring 50 mil helt och hållet saknande dessa till seglarens betryggande nödvändiga ledstjernor. Genom att bibehålla sigte af sistnämnde fyrar kunde de farliga undervattens-grunden, "Finngrunden", undvikas, då man söder ifrån styrde nordvart. Men kommande norr ifrån funnes intet, som angåfve faran att totalt förolyckas för den seglare, som under nattens mörker eller tjocka råkade på dessa grund. Någon uppgift kunde väl icke åstadkommas om antalet af de fartyg, som i dessa farvatten genom att hafva stött på Finngrunden spårlöst försvunnit, men otvifvelaktigt voro de ganska många, och då kostnaden för ett fyrskepp icke uppginge till värdet af ett enda 200-lästers skepp, så torde det vara stats-ekonomiskt klokt att skyndsamt anbringa ett dylikt, äfven om man ej ville fästa hufvudsakligt afseende på menskliglietens pligt att söka förekomma skeppsbrott." En sakkunnig person har i en af dagens tidningar yttrat sig ungefär på enahanda sätt. Det begärda anslaget utgör i sjelfva verket endast 120,000 R:dr R:mt, och derest detta anslag beviljas, skall jag ej så ifrigt hålla på anslag i och för fyrar vid Agön och Brämön, då man i alla fall får sådana vid Hernön och Björn, samt afseende äfven måste göras på öfrige stora anslag, som för andra ändamål begäras och behöfvas. Framför allt skulle jag som sagdt önska Rikets Ständers bifall till detta anslag, rörande fyrskepp vid Finngrunden. Detta högst farliga grund ligger midt i farleden; de flesta sjöskador och olyckor förorsakas också derigenom. Då man dessutom tager i betraktande hvilka stora summor som för åkerbrukets upphjelpande och framgång blifvit anslagne, såsom nyligen för ett nytt Landtbruks-Institut vid Alnarp, så anser jag verkligen med hänsyn till sjöfartens stora vigt ifrågavarande anslag förtjena allt behjertande, hvarföre jag anhåller, att Utskottets hemställan i denna del måtte afslås och Högv. Ståndet för sin del besluta bifall till hvad motionären i förevarande fall äskat och föreslagit.

Häruti instämde Biskop *Bergman*.

Prosten **Söderberg**: Jag har begärt ordet för att instämma i den föregående talarens anförande samt att efter förmåga understödja hans yrkande.

Den målning, som af denne blifvit framlagd öfver de äfventyr och faror, för hvilka de sjöfarande äro blottställda, som under den mörka och stormiga årstiden skola från norra delen af Bottniska Viken söka sig sydvart ned åt Ålandshaf eller Östersjön, passar fullkomligt in på den, man skulle kunna sammanfatta öfver de vådor och hafvets försåt, hvilka äro utlagda i deras väg, som från Finska Viken, Ålandshaf eller Stockholms norra skärgård ställa sin kosa åt södra delen af Östersjön. Hvad *Finngrunden* äro i Bottenhafvet äro *Kopparstenarne* i norra delen af Östersjön. Liksom de sjöfarande, som från Ålandshaf styra nordvart, kunna undvika de förra genom pejlingar på Örskärs, Eggegrunds eller Storjungfruns fyrar, så kan äfven hvarje seglare, som passerar Gottlandskusten, vare sig den östra eller vestra, genom skenet från Fårö fyrbåk lätt akta sig att stöta på Sandön eller Kopparstenarne. För dem åter, som i Bottenhafvet eller norra delen af Östersjön styra sydvart, ligga för de förra *Finngrunden* och för de sednare *Kopparstenarne* höljda i mörker och natt och intet vänligt ljus är tändt till varning för dessa farliga undervattensgrund, der en säker undergång blir deras lott, som skulle vara så olyckliga att stöta på någon af dessa försåtliga klippor. Vid 1850 års Riksdag gjorde jag motion om anläggande af en fyrbåk på Gottska Sandön, isynnerhet såsom ett varningstecken för de 2½ mil derifrån befintliga undervattensgrunden Kopparstenarne. Denna min framställning vann Rikets Höglofl. Ständers uppmärksamhet, hvilka beslöto en underdånig skrifvelse i ämnet till Kongl. Maj:t. Till följe häraf täcktes Kongl. Maj:t i Nåder anbefalla undersökningar på stället, hvilka äfven, om jag ej missminner mig, verkställdes på sommaren 1851 af dertill commenderade officerare med ångfartyget Balder. Slutresultatet af allt detta har emellertid visat sig i en Kongl. Proposition till Rikets nu församlade Ständer om beviljandet af ett anslag af 140,000 R:dr R:mt för anläggandet af tvänne fyrar på Gottska Sandön, hvilken Nådiga Proposition just nu i detta Högv. Stånd liksom i öfrige Riks-Stånd blifvit bifallen. Min enskilda erkänsla och tillfredsställelse öfver denna sakens utgång kan endast utgöra ett svagt uttryck af den allmänna tacksamhet, hvarmed underrättelsen om detta beslut bör emottagas af den class af Svenske män, för hvilkas rättledning under den mörka och stormiga natten dessa ljus komma att tändas. Beslutet om varningsteckens uppförande på Sandön för undvikandet af så väl denna Ö som Kopparstenarne är fattadt; dylika varningstecken för Finngrunden äro lika väl af behofvet påkallade. Derföre instämmer jag i den förre tala-

rens yrkande om nödiga medels beviljande för fyrskepps utläggande på Finngrunden.

Prosten **Berlin**: Jag ville gerna instämma med de föregående talarne, men hemställer, om det ej vore bättre att återremittera ifrågavarande punkt, likasom ock punkterna rörande Agön och Brämön. En återremiss har ock efter hvad jag hört beslutats på Riddarhuset, hvarföre ändamålet synes bättre kunna vinnas genom en dylik åtgärd äfven å vår sida.

Härmed förenade sig flere af Ståndets Ledamöter.

Kyrkoherden **Sondén**: En återremiss vill jag väl ej motsätta mig, ty ifrågavarande anslag kan i många afseenden anses blifva välgörande; jag vill endast nämna, att Utskottet ej saknat alla skäl för sin förevarande hemställan. Förvaltningen af Sjöärendena har ju, "vidkommande de föreslagna 2:ne fyrfartygen för Finngrunden", erkänt, att "nyttan och behofvet af dem visserligen icke kunde ifrågasättas, men då i betraktande toges ej mindre de högst betydliga kostnaderna för dessa, jemte dertill behöflige reserv-fartyg, än äfven följande omständigheter, nemligen: svårigheten att vid nämnde grund så förtöja fartygen, att de kunde rida upp emot der gående svåra sjö; att de endast en kort tid af året kunde vara uteliggande, helst det näppeligen torde blifva möjligt att verkställa utläggningen förrän i Juni eller intagningen sednare än i October månad, om fartygens fastfrysande ej skulle äfventyras, samt att de sålunda komme att saknas under just de tider eller höst och vår, då de synnerligast behöfdes å sina stationer, tvekade Förvaltningen att i underdånighet tillstyrka, att fyrfartyg måtte utläggas vid besagde grund, som dessutom numera blifvit försedda med större prickar." Om de ifrågavarande fyrskeppen verkligen kunde tjena till vägledning, skulle jag ej tveka, ehuru den äskade summan ej är obetydlig, men då nyttan är tvifvelaktig och endast under ett par höstmånader med säkerhet kan väntas, synes mig Utskottet ej saknat skäl till sitt afstyrkande af anslag till berörde ändamål.

Contracts-Prosten **Runsten**: Till svar å hvad den siste talaren anfört, rörande svårigheten att på ifrågavarande ställe förlägga fyrskepp, får jag endast åberopa Lots-Directeuren, som i båda sina förslag gjort hemställan derom och som nog torde böra anses härutinnan ega erforderlig insigt; för öfrigt hafva fyrskepp på samma sätt å andra ställen blifvit utlagde. På förut anförda skäl får jag sålunda yrka, ej att Ståndet genast måtte afslå Utskottets förslag och fatta särskildt beslut, utan återremiss, i likhet med hvad Prosten Berlin redan yrkat, på det saken ånyo af Utskottet måtte tagas i öfvervägande.

Sedan discussionen härmed förklarats slutad, blef ifrågavarande punkt uppå derom vederbörligen gjord proposition af Ståndet *återremitterad.*

I ordning förekom nu Utskottets yttrande sid. 21, rörande inrättande af en fyr på *Agön*, och yttrade sig härvid

Contracts-Prosten **Runsten**: På de skäl, som Prosten Berlin nyss anförde, eller att *ett* Stånd redan återremitterat denna punkt och att tilläfventyrs ett annat Stånd komme att göra sammalunda, får jag vördsamt hemställa, att äfven denna punkt rörande anslag till fyr å Agön måtte af Högv. Ståndet till Utskottet återremitteras.

Häruti instämde Prosten *Berlin.*

Då inga flera talare anmälde sig, blef uppå vederbörligen gjord proposition äfven denna punkt till Utskottet *återremitterad.*

Utskottets hemställan sid. 21, rörande en föreslagen fyranläggning på klippan *Bonden, bifölls.*

I fråga om Utskottets å samma sida gjorda hemställan, rörande en föreslagen fyr-inrättning på *Brämön*, anförde

Professor **Agardh**, som dervid erhöll ordet: I min tanke är det större skäl för återremiss här än i fråga om de föregående punkterne, ty kostnaden för anbringande af en fyr vid Brämön är mindre, och denna fyr har också Lots-Directeuren i begge sina förslag förordat. Af erfarna sjömän har jag ock hört försäkras, att ifrågavarande fyranläggning skall vara högligen af behofvet påkallad och tilläfventyrs nödvändigare än hvilken som helst annan af de nu föreslagna fyrarne, på grund hvaraf jag får yrka återremiss af nu föredragna punkt.

Biskop **Bergman**: Till hvad den föregående talaren anfört, får jag såsom skäl för en fyrs anläggande vid Brämön erinra om den gräsliga olycka, som träffade ångfartyget Umeå och som sannolikt uteblifvit, om en fyr på nämnde ställe funnits anbragt.

Öfverläggningen ansågs härmed afslutad, och beslöt Ståndet, uppå derom i vederbörlig ordning gjord proposition, att äfven *återremittera* ifrågavarande punkt.

Hvad Utskottet sid. 22 och 23 föreslagit och hemställt blef af Ståndet *bifallet.*

§ 5.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 17, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut i fråga om upphörandet såsom särskild beskattnings-titel af den vissa stapelstäder tillkommande tolag emot ersättning af tullmedlen, samt denna afgifts inberäknande uti den tullsats, som för varors in- och utförsel genom taxan bestämmes.

Den till Ridderskapet och Adeln std. 2 ställda inbjudningen *lades till handlingarne.*

Vid föredragningen af Utskottets förslag till voteringspropositioner begärdes ordet af

Professor **Lindgren**, som anförde: Då det Höglofl. Bevillnings-Utskottet medgifvit hvad icke rimligtvis lärer kunna bestridas, att den s. k. tolags-afgiften icke är af bevillningsnatur, förundrar det mig högeligen, att, när 3 Riks-Stånd bifallit den af Utskottet föreslagna förändringen i denna afgifts erläggande, Utskottet icke anser frågan vara af Rikets Ständer afgjord, utan på grund af ett Stånds afslag föreslagit dess definitiva afgörande genom votering i Förstärkt Bevillnings-Utskott. Men, säger man, det är icke tolagens egenskap af bevillning, (en egenskap, den man medgifver icke tillkomma denna afgift) som påkallar en sådan votering, utan det är de föreslagna ersättningarnes intagande i tullsatserna, hvilka onekligen äro bevillningar, som fordrar en sådan ärendets behandling. Jag svarar härtill, att dessa ersättningar, derest ärendet riktigt skötes, hvarken böra eller kunna afficiera sjelfva tullsatserna, utan att det blott är fråga om ett förändradt uppbördssätt, och för att undvika allt möjligt inflytande på tullsatserna af de fordna tilläggsafgifterna, så vore ju ingenting lättare än att i sjelfva tariffen i särskilda columner upptaga 1:o) sjelfva tullbestämningarna och 2:o) ersättningarne för de gamla afgifterna till Handels- och Sjöfarts-fonden och städernas tolag. Ett sådant serskiljande i sjelfva taxan vore i min tanke så mycket önskvärdare, som man då aldrig äfventyrade, att dessa ersättnings-afgifter kunde vid framtida tulltaxors uppgörande råka i glömska, hvilket jag föreställer mig annars kunde lätt hända.

På dessa grunder kan jag icke godkänna de föreslagna voterings-propositionerna, utan yrkar afslag derå och Memorialets läggande till handlingarne.

Häruti instämde Prosten *Schram.*

Prosten **Wåhlander**: För att rätt kunna afgöra denna fråga, bör man först göra sig reda för hvad bevillning är. Med bevillning förstår jag den beskattning, som Rikets Ständer åtaga sig för allmänna statsbehof, när Statens ordinarie inkomster ej räcka till. Nu kan det icke nekas, att tolagen är en beskattning, ty det är ju klart, att den inverkat på varuprisen och således är tryckande för consumenterne. Det lärer icke heller kunna nekas, att denna afgift är anslagen för ett allmänt statsbehof, nemligen för byggandet af packhus, våghus, lastbryggor m. m., till handelns underlättande, hvilka skyldigheter icke gerna kunna åläggas de särskilda communerna utan motsvarande ersättning. I detta hänseende sålunda synes tolagen innehafva egenskapen af bevillning. Det enda, som synes tala derför, att den ej skulle vara af bevillnings-natur, är, att Rikets Ständer ej åtagit sig densamma, utan att det alltid varit Konungen, som beviljat städerna denna afgift. Detta förekommer mig ock såsom stridande mot 57 § Regerings-Formen. Nu kommer dock enligt nya förslaget afgiften att antaga en helt annan caracter, sedan Kongl. Maj:t sjelf föreslagit: "att den under benämning af tolag efter olika grunder till städerna nu utgående afgift må såsom särskild beskattnings-titel upphöra mot godtgörelse af tullmedlen, samt innefattas i den tullsats, som för varors in- eller utförsel genom taxan bestämmes." Kongl. Maj:t har sjelf här erkänt tolagen vara en beskattningstitel, d. v. s. en bevillning, och föreslagit densammas inberäknande i tullsatserna. Kongl. Maj:t har äfvenledes föreslagit Ständerna att åtaga sig denna afgift. Då kan jag ej heller inse annat än att tolagen måste betraktas såsom en bevillnings-fråga, ty det kan väl ej anses rimligt, att en del af tullsatsen skulle vara bevillning, men en annan del en ekonomisk afgift. Mig synes det sålunda helt naturligt, att åtminstone hädanefter tolagen måste hafva bevillnings-natur, ty den blir en beskattning, som Rikets Ständer för allmänna ändamål åtaga sig. Af dessa skäl och då sålunda tolagen har alla de egenskaper, som fordras för att vara bevillning, yrkar jag bifall till hvad Utskottet härutinnan föreslagit.

Doctor *Björkman* och Comminister *Beckman* instämde.

Doctor **Sandberg**: Denna tolagsfråga har många gånger förr varit under öfverläggning vid föregående Riksdagar. Man har väl i allmänhet betraktat henne såsom ekonomisk, emedan Regeringen har i administrativ väg bifallit åtskilliga städers begäran att på förtullade varor uppbära någon viss procent för att dermed underhålla de anstalter, som voro nödiga till handelns underlättande. Andra åter hafva påstått, att detta är i strid med 57 och 60 §§ Regerings-Formen, och vilja hafva tolagen ansedd såsom en beskattning, såsom den också onekligen är.

Många hafva till och med velat hägna den med 114 § Regerings-Formen såsom en Borgerskapets privilegii-fråga, hvaruti ingen förändring kunde ske, utan genom Konungens och alla fyra Riks-Ståndens sammanstämmande beslut. Mer och mindre talande skäl kunna anföras för hvar och en af dessa åsigter, och frågan är sannerligen så invecklad, att hvad jag förut yttrat om det olämpliga sätt, hvarpå den i början blifvit behandlad, synes mig hafva varit fullt berättigadt; och ehuru skarpt denna min åsigt då ogillades, tyckes det, att flere *nu* dela samma mening,

Att tullen är en bevillning, kan ej sättas i fråga. Hade tolagen blifvit skild derifrån och utförd i särskild column, då kunde någon anledning varit att också nu betrakta den såsom varande af annan natur än tullen. Men sådant har icke skett. Bevillnings-Utskottet har för hvarje varuartikel sammanslagit 3:ne afgifter, nemligen a) den egentliga tullen till Statsverket, b) afgiften till Handels- och Sjöfarts-fonden och c) tolagen till städerna uti en och samma ziffra, och denna är nu ändå för flere artiklar icke högre än den nu gällande tullsatsen ensam är. Statsverket skall åtaga sig att utbetala tolagen till städerna emot ersättning af tullen. Tullsatserna måste för den skull bestämmas till ett sådant belopp, att både Statsverket och städerna få hvad de behöfva och böra hafva. Genom denna förening och sammanslagning, som Kongl. Maj:t i sin Nådiga Proposition synes hafva godkänt, blir det efter min öfvertygelse oundvikligen nödvändigt, att dessa nu uti tullsatsen inberäknade 3:ne afgiftstitlar betraktas och behandlas såsom en beskattnings- och bevillnings-fråga.

Att härifrån lösgöra frågan, *huruvida* tolagen skall inberäknas uti tullsatsen eller icke, och vilja betrakta den särskildt såsom en ekonomisk fråga och således afgjord genom 3:ne Stånds beslut, synes mig icke heller vara fullkomligen riktigt, ty det är ostridigt, att denna särskilda frågas utgång kommer att hafva ett ganska betydligt inflytande på tullziffrornas förhöjning eller nedsättning, hvadan efter min åsigt den icke heller bör annorlunda afgöras än i förstärkt Bevillnings-Utskott, enär Bonde-Ståndets mening härutinnan, som skiljer sig ifrån de 3:ne andra Ståndens, icke bör undertryckas.

Att tolags-ersättningen till städerna kan äfventyras genom ett sådant behandlingssätt af frågan, är ingen anledning att befara. Ersättnings-beloppet, som skall utgå från Statsverket, är egentligen en Statsreglerings-fråga och betingas icke af det sätt, hvarpå förevarande Betänkande afgöres. Sådant torde nog det Vällofl. Borgare-Ståndet inse och icke lägga synnerlig vigt på huru denna preliminär-fråga betraktas; ty utgången blir i alla fall densamma, hvilketdera behandlingssättet som iakttages. Endast 3:ne Reservanter hafva låtit anteckna sina namn, men utan att framställa några grunder för sin reservation.

På dessa skäl får jag här likasom i Bevillnings-Utskottet, der jag för tillfället var Suppleant, tillstyrka voterings-propositionernas godkännande: och det skulle blifva en ganska besynnerlig förveckling, om 2 Stånd besluta votering och 2 Stånd vägra densamma, såsom det skedde uti en ännu vigtigare och ömtåligare fråga vid 1840—41 årens Riksdag.

Domprosten Knös: Med Utskottets majoritet har jag för min del icke instämt vid fattandet af det beslut, detta Memorial innehåller. Den nu framställda frågan anser jag nemligen sönderfalla i två särskilda frågor, nemligen *quæstio an* och *quæstio quomodo*. Förra frågan är nemligen denna: Skall hädanefter en summa af 815,730 R:dr R:mt årligen af tullmedlen utgå till godtgörelse af den stapelstäderna hittills tillagda tolag? Senare frågan åter är denna: Skall nämnde summa i tullsatserna inbegripas för att sedan för nämnde ändamål utgå af tullmedlen? Att den sednare frågan är af bevillnings-natur, bestrider jag visst icke. Men den förra är lika säkert en Statsreglerings-fråga. Och den frågan är nu derjemte icke blott ett *prius*, utan ock ett *principale;* den är i så gifven grad hufvudfrågan, att man kommer till den följande först då, när den förra blifvit med full bestämdhet besvarad. Detta är hufvudskälet, hvarföre jag icke kan godkänna den mening Utskottet omfattat. Härtill kommer, att beviljandet af tolag alltid och opåtaldt både före och efter vårt nuvarande statsskick varit beroende af Kongl. Maj:t allena, och att, om Kongl. Maj:ts nu afgifna Nådiga Proposition, angående tolags-regleringen, skulle bifallas, ett contract kan anses vara afslutadt härom, för hvars fullgörande Konung och Ständer iklädt sig gemensam garanti; hvaraf följer, att, om någongång i en framtid, hvilket visserligen synes alideles otroligt, Rikets Ständer vid behandling af tullfrågorna skulle med nej besvara den ofvan uppställda *quæstio quomodo*, contractet går tillbaka, hvarvid både Kongl. Maj:t återtager sin rätt att besluta om tolagen och städerna återfå sin tolag att utgå efter hittills stadgade grunder. En värd talare af mina närmaste vänner och kamrater inom Utskottet har sökt bevisa, att denna fråga är af bevillnings-natur, deraf att tolags-afgifterna inverka på varupriserna. Men om detta bevis vore bindande, så skulle satsen kunna omvändas, hvilket dock ingalunda är förhållandet, ty allt som inverkar på varupriserna är visst icke bevillning. Samme talare har ock sökt bekräftelse för sin mening deri, att tolagen utgår för allmänna ändamål. Men dessa ändamål äro ock tillika mycket speciela, nemligen underhållande af quaier, tullhus o. s. v., och ännu specielare äro många andra ändamål, hvartill större eller mindre del af tolags-afgifterna mångenstädes användas. Vidare har han yttrat, att den rätt, med hvilken Kongl. Maj:t beviljat tolagen, ej står väl tillsammans med Rikets Ständers sjelfbeskatt-

ningsrätt. Derom torde dock meningarne vara mycket delade. Tolagen är långt äldre än vårt nuvarande statsskick och i tolagen har mig veterligen ingen förändring skett under de sednaste femtio åren; mera än en gång har man ock hört yrkanden, att den blifvit stapelstäderna försäkrad i deras privilegier och derföre innehafves under privilegii-natur. Det sistnämnda anspråket tror jag visserligen vara något för långt drifvet, men frågan om tolagen har dock en sida, som något närmar sig till privilegii-fråga, och äfven af detta skäl synes mig betänkligt att göra den till bevillnings-fråga. Att Kongl. Maj:t nu i sammanhang med förslag till tulltaxan föreslagit tolagsreglering, tror jag icke ändra frågans natur, sådan denna är i sig sjelf. Möjligen hade dock frågan om tolags-regleringen bort heldre behandlas af sammansatt Stats- och Bevillnings-Utskott än af Bevillnings-Utskottet ensamt; denna anmärkning kommer dock nu alltför sent. För öfrigt förenar jag mig i hufvudsaken med den förste talaren; endast får jag anmärka, att hans förslag om tolags-afgifternas uppförande i särskild column af tulltaxan ej låter sig verkställa, eftersom den columnens summa säkerligen alltjemt blefve en annan än den summa för tolagsersättning, som nu är i fråga. Denna är nemligen fixerad till ett visst för alla år lika belopp; tullintraderna och de af dessa hädanefter beroende tolags-afgifterna äro deremot underkastada en stor och oafbruten fluctuation. Af alla dessa skäl, äfvensom derföre att både Kongl. Maj:ts rätt och stapelstädernas säkerhet för framgent utbekommande af tolagsersättningen derigenom bäst bevaras, tror jag frågan böra förklaras icke vara af bevillnings-natur, utan genom tre Riks-Stånds i hufvudsaken sammanstämmande beslut redan hafva blifvit definitivt reglerad, samt i sammanhang härmed den föreslagna voteringen i Förstärkt Bevillnings-Utskott böra af Ståndet afslås.

Prosten **Helén**: Jag instämmer med den förste och siste talaren och vill endast tillägga några få ord. Jag beklagar, att ett sådant Betänkande som det förevarande inkommit. Om Utskottet varit fullständigt församladt, hade troligen motsatsen inträffat. Nu voro endast 3 à 4 Borgare tillstädes, äfvensom 4 à 5 af Riddarhusets Ledamöter, deremot voro alla Bonde-Ståndets Ledamöter, som vanligen och med rätta pläga passa på, närvarande; bland Preste-Ståndets Ledamöter åter fattades flere. Derest alla varit församlade, hade sannolikt ett beslut åstadkommits tvärtemot det, hvarom nu här discuteras; åtminstone är detta min enskilda öfvertygelse. I sjelfva saken tror jag det betyda litet eller intet hvad som nu beslutas, ty tolagens omreglering går i alla fall sannolikt igenom i Förstärkt Utskott, så att en votering der kan ej vålla annat än tidsutdrägt. Borgare-Ståndet, som frågan närmast rörer, är angeläget, att tolagen ej må anses vara af bevillnings-natur, emedan

i sådant fall Rikets Ständer en annan gång möjligen skulle kunna indraga hela ersättningen. Änskönt jag här icke anser någon fara vara å färde, får jag emedlertid förklara, att jag anser frågan om tolagen vara redan afgjord genom tre Stånds beslut. Somliga tyckas tro, att, derest i denna nu förevarande tvistefråga två Stånd stanna mot två, hela saken derigenom skulle förfalla, men detta anser jag omöjligt, enär tre Stånd redan hafva bifallit tolagens upptagande i tullsatserna. Saken kan således ej förfalla. Jag röstar för afslag å Utskottets förslag.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Den fråga vi nu behandla är en frukt af vårt sista beslut i denna sak. De som anse frågan vara af ekonomisk natur och att således beslutet om tolagen borde blifva det, hvaruti tre Stånd stannat, hafva onekligen goda skäl för sin mening. Men de, som anse ärendet numera böra betraktas såsom en bevillnings-fråga, hafva det icke mindre. Sådan är åtminstone min uppfattning af saken. Frågan är till sin grund ekonomisk, men har genom den ordning, hvari den nu blifvit behandlad och bragt till beslut, blifvit en bevillnings-fråga. Felet ligger i frågans behandling från början. Felet ligger redan deri, att uti Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition tolagsfrågan blifvit inbegripen uti och sammanblandad med frågan om tullbevillningen; Ständerna hafva ock remitterat denna proposition till Bevillnings-Utskottet och sålunda gifvit åt hela denna fråga ett sken af att vara ett bevillnings-ärende. Ursprungligen var tolagen en rättighet för städerna att uppbära vissa afgifter såsom ersättning för inrättningar till handelns underlättande på deras orter. Den var sålunda till principen af ekonomisk natur; när nu fråga endast är att omreglera detta förhållande, borde väl äfven en sådan omreglering anses vara af ekonomisk natur, och derjemte ett Stats-Utskotts ärende, så vidt denna omreglering kunde föranleda utgifter från Statens sida. Men frågan har kommit att blifva behandlad i en alldeles oriktig ordning. Derest denna fråga blifvit väckt af en enskild motionär samt först vederbörande Utskott och sedan Rikets Ständer godkänt förslaget, skulle det utan tvifvel varit klart för hvar och en, att en sådan omreglering af städernas tolagsrätt nödvändigt hade bort särskildt underställas Kongl. Maj:ts sanction, såsom en på hans afgörande ankommande ekonomisk fråga; och då så är, kan den omständigheten, att initiativet till omregleringen utgått från Regeringen väl icke rimligen göra någon ändring af den väsendtlighet i frågans innehåll, som bestämmer dess caracter att vara af ekonomisk natur.

Då emedlertid hela detta ärende nu af den personlighet, från hvilken initiativet dertill utgått, genast från början blifvit satt i förening och sammanhang med frågorna om tullbevillning och reglering. och, ehuru sålunda kommet på en oriktig

bog, hela vägen utåt såsom en bevillnings-fråga ansedt och behandladt, kan väl en återgång till den rätta ordningen för den nu förevarande sakens bestämmande numera så mycket mindre ifrågakomma, som följden deraf i första rummet logiskt skulle blifva, att de hittills rörande tolagens omreglering fattade beslut borde, såsom tillkomna i en mot Riksdags-Ordningens föreskrifter om ärendenas behandling stridande ordning, förklaras ogiltiga. Det återstår således ej annat än att nu såsom hittills behandla ärendet såsom en bevillnings-fråga och i följd deraf låta olikheten i Rikets Ständers beslut om frågan, huruvida förhållandet med tolagen skall på det föreslagna sättet omregleras eller icke, afgöras genom Förstärkt Bevillnings-Utskott; varande detta mitt votum i saken.

Härmed förenade sig Doctor *Björkman*.

Prosten **Wåhlander**: En Ledamot i Bevillnings-Utskottet har nämnt, att ett sådant beslut som det nu föredragna förmodligen icke skulle fattats af Utskottet, derest Utskottet varit mera talrikt besatt. Till svar härå får jag meddela, att visserligen flere Borgare saknades, men att alla Bonde-Ståndets Ledamöter voro närvarande och af Preste-Ståndets åtminstone 10 tillstädes. Ridderskapets och Adelns Ledamöter voro fåtaligare, enär endast ungefär halfva antalet syntes till. Men i alla fall var Utskottet så pass besatt, som det vid de flesta tillfällen plägar vara, och man kom i denna fråga i allmänhet väl öfverens, så att ej ens någon votering begärdes; man tycktes sålunda vara tämligen enhällig om beslutet, ehuru visserligen en eller annan var af motsatt tanke.

I sjelfva hufvudsaken har jag redan yttrat mig och i det väsendtliga instämmer jag ock nu med Riks-Archivarien Nordström. Onekligt är, att saken blifvit orätt behandlad, och detta är just orsaken till den förlägenhet, hvari man nu råkat. En talare har anmärkt skilnaden mellan "*quæstio an*" och "*quæstio quomodo*" i förevarande fall, och jag är färdig att instämma häri: men "*an*" och "*quomodo*" hänga här så nära tillsammans, att de svårligen kunna helt och hållet skiljas. Den förra är visserligen ekonomisk, men den sednare deremot helt och hållet af bevillnings-natur; och det torde icke kunna nekas, att här är lika mycket fråga om den sednare som om den förra. Jag styrkes sålunda ytterligare i den åsigten, att ifrågavarande ärende måste betraktas såsom en bevillnings-fråga.

Doctor **Björkman**: Sedan jag anhöll om ordet, har Riks-Archivarien Nordström i det närmaste uttalat min mening. Han har visat, att frågan blifvit intrasslad just emedan den från början varit mindre riktigt behandlad. Om den nu skall kunna redas, så kan det ej gerna ske annorlunda än på sätt Bevill-

nings-Utskottet här föreslagit. Tolagen är nu ämnad att blifva en allmän beskattning och måste väl såiedes blifva af bevillnings-natur. Vi hafva ju ej flera än tre slags beskattningar: 1) den ordinarie, som ingår i Stats-regleringen, 2) den extraordinarie bevillningen, och 3) den ekonomiska beskattningen, hvilken sistnämnde visserligen icke omtalas i Grundlagarne, men som förekommer i 3 §:n af Ansvarighets-lagen för Stats-Rådets Ledamöter. Tolagen har hittills varit hänförd till den sista categorien, men är nu af Kongl. Maj:t föreslagen att upptagas och ingå i sjelfva tullsatserna, hvarigenom den onekligen öfverflyttas till det andra slaget af beskattningar. Då man omöjligt kan komma till något annat resultat, förstår jag i sanning ej, huru man kan tveka derom, att ju förevarande fråga numera måste anses vara af bevillnings-natur.

Discussionen förklarades härmed slutad, hvarefter och sedan *H. H. Erke-Biskopens och Talmannens* proposition om bifall till Utskottets förslag med blandade Ja och Nej besvarats och votering begärts, omröstning anställdes öfver följande godkända voterings-proposition:

Den som godkänner de af Bevillnings-Utskottet i Memorialet N:o 17 föreslagna voterings-propositioner, röste Ja: den den icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet afslagit berörde voterings-propositioner med förklarande, att Ståndet anser frågan afgjord genom tre Stånds beslut.

Voteringen i behörig ordning verkställd, befanns hafva utfallit med 23 Ja och 12 Nej, hvadan Ståndet stannat i det beslut, som Ja-propositionen innefattar.

Emot detta beslut reserverade sig Professor *Lindgren*.

§ 6.

Föredrogs ånyo och *bordlades för andra gången Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 18, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående stämplade pappers-afgiften.

§ 7.

Föredrogos ånyo och *bordlades för andra gången Banco-Utskottets* Utlåtande och Memorial:

N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om beviljande för Myntverkets behof af ett räntefritt lån från Banken å 50,000 R:dr R:mt;

N:o 42, med hemställan om tillfällig löneförhöjning åt Bankens, Discont-verkens och Tumba Bruks tjenstepersonal och betjening; samt

N:o 43, med hemställan om personelt årligt anslag till Bankens *Garde des Médailles*, Riks-Antiquarien *B. E. Hildebrand.*

§ 8.

Föredrogos ånyo och *bordlades för andra gången Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* följande Utlåtanden och Memorial:

N:o 105, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut öfver Betänkandet N:o 87, beträffande Universitetens rätt att med Stads-styrelsen deltaga i handläggningen af ekonomi- och politi-mål;

N:o 106, i anledning af väckta motioner om åtgärder för beredande af s. k. transito-rätt emellan Konungarikena Sverige och Norge; och

N:o 107, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 98.

§ 9.

Uppå derom gjord anhållan beviljade Ståndet Contracts-Prosten *Runsten* 14 dagars permission, räknad från den 26 innevarande månad.

§ 10.

Föredrogos och *lades på bordet* följande från *Sammansatta Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet* inkomna Betänkanden:

N:o 29, i anledning af väckt motion om ändring af Kongl. Kammar-Collegii Circulär den 5 Maj 1843, rörande klyfning af kronoparker, som blifvit till enskilda under skattemannarätt försålde;

N:o 30, i anledning af väckta motioner om ändringar uti Kongl. Förordningen, angående Expeditions-lösen, den 30 November 1855;

N:o 31, i anledning af framställda förslag, dels om förhöjning af Häradshöfdingars samt Borgmästares äfvensom extra Domares i brottmål ersättning för skjuts och dagtrac-

tamente, dels ock i fråga om rätt för Häradshöfding att vid extra förrättningar beräkna skjuts och dagtractamente för ett skrifvare-biträde; samt

N:o 32, i anledning af väckt motion om utarbetande af förslag till ny patent-lag.

§ 11.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från de respective Med-Stånden ankomne Protocolls-utdrag, nemligen: från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 355—357, från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 326—329 och 331, samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 358—362.

§ 12.

Föredrogs och *lades på bordet* Utdrag N:o 330 af Vällofl. Borgare-Ståndets Protocoll den 19 innevarande månad, innehållande bland annat en till de öfriga Riks-Stånden ställd inbjudning att instämma i Borgare-Ståndets vid pröfning af Sammansatta Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets Utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committé för utarbetande af förslag till ordnande af allmänna helsovården, fattade beslut.

Ståndet åtskildes kl. ½3 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 26 Augusti.

Plenum kl. half 6 e. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 19 i denna månad.

§ 2.

Tillkännagaf *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen*, att Kyrkoherden i Rystad, Prosten, Theologiæ Candidaten, Magister *Johan Isac Håhl*, som i ledigheten efter aflidne Prosten *Arosenius* blifvit utsedd till Riksdags-fullmäktig för Linköpings Stift, hade, sedan den för honom i sådant hänseende utfärdade fullmakt blifvit inför Hans Excellens Herr Justitiæ-Stats-Ministern granskad, erhållit Riksdags-pollet, hvilken han för erhållande af inträde inlemnat; och som nu tillika anmäldes, att Prosten *Håhl* var i förmaket tillstädes, fick han företräde och intog, sedan han af H. H. Erke-Biskopen blifvit helsad välkommen, sin plats bland Ståndets ledamöter.

§ 3.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen tillkännagaf vidare, att Directionen för Kongl. Svenska Actie-bolaget för jernväg emellan Köping och Hult uti skrifvelse inbjudit Talmannen, Vice-Talmannen och tjugo ledamöter af Ståndet tillika med Ståndets Secreterare att öfvervara det högtidliga öppnandet för allmän trafik af jernvägen emellan Örebro och Arboga, hvilket kommer att ega rum Lördagen den 29 i denna månad.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Memorial N:o 18, med förslag till voterings-propositioner i anledning af Riks-Ståndens olika beslut, angående stämplade pappers-afgiften.

Ståndet *godkände* de under N:is 1—16 upptagne voterings-propositioner.

Vid föredragning af Utskottets under N:o 17 framställda förslag till voterings-proposition erhöll

Doctor **Sandberg** ordet och yttrade: Såsom kändt är, hafva de öfriga tre Stånden ansett lägsta chartæ-afgiften för lysningssedlar till äktenskap böra utgå till ett belopp af 25 öre, hvaremot Preste-Ståndet förhöjt samma afgift till 40 öre. Jag hemställer derföre vördsamt, om icke skäl vore, att Preste-Ståndet i denna punkt, — den enda i förevarande Betänkande, uti hvilken Ståndet är ensamt om sin mening, — antoge inbjudningen att förena sig med de andra 3:ne Riks-Stånden, hvarigenom denna votering uti Förstärkt Bevillnings-Utskott kunde undvikas. Den medtager endast tid, ty utgången deraf synes ändå på förhand vara gifven.

Doctor **Gumælius** anförde: Då frågan om bestämmandet af det lägsta chartæ-beloppet för lysnings-sedlar hos Ståndet förevar, anfördes så tillräckliga skäl för beloppets fixerande till 40 öre, att jag för min del icke ser, att Preste-Ståndet har skäl att frångå sitt en gång fattade beslut. Må Ståndet om oriktigheten af detta beslut underkasta sig den öfverbevisning, som genom en votering möjligen kan åstadkommas.

Häruti hördes åtskilliga af Ståndets Ledamöter instämma.

Sedan discussionen förklarats slutad, beslöt Ståndet uppå derom gjord proposition att med vidblifvande af sitt i fråga om lägsta chartæ-afgiften för lysnings-sedlar fattade beslut *godkänna* den af Utskottet föreslagna voterings-propositionen.

Hvad Utskottet för öfrigt i Memorialet N:o 18 hemställt och yttrat, blef af Ståndet *bifallet*.

§ 5.

Föredrogs ånyo och *bifölls Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 41, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om beviljande för Myntverkets behof af ett räntefritt lån från Banken å 50,000 R:dr R:mt.

§ 6.

Föredrogs ånyo *Banco-Utskottets* Memorial N:o 42, med hemställan om tillfällig löneförhöjning åt Bankens, Discontverkens och Tumba Bruks tjenstepersonal och betjening.

Vid Utskottets hemställan sid. 16, att löneförhöjningen skulle beviljas att utgå från och med början af innevarande år 1857 till och med slutet af år 1859, erhöll

Doc-

Doctor **Björkman** ordet och yttrade: Emot den föreslagna lydelsen af ingressen, att de ifrågasatta tillökningarne och förhöjningarne skulle beviljas från och med början af innevarande år 1857 till och med slutet af år 1859, förekommer en liten reservation, uti hvilken åtskilliga ledamöter, bland dem äfven jag instämt. Man ansåg nemligen i Banco-Utskottets plenum nog vådligt att, såsom Canzli- och Finans-Afdelningen hemställt, bestämma året 1859 såsom det sista, under hvilket förhöjningen finge åtnjutas. Men Räkenskaps-Afdelningen, som skulle handlägga frågan om Discont-Directionernas aflöning, fann på en bättre utväg och föreslog den lydelse, som upptages i reservationen, nemligen att tiden för den tillstyrkta förhöjningens åtnjutande borde bestämmas från och med innevarande års början, *"intill dess Rikets nästsammanträdande Ständer komma i tillfälle att annorlunda besluta."* Man tänkte sig möjligheten deraf, att Rikets Ständer, som först under slutet af år 1859 ånyo samlas, icke kunde medhinna att afgöra frågan så snart, att tjenstemännen i behörig tid skulle kunna blifva förvissade om fortfarandet eller upphörandet af förhöjningen. Visserligen kunde ärendet hinna komma till handläggning hos Stånden redan 1859, men knappast afgöras, och således skulle under tiden för tjenstemännen en osäkerhet uppstå, hvilken man ansåg bäst kunna förebyggas derigenom, att man lemnade tiden för den möjliga löneförändringen så obestämd, som i reservationen föreslås, och jag hemställer derföre till Högv. Ståndet, om icke denna lydelse borde antagas i stället för den af Utskottet föreslagna.

Doctor **Sandberg**: Inom Banco-Utskottet hörde jag till majoriteten och det torde derföre kunna anses såsom en skyldighet för mig att försvara Utskottets förslag. Den ifrågasatta löneförhöjningen är blott ett så kalladt dyr-tids-tillägg, en tillfällig förhöjning, som derföre icke borde bestämmas för längre tid än som innefattas under en statsreglerings-period. Nästa lagtima Riksdag sammanträder redan den 15 October 1859 och då blir väl under den återstående delen af året tid nog att, i händelse den dyra tiden fortfar, taga i betraktande tjenstemännens behof. Skulle åter detta icke under året 1859 medhinnas, blir tjenstepersonalens ställning icke sämre än hvad den för närvarande är, och med lönetillökningen kan då förfaras på samma sätt, som nu är föreslaget. Det blir ju lika lätt att, om behofvet fortfar, i Augusti 1860 bevilja löneförhöjning ifrån 1860 års början, som man nu i Augusti 1857 beslutar, att en dylik förmon skall åtnjutas ifrån 1857 års början. Mig synes derföre den af Doctor Björkman förordade förändringen icke behöflig. Utskottets förslag tyckes vara tillräckligen betryggande för Bankens tjenstemän, hvilka lika väl som Statens

och kanske med ännu mera visshet kunna hafva den förhoppning att, om behofvet sådant påkallar, jemväl för år 1860 hugnas med lönetillökning.

Professor **Agardh**: Detta är en fråga, som liknar en vanlig statsreglerings-fråga och som derföre borde i likhet med sådana behandlas. En statsreglerings-period omfattar de tre år, hvilka följa på det, hvarunder statsregleringen blifvit uppgjord, och jag ser ej, hvarföre man här skulle afvika härifrån och således för Bankens tjenstemän bevilja förhöjningen att utgå för andra år än för Statens. En annan sak är, huruvida man vill bevilja lönetillökning jemväl för *innevarande* år. Detta sednare är en fråga, som icke bör inblandas i den förra, utan stå helt och hållet särskild. För min del tillstyrker jag, att löneförhöjningen måtte beviljas för de tre åren 1858, 1859 och 1860, och med särskildt afseende på den under innevarande år redan inträffade dyra tiden äfven beviljas för nu löpande år. Att uppskjuta frågan om lönetillökningens utgående för år 1860 till början af nästa Riksdag skall endast hafva till påföljd, att nästkommande Riksdags Banco-Utskott skall genast nödgas företaga frågan om lönetillökning för år 1860, och man kan väl gerna förutsätta, att denna fråga ej blir på annat sätt afgjord än att lönetillökningen tillstyrkes. Det synes mig då vara så godt att först som sist afgöra frågan, hvadan jag tillstyrker, att lönetillökningen må utgå för alla fyra åren 1857, 1858, 1859 och 1860.

Professor **Selander**: Jag går gerna in på hvad Professor Agardh föreslagit, nemligen att lönetillökningen beviljas för tiden från och med 1857 till och med 1860, och jag anhåller, att Ståndet i öfverensstämmelse med detta förslag fattar sitt beslut.

Häruti instämde Kongl. Hofpredikanten *Wensioe*.

Doctor **Gumælius**: Att bevilja den ifrågavarande löneförhöjningen att utgå för de tre åren 1858, 1859 och 1860 vore visserligen riktigt så till vida, som det öfverensstämde med det vanliga förfarandet i löneregleringsfrågor; men någon gång har man gjort Ständerna den förebråelsen, att de skulle vara särdeles frikostiga mot tjenstemännen vid deras egna verk, men deremot njugga, när det gällt Statens tjenare, och här skulle verkligen förhållandet kunna blifva sådant, att förebråelsen kunde synas icke sakna grund. Detta skulle nemligen inträffa, om man beviljade Bankens tjenstemän lönetillökning för fyra år, men vägrade Statens sådan för innevarande år. För att undvika det obehagliga förhållande, som sålunda kunde uppstå derigenom, att det ena slaget af tjenstemän komme i för-

delaktigare ställning än det andra, borde man, i likhet med hvad som redan skett i fråga om Statens tjenare, tills vidare uppskjuta frågan om lönetillökning för år 1857. Ännu veta vi icke, om tillgångarne förslå till en sådan förhöjning för Statens tjenstemän, men om dessa erhålla den ifrågavarande tillökningen, böra Bankens tjenstemän icke erhålla sämre vilkor. Jag missunnar dem visst icke den förmon, de skulle erhålla, derest Professor Agardhs förslag godkändes, men jag anser det icke vara billigt att besluta något derom, innan man vet, om Statens tjenare kunna blifva delaktige af en motsvarande fördel.

Häruti instämde Prostarne *Melander* och *Gahne*.

Prosten **Berlin**: Jag instämmer med de två Banco-Fullmäktige och med Professor Agardh samt anser, att det icke är vådligt att genast taga steget fullt ut. Då hos Ståndet förevar det Memorial, hvari Stats-Utskottet afstyrkt löneförhöjning för innevarande år för Statsverkets tjenstemän, kämpade den talare, som sednast hade ordet, med mig för återremiss. Båda beklagade vi, att man måste inskränka sitt yrkande till en förhöjning af 75 procent, och om tillgångarne ej räcka längre, kunde det visserligen hända, att Bankens tjenstemän komme i fördelaktigare ställning än Statens; men ännu är icke allt hopp ute, ännu bör man icke misströsta. För öfrigt blefve differensen obetydlig, om Statens tjenstemän finge åtnöja sig med 75 procent, och man bör icke förbise hvad Utskottets motiver innehålla om angelägenheten deraf, att Bancoverkets tjenstemän försättas i en sådan ekonomisk ställning, att Banken såsom ett penningeverk ej må något äfventyra. Ett beslut om lönetillökning för Bankens tjenstemän jemväl för detta år skulle dessutom gifva styrka åt påståendet om enahanda förmon för Statens tjenstemän, och på dessa skäl biträder jag Professor Agardhs förslag.

Doctor **Sandberg**: Då jag anhöll om ordet, skedde det med afseende på yttrandet, att Rikets Ständer anses mera gynna sina egna tjenstemän än Statens. Nog vet jag, att man icke ändå tilltror mig vara alltför liberal i anslag, men till ytterligare bevis derpå må anföras, att jag på Afdelningen yrkade blott 25 procents förhöjning åt första classens tjenstemän, 33⅓ proc. åt andra och 40 proc. åt tredje classens. Ty när man afser, icke en löneförhöjning i allmänhet inom olika tjenstegrader, utan ett tillfälligt understöd under den dyra tiden, så synes mig, att för den, som åtnjuter 4000 R:dr i lön, skulle en förhöjning af 25 procent till 5000 R:dr mycket bättre fylla den ökade lefnadskostnaden än t. ex. en tillökning af 40 procent eller till 1,400 R:dr för den tjensteman, som blott åtnjuter 1000 R:dr i ordinarie lön. Hvad sjelfva frågan angår, så synes mig Utskottet

hafva goda skäl för sitt förslag, och det vissa är, att näst sammanträdande Ständer ingalunda lemna tjenstemännen vid sina egna verk i saknad af en erforderlig lönetillökning för 1860, antingen det närvarande behofvet deraf fortfar eller också möjligen blifver större än det nu är.

Doctor **Björkman**: Professor Agardh har framkommit med ett nytt förslag, — nytt här, men icke nytt så till vida, som det redan förekommit inom Utskottet. Der vågade man likväl icke antaga detsamma, ty man möttes af den anmärkningen, att prisen snart nog kunna falla. Den lönereglering, hvarom här är fråga, är dessutom ganska olik allmänna statsregleringen, ty då den sednare erfordrar längre tid, kan den förra åvägabringas på några månader, ja kanske på kortare tid. För att här vinna hvad man önskar, bör man föreslå hvad Riks-Stånden lättast kunna bevilja och just detta åsyftar reservanternas förslag, hvilket icke bestämmer någon viss längre tid, utan öfverlemnar åt nästa Rikets Ständer att reglera aflöningen så fort som dem lämpligast synes.

Professor **Agardh**: Jag vågar hemställa till en hvar, om hvad Utskottet eller hvad reservanterna föreslagit i sjelfva verket går ut på annat än hvad jag vill, att man bestämdt skall uttala. Ty när man önskar, att Statens embetsmän skola erhålla lönetillökning för 1860, kan man icke skäligen vägra Bankens tjenstemän en dylik, och å andra sidan, beviljas för de sednare löneförhöjning för innevarande år, kan man taga för afgjordt, att den också utgår för året 1860. Hvad frågan nu egentligen rörer, är, såsom jag redan sagt, löneförhöjningen för år 1857, och jag kan icke se, att någon våda uppstår, om man rent ut säger, att löneförhöjningen beviljas för de tre kommande åren och dessutom för 1857. Här gäller nemligen icke samma skäl, som i fråga om Statens embetsmän kunde gälla såsom anledning till afslag, jag menar brist på tillgångar, och ett beslut, sådant som jag tagit mig friheten föreslå, skulle dessutom blifva ett slags præjudicat, som i kanske icke oväsendtlig mon skulle bidraga dertill, att man sökte skaffa Statens tjenstemän enahanda förmoner. Jag förnyar således mitt förslag, att lönetillökningen må omfatta alla fyra åren, eller egentligen de tre kommande, men med afseende på serskilda omständigheter jemväl innevarande år.

Häruti instämde Prostarne *Schram* och *Ljungdahl*.

Sedan discussionen härmed ansetts slutad, samt Doctor *Gumælius* förklarat sig vilja afstå från sitt yrkande och i stället förena sig med Professor *Agardh*, gjorde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* proposition på bifall till Utskottets för-

slag. Denna proposition blef med blandade Ja och Nej besvarad, och då derjemte votering begärdes, framställdes och godkändes en så lydande voterings-proposition:

Den som godkänner Banco-Utskottets uti Memorialet N:o 42 sid. 16 framställda förslag, att den tillfälliga löneförhöjningen åt Bankens, Discontverkens och Tumba Bruks tjenstepersonal och betjening skall beräknas att utgå från och med innevarande år 1857 till och med år 1859, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, har Ståndet beslutat, att enligt det af Professor Agardh väckta förslag den tillstyrkta löneförhöjningen skall beviljas att utgå till 1860 års slut.

Voteringen försiggick derefter i behörig ordning och befanns hafva utfallit med 8 Ja emot 27 Nej, hvadan Ståndet stannat i det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

Föredragningen afbröts af anledning, som i nästföljande § omförmäles.

§ 7.

Företrädde efter anmälan Stats-Rådet, Friherre *Gustaf af Ugglas* och aflemnade Kongl. Maj:ts den 25 i denna månad till Rikets Ständer aflåtna Nådiga Proposition, med förslag till förordning om egors fredande mot skada af andras hemdjur och om stängselskyldighet, hvarefter Stats-Rådet, beledsagad såsom vid ankomsten, afträdde.

§ 8.

Fortsattes föredragningen af *Banco-Utskottets* Memorial N:o 42; och sedan *godkändt* blifvit hvad Utskottet dels i serskilda mom. sid. 16, dels ock sid. 17 hemställt, begärdes ordet af

Prosten **Söderberg**, som yttrade: Förevarande Memorial synes mig lida af ofullständighet deruti, att icke någon lönestat för Låne-Contoret i Wisby finnes här intagen, då deremot förslag till löneförhöjningar för Banco-Discont-verkets och de öfrige Låne-Contorens Tjenstemän finnas framlagde. — Visst läser man på 17 sidan, att Höglofliga Utskottet i ett kommande Betänkande, som kommer att afhandla frågan om jernlånerörelsens öfverflyttning till Banco-Disconten, tänker utlåta sig, angående förvaltningskostnaderna för Låne-Contoret i Wisby, en fråga, som emellertid synes mig hafva föga att skaffa med en föreslagen förändring i belåningen på jerneffecter. Mig synes likväl, att denna fråga lämpligare intagit sin plats i detta

Memorial, och det just näst efter den föreslagna lönestaten för Låne-Contoret i Malmö. — Det är väl sannt, att detta Memorial egenteligen blott rörer *löneförhöjningar*. — Men vore det då så obilligt, om äfven *Wisby Låne-Contor* komme i åtanka vid frågan om löneförhöjningar? — Vid 1853 års Riksdag fingo Tjenstemännen vid de öfrige Låne-Contoren löneförhöjning; nu föreslås åter ytterligare förhöjningar. Jag känner ingen missunsamhet deröfver, att desse Tjenstemän kunna emotse förbättringar i sina löner, men hvarföre synes man alltid, då sådant är i fråga, glömma Tjenstemännen vid Wisby Låne-Contor? Hafva desse då en gång för alla fått sina arfvoden så rundt tillskurna, att de ej vidare skulle tåla någon förhöjning? Må det tillåtas mig att i korthet anställa en jemförelse emellan några af Embetsmännens vid Malmö Låne-Contor lönevilkor och deras vederlikars vid Låne-Contoret i Wisby. Banco-Ombudet i Malmö åtnjuter för det närvarande ett arfvode af 2000 R:dr b:co. Åt honom föreslås nu ytterligare en förhöjning af 666 R:dr 32 sk. eller tillsammans 4000 R:dr R:mt. Banco-Ombudet i Wisby får åtnöja sig med 600 R:dr R:mt. Åt Kamereraren vid Malmö Låne-Contor är föreslagen en lön af 2,300 R:dr R:mt. Den som vid Låne-Contoret i Wisby innehafver en dylik befattning, får sin möda ersatt med 500 R:dr R:mt om året o. s. v. Det är visserligen sannt, att då Låne-Contoret i Wisby år 1851 stiftades, skedde detta med det vilkor, att de årliga omkostnaderna vid detta Contor ej finge öfverstiga 3000 R:dr b:co. Häraf anslogo Rikets Ständer 800 R:dr åt Directeurerna; af de öfrige 2,200 R:dr skulle Herrar Bancofullmäktige efter sitt behag bilda och tilldela arfvoden åt tjenstemännen. Detta åliggande skötte äfven Herrar Fullmäktige med den omtanke för Banco-Discontens fördel, att af denna summa ej så ringa besparingar uppkommo för Banken. Revisions-berättelsen öfver Bancoverket för åren 1853 och 1854 gifver vid handen, att omkostnaderna vid Wisby Låne-Contor det förra af dessa år uppgingo till 2,709 R:dr 9 sk. 8 rst. b:co, hvarigenom sålunda en besparing Bancoverket till fördel uppstod af 290 R:dr 32 sk. 4 rst. samt det sednare året till 2,483 R:dr 10 sk. b:co, hvarvid följaktligen en vinst af 516 R:dr 32 sk. b:co kom att tillflyta Banken. Efter 1853 års Riksdag, vid hvilken Rikets Ständer beslöto en löneförhöjning för de öfrige Låne-Contorens tjenstemän till följe af de ökade göromålen med upp- och afskrifningsräkningar, postremissmedels emottagande och redovisning, hvilka förut ej förefunnits, infordrade Banco-Fullmäktige af Låne-Contors-Directionen i Wisby förslag till ny och tillökt lönestat för Contorets tjenstemän. En sådan uppsatte äfven denna Direction, naturligtvis inom gränserna af de anvisade 3000 R:dr, hvilken summa man icke fick öfverskrida. Detta förslag underkändes likväl af Fullmäktige efter votering med en rösts pluralitet, om jag rätt

minnes. Lönestaten förblef sålunda vid hvad den af gammalt varit. Jag vill visst ej klandra detta drag af hushållsamhet från Fullmäktiges sida. Det låter likväl tänka sig, att samma sparsamhetsanda, som denna gången emotsatte sig en löneförhöjning, hvartill ökade göromål likväl kunnat gifva en anledning till förhoppning, en annan gång möjligen kan afklippa något af de arfvoden, som redan förefinnas, eller kanske helt och hållet draga in ett eller annat af dem, helst redan vid oftanämnde Låne-Contors stiftande röster läto höra sig i den syftningen; det på Gottland nog funnes patriotiske män, som blott för den goda sakens skull gerna skulle gratis åtaga sig dylika besvär som dem, hvilka kunde komma i fråga för skötandet af denna låne-inrättning. Jag tror äfven, att bland Gottländningarne lika väl som hos andra provinsers innevånare dylika fosterländska tänkesätt lätt skulle uppenbara sig och visa sig verksamma i handling, om de härutinnan kunde påräkna några lysande föredömen från Banco-Disconten eller de öfrige Låne-Contoren. Det synes emellertid vara med billighet öfverensstämmande, att tjenstemännen vid Låne-Contoret i Wisby, hvilka äro i full paritet med sina vederlikar vid de öfrige Låne-Contoren, om ej med afseende på storleken af de summor de sköta, åtminstone i afseende på uppdragets förtroende och ansvar, måtte liksom desse få sina löneförmoner, om ej förökade, åtminstone i stat uppförde i blifvande Banco-Reglemente, hvarigenom dessa löners belopp genom Ständernas garanti blefve betryggadt för möjliga vexlingar. Jag yrkar i detta afseende ej återremiss af detta Memorial, utan vill blott vördsamt anhålla hos närvarande Ledamöter af Höglofl. Banco-Utskottet, att de vid den blifvande behandlingen af denna fråga ville till pröfning upptaga de skäl, som utaf Directionen öfver Låne-Contoret i Wisby äro anförde i deras inlaga till Fullmäktige rörande lönetillökningar för tjenstemännen, samt, om icke dessa skäl finnas nog talande för dylika förökningar, åtminstone se till, att de löner, som finnas eller kunna åt tjenstemännen blifva anvisade, måtte på stat i Banco-Reglementet uppföras.

Doctor **Björkman**: Jag anhåller blott att få försäkra, att hvad som blifvit motioneradt till förmon för Wisby Låne-Contor kommer att framdeles noggrannt undersökas och besvaras. För detta Contor är en fortfarande lönetillökning ifrågasatt, ej en tillfällig eller ett så kalladt dyr-tids-tillägg, och först, då Högv. Ståndet framdeles kommer att behandla Höglofl. Banco-Utskottets derom afgifvande Utlåtande, kan vid den värde Talarens från Wisby Stift nu gjorda framställning fästas något afseende.

Prosten **Söderberg**: Jag vill blott erinra den siste värde Talaren om något, som han icke torde kunna bestrida, nemli-

gen att en lönetillökning med anledning af den dyra tiden är lika mycket af behofvet påkallad i Wisby som på andra ställen.

Discussionen ansågs härmed slutad; och sedan Ståndet förklarat, att hvad Prosten *Söderberg* framställt icke kunde till någon åtgärd af Ståndet föranleda, *godkändes* hvad Utskottet för öfrigt uti förevarande Memorial hemställt med den ändring uti det sid. 22, mom. under *Litt. a* framställda förslag i fråga om tiden för den åt Tumba bruks tjenstemän och betjening beviljade löneförhöjning, som blefve en följd af Ståndets här ofvan under § 6 i afseende på Bankens och Discontverkens tjenstemän och betjening fattade beslut; hvarjemte uppå hemställan af Doctor *Björkman* erinrades om den rättelse i aflönings-staten för Tumba bruk, att för Pappersmästaren tilläggas följande natura-förmoner: sex tunnor Råg, fyra tunnor Malt, tolf famnar ved och fem lispund Ljus.

§ 9.

Föredrogs ånyo och *bifölls Banco-Utskottets* Memorial N:o 43, med hemställan om ett personelt årligt anslag till Bankens *Garde des Médailles*, Riks-Antiquarien *B. E. Hildebrand*.

§ 10.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 105, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut öfver Betänkandet N:o 87, beträffande Universitetens rätt att med stads-styrelsen deltaga i handläggningen af ekonomi- och politi-mål.

Professor **Agardh** erhöll ordet och yttrade: Då till följe deraf, att 3 Stånd beslutat en underdånig skrifvelse i ifrågavarande ämne, ehuru Borgare-Ståndets förslag afviker från de öfriga båda Ståndens, en skrifvelse måste afgå, hemställer jag, huruvida icke Ståndet med frånträdande af sitt förut fattade beslut ville förena sig om det skrifvelse-förslag, hvilket af Ridderskapet och Adeln samt Bonde-Ståndet blifvit beslutadt, hvarigenom en votering i Förstärkt Ekonomi-Utskott undvikes.

Flera Talare anmälde sig icke; och beslöt Ståndet uppå derom gjord proposition att med bifall till Utskottets hemställan instämma i Höglofl. Ridderskapets och Adelns samt Hederv. Bonde-Ståndets i ärendet fattade beslut.

§ 11.

Föredrogs ånyo och *biföllS Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 106, i anledning af väckta motioner om åtgärder för beredande af s. k. transito-rätt emellan konungarikena Sverige och Norrige.

§ 12.

Föredrogs ånyo och *lades till handlingarne Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Memorial N:o 107, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 98.

§ 13.

Föredrogs ånyo och *bordlades* andra gången *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition med förslag till författning, angående ansvar för förfalskning och bedrägeri, dels enskilda motioner i enahanda syftning.

§ 14.

Föredrogos ånyo och *biföllos Sammansatta Lag-, samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkanden:

N:o 29, i anledning af väckt motion om ändring af Kongl. Kammar-Collegii Circulair den 5 Maj 1843 rörande klyfning af Kronoparker, som blifvit till enskilda under skattemanna-rätt försålda;

N:o 30, i anledning af väckta motioner om ändringar uti Kongl. Förordningen, angående expeditionslösen den 30 November 1855;

N:o 31, i anledning af framställda förslag, dels om förhöjning af Häradshöfdingars och Borgmästares, äfvensom extra Domares i brottmål ersättning för skjuts- och dagtractamente, dels ock i fråga om rätt för Häradshöfding att vid extra förrättningar beräkna skjuts- och dagtractamente för ett skrifvare-biträde; och

N:o 32, i anledning af väckt motion om utarbetande af förslag till ny patent-lag.

§ 15.

Föredrogs ånyo utdrag N:o 330 af Vällofl. Borgare-Ståndets Protocoll den 19 innevarande månad, innehållande bland

annat en till de öfriga Riks-Stånden ställd inbjudning att instämma i Borgare-Ståndets vid pröfning af *Sammansatta Stats-* samt *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 16, i anledning af väckt motion om nedsättande af en Committé för utarbetande af förslag till ordnande af allmänna helsovården, fattade beslut.

Doctor **Gumælius** erhöll på begäran ordet och yttrade: Inbjudningen kan, som jag tror, ganska enkelt besvaras. Förra gången, då frågan förevar hos Ståndet, fann man, att Utskottets förslag, enkelt sådant det var, borde bifallas, och jag tror icke, att skäl finnas för Högv. Ståndet att frångå sitt en gång fattade beslut. Det förslag, till hvars antagande Ståndet nu inbjudes, innehåller åtskilligt, minst sagdt öfverflödigt, bland annat utarbetandet af en "lättfattlig afhandling". Sådana afhandlingar hafva vi redan i tillräcklig mängd och dagligen utkomma nya. Jag tillstyrker Högv. Ståndet att vidblifva sitt beslut.

Flera Talare anmälde sig icke; och Preste-Ståndet, som icke fann skäl att inbjudningen antaga, vidblef sitt i ämnet fattade beslut och *lade* ofvanberörde protocolls-utdrag *till handlingarne.*

§ 16.

Föredrogs och *bordlades* Kongl. Maj:ts under § 7 här ofvan omförmälda Nådiga Proposition till Rikets Ständer.

§ 17.

Föredrogs och *bordlades Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 114, med anledning af återremisserna i fråga om anslags beviljande för den bland Statens jernvägsbyggnader föreslagna stationsgård på Södermalm, äfvensom för reparations-verkstäder här i hufvudstaden.

§ 18.

Föredrogos och *lades till handlingarne Bevillnings-Utskottets* Memorial:

N:o 19, i anledning af verkställda omröstningar, angående ifrågaställda förändringar i föreskrifterna om Allmänna Bevillningens utgörande; och

N:o 20, i anledning af verkställda omröstningar, angående ifrågaställda förändringar i vilkoren för bränvins tillverkning.

§ 19.

Föredrogos och *bordlades Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtanden:

N:o 108, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 97, så vidt detta rörer den i Upsala nu varande Medicinska Facultetens förening med Carolinska Medico-chirurgiska Institutet i Stockholm; och

N:o 109, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 81, i fråga om befrielse för Svenska ångfartyg, som göra reguliera resor, från skyldigheten att taga lots, då de komma från sjön.

§ 20.

Beviljade Ståndet uppå derom gjord ansökning Contracts-Prosten *Almqvist* ytterligare ledighet från Riksdagsgöromålen under en tid af fjorton dagar, räknade från denna dag.

§ 21.

Upplästes och *lades till handlingarne* från Med-Stånden ankomna protocolls-utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 358—364, från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 332—335, samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 363—368.

Ståndet åtskildes kl. ½8 e. m.

Ut supra.

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 31 Augusti.

Plenum kl. 6 e. m.

§ 1.

I anseende till *H. H. Erke-Biskopens och Talmannens* bortovaro intog Vice-Talman Biskop *Annerstedt* Talmans-stolen för att leda Ståndets öfverläggningar.

§ 2.

Justerades Protocollet för den 22 dennes e. m.

§ 3.

Professor **Lindgren**, som på begäran erhöll ordet, anförde till Protocollet följande reservation: I sista Plenum utdelades Bevillnings-Utskottets Memorialer N:is 19 och 20, rörande några anställda voteringar i Förstärkt Bevillnings-Utskott. Under förmodan, att dessa Memorialer skulle, såsom vanligast plägar tillgå, komma att bordläggas, aflägsnade jag mig från Ståndet några få minuter förr än det upplöstes, men finner nu, att Ståndet genast vid föredragningen företagit dem till behandling och beslutat deras läggande till handlingarne. Då jag likväl anser dessa Memorialer hafva varit förtjenta af någon större uppmärksamhet, ber jag att nu reservationsvis få till Protocollet anföra hvad jag, derest jag vid föredragningen varit tillstädes, då skulle hafva velat andraga.

Ehuru hedrad med det Högv. Ståndets förtroende att vara ledamot i det Förstärkta Bevillnings-Utskottet, har jag icke deltagit i de voteringar, för hvilka dessa Memorialer redogöra, emedan jag af en sjukdomstillfällighet var förhindrad att vid tillfället närvara. Hade icke så varit, skulle jag hafva protesterat emot Utskottets befogenhet att skrida till votering, då det visade sig, att Utskottet, långt ifrån att vara fulltaligt, saknade vid de sju första voteringarne 6 och vid de tre sista 5 af sina ledamöter. Väl vet jag, att man såsom præjudicat för hvad som skedde åberopar ett exempel från föregående Riksdag, då votering i Förstärkt Bevillnings-Utskott företogs, ändock af ett

Riks-Stånd icke flere än 9 ledamöter hade tillstädeskommit. Men detta exempel är långt ifrån att vara analogt; ty sedan efter 3 förnyade anslag, det visade sig, att af ett helt Riks-Stånd icke flere ledamöter kunde förmås att sig i det Förstärkta Utskottet infinna, nödgades man då såsom en *ultima ratio* tillgripa den ledsamma expedienten att votera med ett defect Utskott. Denna gången var icke förhållandet sådant, utan af helt och hållet tillfälliga anledningar hade några ledamöter af ett Riks-Stånd uteblifvit, förmodligen emedan den ene litade på den andra, och ordföranden, långt ifrån att, såsom han hade bort och såsom vid dylika fall tillförene öfligt varit, upplösa Utskottet och utfärda nytt anslag, aktade, efter hvad jag försport, icke ens nödigt att efter slutadt upprop underrätta Utskottet om förhållandet och till dess afgörande hemställa, huru förhållas borde. Det är sannt, att hade än Utskottet varit fulltaligt och de nu bortovarande än röstat lika med minoriteten, hade dock utgången af alla voteringarne blifvit densamma, som den nu blef. Men detta förbättrar icke saken. *Vestigia terrent.* Kunna 5 à 6 ledamöter vara borta, kunna ju med samma skäl 117 från voteringen sig afhålla och öfverlemna åt 3 närvarande att med Rikets Ständers rätt afgöra de vigtigaste frågor.

Då jag håller före, att man icke annat än i högsta nödfall må tillåta sig att afvika från gifna grundlagsbestämmelser, och detta likväl genom den anställda voteringen skett, kan jag således icke annat än till Ståndets Protocoll reservera mig emot de i dessa Memorialer omförmälde, i min tanke icke i fullt grundlagsenlig form tillkomne omröstningsresultater.

§ 4.

Föredrogs ånyo och *remitterades* till *Lag-Utskottet* Kongl. Maj:ts till Rikets Ständer aflåtna och den 26 dennes bordlagda Nådiga Proposition, med förslag till Förordning om egors fredande mot skada af annans hemdjur och om stängselskyldighet.

§ 5.

Uppå derom gjord framställning af Prosten *Ljungdahl*, med hvilken flere af Ståndets Ledamöter förenade sig, beslöt Ståndet, att föredragningen af *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition med förslag till Författning, angående ansvar för förfalskning och bedrägeri, dels enskilda motioner i enahanda syftning, skulle i anseende till detta Betänkandes vidlyftighet och vigt få anstå till nästkommande förmiddagsplenum.

§ 6.

Föredrogs ånyo och *bifölls Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 114, med anledning af återremisserna i fråga om anslags beviljande för den bland Statens jernvägsbygguader föreslagna stations-gård på Södermalm, äfvensom för reparations-verkstäder här i hufvudstaden.

§ 7.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 108, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 97, så vidt detta rörer den i Upsala nuvarande medicinska facultetens förening med Carolinska Medico-chirurgiska Institutet i Stockholm.

Uppå derom gjord framställning af Professor *Agardh afslog* Ståndet Utskottets hemställan och vidblef sitt i frågan fattade beslut.

§ 8.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtande N:o 109, i anledning af återremiss utaf Betänkandet N:o 81, i fråga om befrielse för Svenska ångfartyg, som göra reguliera resor, från skyldigheten att taga lots, då de komma från sjön.

Med frånträdande af förut fattadt beslut *biföll* Ståndet hvad Utskottet i detta Utlåtande tillstyrkt.

§ 9.

Anmäldes och *lades på bordet* följande från *Stats-Utskottet* inkomne Utlåtanden:

N:o 115, angående medels anvisande till lån för kyrko- och skolbyggnader;

N:o 116, angående begärdt lån för återuppbyggande af Wallentuna församlings genom åskeld förstörda kyrka;

N:o 117, angående ett föreslaget lån för fullbordandet af reparations- jemte andra arbeten å Skara Domkyrka samt liqviderandet af kyrkans skuld;

N.o 118, angående en för fortskyndande af innevarande års arbeten å vestra stambanan begärd förskottssummas anvisning till utgående från Riksgälds-Contoret;

N:o 119, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om eftergift af Directeuren *A. L. Hård af Segerstad* ålagdt ersättnings-belopp;

N:o 120, i anledning af väckt fråga om försäljning af i Landskrona gamla stad befintliga Kronan tillhöriga byggnadstomter;

N:o 121, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om anslående af f. d. Profoss-bostället vid Vestgötha Regemente, Backabo N:o 5 Thorbjörnsgården, till boställe åt en särskild Länsman i vestra districtet af Gudhems härad och Skaraborgs län.

§ 10.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från respective Med-Stånden inkomne Protocolls-utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 365—368; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 336—339; och från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 368½, 369 och 370.

§ 11.

Beviljades uppå derom gjord anhållan Contracts-Prosten *Holmberg* ledighet från Riksdagsgöromålen under 17 dagar, räknade från och med nästkommande Thorsdag den 3 September.

§. 12.

Uppå derom af Professor *Agardh* gjord framställning och sedan vid öfverräkning befunnits, att i anseende till flera ledamöters erhållna permission antalet af ledamöterne i Förstärkt Bevillnings-Utskott, som nästa Thorsdag kommer att sammanträda, icke var tillräckligt, beslöt Ståndet att i nästkommande Plenum utse ytterligare 8 Suppleanter i sagde Utskott.

§ 13.

Sedan Biskop *Butsch* anmält, att Ståndets ledamöter uti Constitutions-Utskottet icke voro fulltalige, anmodades Ståndets Electorer att gå i författning om val af nödige Suppleanter i nämnde Utskott.

Ståndet åtskildes kl. ¾7 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 2 September.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 26 sistlidne månad e. m.

§ 2.

Uppläste Protocoll, hållet denna dag hos Ståndets Electorer, hvaraf inhemtades, att dels Prosten *Gahne* blifvit utsedd till ordinarie Ledamot i *Banco-Utskottet* i ledigheten efter Kongl. Hofpredikanten Nordlund, dels Kongl. Hofpredikanten *Nordlund* och Prosten *Håhl* blifvit valde till ordinarie Ledamöter i *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottet*, den förre i ledigheten efter Prosten Millén och den sednare i ledigheten efter Prosten Gahne, samt dels till ytterligare Suppleant i *Constitutions-Utskottet* blifvit utsedd Prosten *Ljungdahl*, som eger att vid inträffande förfall för ordinarie Ledamot eller förut vald Suppleant i sistnämnde Utskott uppå anmälan af Ståndets främsta närvarande ledamot i Utskottet derstädes inträda och tjenstgöra, hvarom Protocolls-utdrag i vanlig ordning expedieras skulle.

§ 3.

Efter skedd anmälan om behofvet att än vidare förstärka det antal ledamöter, som redan blifvit af Ståndet valdt för deltagande i omröstningarne i Förstärkt Bevillnings-Utskott, blefvo nu till ytterligare Suppleanter i sagde Utskott utsedde

Contracts-Prosten *Landgren*,
Prosten *Millén*,
Prosten *Eurén*,
Prosten *Collén*,
Biskop *Björck*,
Prosten *Melander*,
Prosten *Gahne* och
Prosten *Håhl*.

§ 4.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, med förslag till Författning, angående ansvar för förfalskning och bedrägeri, dels enskilda motioner i enahanda syftning.

Med anledning af *H. H. Erke-Biskopens och Talmannens* derom gjorda framställning beslöt Ståndet att låta sig §:vis föredragas de af Utskottet framlagda lag-förslag, men att, då en återremiss af någon eller några af dessa §§ kunde inverka på de öfriga, icke i afseende å dessa nu fatta annat beslut än att lemna dem utan anmärkning med rättighet för Utskottet att i afseende på lydelsen af dessa utan anmärkning lemnade delar föreslå de jemkningar, hvartill de beslutade återremisserna möjligen kunna föranleda.

Härefter föredrogs Utskottets i första punkten framlagda författnings-förslag, hvarvid förekom

Inledningen.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström** begärde härvid ordet och yttrade: Ingressen till ifrågavarande Förordning skiljer emellan de §§ i allmänna lagen, som genom denna förordning skulle komma att *upphäfvas*, och dem, som skulle *ändras*. De förra uppräknas; de sednare icke. De bedrägliga förhållanden t. ex., som nu beläggas med straff enligt Giftermåls-Balkens 4 Cap. 6 §, Handels-Balkens 1 Cap. 5 §, Handels-Balkens 11 Cap. 4 §, 12 Cap. 4 § och 13 Cap. 2 §, Jorda-Balkens 16 Cap. 16 §, Handels-Balkens 18 Cap. 3 §, Rättegångs-Balkens 15 4 §, äro uti det nu förevarande förslaget belagda med andra straff, och då dessa lagrum icke upptagas bland de upphäfda, måste man deraf sluta, att de höra till classen af de ändrade. Huru vidsträckt ändringen skall tagas, är emellertid icke så bestämdt, som tydlighet och noggrannhet vid tillämpningen synes hafva fordrat. Så stadgas t. ex. i Giftermåls-Balkens 4 Cap. 6 §, att den, som gifver sig ut för annan än den han är och bedrager derigenom qvinna till fästning med sig, skall böta åttatio daler och hafva förbrutit till henne gåfvorna. Uti det nya förslaget deremot föreslås endast böter eller fängelse. Men då förbrytandet af gåfvorna enligt nu gällande lag äfven utgör en del af straffet, så kan, då det nya förslaget härom intet säger, domaren stanna i ovisshet, huruvida till följd af detsamma gåfvorna äfven framdeles skola förklaras vara förbrutna. Liknande tvifvel kunde äfven uppstå i fråga om hvad som framdeles borde anses gälla af andra genom den nya för-

fattningen ändrade lagrum; och för att aflägsna allt missförstånd i dessa afseenden och vinna all den tydlighet, som möjlig och nödig är, föreslås en återremiss af ingressen i den syftning, att under stycket: "gemensamma bestämmelser" eller på annat lämpligt ställe en föreskrift måtte intagas, som bestämmer, huru vidsträckt de föreslagna förändringarne af de icke upphäfda gamla lagrummen böra tillämpas; en föreskrift här så mycket mer efter mitt omdöme behöflig, som fråga nu är, icke om ändring af enstaka §§ i lagboken, der i sådant fall den nya texten kunde inpassas i stället för den ändrade gamla, utan om en odelbar och sammanhängande, alla på särskilda ställen i lagboken omtalade arter af bedrägeri uti detta ords vidsträcktare mening omfattande, förordning.

Domprosten **Björling**: De lagens rum, som skulle komma att genom förevarande förslag, om det blifver lag, upphäfvas, äro alla uppräknade. Andra åter komma att ändras; men som denna ändring sträcker sig, såsom det ock tydligen säges, endast till *straffbestämmelsen*, så torde icke någon ovisshet i detta hänseende böra kunna uppstå af det förhållande, att de förändrade lagrummen icke äro citerade. På de brott, som der nämnas, finnas i detta lagförslag straffbestämmelser; i öfrigt fortfara dessa lagparagrapher att ega gällande kraft. Något förtydligande torde derföre icke i det anmärkta hänseendet vara erforderligt.

Prosten **Ljungdahl**: Till hvad den föregående talaren yttrat, ber jag få tillägga, att den ifrågavarande skillnaden icke är någon uppfinning af Utskottet, utan igenfinnes ordagrannt i den Kongl. Propositionen. Att nu uppräkna alla de lagens rum, som blifvit till ändring föreslagna, skulle leda till alltför stor vidlyftighet. Nog af, ändringarne afse i allmänhet straffbestämmelserna, och der de tillika angå sjelfva innehållet, har sådant särskildt blifvit tillkännagifvet. Jag anser ingressen mycket väl kunna lemnas utan anmärkning.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Anmärkningen är för ingen del så ovigtig, som man tyckes vilja föreställa sig. Giftermåls-Balkens 4 Cap. t. ex. lyder nu i 6 §:n sålunda: "Nu kommer okänd man, och gifver sig ut till namn eller stånd, för annan, än then han är: varder qvinna deraf bedragen till fästning med honom; böte tå han åttatio daler, hälften till henne, och hälften till the fattiga; hafve ock till henne förbrutit gåfvorna, och fästningen vare ogild" etc. Den föreslagna 30 §:n lyder åter: "Gifver man sig ut till namn eller stånd för annan än den han är och bedrager derigenom qvinna till äktenskaps-aftal; dömes till böter från och med 50 till och med 200 R:dr eller fängelse från och med 2 månader till och med

2 år." Vid jemförelse häremellan finner man Giftermåls-Balken i berörda § innehålla något mera än den föreslagna 30 §:n. Är nu meningen, att i stället för de hittills stadgade böterna af 80 daler skola införas sådana från och med 50 till och med 200 R:dr eller alternativt fängelsestraff, och att derjemte orden: "hafve ock till henne förbrutit gåfvorna" skola i lagen med gällande kraft qvarstå: eller skall sistnämnda tillägg i straffet anses vara borttaget? Hvilketdera som nu må vara menadt, är det i hvarje fall nödigt att tydligen uttala det, på det att domaren, som skall tillämpa lagen, icke må råka i någon tvekan derom.

1734 års lag är, likasom den äldre lands- och stads-lagen, så affattad, att den skulle utgöra likasom det concreta uttrycket af det inom folket lefvande rättsmedvetandet. Dess schematiska uppställning kunde derföre ej blifva strängt vetenskaplig, men ämnenas gruppering är icke desto mindre mycket naturlig och lättfattlig. Exempel derpå är bland annat, att ansvar för bedrägligt förhållande i aftal utsättes jemte den civila påföljden omedelbart i sammanhang med bestämmelserna om sjelfva aftalen. Genom det nya lagförslaget har nu detta samband blifvit afslitet, och följden deraf är, att det criminela ansvaret och den civila påföljden böra på olika ställen eller i olika lagar sökas. Att genom en positiv sats uti det nu under pröfning varande lagförslag tydligt och bestämdt erinra domaren om detta samband, vore derföre så mycket mer nyttigt, som säkerheten vid rättsskipningen derpå icke kunde annat än vinna. Jag upprepar derföre min hemställan om återremiss, helst äfven hela frågan om den på brottet grundade skadeersättningen icke med ett ord uti hela detta förslag beröres.

Häruti instämde Doctor *Säve* och Contracts-Prosten *Landgren*.

Domprosten **Bring**: Jag vill icke motsätta mig en återremiss, ehuru jag just icke kan inse det oundgängliga behofvet deraf. Skillnaden emellan de upphäfda och de ändrade lagparagraferna är naturligtvis den, att af de sednare står något qvar med gällande kraft, men af de förra intet, i händelse detta förslag blir lag. Så skulle i 6 §:n 4 Cap. Giftermåls-Balken det stadgande qvarstå, som säger, att gåfvorna äro förbrutna och att fästningen eller giftermålet återgår och 5 § 1 Cap. Handels-Balken skulle i den delen fortfara att gälla, som bjuder, att den, som först köpte, skall godset behålla. Jag kan ej inse, huru tvekan härom kan uppstå. För öfrigt vill jag erinra, att då det är en allmän rättsprincip, att den, som brott begår, skall godtgöra den skada, han dermed förorsakar, ansåg Utskottet sig icke böra upptaga något härom i de särskilda lagparagrafer, der skadestånd kan ifrågakomma.

Domprosten **Björling**: I anledning af hvad en värd talare här anmärkt, ber jag få upplysa, att jag inom Utskottet yrkade, att i de "gemensamma bestämmelserna" skulle upptagas ett stadgande rörande skade-ersättning; men då de lagfarne inom Utskottet ansågo sådant icke allenast öfverflödigt, utan äfven förvillande, enär i denna författning endast vore fråga om straffbestämmelser, och jag alls icke kunde vederlägga detta skäl, så måste jag gifva vika för deras i detta hänseende enhälliga åsigt. Emellertid fägnar det mig att nu höra en äfvenledes lagkunnig man uttala en mening, som öfverensstämmer med min i detta hänseende.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: När jag nämnde skade-ersättning och behofvet af att införa något stadgande derom, skedde sådant endast exempelvis. Vi få framdeles tillfälle att vidare härom orda. Men jag begär nu återremiss, på det att ett stadgande må kunna införas, som tydligt bestämmer, i hvad mon de §§ i vår nu gällande lag, som blifva ändrade i följd af detta förslag, fortfara att ega gällande kraft. De förbrutna gåfvorna t. ex. utgör en del af det i 6:te §:n 4 Cap. Giftermåls-Balken stadgade straff, och det torde således vara nödvändigt att tydligt tillkännagifva, att oaktadt ändringen af straffbestämmelsen i öfrigt stadgandet härom likväl qvarstår oförändradt, såvida Utskottets mening är sådan.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Jemte det jag instämmer med Domprostarne Bring och Björling ber jag få tillägga, att det synes klart, att i de lagparagrafer, der ändring förekommer, denna sträcker sig endast till straffbestämmelserna, men att §§:na i öfrigt ega gällande kraft. Men anser man nu lagförslaget i detta fall vara dunkelt, så skall jag icke vara emot en återremiss i syfte att få ett tydligt stadgande i berörda hänseende antaget, och det så mycket mindre, som, när Tryckfrihets-Förordningen i 1 §:ns 8 mom. hänvisar till Missgernings-Balkens 8 Cap. 3 §, men detta sednare nu skulle upphäfvas, jag tror nödvändigt vara, att det tydligen angifves hvad som är satt i stället för sistnämnda § i Missgernings-Balken. Men härom torde jag få tillfälle att framdeles vidare utlåta mig.

Prosten **Ljungdahl**: Hvad den af den siste talaren nu vidrörda fråga beträffar, ber jag att framdeles få yttra mig. Jag har i afseende derpå reserverat mig emot Utskottets beslut, men tror det ännu vara för tidigt att närmare utveckla skälen till min från pluraliteten skiljaktiga mening. Riks-Archivarien Nordströms anmärkning anser jag aldrabäst besvaras genom sjelfva ordalagen i rubriken, der uttrycklig skillnad göres emellan de lagens rum, som i den föreslagna nya författningen blifvit upphäfda, och den ändring, som skett, "af de för öfrigt i

lag eller särskilda författningar för brott, som i denna förordning omförmälas, utsatta straffbestämmelser." Det vill nemligen af dessa ordalag synas mig alldeles uppenbart, att, der *ändring* blifvit gjord, den endast angår *straffbestämmelserna*. Men skulle en ännu större tydlighet härutinnan finnas erforderlig och genom en återremiss kunna ernås, så bör jag icke motsätta mig en sådan.

Discussionen förklarades härmed slutad, hvarefter berörde Inledning blef uppå derom vederbörligen gjord proposition till Utskottet *återremitterad*.

§ 1 (och i sammanhang dermed den 2:dra).

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Förevarande 2:dra § i förening med den 4:de innehåller lagbestämmelser, som skola ersätta de 3 första §§:na i det till upphäfvande föreslagna 8:de Cap. Missgernings-Balken. Den 2 §:n omtalar två fall: *a*) att någon förfalskat allmän handling, och *b*) att någon å *falsk* skrift tillsatt eller annorledes förskaffat sig underskrift eller besegling, hvarmed sken af allmän handling deråt beredes. Men det brott, att någon falskeligen brukat, eller tillsatt offentlig myndighets namn eller insegel å skrift, som i sig sjelf icke blifvit förfalskad, är uteglömdt, ehuru ett sådant äfven innefattas uti de förutsättningar, hvilka nu uti 1 §:n 8 Cap. Missgernings-Balken (som upplästes) förekomma. Samma anmärkning träffar äfven förslagets 4 §, som angår handlingar och documenter utfärdade i enskilda personers namn; och att hit icke kan hänföras hvad i förslagets 7 § sägs, måste antagas för gifvet. På det att nu omförmälda brist eller om man med afseende å epithetet falsk framför skrift vill säga tvetydighet, måtte kunna afhjelpas och §:n i följd deraf omarbetas i förening med § 4, så hemställes, huruvida icke en återremiss af dessa två §§ bör beslutas.

Prosten **Ljungdahl**: Jag finner i den klandrade 2 §:n aldeles ingen tvetydighet, utan anser ordet "besegling" i det sammanhang, hvari det här förekommer, mycket väl kunna hänföras till de begge slag af förfalskning medelst insegels anbringande, som den föregående talaren omförmält.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Det förekommer mig, som hade min anmärkning icke blifvit riktigt uppfattad. Då det i 2 §:n säges: "Har någon å *falsk skrift* tillsatt eller annorledes förskaffat sig underskrift eller besegling, hvarmed sken af *allmän* handling deråt beredes" etc., så följer deraf, antingen att uti förutsättningen ingår, att den skrift, hvarå underskriften eller beseglingen på bedrägligt sätt blifvit anbragt,

skall vara falsk eller förfalskad, eller ock att Utskottet uttryckt meningen tvetydigt och oegentligt. Öfverväges med uppmärksamhet hithörande stadganden i 8 Cap. Missgernings-Balken, skall man snart finna, att det är på goda skäl, som någon skillnad der ej göres, huruvida den skrift eller handling, hvarå offentlig myndighets namn eller insegel falskeligen blifvit tillsatt, äfven var förfalskad eller icke. utan anses brottet bestå deruti, att man på en vare sig förfalskad eller icke förfalskad handling bedrägligen tillsatt eller förskaffat sig underskrifter eller inseglet och begagnat den såsom sålunda egande skenet af allmän handling sig till nytta eller annan till skada.

Ett utslag, ett beslut, en befallning, ett nådebref kan vara vederbörligen uppsatt af den det ålåg, *och förbrytaren har deruti icke gjort något slags ändring;* men så länge skriften saknar vederbörandes underskrift eller insegel (der ett sådant bör finnas), eger den ingen bindande kraft och således ej heller caracteren af allmän handling. Det kan emellertid hända, att den, på hvilken det ankommer att genom sin underskrift och sitt insegel gifva åt handlingen bindande kraft, ändrar vilja och beslut; det är ock möjligt, att, då fråga är om statshandlingar, tiden med afseende å Statens sanna intressen ännu icke är inne att underskrifva och besegla dem; och om vid sådant förhållande underskrift och insegel utan den persons fria och medvetna vilja, hvilken de tillhöra, och således på ett bedrägligt sätt å handlingen blifvit anbringade och handlingen i detta skick begagnas, så är här enligt nu gällande lag hos oss likasom ock i andra länder ett fullständigt brott af förfalskning eller bedrägeri begånget, ehvad äfven sjelfva hufvudskriften blifvit förfalskad eller icke.

Genom denna från det verkliga lifvet hemtade teckning af ett förhållande, som särskildt i fråga om statshandlingar är af så stor vigt, torde det vara tydligt, att uttrycket *"å falsk skrift* tillsatt" etc. är en alltför inskränkt och vilseledande caracterisering af de brottsliga handlingar, som härunder rätteligen böra upptagas; och då något skäl till ändring af grundsatserna i de lagar vi härom redan ega icke finnes, så upprepar jag min hemställan om återremiss af 2 §:n till erforderlig rättelse och omarbetning, i sammanhang hvarmed och på samma skäl äfven 4 §:n, som angår förfalskning af *enskilda* handlingar, och der samma vilseledande beteckning, nemligen: "å falsk skrift tillsätter eller förskaffar sig underskrift etc." förekommer, torde få åtföljа återremissen.

Domprosten **Björling**: När i 1:sta §:n står: *"annorledes* förfalskar", och i den 2:dra: "Har någon förfalskat allmän handling"; så tyckes mig under dessa allmänna bestämmelser äfven de fall både böra och kunna förstås, på hvilka den siste värde talaren fästat uppmärksamheten. Har någon å en

äkta handling i otid eller mot vederbörandes vilja anskaffat namn och sigill i en bedräglig afsigt eller för att bereda sig nytta eller annor skada, så har han ju begått förfalskning af allmän handling och är förthy hemfallen till det straff, som i 2:dra §:n sägs. Något tvifvel härom tyckes mig icke böra förefinnas.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Jag låter den siste värde Talarens förklaring gälla för allt hvad den kan; men kan ej medgifva, att mina förut anförda hufvudanmärkningar derigenom blifvit i något afseende vederlagda, eller att de här afsedda brotten äro så betecknade, som de i verkligheten kunna förekomma och af lagarne hittills blifvit uppfattade. Ordet "*falsk*" framför "*skrift*" är uppenbarligen icke här på sitt ställe. Ett är att förfalska en skrift eller ett document; annat är att på en skrift, äfven då den såsom sådan och i sig sjelf är äkta och oförfalskad, på ett bedrägligt sätt förskaffa sig eller tillsätta den persons namn eller insegel, som, då han med fullt medvetande undertecknar och beseglar den, gifver den fullt gällande kraft.

Vidkommande en sådan med Regentens namn och insegel verkställd förbrytelse, har den i alla tider varit med hårdt straff belagd. Första momentet i 1 §:n 8 Capitlet Missgernings-Balken utgör äfven ett bevis derpå; och storsigillbevarare-embetet i det vestliga Europas Stater, derstädes ett bland de högsta, visar genom sin bestämmelse och sjelfva sin benämning, hvilken vigt man fäste dervid, att något slags missbruk af Stats-sigillet icke måtte få ega rum. Att straff för missbruk och bedrägeri med domstolars och andra embetsverks namn eller insegel äfven bör stadgas, är en från allmän rättssäkerhet härflytande fordran; och då nu återremiss begäres, på det dessa rättsgrundsatser måtte varda i sin fulla betydelse återgifna, är det svårt att inse, hvarföre den skall bestridas.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Jag vill endast, i anledning af hvad man här yttrat, anmärka, att, om en skrift är riktig, — denna skrift må nu vara en Konungens Nådiga skrifvelse, eller annan offentlig handling, — någon förfalskning genom åsättande af ett oriktigt sigill svårligen kan sättas i fråga. Är skriften riktig och således berättigad till *riktigt* sigill, hvarföre skulle någon ditsätta ett *falskt?* Annat är förhållandet, om skriften är falsk, d. v. s. icke utgången ifrån Konungen eller någon embetsmyndighet, men man derå anskaffar ett sigill, som deråt ger sken af allmän handling. Då är man ju hemfallen under det straff, som i 2 §:n sägs.

Domprosten **Bring**: Jag finner lagförslaget tydligt och klart äfven för nu ifrågasatta fall. Likväl får jag anmärka

att detta icke kan höra till 1:sta §:n, som handlar om domböcker, kronans räkenskapsböcker och dylika handlingar, hvilka icke förses med sigill; utan är det 2:dra §:n som är hänförlig på detta fall. Brukar man nu falskeliga Konungens insegel, så har man ju antingen, såsom 2 §:n säger, förfalskat allmän handling, som är i Konungens namn utgifven, eller ock har man, såsom det äfven der heter, å falsk skrift tillsatt eller annorledes förskaffat sig underskrift eller *besegling*, hvarmed sken af allmän handling deråt beredes. Ett falskt bruk af Konungens insegel kan jag ej finna möjligt på annat sätt än de nu nämnda, ty förfalskning kan det väl icke vara att å oförfalskad eller äkta skrift låta sätta riktigt sigill. Jag tror, att 1:sta och 2:dra §§:na må kunna lemnas utan anmärkning.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Den sednaste Talarens anförande bevisar efter mitt omdöme ej annat än att han icke ännu hunnit göra sig förtrogen med betydelsen af innehållet i 1 §:n 8 Capitlet Missgernings-Balken. Den handlar icke om sigill i allmänhet, utan om missbruk af Konungens samt offentliga myndigheters namn och insegel i fråga om handlingar, åt hvilka derigenom beredes skenet af äkta, allmänna handlingar. — Då jag likväl allaredan sökt att, så tydligt det står i min förmåga, förklara förhållandet, vill jag ej längre upptaga tiden dermed, utan får endast tillkännagifva, att, om det Högv. Ståndet finner sig kunna godkänna ifrågavarande §§, jag för min del likväl måste på det bestämdaste reservera mig deremot.

Efter härmed slutad discussion ansågs 1:sta §:n böra lemnas utan anmärkning.

§ 2.

Domprosten **Björling**: Sedan Högv. Ståndet nu lemnat 1:sta §:n utan anmärkning, anser jag samma beslut äfven må få gälla i afseende å den 2:dra, enär de framställda anmärkningarne omfattade dem båda gemensamt. Man har väl påstått, att den, som å riktig handling anskaffar sigill och underskrift emot vederbörandes vilja, icke kan straffas enligt denna §, som endast talar om *falsk skrift*; men man tyckes då glömma, att, då §:n talar om att "*förfalska allmän handling*", detta äfven måste innebära det fall, att man i bedräglig afsigt anskaffar namn och sigill. Ordet handling fattas nemligen här i den vidsträckta mening, att det innefattar ej allenast sjelfva innehållet, utan äfven underskrift och sigill, ty båda delarne höra till en handlings fullständighet.

Doctor **Säve**: Jag kan ej fullkomligen gilla den siste värde Talarens åsigt, att samma förhållande eger rum här som i 1:sta §:n, och att, enär denna lemnades utan anmärkning, Ståndet äfven må i afseende å 2:dra §:n stadna i samma beslut. Föremålet för de båda §§:na är nemligen helt olika, och den af en värd Talare vid 1:sta §:n gjorda anmärkning rörer egenteligen denna 2:dra, hvilken jag ock anser böra på grund deraf återremitteras. Det är sannt, att, om man å en *falsk* skrift förskaffar sig underskrift och sigill, hvarmed sken af allmän handling deråt beredes, sådant är en förfalskning, hvarför §:n eger straffbestämmelse; men sådant är ej fallet, om man på *riktig* skrift ditsätter eller anskaffa låter vederbörandes namn och sigill, såsom t. ex. om någon på Riksdagsbeslutet skulle ditsätta våra namn och insegel emot vår vilja eller utan vår kunskap. Sådant vore ock en förfalskning, men hvarom intet stadgande i §:n förekommer.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: På grund af de anmärkningar, jag redan mot denna § framställt, och hvilka jag icke ännu funnit vederlagda, anhåller jag om återremiss af densamma.

Domprosten **Bring**: I anledning af hvad ytterligare blifvit anmärkt mot denna §, ber jag få erinra, att om på en riktig handling sigill anskaffas, som äfven är riktigt, men ej på behörigt sätt och tid; så är sådant antingen förfalskning eller icke. Är det förfalskning, hvilket det naturligtvis tillhör domaren att pröfva, kommer den brottslige att straffas enligt förevarande §, i händelse detta förslag blir lag; är det åter icke förfalskning, utan t. ex. ett tjenstefel, sorterar gerningen icke under denna Författning.

Professor **Agardh**: Huruvida det brott, hvarpå Riks-Archivarien Nordström fästat uppmärksamheten, alltid kan, såsom dock Utskottets mening tyckes varit, innefattas under denna 2:dra § och enligt densamma bestraffas, synes kunna dragas i tvifvelsmål. Här talas nemligen endast om *falsk* skrift; men såsom Riks-Archivarien Nordström anmärkt, lärer Konungens namn och insegel kunna missbrukas äfven fastän skriften är *äkta*. Alla de handlingar, som öfverlemnas till Kongl. Maj:ts eller hvarje Chefs underskrift i allmänhet kunna ju vara oförfalskade och det oaktadt kan Kongl. Maj:t eller vederbörande Chef finna sig af en eller annan anledning föranlåten att derunder icke sätta sitt namn. Den, som då ditsätter Kongl. Maj:ts eller Chefens namn, begår väl förfalskning lika väl som den, hvilken förfalskar hela handlingen. Den, gjorda anmärkningen må ju kunna underställas Utskottets närmare pröfning och §:n derföre återremitteras.

Prosten **Ljungdahl**: Riks-Archivarien Nordström, som egenteligen framkallat alla dessa nu yttrade betänkligheter emot §:n sådan den i Utskottets förslag lyder, har i sitt *andra* anförande sjelf ådagalagt, huruledes en för öfrigt *äkta* skrift kan blifva falsk genom åsättande derå af Konungens eller annan offentlig myndighets underskrift eller insegel. Hvad sker nu derigenom, om icke just det, att "sken af allmän handling deråt beredes"? Jag fortfar på denna grund att yrka bifall till §:n.

Efter härmed slutad discussion blef uppå derom vederbörligen gjord proposition 2:dra §:n *återremitterad.*

§§ 3 och 4 lemnades utan anmärkning.

§ 5.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Denna § lyder: "Har man, på sätt i 4 § sägs, *skrifvit* eller förfalskat samt begagnat annan enskild handling, än de der nämnda, såsom orlofssedel, betyg om frejd, fattigdom" etc. Ordet "*skrifvit*" torde här vara öfverflödigt, då ordet "förfalskat" här uttrycker både den handling, att "falskeligen skrifva", och den, att bedrägligen förändra ett af rätter person utfärdadt sådant document, som i denna § nämnes; börande härmed äfven jemföras 40 §:n om falska uppgifter i sådana handlingar som de här nämnda.

Prosten **Ljungdahl**: Emellan denna och 40 §:n eger ingen närmare förvandtskap rum. De angå nemligen tvenne helt olika slags brott, utaf hvilka det ena rätteligen benämnes förfalskning, det andra oredlighet. — Ordet "skrifvit" betecknar här hela författandet; "förfalskat" deremot speciella ändringar, såsom af namn, vitsord m. m. Intetdera ordet torde här vara öfverflödigt.

Domprosten **Björling**: Jag instämmer med den föregående värde Talaren och ber dessutom få fästa uppmärksamheten på att här står: "Har man, på sätt i 4 § sägs, skrifvit", d. v. s. har man, såsom det i 4:de §:n heter: "*falskeligen i annan persons namn*" skrifvit. Detta är ju tydligen något helt annat än hvad sedan uttryckes med ordet "förfalskat", så att jag kan icke för min del finna, att ordet "skrifvit" står här öfverflödigt.

Doctor **Sandberg**: När i denna § talas om betyg rörande frejd, fattigdom eller annat dylikt, så ber jag, att Höglofliga Lag-Utskottets Ledamöter ville benäget upplysa, huruvida förfalskning af prestbetyg äfven hörer till brott emot denna §, eller skall räknas bland dem, som i 2:dra §:n upptagas.

Prosten **Ljungdahl**: Den frågan har varit föremål för en ganska vidlyftig discussion inom Lag-Utskottet i anledning af de ofta förekommande åtalen för förfalskningar af prestbetyg. Man förenade sig omsider i den åsigten, att egenteligen så kallade prestbetyg eller flyttningsattester och flera dylika af prestmän ex officio utfärdade embetsintyg hörde till 2:dra §:n, som handlar om allmänna handlingar af hvad namn och beskaffenhet de vara må, men att deremot borde hit hänföras förfalskning af sådana, någon gång jemväl af prest enskildt utfärdade betyg, som afse obehindradt fortskaffande under resor, vinnande af arbete på främmande ort, understöd i fattigdom m. m.

Doctor **Sandberg**: Jag var verkligen mera tillfredsställd med denna § före än efter den mottagna förklaringen. Såsom Pastor får man ofta serdeles i större och fattigare Församlingar utfärda betyg för personer, som lemna hemmet för att å andra orter förskaffa sig arbetsförtjenst. Dessa betyg måste naturligtvis innehålla uppgift å personens ålder, frejd, behörighet att begå Herrans Nattvard m. m. Det är ganska vigtigt att bestämdt veta, huruvida en verkställd förfalskning af någon eller några af dessa uppgifter är en förbrytelse emot den 2:dra eller 5:te §:n, enär utom svårare bestraffning i öfrigt äfven ärans förlust åtföljer det förra brottet, men icke det sednare. För närvarande blifver den, som på ett eller annat sätt förfalskar ett dylikt af prest utfärdadt betyg att söka arbete, dömd till böter samt ärans förlust och jag har ifrån hemorten nyligen fått i uppdrag att å högsta ort inlemna en underdånig nådeansökan i anledning af sistnämnde bestraffning, emedan den arbetssökande mannen vid ankomsten till den fremmande orten saknade sitt prestbetyg och för att undvika en vandring tillbaka af 14 mil tog sig före det orådet att sjelf utur minnet skrifva ett nytt betyg af samma innehåll som det förlorade. — Ett tydligare och bestämdare stadgande härutinnan synes vara af nöden, på det ett ringare brott, hvaraf ingen skada uppstår, icke må blifva belagdt med allt för svårt straff.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Hvad den sednaste Talaren anmärkt saknar icke skäl. Vid flera tillfällen måste frejdebetyg företes till följd af författningars föreskrift. Dessa betyg, som utfärdas af prest, måste sålunda ega en officiel caracter och grunda sig på offentliga handlingar. En förfalskning af dem borde sålunda rätteligen höra till categorien af de brott, som i 2:dra §:n upptagas. Men när nu äfven i 5:te §:n talas om frejdebetyg, så har Utskottet af en och samma sak framställt tvenne olika facer; hvilket kunde leda till osäkerhet om lagens rätta mening vid tillämpningen.

Ehuru jag fortfarande anser ordet "*skrifvit*" här öfverflödigt, vill jag likväl låta anmärkningen derom falla; men in-

stämmer dock i yrkandet af en återremiss af denna § på de af nästföregående Talare anförda skäl.

Prosten **Ljungdahl**: Ordet "*enskild*" angifver nogsamt den handlings beskaffenhet, hvarom här är fråga. Är prestbetyget å embetets vägnar utgifvet, har det naturligtvis caracteren af allmän handling, och dess förfalskande faller då under 2:dra §:n.

Häruti instämde Vice-Talman Biskop *Annerstedt* och Contracts-Prosten *Landgren*.

Contracts-Prosten **Emanuelsson**: Jag kan icke finna mig tillfredsställd hvarken med redactionen af denna § eller den förklaring deröfver, en värd Ledamot af Lag-Utskottet lemnat. I stället för "*enskild handling*" borde det väl efter min åsigt heta: *af enskild person utgifven handling*. Det betyg, en Prest lemnar, — detta vare nu ett utflyttnings-betyg, eller ett betyg för en person, som på en tid lemnar hemmet för att annorstädes söka sig arbetsförtjenst, — måste väl anses såsom en officiel handling, och en förfalskning deraf sålunda vara ett brott emot 2:dra §:n. Jag önskar återremiss, på det att §:n måtte så omredigeras, att all tvetydighet i nu berörda fall förebygges.

Häruti instämde Doctor *Säve*.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Jag förenar mig med den siste värde Talaren deruti, att i stället för "enskild handling" det borde heta: *af enskild person utfärdad handling*. Tydligt bör väl vara, att ett frejdbetyg, utfärdadt af vederbörande prest, är att anse såsom en handling å tjenstens vägnar afgifven. Men här talas äfven om betyg rörande sjukdom. Ett sådant skall väl vara af en läkare utfärdadt. Nu frågas: är ett sådant betyg att anse såsom offentlig eller enskild handling? Det vete vi, att hvarje Läkare-betyg skall bekräftas med den föreskrifna embets-eden och får derigenom fullt laga bevis-kraft. Ett förtydligande af lagens mening beträffande detta förhållande vore behöfligt.

Domprosten **Björling**: Såväl af §:ns innehåll som af det sammanhang, hvari den står till den 4:de, synes tydligen och klart, att här icke är fråga om andra handlingar än sådana, som af enskilda personer utgifvas. Ett frejdbetyg, som af Pastor skall å tjenstens vägnar utgifvas, är icke ett sådant, utan en allmän handling, och förthy är en förfalskning deraf ett brott emot den 2:dra §:n. En förfalskning åter af ett betyg, hvilket jag såsom enskild man utgifver, är ett brott mot den 5:te. Denna skillnad tyckes vara lätt att finna.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: De betyg, en prest utgifver å tjenstens vägnar, äro ju offentliga handlingar, men enskilda åter äro de, hvilka han såsom en privat man kan utfärda. Samma förhållande är ju med Läkaren och hans betyg. En förfalskning af de förra är ett brott mot 2:dra §:n, och en förfalskning af de sednare emot den 5:te. Detta tyckes vara så klart, att någon återremiss för den skull icke torde vara erforderlig.

Häruti instämde Professor *Agardh*.

Efter härmed slutad discussion ansågs berörda 5:te § böra lemnas utan anmärkning.

Häremot reserverade sig Riks-Archivarien *Nordström* och Doctor *Sandberg*.

§ 6 lemnades utan anmärkning.

§ 7.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Här förekommer nu första gången en rättsgrundsats, som sedermera flera gånger i förslaget tillämpas, nemligen att, äfven om bruk icke är gjordt af det förfalskade, sjelfva gerningen dock är med straff belagd, såvida icke det förfalskade af gerningsmannens egen drift förstöres eller annorledes göres obrukbart. Samma grundsats återkommer i 11:te §:n rörande eftergörande af mynt, i den 12:te om filning eller klippning m. m. af mynt, i den 14:de om sedlars eftergörande eller förfalskande, och i den 15:de, som innehåller modificationer af nyssnämnda §§:s innehåll. — Hvad nu i allmänhet angår begreppet *förfalskning*, sådant det af den positiva criminalrätten uppfattas, så utgör det en art af bedrägeri i vidsträcktaste mening. *Bedrägeri* åter i denna mening innefattar en på andras vilseledande riktad handling, verkställd med uppsåt, för att bereda sig eller annan en fördel, eller tillskynda annan en skada. Består denna handling uti att förändra en sak i sådant uppsåt, innebär den förfalskning; består den uti att annorledes uppsåtligen söka vilseleda någon, innebär den bedrägeri uti inskränktare mening. Uppsåtet måste således uppenbara sig uti beskaffenheten af den handling, som utgör föremål för åtalet, och der handlingen är sådan, att deraf till det bedrägliga uppsåtet icke kan slutas, blir denna handling icke heller imputabel, hvilken för öfrigt den handlandes i det inre dolda afsigt må kunnat hafva varit. Det är ock derföre, som Utskottet ganska riktigt uti 2, 3, 4, 5, 6, 16, 17 §§ vid de der betecknade brott tillagt: "och har han — — deraf, nemligen af det på ett eller annat sätt förfalskade

bruk gjort", eller annat samma tanke uttryckande ordasätt, emedan det just är genom sjelfva bruket eller sättet, huruledes det från sitt normala tillstånd förändrade begagnas, som man kan sluta till det bedrägliga uppsåtet. Men allena det factum, att någon från sitt normala tillstånd förändrar ett ting, gifver ännu icke tillräcklig anledning att sluta till afsigten eller ändamålet. Hörer tinget honom till, så handlar han dervid såsom egare. Hörer det en annan till, kan väl handlingen medföra ansvar, men icke ovilkorligen ansvar för förfalskning eller bedrägeri.

Detta i allmänhet. Det gifves likväl handlingar, som præsumeras vara förfalskning, så snart förändringen af sakens normala tillstånd skett, och detta i den allmänna säkerhetens intresse. En sådan är den, som omtalas i 1:sta §:n, som handlar om förfalskning af dombok, kronans räkenskapsböcker eller andra, till allmän nytta och efterrättelse tjenande, under allmän vård ställda skrifter. Till dem kan ingen enskild vara egare, och præsumtionen om förfalskning ligger derföre utan vidare bruk mot den, som obehörigen förändrat dem; men hvilken præsumtion likväl genom bevista andra omständigheter kan upphäfvas.

Detsamma är förhållandet med det i 10 §:n omhandlade brott (ändring af rå och rör, m. m.). Beträffande det brott, som i 11:te §:n omtalas, eller eftergörande af mynt, så står det serskildt äfven deruti, att sjelfva uppsåtet att bedraga andra till och med här ej ingår såsom en väsendtlig förutsättning, af skäl, om hvilka mera i sin ordning i det följande.

Men hvad angår det uti ifrågavarande 7:de §:s 2 moment omnämnda brott, att obehörigen eller falskeligen å varor, mått, vigt eller annat, som med allmänna stämplar eller märken tecknas, anbringa sådana allmänna stämplar eller märken, *utan att göra något bruk deraf*, så gifver efter mitt omdöme förslaget härom anledning till följande anmärkningar. Då lagförslaget här förutsätter bedrägligt uppsåt — ty det heter: "sig eller annan till nytta, eller att dermed skada göra" — så måste ock på sjelfva det factum, som består uti stämplarnes anbringande, ytterligare någon handling följa, som visar, att anbringandet var med afsigt riktadt på andras bedragande. Vore det ej så, så borde utan afseende på uppsåtet sjelfva anbringandet redan såsom sådant förklaras vara ett brott, såsom ock förhållandet är med det i 11:te §:n omhandlade brott, eller eftergörande af mynt. Men då Utskottet icke så betraktat ifrågavarande brott, utan tydligen utsätter det bedrägliga uppsåtet såsom ett kriterium på brottet, så måste ock något slags bruk af det obehörigen stämplade eller märkta hafva egt rum, hvaraf till uppsåtet kan slutas. Den, som frivilligt gjort det af honom obehörigen stämplade obrukbart, förklaras väl vara från ansvar fri; men vid sådant förhållande reducerar sig frågan till ett ordningsmål, och om han instämmes till domstol, innan han, omedveten om nå-

got argt uppsåt, hunnit eller kommit sig till att förstöra saken, bör han då beläggas med minst halft års straffarbete? Må man besinna hvad sådant innebär, och för hvilka låga trakasserier en man härigenom kan utsättas. Utskottet har velat distinguera för mycket och derigenom till en del fördunklat begreppet och saken. Jag hemställer på dessa grunder om återremiss af 7:de §:n, på det att den med uteslutande af 2:dra momentet måtte varda omarbetad, och det med närmare afseende på den 18:de §:n, om hvilken mera i det följande. Det borde ock då tagas i noggrannare öfvervägande, huruvida i sjelfva verket någon väsendtlig skillnad finnes emellan uttrycken: "förfalskar stämpling eller märkning, som rätteligen gjord är", och "förfalskar det, som i behörig ordning blifvit stämpladt eller märkt", äfvensom huruvida något kan "missbrukas", hvaraf något bruk ej är gjordt.

Prosten **Ljungdahl**: Den föregående ärade Talaren tyckes vilja finna en motsägelse deruti, att, då det i 1:sta momentet af denna § bland annat talas om missbruk af stämpling eller märkning, som rätteligen gjord är, 2:dra momentet deremot handlar om ett sådant förhållande, då bruk ännu icke blifvit gjordt af det förfalskade. För min del kan jag icke inse någon motsägelse härutinnan; ty det sednare momentet innebär påtagligen, att sjelfva förfalskningen såsom sådan är straffvärd, änskönt intet bruk skett af det förfalskade, vare sig till beredande af egen nytta elle andras skada; det förra momentet åter tillägger åt missbruket, d. v. s. det olofliga begagnandet af stämpling, som rätteligen gjord är, samma qvalification af brottslighet, som om verklig stämpel-förfalskning blifvit tillvägabragt. — Huruvida ett förfalskningsbrott må kunna anses fullbordadt, äfven innan bruk skett af det förfalskade, derom har Utskottet så fullständigt yttrat sig i motiverna till detta lagförslag, att i det afseendet intet torde behöfva tilläggas. — Skillnaden emellan att förfalska "stämpling eller märkning, som rätteligen gjord är", och att förfalska "det, som i behörig ordning blifvit stämpladt eller märkt", synes åtminstone mig vara så tydlig, att för dess förklarande ingen återremiss är af nöden.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Ifrågavarande § motsvarar äfvenledes den 7:de i Kongl. Maj:ts Nådiga förslag och är med densamma af lika innehåll. Detta förhållande kan emedlertid i och för sig icke förringa den vigt, mina framställda anmärkningar eljest må kunna ega. Om man nu ock, såsom en föregående Talare yttrat, ville antaga, att i sednare momentet menas en annan person än den, som i första momentet säges missbruka stämpling eller märkning, så synes dock ordet "*missbruka*", der det förekommer, vara öfverflödigt, då, om den ene vetandes brukar hvad den andra förfalskat, han förfaller

under § 8, och min egentliga anmärkning. att något ej kan missbrukas, hvaraf något bruk icke är gjordt, i alla fall qvarstår såsom ovederlagd.

Domprosten **Björling**: När här talas om att *förfalska* eller *missbruka* stämpling eller märkning, som rätteligen gjord är, torde väl Herrar Jurister utan svårighet inse den skillnad, som finnes emellan dessa båda uttryck. Det förra uttrycket innebär att i bedräglig afsigt ändra en riktig stämpling; det sednare åter att bedrägligen bruka eller sätta densamma å orätt plats. I förra fallet är stämplingen förfalskad; i sednare icke. När det nu i 2:dra momentet heter: är ej bruk gjordt af det förfalskade, så kan ju detta icke afse annat än att man icke sökt sig till nytta eller annan till skada använda den förfalskning, som här ofvan omtalas; och härmed torde ock den siste värde talarens anmärkning, att något ej kan missbrukas, hvaraf bruk ej är gjordt, hafva förfallit, enär den påpekade inadvertensen icke återfinnes i §:n.

Efter härmed slutad discussion hemställde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen*, huruvida Ståndet ansåge 7:de §:n böra lemnas utan anmärkning, och blef denna proposition med blandade Ja och Nej besvarad samt votering begärd, som derefter försiggick öfver följande godkända voterings-proposition:

Den som anser 7:de §:n böra lemnas utan anmärkning, voterar Ja; den det icke vill, voterar Nej. Vinner Nej, är 7:de §:n återremitterad.

Voteringen befanns vid rösternas summering hafva utfallit med 17 Ja och 16 Nej, och var §:n sålunda lemnad utan anmärkning.

§§ 8, 9 och 10 lemnades utan anmärkning.

§ 11.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Denna § innefattar egentligen ett värn för myntregalet, hvars upprätthållande föreskrifves af omsorgen om tillräckliga garantier för ett äkta och fullhaltigt mynt, hvarföre redan blotta det factum, att obehörig person förfärdigat mynt, om ock lika godt som det äkta, med skäl bör med strängt ansvar beläggas. Så är ock saken i detta förslag betraktad, då det helt enkelt säges: "*eftergör* någon guld- eller silfvermynt &c." utan afseende på uppsåtet. En annan fråga deremot är den, huruvida beträffande utländskt mynt samma ansvar bör utsättas som för eftergörande af det in-

inländska. Hittills har man icke i vårt land sett saken på det sättet. Uti Konungens Proposition är ock ett lindrigare straff i sednare hänseendet bestämdt. Det är mig väl ej obekant, att samma åsigt, som Utskottet här hyllar, på sednare tider gjort sig gällande i åtskilliga de nyaste Tyska Criminal-lagar såsom en naturlig följd af förbunds-författningen, tullföreningen och deraf följande gemensamma förhållanden. Men hos oss torde denna fråga likväl erfordra en närmare pröfning, och ännu mera den, huruvida blotta eftergörandet af utländskt mynt, äfven då det eftergjorda eger normalt skrot och korn, skall, äfven oaktadt det aldrig här i landet blifvit utgifvet eller begagnadt, likväl beläggas med samma ansvar som det för eftergörande af inhemskt mynt. Motiverna för bestraffningen äro ej lika bindande; hvarföre, om en återremiss af §:n i detta hänseende anhålles, då ock vid förnyad pröfning under nytt öfvervägande särskildt kunde tagas, huruvida icke, då det eftergjorda myntet innehåller lika skrot och korn som det äkta, sådant, enligt hvad ock i de nyaste utländska strafflagar är sagdt, borde uttryckas såsom mildringsgrund.

För det första förekommer ej här någon kränkning af myntregalet eller obehörig vinst af kronans usurperade slagskatt, hvilken dessutom numera icke sättes högre än präglingskostnaderna utgöra. För det andra kommer härtill, att, då det inländska myntet har en genom lag påbjuden curs, sådant icke är förhållandet med det utländska. Det kunde dessutom under vissa förhållanden inträffa, såsom det ock tillförene mångenstädes inträffat, att man i handelns intresse nödgades i ett främmande land anlägga verkstad för präglande af utländskt, till skrot och korn fullgiltigt, mynt, hvarigenom i sjelfva verket ingen bedrages eller lider skada. Och i alla händelser, om man ock *ob amicitiam reciprocam* vill förbjuda eftergörandet här i landet af utländskt mynt, följer dock af det föregående, att förhållandet här är olika med frågan om det inländska myntet.

I afseende åter på kopparmynt har Utskottet, likasom ock Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit för eftergörandet deraf en mildare straffbestämmelse. Skälet härtill skall naturligtvis vara den förmenta mindre *skada*, som detta brott skulle kunna åstadkomma. Men att denna princip icke alltid håller stånd, kan man lätt finna. Den som eftergör *ett* 25-öre-stycke i silfver, åstadkommer säkerligen mindre skada än den, som fabriksmessigt låter mynta 1000 Riksdaler i kopparmynt. Då emedlertid eftergörande af kopparmynt är på samma grunder straffbart, som då guld- eller silfvermynt eftergöres, och då, om skadans ringhet skall utgöra grund för strafflindring i förra fallet, följdriktigheten fordrar, att olikheten upphör, då någon beträdes med tillverkning af kopparmynt i större parti, torde

dessa omständigheter förtjena att ännu en gång tagas under omprövning. Lindrigare straff för obehörig kopparmyntning förekommer väl äfven uti utländska strafflagar ännu från en tidigare period af detta sekel, men återfinnes, så vidt jag kunnat finna, ej mer uti de nyaste, som mera se på sakens betydelse för den allmänna crediten och circulationen än på skadan i sig sjelf. Ville man utmärka den mindre skadan af brottet såsom mildringsgrund, vore sådant efter mitt omdöme lämpligare än en bestämd lägre straffgrad. Om en återremiss på dessa grunder får jag derföre hemställa.

Domprosten **Björling**: Som den siste värde talaren icke anfallit eller rättare sagdt icke gjort anmärkning emot sjelfva den princip, hvarpå Utskottet grundat detta sitt förslag, så erfordrar ock mitt svaromål icke många ord. Ehvad man eftergör inländskt eller utländskt mynt, så röjer sig onekligen i detta tilltag *enahanda onda vilja*. Förfalskningen af utländskt mynt kan ock för det allmänna medföra *lika våda* som en förfalskning af det inländska, och detta blifver alltmera fallet, ju mera communicationerna med utlandet blifva lifliga och i följd häraf utländskt mynt kommer att i Riket circulera. I gränsprovinserna skall utländskt mynt redan vara ganska gångbart. I följd häraf ansåg ock Utskottet straffbestämmelsen böra vara lika för eftergörandet af så väl det ena som det andra myntet. Men antager man nu denna princip, så får man väl ock antaga dess consequenser. Den värde talaren har icke ifrågasatt någon mildare straffbestämmelse för den händelse, att man eftergör inländskt mynt af behörigt skrot och korn, och med bibehållande af principen om likställighet emellan det inländska och utländska myntet tror jag derföre icke heller någon mildring böra stadgas för en dylik fabrication af utländskt.

Hvad nu eftergörandet af kopparmynt beträffar, så kan väl motivet här vara lika omoraliskt som vid eftergörandet af guld- och silfvermynt; men som vådan för det allmänna bör vara mindre, så ansåg ock Utskottet en mildare straffbestämmelse här kunna ega rum.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Jag ber om ursäkt, om jag erinrar den sednaste talaren, att ordet "*anfalla*" här så mycket mer är opassande, som jag endast framställt och det helt vördsamt de anmärkningar, hvartill jag trott mig finna anledning. Jag är böjd att i afseende på ansvaret för eftergörande af inländskt eller utländskt mynt göra den skilnad, som Kongl. Maj:t föreslagit, och jag skall i detta hänseende gå så långt som skäligt vara kan. Men jag kan icke dela Utskottets åsigt, att den, som t. ex. å sin kammare tillverkat ett utländskt mynt, skall, ehuru han detsamma här i landet icke utgifvit eller deraf bruk gjort, straffas lika strängt, som om

myntet varit inländskt. Principen af skydd för mynt-regalet, som ligger till grund för bestraffningen för eftergörandet af inländskt mynt, kan icke här finna tillämpning. Saken förtjenar efter min åsigt ett noggrannare öfvervägande. Om ej de allmänna Bladen missleda, så lärer ock denna § redan blifvit åtminstone af ett bland Med-Stånden återremitterad.

Domprosten **Björling**: I anledning af den siste värde talarens sednare anmärkning ber jag få erinra, att straffbestämmelserna i denna § äro gifna under förutsättning, att myntet, vare sig inländskt eller utländskt, är i bedräglig afsigt eftergjordt. Är detta icke händelsen, så kan icke denna § tillämpas på gerningen, utan den 15:de; då straffet endast är böter och hvilka kunna nedgå ända till *fem* Riksdaler. Huruvida nu den bedrägliga afsigten förefinnes eller icke, beror naturligtvis på domarens pröfning.

Professor **Selander**: Med ändring af Kongl. Maj:ts Nådiga förslag har Utskottet i denna § icke gjort någon skilnad i ansvaret för eftergörandet af inländskt eller utländskt guld- och silfvermynt. I 14 §:n är samma förhållande med in- eller utländska sedlar så ock Privat-Bank-sedlar. Jag kan ej gilla den princip, som härför lägges till grund. Jag vet väl, att man såsom skäl anförer, att förfalskningen af utländskt mynt, när det i landet circulerar, hvilket skall vara händelsen i gränsorterna, medför för allmänheten samma skada som förfalskningen af det inländska, likasom ock att motivet är lika brottsligt. Det sednare vill jag medgifva; men icke det förra. Man må ihogkomma, att utländskt mynt icke är något tvångsmynt: ingen är skyldig att emottaga sådant i liqvider. Det behöfs blott ett rykte, att falskt utländskt mynt är i omlopp, och man kan vara säker, att circulationen genast hämmas af försigtigheten att emottaga det utländska myntet. Så kan icke förhållandet vara med det inländska. Dess circulation måste obehindradt fortgå, så att skadan af den ena eller andra förfalskningen blifver nog olika. Häraf tror jag ock skäl kan vara till en något olika bestraffning för det ena eller andra brottet; hvadan jag anser återremiss af denna § må kunna ega rum.

Biskop *Bergman* och Professor *Agardh* instämde häruti.

Prosten **Ljungdahl**: Inom Utskottet voro tankarne härom mycket delade, äfvensom rörande ansvaret för förfalskning af Riks-Bankens och Privat-Bankernas sedlar. Jag har tillhört pluraliteten, emedan jag anser den brottsliga afsigten, som i främsta rummet måste tagas i betraktande, i båda fallen vara en och densamma, nemligen samma slemma vinningslystnad och samma skändliga bemödande att bedraga. Må vara, att för-

falskaren af det utländska myntet icke förgriper sig mot det så kallade myntregalet; men han åsyftar dock alldeles enahanda kränkning af andras rätt, som om han förfalskat ett inländskt, och följderna af hans handling, om än jemförelsevis af mindre betydenhet för samhället, kunna dock blifva till lika stor skada för den enskilde; ja, man skulle till och med kunna vara färdig att påstå, att faran af den utländska myntförfalskningen vore så mycket större, som den rätta beskaffenheten af sådant mynt naturligtvis är mindre känd för flertalet af Sveriges innebyggare. Jag finner fördenskull intet skäl att frånträda min redan i Utskottet yttrade öfvertygelse om lämpligheten af lika straff för den, som eftergör guld- eller silfvermynt, som inom eller utom Riket är gångbart; men jag tror, att, hvad kopparmyntet beträffar, dess förfalskande väl må något lindrigare anses, emedan skadan, som deraf uppkommer, svårligen torde blifva rätt betydlig.

Professor **Ågardh**: En värd talare har rätteligen anmärkt, att ju större skada en förfalskning kan medföra, desto strängare straff bör derför ock i lagen vara bestämdt; och då onekligt är, att förfalskning af inländskt mynt måste i allmänhet kunna åstadkomma större skada än förfalskning af det utländska, fordrar ock consequensen en strängare straffbestämmelse i förra än i sednare fallet. Denna princip, som genomgår det Kongl. förslaget i nu berörda hänseende, har Utskottet äfven sjelft bibehållit i afseende å straffbestämmelsen för förfalskning af kopparmynt, jemförd med den för guld- och silfvermynt, ehuru det följt en annan princip, då fråga var att bestämma straff för förfalskning af in- och utländskt mynt af guld och silfver, och sålunda i samma § blifvit inconseqvent med sig sjelft. Jag föredrager derföre det Kongl. förslaget i denna del, och skulle endast vilja, att i den §, som härom handlar, eller den 11:te, epithetet "*gångbart*", på sätt Utskottet gjort, vidfogades orden: "guld- eller silfvermynt" samt "kopparmynt", enär man känner det icke vara ovanligt, att myntsamlare låta eftergöra sällsyntare äldre mynt, deraf de så kallade spurii uppkommit, som återfinnas i nästan alla muséer och myntsamlingar, och denna handling icke lärer kunna benämnas myntförfalskning i samma mening, hvarom nu fråga är.

Professor **Selander**: Jag instämmer med den föregående värde talaren i det hänseendet, att motivet, som föranleder det ena eller andra brottet, kan i moraliskt afseende vara lika ondt och straffvärdt, men lagstiftaren har dock hittills vid straffets bestämmande icke endast sett på motivet, utan fastmera på den större eller mindre våda för det allmänna och den enskilde, som det ena eller andra brottet kunnat medföra. Samma princip har ock Utskottet sjelft följt i detta lagförslag. Ty om

Utskottet endast sett på motivet. borde väl förfalskningen af en vexel hafva blifvit belagd med lika stort straff som förfalskningen af en sedel. Ja — i denna samma § har Utskottet äfven iakttagit denna princip; ithy att mildare straff är föreslaget för förfalskning af koppar- än af guld- och silfvermynt. Men likasom en förfalskad vexel kan möjligen åstadkomma lika stor skada som en falsk sedel, så kan ock förfalskning af kopparmynt, om den drifs i något större scala, blifva lika menlig som förfalskning af silfvermynt. Den saken kan väl äfven tåla att tänka på. Men när förfalskning af utländskt mynt icke kan medföra samma skada som förfalskning af det inländska, så önskar jag bibehållandet i denna punkt af det Kongl. förslaget och fortfar derföre att yrka återremiss.

Prosten **Ljungdahl**: Jag har aldrig påstått, att den brottsliga afsigten borde utgöra den enda, men väl den förnämsta grunden för bestämmandet af de nu ifrågavarande brottens straffpåföljd. Jag har tvärtom medgifvit, att den större eller mindre skada, som genom brottet kan åstadkommas, jemväl dervid måste tagas i betraktande. Hvad den siste talaren yttrat om förfalskning af vexlar, synes mig föga bevisande, enär de förluster, hvilka stundom till ganska betydligt belopp genom sådan förfalskning kunna uppkomma, dock på intet sätt lära vara jemförliga med den skada, som tillskyndas allmänheten derigenom, att det gångbara myntet saknar tillräckliga garantier för sin äkthet och fullgiltighet.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Man har åberopat 15 §:n till stöd för bibehållandet af 11 §:ns stadgande i fråga om eftergjordt utländskt mynt; men befintligheten af denna 15 § torde just göra straffbestämmelsen i 3 mom. tämligen öfverflödig beträffande utländskt mynt, enär företrädesvis icke-tillvaron af bedräglig afsigt bäst bevisas derigenom, att man af det eftergjorda myntet icke bruk gör, och något myntregal för öfrigt här icke är kränkt; åtminstone tyckes denna 15 § gifva ökad anledning till beviljandet af en återremiss af 11 §:n och 3 mom.

Men dessutom en ytterligare anmärkning, som jag hittills glömt att anföra. Eftergör eller förfalskar man en sedel, belägger 14 §:n detta brott med straffarbete från och med fyra till och med *tio* år. Men eftergör man ett guld- eller silfvermynt, skall man dömas enligt 11 §:n till straffarbete från och med fyra till och med *åtta* år. Jag kan ej inse anledningen till denna skiljaktiga straffbestämmelse för brott, som med hänsigt till circulationen och den allmänna crediten synas vara tämligen analoga. Må hända har icke heller Utskottet fästat full uppmärksamhet å denna omständighet; men härom torde dess härvarande Ledamöter emedlertid kunna lemna upplysning.

Efter härmed slutad discussion blef uppå derom vederbörligen gjord proposition berörde 11 § *återremitterad.*

§ 12.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Denna § handlar om den, som i bedräglig afsigt filar eller klipper guld- och silfvermynt, och 2:dra momentet lyder: "*Är ej bruk gjordt af det förfalskade;* må tiden för straffarbetet kunna nedsättas till hälften af den eljest för brottet stadgade minsta strafftid", och således till minst tre månaders straffarbete. Men härvid återkommer man ånyo till frågan, huru den bedrägliga afsigten skall kunna ådagaläggas, om man ej gör något slags bruk af det filade, klippta eller till värdet minskade myntet? Jag åberopar nu, hvad jag vid § 7 om förfalskning i allmänhet anfört. Det motiv, som enligt § 11 gör blotta eftergörandet af mynt till ett brott utan väsendtligt afseende på uppsåtet, finnes icke här. Ehuru ej uttryckligen sagdt, måste det dock här antagas, att det mynt, som klippes, filas eller annorledes minskas, är äkta mynt Men då ingen lärer vilja påstå att man numera kunde neka *egaren* att förstöra eller nedsmälta den ducat han eger: hvarföre skulle han då ej kunna få göra det till hälften eller till en fjerdedel, en åttondedel o. s. v., då han ej gör något slags bruk af den sålunda minskade ducaten, och alltså ej heller kan påstås hafva dermed velat bedraga någon. Logiken i Utskottets resonnement härvid kan jag ej fatta. Uti brottets criterier upptages uttryckligen bedräglig afsigt, men den på andras vilseförande riktade handling, hvarigenom uppsåtet skulle ådagaläggas, bortfaller här, och likväl antages förfalskning här vara för handen, som, om också lindrigare, likväl skall bestraffas. Kan då icke egaren i fullt medvetande af sin eganderätt få ansvarsfritt klippa sin ducat i tu eller tre eller fyra delar, eller taga deraf mer eller mindre för andra sina behof? Ja, svarar man, om ej afsigten varit bedräglig. Men huruledes skall denna afsigt utrönas, då han icke gjort något bruk af den återstående delen af ducaten, utan endast måhända af det bortfilade? Förgäfves lärer man ock söka något motsvarande till 2:dra momentet i främmande länders lagstiftningar, der visserligen klippning, filning eller annat slags minskning af äkta myntpjeser, gjord i afsigt att bedraga, med allt skäl, likasom nu i 1:sta momentet 12 §:n, belägges med straff; men man har der ej gjort ett sådant tillägg som uti ifrågavarande 2:dra moment, hvilket upphäfver det förstas princip, och råkar äfven i strid med 15 §:n, såsom man i det följande närmare skall söka visa. Här är ej fråga om kränkning af något myntregal, och en utöfning af eganderätten bör ej utsättas för okynnets eller enfaldens trakasserier genom lagstadganden, som ej behöfvas. Första momentet af 12 §:n är här tillräckligt, och

det andra borde alldeles utgå; hvarföre om återremiss i denna syftning hemställes.

Domprosten **Björling**: Samma argument, den siste värde talaren här anfört, skulle äfven kunna åberopas mot den 11:te §:n. Likasom allt eftergörande af mynt är med straff ansedt, så är ock all filning och klippning af mynt, när den sker på sådant sätt, att det filade och klippta myntet ännu bibehåller skenet af oförfalskadt eller fullhaltigt. Klipper man en ducat midt itu eller i fjerdedelar, så kan den icke mera bibehålla detta sken, eller ens caracteren af mynt, och lika litet, som någon kan deraf bedragas, lärer något ansvar kunna drabba den, som verkställt en sådan klippning. Annorlunda är förhållandet, om man filar myntet, så att det blir underhaltigt, men denna underhaltighet icke hindrar, att det ju kan bland allmänheten circulera, tills det ådrager sig närmare uppmärksamhet. Det har icke förlorat skenet af mynt. Är nu en sådan filning verkställd i bedräglig afsigt, så inträder den 12:te §:ns straffbestämmelse; i annat fall kommer penningen att anses efter den 15:de §:n. Men invänder man emot 2 mom. i 12:te §:n: huru skall den bedrägliga afsigten kunna ådagaläggas, då bruk ej gjordt är af det förfalskade? Jag tror väl, att sådana omständigheter kunna förekomma, att afsigten kan i bevis ledas, fastän man ej ännu hunnit utprångla något af det förfalskade.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Man har frågat, huru den bedrägliga afsigten skall kunna ådagaläggas, innan bruk blifvit gjordt af det underhaltiga myntet? Jag tror väl, att en sådan möjlighet finnes. Om någon klipper midt itu en ducat eller afklipper en fjerdedel deraf, lärer någon bedräglig afsigt icke dermed kunna ådagaläggas, enär man väl kan antaga, att ingen låter sig bedragas att mottaga det sålunda stympade myntet för fullvigtigt. Utan bedräglig afsigt kan väl ock någon företaga sig att fila en eller annan ducat, så framt spåren efter filning icke äro utplånade och utseende gifves åt myntet, som vore det oförminskadt; men jag hemställer, om icke den bedrägliga afsigten framstode helt tydligen och klart, om man kommer öfver en person, som hade en verkstad inrättad för en sådan filnings-operation och derjemte funne hos honom icke allenast en mängd filspån samlad af guld och silfver, utan äfven ett parti mynt, som hade undergått operationen, men hade utseende af oförfalskadt mynt.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Det är naturligt, att den bedrägliga afsigten skall gifva sig på något sätt tillkänna i handling för att kunna bevisas. En annan sak vore, om sjelfva filningen eller klippningen såsom sådan skulle såsom brott anses; men detta har Utskottet, och det med rätta, icke

velat; utan är det endast den bedrägliga afsigten, som egentligen här caracteriserar handlingen såsom brott. I sin kammare måtte man emellertid med sitt eget mynt få göra efter eget behag hvad man vill; ja, till och med om, för att upptaga hvad en värd Talare nyss anförde, man skulle anlägga en fabrik för att klippa och fila mynt, något som dock väl knappt är tänkbart eller någonsin förekommit, så är den bedrägliga afsigten ändå icke bevisad, innan försök blifvit gjordt att utprångla det filade myntet. De flesta arbetare i guld och silfver befinna sig mer eller mindre uti sådant prædicament. Huruledes skall dessutom detta 2:dra moment af 12:te §:n förlikas med den 15:de, som antager, att man förfalskat mynt, men icke i bedräglig afsigt (en uppfattning, som i sin ordning skall pröfvas), och bestraffar detta, der man ej af egen drift förstört det förfalskade eller förebyggt all skadlig verkan deraf, med böter från och med 5 till och med 100 Riksdaler? Här antages således, att en sådan handling som den i 12:te §:n omhandlade är utan bedräglig afsigt tänkbar och möjlig. Men skulle någon omständighet kunna anses bättre bevisa denna brist på bedräglig afsigt än just den, att intet blifvit gjordt, hvarigenom någon hade kunnat blifva bedragen?

Om Utskottets mening och afsigt med 2:dra mom. af 12:te §:n endast hade varit att antyda, att, om bedrägligheten blifvit yppad, innan någon blifvit bedragen, eller med andra ord innan skada skett, mildring af straffet kunde få ega rum, så hade sådant varit ej blott mera öfverensstämmande med det här omhandlade brottets princip, utan ock i öfrigt billigt. Men de nu begagnade uttrycken berättiga icke till antagande af en sådan mening.

Domprosten **Björling**: Inom Utskottet ventilerades omständligen förevarande fråga, rörande den bedrägliga afsigten, och man ansåg der, att fall kunde gifvas, då den bedrägliga afsigten låge tydlig, utan att bruk ännu blifvit gjordt af det förfalskade. Emedlertid, såsom jag redan nämnt, tillkommer pröfningsrätten härom domaren.

Domprosten **Bring**: Jag anser det icke vara omöjligt att kunna bevisa den bedrägliga afsigten, äfven om bruk ännu icke blifvit gjordt af det förfalskade myntet. På flerahanda sätt kunna väl omständigheterna foga sig så, att afsigten framstår helt tydligt och klart. Jag vill anföra ett exempel. Om någon företagit sig att fila en mängd guldmynt, och han sedan sammansmälter det affilade och säljer det, så måtte väl, om det upptäckes, hvarifrån han hemtat det försålda guldet, hans bedrägliga afsigt vara ådagalagd, äfven om han ännu icke hunnit utprångla de underhaltiga mynten.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Det af den siste värde Talaren anförda exemplet bevisar alldeles icke hvad dermed skulle bevisas. Om en person af 100 ducater afklipper ett stycke af hvarje och derefter nedsmälter det afklippta och säljer det, har han dermed icke begått någon bedräglig handling.

Professor **Agardh**: Jag åter tycker det af Domprosten Bring anförda exemplet vara upplysande. Har någon sålt filspån af guld och silfver, och man sedan finner hemma hos honom en mängd underhaltiga guld- och silfvermynt, jemte verktyg för åstadkommandet af filnings-operationen, så tyckes väl den bedrägliga afsigten framträda temligen tydligt, äfven om han ej ännu hunnit göra något försök att utprångla det förfalskade. För öfrigt kommer det ju att tillhöra Domaren att pröfva, huruvida operationen har skett i bedräglig afsigt eller icke. Öfvertygas den anklagade om det förra, kommer det strängare straffet att drabba honom; i motsatt fall det mildare.

Häruti instämde Prosten *Lagergren*.

Domprosten **Björling**: Den förevarande frågan rörer sig egenteligen derom, huruvida en domare må kunna pröfva, om en handling är bedräglig eller icke. Förutsätter nu lagen denna möjlighet i andra hänseenden, så vet jag icke, hvarföre den ej skulle kunna antagas äfven i nu ifrågavarande fall. Äro nemligen omständigheterna sådana, att domaren kan utröna den bedrägliga afsigten, så lär han väl icke underlåta att fälla domen med afseende derpå; äro åter omständigheterna ej sådana, så användes väl den 15:de §:n.

Efter härmed slutad discussion ansågs 12:te §:n böra lemnas utan anmärkning.

§ 13 lemnades utan anmärkning.

§ 14.

Domprosten **Björling**: Sedan Högv. Ståndet återremitterat den 11:te §:n, torde consequensen fordra att äfven återremittera den 14:de. Lagförslagen i båda äro byggda på en och samma princip; men när nu Högv. Ståndet med underkännande af denna princip ansett skillnad i straffbestämmelse böra göras för förfalskning af in- eller utländskt mynt, så torde äfven denna skillnad böra iakttagas i straffbestämmelsen för förfalskning af Riks-Bankens eller andra sedlar.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Då återremiss af 14:de §:n redan af en annan Talare blifvit begärd, serskildt med

hänsigt dertill, att eftergörande m. m. af utländska creditsedlar här blifvit till straffbarhet ansedt lika med eftergörande af inländska sedlar, förenar jag mig med honom, åberopande hvad jag i fråga om verkligt mynt i detta hänseende anfört. — Serskildt förtjenar det i denna § uppmärksamhet, att, såsom redan vid discussionen om den 11:te §.n anmärktes, straffet för eftergörande af sedlar utsättes högre än för eftergörande af mynt.

Professor **Selander**: Äfven jag anhåller om återremiss af denna §; och det af ett ännu ytterligare skäl. Utskottet har här uteslutit en art af brott, som förekommer i det Kongl. förslaget, nemligen att utplåna å maculerad sedel tecken, hvarigenom utmärkes, att den upphört att gälla. Ett sådant brott röjer ju samma onda afsigt som sedelförfalskning och kan äfven åstadkomma lika stor skada. Det har ock för ej länge sedan inträffat; ithy att några arbetare vid Banken tillegnade sig maculerade sedlar, å hvilka de sedermera borttogo maculerings-märkena och försökte utprångla sedlarne. I brist på lag kunde de för detta sitt försök icke straffas såsom sedel-förfalskare, men verkan af ett sådant brott kan emedlertid blifva lika menlig som sedelförfalskning. Jag tror, att det derföre ock bör i denna § upptagas, på sätt Konungen äfven föreslagit.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Jag yrkade i Utskottet bifall till Kongl. Maj:ts proposition uti ifrågavarande hänseende, och som jag ännu är af den tanke, att straffbestämmelsen för förfalskning af Riks-Bankens sedlar bör vara strängare än för förfalskning af andra sedlar, så instämmer jag med dem, som önska denna § återremitterad. Jag tror, att 72 § Regerings-Formen, som tillägger Rikets Ständer allena rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, gör denna åtskiilnad nödvändig.

Doctor **Sandberg**: Förekommen af den siste Talaren, ber jag få instämma med honom. En skillnad i straffbestämmelsen för eftergörandet eller förfalskandet af Riks-Bankens och Privat-Bankernas sedlar synes icke vara så utan all grund, som det Höglofliga Lag-Utskottet förmenar. Åtminstone kan jag icke riktigt förlika mig med den bevisning, som förekommer i Betänkandet sid. 19, *att en Privat-Banks sedel går och gäller såsom penningar, och att i den dagliga rörelsen göres ingen skillnad emellan enskild Banks sedlar och Riks-Bankens*, då det likväl är en känd sak, att Privat-Banks sedlar icke emottagas uti krono-uppbörden, icke uti Statens allmänna verk och icke heller godkännas af Domstolarne såsom lagligt betalningsmedel. Privat-Bank-sedlarnas gångbarhet emellan enskilda beror helt och hållet på förtroende till de associationer eller personer, som utgifvit dem i likhet med obligationer, invisningar

på Riks-Banken och mångfaldiga andra credit-papper, hvilka man i sednare tider hittat på att sätta i omlopp. — Påståendet, att Privat-Bankernas sedlar gå och gälla såsom penningar likasom Riks-Bankens synes mig icke heller rätt förenligt med Grundlagen, der det uti 72 § Regerings-Formen heter: "Rikets Ständer *allena* ega rätt att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i Riket må erkännas". — Tillräckliga skäl torde alltså förefinnas att taga denna sak under förnyad pröfning, helst både Kongl. Maj:t och Lagberedningen ansett någon skillnad uti straffbestämmelserna böra ega rum.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Domprosten **Björling**: Skälet, hvarföre Utskottet här uteslutit det i Kongl. Maj:ts förslag upptagna fall, att man utplånar å maculerad sedel tecken, hvarigenom utmärkes, att den upphört att gälla, var det, att en maculerad sedel icke gerna kunde anses såsom sedel: hvadan och då här endast var fråga om sedelförfalskning, det ifrågavarande brottet icke kunde här lämpligen finna rum.

Prosten **Ljungdahl**: Erkännande vigten af Professor Selanders anmärkning, angående maculerade sedlar, tillstyrker äfven jag en återremiss af denna §. Men inom Utskottet har jag lika litet som nu kunnat finna något giltigt skäl för antagande af en gradation i brottslighet vid förfalskning af de olika sedelslagen. Den åberopade 72:dra §:n Regerings-Formen tillerkänner visserligen Rikets Ständer *allena* rättigheten att genom Banken utgifva sedlar, som för mynt i riket må erkännas, men innebär alldeles ingen stridighet mot den åsigt, hvilken åt lagligen octrojerade Bankbolags creditsedlar tillerkänner enahanda värde som åt Riks-Bankens. Helgden af de såsom Riksmynt gällande sedlarne minskas icke derigenom, att förfalskning af andra sedlar belägges med lika straff. Här måtte väl icke vara någon rangstrid i fråga. I sådant fall får man dock icke förgäta, att äfven Privat-Banksedlarne äro lagliga, att den brottsliga afsigten vid deras förfalskande är densamma som vid förfalskandet af Riks-Bankens, samt att i de flesta af Rikets provinser det allmännast gångbara myntrepresentativet utgöres just af dessa sedlar.

Doctor **Sandberg**: Vid 11:te §:n talade man här om skillnaden emellan *inländskt* mynt, som man var skyldig att i liquider emottaga, och *utländskt*, i afseende hvarå en sådan skyldighet icke kunde ega rum. Denna olikhet i afseende å mynten ansåg man äfven böra påkalla en olikhet i straffet för förfalskningen af det ena eller andra; och på grund häraf återremitterades äfven 11:te §:n. Jag hemställer, om icke samma olikhet

förefinnes emellan Riks-Bankens och Privat-Bankernas sedlar. Jag känner ej, att någon kan tvingas att i liqvid emottaga dessa sednare myntrepresentativer. Sådant beror ju endast på förtroendet till deras utgifvare. Samma skäl, som föranledde återremiss af 11:te §:n, torde sålunda få hafva samma verkan vid den 14:de. Consequensen lärer väl då ock fordra, att utländska sedlar komma att i nu berörda hänseende ställas i samma categori som Privat-Bankernas, såsom ock skett uti Konungens Nådiga förslag. Jag anhåller om återremiss.

Efter härmed slutad discussion blef uppå derom vederbörligen gjord proposition 14:de §:n *återremitterad.*

§ 15.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Sedan det Högv. Ståndet nu ansett 2:dra mom. af 12:te §:n kunna få passera utan anmärkning, är det i flera hänseenden godt att åtminstone uti 15:de §:n kunna finna något skydd mot de alltför vådliga trakasserier, som af det förra kunna uppkomma. Icke desto mindre gifver äfven den 15:de §:n rum för flera anmärkningar. Här antages, att mynt eller penningsedlar kunna *förfalskas*, utan att det skett i *bedräglig afsigt.* Detta utvisar efter mitt omdöme en begreppsförvirring. Ett *falsum culposum* är väl tänkbart, men har ingen criminel betydelse inför lag. Uti begreppet *förfalska* ingår enligt lag bedräglig afsigt; ett förhållande, hvarpå ock mina föregående anmärkningar mot 2:dra mom. 12:te §:n grundats. Uti 16 §:n af Kongl. Maj:ts förslag, som motsvarar ifrågavarande 15:de §, säges väl ock: "Har man eftergjort mynt" etc. men i fråga om *sedlar* likväl vida riktigare: "*förändrar*" man en penningsedel så, att derigenom åt densamma gifves sken af högre värde; ty detta kan väl ske utan bedräglig afsigt.

Vidare: då 11:te §:n, om eftergörande af mynt, är så stiliserad, (jemför 1 mom 14 §:n) att sjelfva tillverkningen af mynt, besörjd af obehörig person, måste anses vara utan hänsigt till bedräglig afsigt belagd med straff, och det på goda skäl, finner man åter nu af 15:de §:n, att någon bedräglig afsigt likväl förutsättes uti den 11:te §:n; ty om det befinnes, att någon eftergjort mynt utan bedräglig afsigt, skulle han enligt 15:de §:n blifva från ansvar fri, om han af egen drift förstört det eftergjorda, och endast böta från 5 till 100 R:dr, om han icke förstört det. Kunde det åter utredas, att eftergörandet skett uti bedräglig afsigt, så måste väl meningen antagas vara, att den skyldige borde bestraffas jemlikt 11:te (eller 14:de) §:n, äfven om han af egen drift förstört det eftergjorda, innan han tilltalades.

Återstår dock alltid att närmare öfverväga, huruvida den handling, som enligt lagens egen förutsättning icke företages uti någon bedräglig afsigt, och som består uti att göra mer eller mindre lyckliga facsimiler af sedlar, eller manipulationer på en äkta sedel, af hvilken derefter intet bruk göres, ehuru den icke heller förstöres eller på annat sätt göres obrukbar, med skäl bör förklaras vara straffbar. Hvad är det då i sjelfva verket, man härmed vill åstadkomma? I sig sjelf är ju handlingen icke brottslig, då dervid af sjelfva lagen antages, att den ej skett i bedräglig afsigt; och om man dermed åsyftar att hindra, att det oskyldiga uppsåtet icke måtte till fara för allmän handel och rörelse öfvergå till ett bedrägligt, så synes man mycket hafva misstagit sig om medlet. Redan en ringa förändring i den eftergjorda sedeln mot den äkta skulle paralysera tillämpningen af ett så beskaffadt stadgande. — En återremiss af denna § torde på alla dessa skäl blifva nödig att besluta.

Prosten **Ljungdahl**: Jag förmår icke upptäcka de många bristerna och motsägelserna, hvilka den föregående Talaren tror sig hafva funnit i denna §. Tvertom synes mig dess mening vara så tydlig som möjligt. Man kan nemligen förfalska en sedel äfven på annat sätt än derigenom att man eftergör densamma. Man kan t. ex. förändra dess valör. I sådan händelse blir ju förfalskandet något annat än eftergörandet. Har jag utan bedräglig afsigt blott för mitt nöjes skull verkställt en sådan förfalskning, så bör jag väl såsom fullmyndig hafva det förstånd, att jag förebygger all möjlighet till skada af denna min handling. Gör jag det ej, utan t. ex. lägger den förfalskade sedeln lättsinnigt efter mig, så förtjenar jag derför min skäliga näpst.

Häruti instämde Contracts-Prosten *Landgren*.

Professor **Agardh**: Jag instämmer med Riks-Archivarien Nordström. Att bruka ordet "*förfalska*" om något, som ej i *bedräglig afsigt* skett, måste väl vara ett så oegentligt uttryck, att det icke bör i en lag förekomma. Det Kongl. förslaget undviker ock detta uttryck i sjelfva beskrifningen af brottet, der det i stället nyttjar orden: "eller sådan sedel, på sätt i 14:de § sägs, *förändrat*", ehuru äfven det mot slutet af 16:de §:n, som härom handlar, säger: "der han ej af egen drift förstört det *förfalskade*." När lagstiftaren antager gerningen vara skedd utan bedräglig afsigt, bör den ej heller få benämning af förfalskning.

Föröfrigt kan anmärkas, att denna § bildar ett slags undantag från 11:te och 14:de §§, när här talas om afsigten, i

hvilken man eftergjort mynt eller sedel, då deremot efter de 2 förstnämnde paragraferna straffet skulle vara detsamma, ehvad afsigten varit att bedraga eller icke. Det Kongl. förslagets 11:te § är i detta hänseende att föredraga framför Utskottets.

Jag anhåller, att §:n må återremitteras.

Doctor **Sandberg**: Jag kan ej annat än instämma med den siste Talaren, serdeles då jag erinrar mig, att den tid fråga var att få ett sedelmynt, som ej skulle kunna efterapas eller förfalskas, en skicklig technicus eftergjorde, för att visa bristfälligheten i våra nuvarande Banco-sedlar, en mängd deraf på en kort stund. Här förefanns sålunda icke den bedrägliga afsigten, men han skulle i alla fall enligt denna § straffas, såvida han icke sjelf förstörde hvad han tillverkat. Men när skall detta förstörande ega rum, efter en eller flera dagar? — eller får han för någon visa sitt fabricat? Härom eger lagen ingen föreskrift. Man finner, att denna § skulle blifva ett vapen i hand på en afvogt sinnad motståndare för åstadkommande af hvarjehanda chicaner. Der afsigten ej befinnes bedräglig, hvilket väl ej annorlunda än genom försök till utprångling kan ådagaläggas, och icke heller sådant skett genom någon annan, synes handlingen i sig sjelf icke kunna anses straffbar.

Domprosten **Björling**: Den siste värde Talaren ber jag få svara, att här stå icke allenast orden: "der han ej af egen drift förstört det förfalskade", utan äfven: "eller förebyggt all skadlig verkan deraf". Vill den värde Talaren nu lämpa detta på det anförda exemplet, så är tydligt, att den skicklige technikern alldeles icke behöfde förstöra sina tillverkade sedlar, utan kunde väl behålla dem så länge han ville, men måste likväl förebygga all skadlig verkan deraf. Underlåter den, som utan bedräglig afsigt eftergjort en sedel, iakttagandet af detta försigtighetsmått, så synes han mig ock skäligen böra anses hemfalla till den milda bestraffning, som 15:de §:n i thy fall bestämmer.

Hvad nu ordet "förfalskat" beträffar, så betecknas ju dermed i detta förslag den åtgärd att ändra en sedel så, att deråt gifves sken af högre värde än den egenteligen eger, eller att göra ett mynt underhaltigt, men likväl så, att det bibehåller skenet af fullgiltigt. Utan bedräglig afsigt kan väl en sådan åtgärd företagas; — och att äfven 16:de §:n i det Kongl. förslaget, som svarar emot den nu ifrågavarande i Utskottets, nyttjar ordet *förfalska* i samma mening, torde vara lätt att inhemta, enär äfven der förekommer: "der han ej af egen drift förstört det *förfalskade*", hvilket äfven här nyttjas om en utan bedräglig afsigt förändrad sedel.

Professor **Selander**: Jag instämmer med Prosten Ljungdahl. Det nöjet att öfva sig uti att göra Banco-sedlar bör med någon näpst betalas, likasom jag ock tror, att man kan välja sig andra nöjen än detsamma. Den som emellertid nödvändigt vill hafva ett sådant, borde åtminstone vara pligtig att härtill utverka sig tillåtelse, så att det komme att stå under vederbörlig controll. Hvad jag egentligen har att anmärka vid denna § är, att straffbestämmelsen tyckes vara alltför mild. En skärpa deruti skulle jag tycka nödvändig. Derföre anhåller jag om återremiss.

Professor **Agardh**: Jag ber få förklara, att min mening icke varit, det ifrågavarande § skulle uteslutas, ej heller att straffbestämmelsen skulle mildras, utan endast att §:n skulle omredigeras så, att man undveke att benämna en gerning, som man antager vara skedd utan bedräglig afsigt, för en förfalskning.

Sedan discussionen härmed förklarats slutad, hemställde *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen*, huruvida Ståndet ansåge 15 §:n böra lemnas utan anmärkning och blef denna proposition med blandade Ja och Nej besvarad samt votering begärd, som derefter försiggick öfver följande godkända voteringsproposition.

Den som anser 15 §:n böra lemnas utan anmärkning, röste Ja, den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, är samma § återremitterad.

Voteringen befanns vid rösternas summering hafva utfallit med 13 Ja och 18 Nej, och var §:n sålunda *återremitterad.*

§ 16.

Professor **Agardh**: Vid denna § har jag endast en förfrågan att framställa, nemligen huruvida under denna § äfven kan subsumeras det brott, att utprångla ett mynt-representativ, som man vet vara aflyst eller sakna allt värde. Vi hafve af de allmänna bladen sett, att en s. k. Hammarsköldare nyligen blifvit utprånglad, och om sådant bedrägeri icke skulle kunna enligt denna § bestraffas, så önskar jag återremiss, på det att detta brott måtte få ihågkommas ibland dem, som äro föremål för denna §, och bland hvilka det tyckes vara behörigt att få en plats.

Domprosten **Björling**: Det af den siste värde talaren omnämnda bedrägeriet lärer väl svårligen kunna subsumeras under denna §, som handlar om utprångling af veterligen falskt mynt eller falsk penningesedel; enär den berörde Hammar-

sköldska assignationen såsom icke gällande upphört att vara någon sedel. Men visste den, som utprånglade densamma, att assignationen saknade allt värde, och kan han härom öfverbevisas, så är han hemfallen till straff för bedrägeri enligt 22 §:n.

Professor **Ågardh**: Det må då så vara, att det brott, jag nämnde, icke egenteligen hör hit; men då jag förutser en omarbetning af detta lagförslag, ville jag emellertid fästa uppmärksamheten derpå. Utprånglingen af den Hammarsköldska assignationen anförde jag endast exempelvis.

Efter härmed slutad discussion ansågs 16 §:n böra lemnas utan anmärkning.

§ 17.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Att veterligen utgifva eller söka utgifva falskt mynt eller falsk penningsedel, hvarmed man sjelf blifvit bedragen, är icke *förfalskning*, utan hör deremot till classen af bedrägerier uti detta ords inskränktare mening. Denna § borde derföre icke upptagas under rubriken förfalskning, utan under rubriken: bedrägeri.

Denna § lemnades utan anmärkning.

§ 18.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: I denna § förekommer åter något, som saknar erforderlig objectivitet. Den som med kunskap om ett tillämnadt förfalskningsbrott, lånar sig till att förfärdiga eller anskaffa dertill erforderliga stampar, märkjern m. m., gör sig ju till full deltagare i brottet och bör såsom sådan bedömas, gerningen må då hafva kommit mer eller mindre nära sin fullbordan. Och då den, som sjelf förfärdigar sådana stampar och verktyg, svårligen skall kunna emot sitt nekande öfverbevisas om, att han gjort det i brottsligt uppsåt, då, såsom här förutsättes, brottet ej kommit till fullbordan, helst han då alltid kan föregifva annan afsigt med förfärdigandet, så synes 1 mom. af 18 §:n, beträffande först anförda anmärkning, vara öfverflödigt, och i afseende å den sednare så mycket mer olämpligt, som, så snart hela saken stadnat vid stampförfärdigandet, handlingen i sin yttre uppenbarelse — det enda, hvarefter domaren får rätta sig — faller under den categori, hvarå uti 2 mom. utsättes straff, eller blotta förfärdigandet såsom sådant utan afseende på uppsåtet. Ett så beskaffadt bestämdt förbud för enskilde att utan vederbörligt uppdrag tillverka sådana stampar, märkjern, formar, och andra verktyg,

verktyg, som till officiel stämpling eller märkning, eller myntning, eller sedeltillverkning erfordras, kunde ur den allmänna rättssäkerhetens synpunkt försvaras, och 18 §:n förthy inskränkas till hvad i dess 2:dra och 3:dje mom. sägs; dock borde härvid de verktyg, som falla under ett sådant förbud, noggrannare bestämmas, ty många slags verktyg, som för en mängd andra ändamål behöfvas, kunna ock vid mynt- eller sedel-tillverkning begagnas. Stampar och märkjern kunna specificeras och bestämmas genom sina emblemer eller bilder; men det generiska uttrycket "andra verktyg, hvarmed" etc. är för mycket obestämdt: gällande denna anmärkning äfven 19 och 20 §§:na.

Domprosten **Bring**: Jag kan ej annat än finna den skillnad nödvändig, som Utskottet här uppdrager emellan det fall, då man i fullt brottsligt uppsåt förfärdigar eller anskaffar ifrågavarande stampar och märkjern, och det fall, då man utan behörigt uppdrag förfärdigar sådana, men likväl icke kan om brottsligt uppsåt öfvertygas. Det förra är ett så groft brott, att det väl förtjenar urbota straff, då det sednare deremot kan enligt Utskottets förslag försonas med böter. Men, säger man, huru skall då den brottsliga afsigten bevisas? Det tror jag kunna ske på mångahanda sätt. Anklagaren i ett sådant mål lärer icke underlåta att anskaffa all den bevisning, som möjligen kan åstadkommas genom vittnens hörande och andra åtgärder, hvarigenom sanningen må kunna utletas. Sedan får domaren pröfva. Är tillräcklig bevisning förebragt, blir straffet urbota; i annat fall böter. Jag tror, att §:n må kunna lemnas utan anmärkning.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Jag kan ej dela den föregående talarens åsigt. Såsom 1:sta momentet här är framställdt, kan den verkligen brottslige träffas af ett mindre straff än som vederbör. Den i brottet delaktige undgår derföre icke ansvar, enär i afseende derå komma att tjena till efterrättelse nu gällande föreskrifter för ansvar å delaktighet i brott.

Professor **Selander**: I 1:sta momentet stadgas, huru den, som förfärdigar eller anskaffar der ifrågavarande stampar, märkjern eller formar, skall straffas, i händelse brottet ej till fullbordan kommer; men deremot nämnes intet, huru dömas skall, när brottet går i fullbordan. Något dunkel hvilar häröfver. Men dervid fäster jag mig ej, emedan jag anser, att hela 1:sta momentet må kunna utgå och 2:dra momentet ändras så, att förbud stadgas att utan behörigt uppdrag någonsin förfärdiga sådana stampar, formar eller verktyg vid straff, som då borde skärpas emot hvad der förekommer. Hela §:n behöfde endast utgöras af detta enda moment. I detta syfte yrkar jag återremiss.

Domprosten **Björling**: Den af siste värde talaren gjorda anmärkning, att här ej står, huru förfärdigandet af stamp, märkjern etc. skall bestraffas, när förfalskningsbrottet går i fullbordan, besvaras i den 45 §:n. Den som gjort stamparne med vetskap om, hvartill de skulle användas, kommer att straffas såsom förfalskaren sjelf.

För min del anser jag 2:dra momentet af 18 §:n böra bibehållas. Fall kunna nemligen inträffa, der mildrande omständigheter bjuda användandet af ett lindrigare straff än det i 1:sta momentet förekommande urbota, och för sådane fall tyckes 2:dra momentet tjenligen böra qvarstå. Dessutom måste för conseqvensens skull detta moment qvarstå, emedan hvad detta moment innehåller enligt 15 §:n förefinnes äfven vid fråga om förfalskning af mynt och sedlar.

Efter härmed slutad discussion blef uppå derom vederbörligen gjord proposition 18 §:n *återremitterad.*

§§ 19, 20 och 21 lemnades utan anmärkning.

Föredragningen af *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 40 afbröts härmed för att i nästa Plenum fortsättas.

§ 5.

Upplästes och *lades till handlingarne* från de respective Med-Stånden ankomna Protocolls-Utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:o 369: från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 340—344 samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 371—376.

§ 6.

Beviljades uppå derom gjord anhållan Prosten *Carlander* ledighet från Riksdags-göromålen under 3:ne veckor, räknade från den 16 dennes.

Ståndet åtskildes kl. ½3 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 5 September.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades protocollet för den 31 nästlidne Augusti.

§ 2.

Fortsattes den i sednaste Plenum påbörjade föredragningen af *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 40, i anledning af dels Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, med förslag till författning, angående ansvar för förfalskning och bedrägeri, dels enskilda motioner i enahanda syftning, hvarvid i ordning förekommo nedan omförmälda paragrafer uti det af Utskottet framställda författningsförslag, nemligen:

§ 22.

Häremot framställdes icke någon anmärkning.

§ 23.

Riks-Archivarien, Doctor **Nordström**, som härvid begärde ordet, anförde: För de uti punkterna 3 och 6 af ifrågavarande § omnämnda förbrytelser synes mig den uti förslagets nästföregående § för bedrägeri i allmänhet stadgade straffbestämmelse vara nog mycket sträng, serdeles då det uti 5 § 10 Cap. och 4 § 8 Cap. Handels-Balken för sådana arter af bedrägeri nu stadgade ansvar dermed jemnföres och den stora latituden från 5 till 500 R:dr, som kunde leda till stor olikhet i strafftillämpning, tillika öfverväges. Af sådan anledning får jag anhålla om återremiss å denna §.

Biskop **Butsch**: En författning, hvilken såsom den ifrågavarande afser icke blott handlingar utan äfven uppsåt och som derföre vid straffets bestämmande medgifver domaren en långt utsträckt latitud, måste redan af denna anledning i någon mon vara vådlig, men den blir det ännu mera, om stad-

garne uti densamma sakna erforderlig klarhet och bestämdhet. Med hänsyn härtill och då förevarande författning, när den en gång blifvit till efterlefnad antagen, ofta skall komma att tillämpas, kan jag ej underlåta att vid denna § framställa några anmärkningar, Först får jag då erinra, att det uti mom. 3, "om man sätter ut pant, som *veterligen* falsk är," förekommande ordet veterligen, då det sättes så här absolut, enligt allmänna språkbruket påpekar ett af flere deladt vetande; hvarföre och enär omförmälda ord härstädes lärer böra uppfattas i den mening, att det just afser den brottsliges individuella vetande, sådant borde tydligen utmärkas medelst tillägg af pronominet "honom" eller genom utbyte af orden: "*som veterligen falsk är*" emot orden: "*den man vet falsk vara.*" Vidare tager jag mig ock friheten anmärka, att det uti mom. 4 framför ordet "sken" förekommande adjectivet "falskt" såsom öfverflödigt torde böra uteslutas, äfvensom att då en skenbar eller föregifven afhandling icke innebär, utan motsäger begreppet af egendoms verkliga afhändande; så måste här hafva insmugit sig någonting oriktigt, om än icke i meningen ooh det man velat säga, så likväl i uttrycket och det som verkligen blifvit sagdt.

Prosten **Ljungdahl**: De framställda anmärkningarne äro onekligen förtjente af mycken uppmärksamhet och då ifrågavarande § redan blifvit af två andra Riks-Stånd till Utskottet återremitterad, vill jag ej motsätta mig yrkandet om återremiss; dock får jag förklara, dels att icke någon af de uti denna § omnämnde förbrytelser synes mig vara sådan, att den bör undantagas från den uti § 22 stadgade straffbestämmelse, särdeles som domaren deruti fått sig medgifven en stor latitud; dels ock att jag icke kan finna, det ordalydelsen uti punkterna 3 och 4 kan misstydas på sätt af den nästföregående talaren blifvit anmärkt, men skulle författningens mening i dessa punkter kunna med andra ord bättre uttryckas, hade jag naturligtvis intet att deremot invända.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed fulländad, blef uppå derom i vederbörlig ordning gjord proposition ofvannämnde § af Ståndet till Utskottet *återremitterad.*

§ 24.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström** anhöll härvid om ordet och yttrade: Innehållet af 24 §:n motsvaras i vår nuvarande lag af 9 § 1 Cap. Handels-Balken, som likväl först upptager ett så vidt jag funnit uti förevarande förslag icke upptaget brott, nemligen att någon *förfalskar gods*, hvilken handling skiljes från den att sälja det man vet förfalskadt vara eller

der flärd i är, såsom ondt för godt, mängdt för omängdt; ett förhållande, som ock nu utgör föremål för straffbestämmelserna i 24 §:n. Visserligen bör ej förfalskande *af gods* upptagas bland arterna af bedrägeri uti inskränktare mening, utan deremot under stycket om förfalskning; men då det hvarken der eller annorstädes återfinnes, borde väl detta förbiseende rättas.

Vidkommande det i 24 §:n berörde brott, så kan det enligt förslaget beläggas antingen med böter från 5 till 500 R:dr, eller fängelse från 2 till 6 månader, eller under särdeles försvårande omständigheter med straffarbete från 6 månader till 2 år; hvaremot enligt 2 mom. 37 §:n den som säljer något, deri han vet fel vara, utan att det fel uppenbara, borde straffas med böter från 5 till 200 R:dr, och under särdeles försvårande omständigheter med fängelse från 2 månader till 2 år. Visserligen göres ock i nu gällande lag skillnad emellan att sälja något, hvari man vet fel vara, utan att uppenbara det (Handels-Balken 1 Cap. 4 §), och att sälja, utan att uppenbara, hvad man vet vara förfalskadt, eller *der flärd uti är* (Handels-Balken 1 Cap. 9 §); men då vid nogare öfvervägande det flärdfulla i handlingen icke ligger deruti, att man försålt något, som uti sig innehåller fel eller är sämre än det ser ut, utan deruti att felet eller flärden döljes för köparen, och dertill kommer, att det alltid skall blifva svårt att tydligt beteckna den objectiva skillnaden emellan "fel" och "flärd", helst det, som uti Handels-Balkens 1 Cap. 9 § vid "flärd" tillägges, nemligen "ondt för godt (ehvad det onda är af naturen eller konsten), mängdt för omängdt", icke är tillagdt för att bestämma, utan endast för att exempelvis förtydliga saken, så är det efter mitt omdöme på goda skäl, som uti Regeringens förslag (§ 30) desssa förbrytelser, som i afseende å det bedrägliga uppsåtet hos säljaren med hvarandra äro så lika, att de svårligen kunna åtskiljas, blifvit under samma § och straffbestämmelse inbegripna, och det så mycket hellre, som den betydliga latitud, hvilken förslaget här lemnar vid straffets bestämmande, och som äfven Utskottets förslag i det hela medgifver, öppnar för domaren tillfälle att efter öfvervägande af felets eller flärdens olika beskaffenhet och mångartade nuancer lämpa straffet efter graden af bedrägeriets storlek. Jag föreslår derföre, att hithörande stycke af 2 mom. 37 §:n måtte sammanföras med innehållet af 24 §:n såsom ett, eller om man anser någon nuancering i straffet oaktadt latituden lämplig, hvilket icke är min åsigt, åtminstone då såsom ett särskildt moment; varande det dessutom min mening, att straffbestämmelserna uti sin högre utsträckning här borde nedsättas, för att icke alltför strängt afvika från den uppfattning, hvarefter straffsystemet i lagen nu är genomfördt, och i hvilket system dock alltid en viss harmoni i straffbarheten och straffgraderna för de olika brotten måste antagas vara förutsatt.

Domprosten **Bring**: Ehuru jag ej inom Utskottet oafbrutet deltagit i behandlingen af förevarande fråga och således möjligen kan sakna fullständig kännedom om alla de skäl, hvarpå ifrågavarande författnings-förslag är grundadt, skulle jag dock tro och får till genmäle å hvad den nästföregående talaren anmärkt erinra, att Utskottets mening säkerligen varit den, att, då uti § 24 förutsättes en egentlig förfalskning, men deremot uti § 37 endast förtigandet af ett hos varan utan någon dermed företagen bedräglig åtgärd för handen varande fel, de uti berörde §§ omförmälda förbrytelser äro af olika beskaffenhet och storlek, samt att förthy straffbestämningarne för desamma jemväl borde derefter lämpas.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Den af nästföregående talaren framställda åtskillnad emellan de uti ifrågavarande §§ afsedda förbrytelser kan jag för min del icke erkänna såsom tillfredsställande; och skulle jag derföre tro, att lagens tillämpning bättre underlättades derigenom, att nämnde förbrytelser blefvo under samma § upptagne med domaren förbehållen lämplig latitud vid straffens bestämmande.

Häruti instämde Prosten *Ljungdahl*.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: För min del vill jag ej bestrida bifall till yrkandet om återremiss; dock får jag förklara, det Utskottet synes mig med rätta hafva sökt åstadkomma skillnad emellan de uti författnings-förslagets 24 och 37 §§ omförmälda förbrytelser. Så för exempel måste en handlandes åtgärd att till försäljning utbjuda en af honom sjelf eller annorledes med hans vetskap förfalskad vara innefatta en större grad af brottslighet än den, som ådagalägges genom underlåtenhet att vid försäljning af ett hästkreatur uppgifva alla dess fel och olater; och då nämnde förbrytelser således äro af väsentligen olika beskaffenhet, böra de jemväl vara belagde med olika straff.

Domprosten **Bring**: Jemte det jag instämmer i den nästföregående talarens anförande, får jag ytterligare erinra derom, att då den i 37 § 1 mom. omnämnda förbrytelse endast innefattar en förtegenhet af ett den försålda varan vidlådande fel, så förutsätter deremot den förbrytelse, hvarom uti 24 §:n förmäles, både förfalskning af den försålda varan och underlåtenhet att omnämna berörde förhållande.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Den nästföregående talarens antagande, att det uti § 24 skulle förutsättas, att säljaren sjelf låtit förfalska den försålda varan, är ingalunda grundadt, utan blir man underkastad ansvar enligt nämnde §, då

man afyttrar vara. hvari flärd är, som man afvetat, men ej uppenbarat; och får jag derföre förnya min anhållan om återremiss i förut antydd syftning.

Comminister **Beckman**: Förevarande frågor kunna visserligen synas öfverstiga talarens fattningsgåfva; dock kan han ej underlåta att anföra, det den uti 37 §:n 2 mom. först omnämnda förbrytelse, att vara säljes, som har för säljaren kändt fel, utan att han det yppar, synes, om ej vara inbegripen under, åtminstone stå i oskiljaktigt samband med den, hvarom förmäles uti § 24, och borde den således upptagas såsom ett andra moment under sistnämnde §, särdeles som de i förstberörde moment vidare omförmälde förbrytelser, såsom att sälja, städja eller lega tvem ett m. m., äro af en helt annan beskaffenhet. Frågan om felets anledning bör icke föranleda förbrytelsernas hänförande till 2:ne skiljda §§, då säljarens kännedom om felet synes vara sambandet uti denna del af lagstiftningen. För åstadkommande af rättelse i ofvannämnde afseende instämmer talaren i yrkandet om återremiss.

Contracts-Prosten **Landgren**: Det är allmänt kändt och beklagadt, huruledes bristen på en billig lagstiftning rörande bedrägeri medfört de mest bedröfliga och upprörande företeelser i lagskipningen. Med den lifligaste tacksamhet har jag derföre emottagit det Kongl. förslaget till afhjelpande af denna brist. Men då jag uttalar denna min tacksamhet så väl mot Regeringen som Höglofl. Lag-Utskottet, kan jag icke dölja, huruledes åtskilliga stadganden i det nya förslaget förefinnas, som kunna medföra ett motsatt ondt mot det man velat afhjelpa. Det kan nemligen lätt hända, att ett och annat af dessa stadganden kan blifva en snara, hvarmed mången redlig medborgare kan bringas i ofärd. Den ändring, som Riks-Archivarien Nordström här föreslår, är ej egnad att afhjelpa, utan fastmera att föröka denna farhåga. Mig synes Lag-Utskottet visligen hafva statuerat en skillnad mellan dem, som veterligen handla med förfalskadt gods, och sådana, som ofta nog vid ett hastigt köp utan uppsåt glömma att uppgifva ett mindre fel å det sålda. Den som t. ex. handlar med kreatur, skall alltid vara blottställd för eftertal, emedan smärre felaktigheter, som en kinkig köpare visserligen hos en sådan vara kan uppspåra, lätteligen utan ringaste afsigt att bedraga kunna blifva förgätna, särdeles som en egenskap, hvilken af den ena räknas för fel, stundom icke är något fel i en annans ögon, utan detta beror af det ändamål, hvartill köparen tänker använda det sålda. — Till följe häraf yrkar jag, ehvad återremiss medgifves eller ej, att denna åtskillnad vid straffbestämningarne ingalunda måtte ur lagstiftningen utplånas.

Doctor **Såve**: Jemte det jag instämmer i hvad emot innehållet af ifrågavarande §§ förut blifvit anmärkt, får, hvad beträffar ordalydelsen i 37 §:n 2 mom "Lag samma vare, der *man* säljer något, deri *han*" etc., jag erinra, att, ehuru det här för ordet "man" förekommande ordet "han" återfinnes jemväl å andra ställen i lagen, det dock synes mig mindre lämpligt att vidare begagna detta föråldrade språkbruk, utan bör äfven i detta hänseende innehållet af nämnde mom. och § 24 blifva mera öfverensstämmande, och yrkar jag derföre återremiss å omförmälda lagstadganden.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström** anmärkte, att den omständigheten, att ett försåldt hästkreatur vore behäftadt med fel och olater, icke i annat fall kunde föranleda till något ansvar för säljaren, än derest denne derom förut haft kännedom, men sådant förtegat.

Contracts-Prosten **Landgren**: Den af nästföregående talaren anmärkta omständigheten var mig ingalunda obekant; men den var alldeles icke afsedd uti mitt förra anförande, hvilket tydligen inskränkte sig till det fall, att säljaren af ett hästkreatur förglömde att uppgifva något af de flere fel hos detsamma, som voro honom kunnige.

Sedan discussionen förklarats härmed fulländad, blef uppå derom i vederbörlig ordning gjord proposition ofvannämnde § 24 jemte den del af 2 mom. i § 37, som dermed eger sammanhang, till Utskottet *återremitterad*.

§§ 25 och 26 lemnades utan någon anmärkning.

§ 27.

Härvid begärdes ordet af

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**, som anförde: Då ifrågavarande § sjelf tillkännagifver, att föremålet för densamma rätteligen icke tillhör det ämne, hvarå förevarande förslag har afseende, vill det synas mig, att densamma kunnat helt och hållet uteslutas eller åtminstone nedflyttas och såsom ett *ad notitiam* sättas näst framför den afdelning af förslaget, som innefattar gemensamma bestämmelser.

Prosten **Ljungdahl**: För min del anser jag ifrågavarande §, hvars innehåll ingalunda är skadligt, både böra upptagas uti förevarande författnings-förslag och äfven deruti hafva fått en riktig plats. Då berörde § icke innehåller någon straffbestämmelse, kan den väl synas öfverflödig; men de deruti omförmälda

förbrytelser tillhöra dock den art af brott, hvarå det framställda författnings-förslaget har afseende, och densammas uteslutande skulle således åstadkomma en anmärkningsvärd lucka. För öfrigt och hvad beträffar den plats ofvannämnde § uti författnings-förslaget erhållit, skulle densammas nedflyttande medföra rubbning uti den systematiska ordning, som ligger till grund för hela förslaget: och kan jag derföre icke biträda de af den nästföregående talaren i omförmälda hänseende gjorda anmärkningar.

Öfverläggningen var härmed fulländad och ansågs uppå derom gjord proposition ofvannämnde § af Ståndet böra lemnas utan någon anmärkning.

§ 28.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**, som härvid uppå begäran erhöll ordet, yttrade: Den uti ifrågavarande § ovilkorligen stadgade straffbestämmelse af *straffarbete* synes mig ofta nog kunna blifva alltför mycket sträng. Någon mildring häruinnan torde väl kunna ega rum, särdeles der ingen skada skett; och får jag derföre tillstyrka återremiss, i syftning att det må åt domaren öfverlåtas att efter omständigheterna ådöma endast enkelt fängelse eller böter.

Häruti instämde Prosten *Ljungdahl.*

Uppå härefter i vederbörlig ordning gjord proposition blef ofvannämnde § af Ståndet till Utskottet *återremitterad.*

§ 29.

Uppå af Riks-Archivarien Doctor **Nordström** anförda enahanda skäl som emot nästföregående § blef jemväl denna § af Ståndet till Utskottet *återremitterad.*

§ 30.

I sammanhang med § 29 blef jemväl denna § af Ståndet till Utskottet *återremitterad.*

§ 31.

Emot denna § förekom icke någon anmärkning.

§ 32.

Härvid begärdes ordet af

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**, som anförde: Man inhemtar af denna 32 §, att den, "som sig till nytta eller att

dermed skada göra, olofligen bryter eller öppnar annans förseglade bref, eller handling, eller *annat*, som honom enskildt angår och med försegling eller på annat sätt tillslutet är, skall dömas till straffarbete från 2 månader till 2 år"; och anmärkes i 3 momentet, att den, som stjäl *ur* bref eller annan, med *försegling eller på annat sätt tillsluten förvaringspersedel*, eller som *i afsigt att stjäla* öppnar dylik *förvaringspersedel*, skall straffas enligt lagen om tjufnad. Nu lyder 3 mom. 12 §:n i Kongl. Förordningen den 4 Maj 1855, rörande tjufnad och snatteri, sålunda: "Har någon, i uppsåt att stjäla, med våld eller *list* öppnat skåp, kista, skrin, eller *annan förvaringspersedel*, som med lås, *försegling eller annat dylikt stängsel tillsluten är*, utan att den borttaga, dömes, *der tillgrepp ej sker*, för inbrott, till straffarbete från och med 2 till 6 månader"; och emellan dessa två lagbestämmelser är efter mitt omdöme begreppsskilnaden icke så uttryckt och betecknad, som tydlighet och säkerhet vid lagtillämpningen hade fordrat. Orden: "bref — eller *annat*, som med försegling eller på annat sätt tillslutet är", uti 32 §:ns 1 mom visa, att under ordet "*annat*", motsatt till "bref eller handling", hvarje med försegling eller annorledes tillsluten förvaringspersedel, som icke är ett bref eller document, kan innefattas, och således äfven sådana förseglade eller annorledes tillslutna förvaringspersedlar, som uti 1855 års lag om tjufnad nämnas; och då nu den ur denna lag nyss anförda § uttryckligen förutsätter, *att tillgrepp icke skett*, och enahanda förutsättning äfven ingår uti 1 mom. 32 §:n af nu förevarande lagförslag, torde det vara uppenbart, att uti criterierna på dessa, uti två olika lagar upptagna och med olika straffbestämmelser i anseende till tiden belagda, brottsliga handlingar intet förekommer, som gåfve dem en objectivt bestämd olika caracter. Men då intet blifvit tillgripet, torde det äfven för den största skarpsinnighet blifva svårt att med visshet bestämma, huruvida olofligt öppnande af annans tillslutna förvaringspersedel skett uti afsigt att stjäla eller i annat brottsligt ändamål.

Härtill kommer, om man betraktar saken ur en annan synpunkt, att för den händelse, att någon icke i afsigt att stjäla, men ledd af andra egoistiska bevekelsegrunder, olofligen öppnat en annans förseglade bref och derutur verkligen tillgripit ett document, som väl icke representerar ett penningevärde, men väl åtskilliga för honom vigtiga och nyttiga underrättelser, hvilka dessutom det hade varit den andras intresse att hålla hemliga, eller ensamt få begagna, första momentet af 32 §:n icke heller gifver domaren säker anvisning, huruvida ett så beskaffadt tillgrepp bör bestraffas efter sagda 32 §, eller efter 6 § 2 mom., eller allt efter sakens beskaffenhet måhända efter 9 § 2 mom. i 1855 års lag om tjufnad, hvilken lag, *utan afseende å värdet*, belägger tillgrepp ur bref, eller ur andra förseglade,

eller annorledes tillslutna förvaringspersedlar med tjufnadsansvar af svårare grad.

Vidare: uti satsen: "olofligen bryter eller öppnar annans förseglade bref eller handling eller annat, som honom enskildt angår", äro efter mitt omdöme orden: "som honom enskildt *angår*" alltför dunkla. Att det yttre föremål, mot hvilket någon på anförda sätt förgriper sig och derigenom kränker min rätt, bör *angå* mig, antingen såsom min egendom eller under annan rättstitel, är väl ostridigt. Men om meningen är, att §:n eger tillämpning, endast då brefvet eller handlingen, som olofligen brytes eller öppnas, angår en min *enskilda* affär, så är svårt att inse, hvarföre icke grundsatsens tillämpning skulle få ega rum, då brefvet angår en statsaffär. Är åter, hvilket är troligast, meningen, att orden: "som honom enskildt *angår*", utgöra, jemte orden: "och med försegling eller på annat sätt tillslutet är", betecknande epitheter till ordet "*annat*", så borde väl den relation, hvaruti detta mångomfattande *annat* står till målseganden, kunna med ett lämpligare ord än *angår* uttryckas.

Vidkommande ytterligare den punkt, att den, "som med vilja, *men utan ondt uppsåt*, olofligen bryter eller öppnar annans bref m. m.", skall böta från 5 till 100 R:dr, så är väl detta förslag i så måtto nyttigt, som det erbjuder en ofta högst billig utväg att afböja det i 1:sta momentet utsatta hårda straff; men der lag uttryckligen från handlingen utesluter ondt uppsåt, borde väl ej heller i straffet rum finnas för en så stor latitud som från fem till hundrade Riksdaler; ty hvad skulle vid sådant förhållande rättvisligen kunna föranleda till en så sträng olikhet i bestraffningen af en så beskaffad handling?

Hvad slutligen angår 2:dra momentet, som lyder: "tager någon olofligen från posten ut annans bref och det uppsåtligen förstör eller undanhåller, vare lag samma", gifver det anledning till följande anmärkningar. Orden "vare lag samma" kunna nemligen hänföras till båda de olika straffarter, som efter brottets beskaffenhet uti 1:sta momentet bestämmas. Önskligt vore likväl, att detta bestämdare uttrycktes. Men då de nu ock alldeles ostridigt hänvisa till straffet för den uti sednare punkten af första momentet berörda handling, att olofligen bryta annans bref m. m. med vilja, men utan ondt uppsåt, hvilket straff är böter från 5 till 100 R:dr, så frågas med skäl, huruvida dessa två handlingar kunna med hänsigt till uppsåtet anses vara med hvarandra jemförliga? I den förra ingår såsom criterium *uppsåtligt* förstörande eller undanhållande af annans bref, det man från posten uttagit; i den sednare brytande af annans bref, väl med vilja, men utan ondt uppsåt. Att allt detta förtjenar ett noggrannare öfvervägande och en derpå grundad omarbetning, torde härigenom vara med skäl

ådagalagdt och hemställes fördenskull om återremiss af hela denna §.

Domprosten **Bring**: Med anledning af hvad den föregående talaren anmärkt får jag erinra, att då uti mom. 3 afses inbrott i uppsåt att stjäla, förutsättes deremot tydligen uti mom. 1 annan bedräglig afsigt. Vid sådant förhållande bör någon sammanblandning emellan de uti nämnde momenter afsedda olika förbrytelser icke kunna inträffa; och torde derföre desamma gerna kunna i oförändradt skick bifallas.

Häruti instämde Prosten *Ljungdahl.*

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Derest ifrågavarande § endast hade afseende å bref, kunde den afgifna förklaringen möjligen till någon del anses antaglig; men nu inskränker sig samma § icke dertill, utan omtalar jemväl uttryckligen äfven *"annat,* som med försegling eller på annat sätt tillslutet är", eller med andra ord äfven hvarje annan sålunda tillsluten förvaringspersedel. Vid sådant förhållande förblifver jag vid min anhållan om återremiss af författnings-förslaget i denna del.

Doctor **Säve**: Jemte det jag instämmer i den föregående talarens yrkande af en omarbetning utaf ifrågavarande §, får till hvad han deremot anfört jag tillägga erinran derom, att under densamma skulle innefattas jemväl åtskilliga mindre förbrytelser, för hvilka de deruti stadgade straffbestämmelser skulle utgöra en nog hård bestraffning; så för exempel måste någons uti elak afsigt vidtagna åtgärd att olofligen bryta ett vigtigt bref eller endast ett korsomslag å en tidning, som visserligen äfven kan innehålla någon önskvärd, om äfven icke så vigtig nyhet, dock anses vara förbrytelser af väsendtligen olika storlek, men båda skulle dock blifva belagda med enahanda straff. Af denna anledning nödgas jag anhålla om återremiss.

Domprosten **Bring** anmärkte, att det af nästföregående talaren omnämnda exempel eller åtgärden att bryta ett korsomslag å en tidning icke kunde inbegripas under ifrågavarande § eller ens under ifrågavarande författning, enär en sådan åtgärd omöjligen kunde rubriceras såsom bedrägeri eller såsom missbruk af förtroende. Hvad åter beträffar de i §:n verkligen afsedda bref och handlingar, så vore väl deras beseglade innehåll att anse såsom en så dyrbar och uteslutande tillhörighet för deras egare, att någon minskning uti den föreslagna straffbestämmelsen icke gerna bort sättas i fråga.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Till ytterligare ådagaläggande af befogenheten utaf mina emot ifrågavarande § gjorda anmärkningar får jag erinra, att skilnaden emellan ordalagen uti de olika författningarne inskränker sig dertill, att desamma uti mom. 1 af nämnde § äro följande: "annans förseglade bref eller handling, eller *annat*, som honom enskildt angår och med försegling eller på annat sätt tillslutet är"; och uti Tjufvalagens 12 § lyda sålunda: "Skrin eller annan förvaringspersedel, som med lås, försegling eller annat dylikt stängsel tillsluten var"; hvartill dessutom kommer, hvad jag uti mitt första anförande äfven tydligen anmärkt och accentuerat, att uti åberopade § i lagen om tjufnad det ock med tydliga ord förutsättes, *att tillgrepp icke skett*, och hvarigenom således äfven den olikhet emellan den i 1 mom. 32 §:n af nu förevarande förslag omförmälda handling och den, som upptages i 12 §:n i lagen om tjufnad, bortfaller, som eljest hade kunnat ligga uti handlingens *följder* och sålunda i någon mon vägleda domaren.

Kyrkoherden **Sondén**: Jag tilltror mig ingalunda den utomordentliga skarpsinnighet, som en talare ansett erforderlig för att reda denna fråga, men måste bekänna, att den synes mig vara af det slag, hvarom den olärde med liten eftertanka ej tager fel eller stadnar i synnerlig villrådighet. Det synes mig tydligt, att skillnaden mellan det brott, som här är i fråga, och det i tjufvalagen omordade, der det äfven är fråga om att bryta lås, insegel och dylikt, beror af hvad som genom dessa förvaringsmedel finnes bevaradt. Är afsigten att stjäla, så måste väl det förvarade vara något, som i egentlig mening kan stjälas; något som i hvars mans hand har ett penningevärde. Detta är icke händelsen med handlingar, hvilka för en enskild kunna vara af stor vigt, — telegraf-depecher, hvilka redan såsom exempel blifvit omnämnda, innehållande underrättelser, hvilkas kännedom i ett visst ögonblick dock kan föranleda en betydlig vinst och mera dylikt. Då den begärda distinctionen enligt min förmodan således icke synes brydsam, tillstyrker jag bifall till ifrågavarande § sådan den nu befinnes.

Prosten **Ljungdahl**: Hvad beträffar en föregående talares anmärkning derom, att åtskillnaden emellan de uti momenterna 1 och 3 af ifrågavarande § afsedda olika förbrytelser icke vore nog tydligt bestämd, får jag erinra, att samtlige hithörande stadganden böra i ett sammanhang betraktas; och då uti mom. 3 finnes särskild hänvisning till hvad den s. k. Tjufvalagen i ämnet stadgar, synes mig derigenom vara till fullo ådagalagdt, att den uti mom. 1 omnämnda handling icke får vara företagen i afsigt att stjäla.

Likaledes torde en annan talares förmenande, att den, som bröte ett korsomslag å en tidning, skulle derigenom göra sig skyldig till ansvar såsom för inbrott enligt mom. 1 i denna §, vara mindre grundadt; men då, på sätt sistbemälde talare jemväl anmärkt, den uti sistberörde moment ovilkorligen stadgade straffbestämmelse af straffarbete, kunde för åtskilliga deruti omförmälda inbrott blifva alltför sträng och förthy böra kunna förmildras till enkelt fängelse eller böter, vill jag ej motsätta mig återremiss i en sådan syftning.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Det är med den allrastörsta beredvillighet, jag biträder den högtärade ledamoten af Linköpings Dom-Capitel uti hans anmärkning derom, att hvad för den juridiska skarpsinnigheten kan förefalla oklart, ofta för de olärdes omdöme framställer sig klart. Men, om han ock denna gång endast velat låna firman af en olärd, har han dock nu icke gifvit något bevis på sin sats, då det hvad han anfört tydligen visar, att han icke med klarhet uppfattat, hvarom fråga egentligen är, eller angelägenheten att noga kunna skilja emellan den handling, hvarom 1:sta mom. 32 §:n handlar, och den, som omhandlas i 12 §:n i lagen om tjufnad, hvilken § uttryckligen förutsätter, *att tillgrepp icke skett* af den, som olofligen och med list öppnat eller brutit annans förseglade eller annorledes tillslutna förvaringspersedel, hvaraf således följer, att han begått en handling, som i det yttre liknar den, hvarom 1 mom. 32 §:n handlar, utan att man ens af handlingens följder eller det verkställda tillgreppet kan sluta, huruvida den skett i afsigt att stjäla eller i annat brottsligt ändamål. Att sådant allt kan leda till osäkerhet vid lagskipningen, torde väl icke kunna bestridas, och om man således gör anmärkning härom i god tid, för att tillvägabringa erforderliga rättelser och omarbetningar, borde väl sådant icke vägras, så vida ej visas kunde, att anmärkningarne äro obefogade.

Öfverläggningen förklarades härmed fulländad; hvarefter, enär i afseende å hvad som skulle blifva Ståndets beslut skiljaktiga meningar sig yppade samt votering begärdes, framställdes och godkändes följande voterings-proposition:

Den som vill, att ofvannämnde § 32 skall lemnas utan anmärkning, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anses Ståndet hafva nämnde § till Utskottet *återremitterat.*

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns efter rösternas uppräknande och summering hafva utfallit med 15 Ja emot 24 Nej; och hade således Ståndet fattat det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

§ 33.

Emot denna förekom icke någon anmärkning.

§ 34.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström** begärde härvid ordet och anförde: Då den uti 34 §:n betecknade handling deruti egentligen skiljes från 33 §:n, att den förra uttryckligen förutsätter frånvaron af sviklig afsigt; men en sådan afsigt likväl utgör hufvudcaracteren på svek och bedrägeri; då ytterligare begreppet *"försätta"* här väl icke får antagas hafva annan betydelse än efter den allmänna uppfattningen, nemligen att tanklöst sätta något å sido, att man åter ej derpå får reda, så torde det vara uppenbart, att den, som "förskingrar eller försätter *utan sviklig afsigt* annans gods", som han har i besittning, väl gjort sig skyldig till *skadeersättning*, men ej till ett egentligt brott, hvilket enligt Utskottets förslag ej skulle kunna försonas med mindre än böter från fem till 200 R:dr. Det högsta, som härvid möjligen kunde blifva föremål för bestraffning, vore, om skadan tillkommit af grof vårdslöshet eller vangömmo, i hvilket fall likväl så höga böter som 200 R:dr ändock vore för mycket. Nu gällande lag i 2 §:n 12 Capitlet Handels-Balken säger, "att inlagsfä eller förtrodt gods bör man vårda såsom sitt eget. Missfares eller *förkommer* det af hans vangömmo eller vållande; gälde fullt åter. Sker det af våda; vare saklös." Då detta nu gäller om inlagsfä och förtrodt gods, bör det väl ock för framtiden få gälla om det gods, man för en annan i besittning hafver, helst en sådan besittning väl kan tillkomma af mindre omedelbara anledningar än förtroende och deposition. Man bör icke alldeles förbise, till hvilka trakasserier den föreslagna lagen skulle kunna leda, der den hederligaste man i följd af distraction eller någon högst ursäktlig försumlighet råkat försätta en annans i hans besittning befintliga tillhörighet; och förtjenar dessutom den omständigheten i detta förslag särskild uppmärksamhet, att, om någon *svikligen* förskingrar eller försnillar annans gods, det han har i besittning, straffet derå enligt 33 §:n *kunde* blifva till art och storlek icke högre än för den, som utan sviklig afsigt förskingrat eller försatt en annans gods, nemligen böter från 5 till 200 R:dr; ty äfven i förra händelsen äro böter inom nämnde scala alternativt med straffarbete föreslagna.

På dessa skäl hemställes om återremiss af 34 §:n hufvudsakligen i syftning, att den der betecknade handling endast måtte blifva föremål för en *actio civilis* eller skadeersättning i likhet med nu gällande grundsatser.

Prosten **Ljungdahl**: Hvad den föregående talaren andragit i afseende å beskaffenheten af den uti ifrågavarande § omnämn-

da handling, kan visserligen vara riktigt; men nämnde handling innefattar dock en försummelse, hvilken svårligen kan anses böra från ansvar fritagas; och då det för densamma stadgade bötesbelopp kan nedsättas ända till ett minimum af endast fem R:dr, samt Utskottet uti rubriken till förevarande författnings-förslag med ändring af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i ämnet jemväl upptagit följande tillägg: *"jemte missbruk af förtroende "samt annan oredlighet"*, vill det synas mig, som om Utskottets åtgörande att uti dess författnings-förslag, sedan de egentliga bedrägerierna blifvit afhandlade, derefter i ordning upptaga denna § icke vore förtjent af något synnerligt klander; och får jag således tillstyrka, att denna § lemnas utan anmärkning.

Öfverläggningen var härmed fulländad; hvarefter, och då i afseende å Ståndets blifvande beslut skiljaktiga meningar förspordes samt omröstning begärdes, framställdes och godkändes en så lydande voterings-proposition:

Den som vill, att ofvannämnde § 34 skall lemnas utan någon anmärkning, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anses Ståndet hafva nämnde § till Utskottet återremitterat.

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns efter rösternas uppräknande och summering hafva utfallit med 11 Ja emot 22 Nej; och hade således Ståndet fattat det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

§ 35.

Härvid anfördes af

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Äfven den 35 §:ns innehåll kan jag för min del ej gilla. Den förekommer väl ock under § 27 mom. 1 i Regeringens förslag; men Utskottet har tillaggt ordet *"nöter"*, hvilket efter mitt omdöme icke förbättrat saken. Ty då *"nöta"* utmärker förslitning och således åtminstone någon, om än så ringa skada, blir det andra alternativet, "eller brukar utan egarens lof sig till nytta" annans gods, så mycket mer utmärkt såsom ett brukande, hvaraf ingen skada uppstår. Det kunde således, för att med ett exempel visa den logiska följden, hända, att någon kunde anklagas och bötfällas från 5 till 50 R:dr, för det han till läsning och sin uppbyggelse begagnar en annans bok, som denne bedt honom emottaga till vård för någon tid. Går man nu tillbaka till den nu gällande lagen, finner man i 4 §:n 12 Cap. Handels-Balken följande: "Nöter man *förtrodt* gods eller sig till

nytta

nytta det brukar utan egarens samtycke, böte 10 daler (3 R:dr 16 sk. B:co) och skadan åter"; hvilket visar lagens mening vara, att någon skada af brukandet måste hafva uppstått, för att böter skola följa, hvaremot Utskottets förslag, som lyder: "Nöter man sådant gods (d. ä. enligt nästföregående § *det man i besittning hafver*) eller sig till nytta det brukar utan egarens lof, böte från fem till och med femtio R:dr", är så affattadt, att, såsom nyss anmärktes, böter kunde ådömas, äfven om ingen skada af brukandet uppkommit. Jemföres för öfrigt detta förslag med 19:de §:n i 1855 års lag om tjufnad, hvarest den, som tager och brukar utan lån eller lega annan mans båt eller fartyg eller häst och pröfvas hafva det gjort utan ondt uppsåt, straffas med böter från 10 till 50 daler, d. v. s. från *fem* till *tjugufem* R:dr R:mt, så visar sig i fråga om bötesbeloppet här en motsägelse mot ifrågavarande förslag, hvilket för olofligt brukande af annans gods, som man har i besittning, stadgar böter till högst *femtio* R:dr, ehuru likväl den handling, som 1855 års Förordning omtalar, eller att taga något hvad annan tillhörer och i dennes besittning finnes till bruk eller nyttjande utan hans lof, obestridligen är mera straffvärd. Vidare, äfven uttrycket: "gods, det man i besittning hafver", i stället för nu gällande lags uttryck: "förtrodt gods" torde befinnas vara mindre lämpligt. Ordalagen äro så allmänna, att, då *gods* i lagen ofta har en så vidsträckt betydelse, att derunder äfven inbegripes kreatur och fä, uttrycket kommer i collision med de fall, der man lagligen är berättigad att bruka fä, som man intagit på sin mark eller hittat och upplyst. På grund af allt detta föreslås återremiss af denna § till ytterligare öfvervägande och omarbetning.

Uppå härefter i vederbörlig ordning gjord proposition blef ofvannämnde § af Ståndet till Utskottet *återremitterad.*

§ 36.

Härvid begärdes ordet af

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**, som anförde: Emot ifrågavarande § får jag göra enahanda anmärkning som emot § 27, eller att dess innehåll icke borde uti förevarande författnings-förslag upptagas; men då Högv. Ståndet redan beslutat, att sistnämnde § skall bibehållas, torde jag endast få detta till Protocollet antecknadt.

Uppå derom gjord proposition förklarade Ståndet, det skulle ofvannämnde § lemnas utan anmärkning.

§ 37.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**, som härvid begärde ordet, yttrade: För min del anser jag den uti ifrågavarande §

stadgade straffbestämmelse af böter eller fängelse vara nog sträng och förthy böra något mildras, dels för den som säljer eller leger tvem ett, dels ock för tjenstehjon, som tager städja hos två husbönder för samma tid; och får af sådan anledning jag anhålla om återremiss å nämnde §, då alldeles uppenbart är, att de förbrytelser, som bestå uti att sälja eller att lega åt tvenne samma sak, eller att taga städja hos två husbönder för samma tid, uti intet fall kunna blifva så samhällsvådliga, att de borde med fängelse från 2 månader till 2 år försonas, ja icke ens med högst 200 R:drs böter, helst för det närvarande straffet utom skadeersättning utgör ej mer än tio daler (lika med 5 R:dr R:mt) för de två förstnämnda (Handels-Balkens 1 Cap. 9 § och 11 Cap. 2 §), och halft års lön för den tredje enligt Legohjons-Stadgan 1833, § 30, som, hvilket förtjenar anmärkas, nedsatte det äldre straffet, (Handels-Balkens 14 Cap. 3 §) eller ett års lön till halft års lön.

Äfven för öfriga i denna § omförmälda förbrytelser torde straffet i den högre scalan vara för strängt och latituds-scalan i allmänhet för vidsträckt. Beräknas ersättningen för skadan noggrannt, kunna böterna eller fängelsetiderna minskas.

Öfverläggningen var härmed fulländad; och förklarade Ståndet, det ofvannämnde § med undantag af den del, som i sammanhang med § 24 blifvit återremitterad, skulle i öfrigt lemnas utan anmärkning.

§ 38.

Emot denna § förekom icke någon anmärkning.

§ 39.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**, som härvid uppå begäran erhöll ordet, anförde: För min del anser jag, jemlikt min vid § 37 yttrade mening, den förbrytelse, hvarå ifrågavarande § har afseende, vara belagd med alltför hårdt straff. Uti nu gällande Lag eller 1 Cap. 11 §:n Handels-Balken bestraffas den ej högre än med böter till belopp af 50 daler; hvaremot der tillägges, att om i varan finnes fals och flärd, bötes derför särskildt; en omständighet, som man ej bestämdt kan finna, huruvida förevarande förslag vill, att den äfven framdeles skall såsom ett plus eller ur synpunkten af en *concursus delictorum* betraktas. Om återremiss af §:n hemställes på dessa skäl.

Doctor **Säve**: Jag kan ej instämma i den föregående talarens yttrade förmenande, att den uti ifrågavarande § stadgade straffbestämmelse af böter från och med 5 till och med 200 R:dr eller fängelse från och med 2 månader till och med två

år skulle vara nog mycket sträng och förthy böra mildras. Man bör nemligen icke förglömma, att den deruti omförmälda handling, hvilken innefattar ett groft underslef, ofta kan verka i hög grad skadligt å den allmänna crediten och äfven medföra icke obetydliga egendomsförluster; och då straffet efter omständigheterna kan nedsättas ända till ett bötesbelopp af endast 5 R:dr, hvilket vida understiger den i nu gällande lag stadgade bot af 50 daler, vill det synas mig, att man utan farhåga kan bifalla denna §.

Häruti instämde Prosten *Ljungdahl.*

Uppå härefter i vederbörlig ordning gjord proposition ansågs ofvannämnde § böra lemnas utan anmärkning.

§§ 40—43.

Emot ofvannämnde §§ förekom icke någon anmärkning.

§ 44.

Härvid yttrades af

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Tvänne andra Riks-Stånd lära redan hafva återremitterat ifrågavarande § i syftning, att uti mom. 1 af densamma jemväl borde upptagas §§:na 39 och 40: och får jag anhålla, det Högv. Ståndet måtte fatta enahanda beslut.

Uppå härefter i vederbörlig ordning gjord proposition ansågs ofvannämnde § böra lemnas utan anmärkning.

§ 45.

Emot ofvannämnde § förekom icke någon anmärkning.

§ 46.

Härvid begärdes ordet af

Riks-Ar hivarien Doctor **Nordström**, som yttrade: Det uti Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition under § 47 intagna stadgande, att i alla de fall, der någon till ansvar enligt ifrågavarande Författning dömdes, borde honom ock åläggas ersätta den skada, som genom brottet förorsakats, återfinnes icke uti Utskottets förslag, emedan ersättningsskyldigheten skulle ligga i sakens natur och derföre ej behöfva utsättas. Detta må vara; men saken är likväl i alla händelser för vigtig att icke tydli-

gen i lagen utsättas. Atminstone ett af Med-Stånden har återremitterat denna §, på det skade-ersättningen måtte der intagas. Detsamma tillåter jag mig att nu föreslå.

Slutligen och ehuru jag mot det uti detta förslag införda stora latitudsystem för bestraffningen redan vid flera serskilda punkter gjort åtskilliga anmärkningar, torde jag få tillägga några dylika. Latitudsystemet är väl ej alldeles obekant för 1734 års strafflag, och än mindre för de i nyaste tider tillkomna strafflagar rörande serskilda brott. Det lämpar sig ock bäst i fråga om böter och tid för fängelse eller straffarbete. Men för dess tillämpning böra tillika vissa allmänna reglor finnas domaren till ledning och efterrättelse, på det att icke hans egna af temperament eller andra för rättvisan fremmande skäl influencerade åsigter alltför mycket må få tillfälle att verka på domen och sålunda möjligen leda dertill, att för förbrytelser, som till sina concreta omständigheter äro lika, vid samma eller olika domstolar på samma eller olika tid den ene utan skäl straffas strängare än den andre. Sådana reglor återfinnas ock i de nyare utländska strafflagarne: men hos oss saknas de ännu såsom positiva reglor, efter hvilka domaren skall sig rätta. Icke engång allmänna mildringsgrunder eller försvårande omständigheter finnas uppgifna med undantag för vissa enstaka fall; och då såsom uti ifrågavarande förslag en stor latitud uppställes för bestraffning af förbrytelser, uti hvilka lagen sjelf förutsätter att brottslig afsigt icke ingått, så utgör sådant ett bevis uppå, af hvilken vigt det vore, att sådana reglor dock funnos. I betraktande af allt detta har jag icke kunnat undgå att här uttrycka mina betänkligheter mot det vidsträckta latituds-system, som nu uti detta förslag, mera utbildadt än någonsin tillförene hos oss, finnes upptaget, och som kan blifva ganska vådligt utan förutnämnde ledande reglor för tillämpningen. Latituds-systemet likasom insmyger sig sålunda obemärkt i lagstiftningen, ehuru det såsom en djup och genomgripande principfråga serskildt för sig förtjente att jemte sina tillämpningsreglor blifva föremål för Rikets Ständers allvarliga pröfning.

Uppå härefter i vederbörlig ordning gjord proposition blef ofvannämnde § af Ståndet till Utskottet *återremitterad.*

§ 47.

Mom. 1.

Härvid begärdes ordet af

Prosten **Ljungdahl**, som anförde: I afseende å innehållet af ifrågavarande moment har inom Utskottet jag varit af en från pluraliteten skiljaktig mening och ansett, att här borde

upptagas det i § 50 af Kongl. Maj:ts Nådiga Författningsförslag befintliga, men af Utskottet uteslutna stadgande, att genom den ifrågaställda Förordningen ej skedde någon ändring af hvad i Grundlag stadgades, hvilket tillägg närmast åsyftar innehållet af 10:de momentet uti 1:sta §:n Tryckfrihets-Förordningen, enligt hvilket den, som å tryckt skrift utsatte falskt boktryckarenamn eller orätt tryckningsort, skulle, jemte det han fälldes till annat ansvar, jemväl anses efter 8:de Capitlet 3:dje §:n Missgernings-Balken. Bestämmandet af beskaffenheten utaf dylika i Grundlagarne förekommande hänvisningar till serskilda ställen å allmänna lagen och huru med desammas ändring skall förhållas, kan visserligen vara förenadt med någon svårighet; och jag vill för ingen del tillerkänna de citerade lagrummen enahanda orubblighet, som hvad uti Grundlagarne för öfrigt innehålles; men sådant oaktadt kan jag ej godkänna Utskottets förfarande, hvarigenom ett i Grundlag åberopadt lagrum skulle upphäfvas, utan att något annat deremot fullt motsvarigt stadgande sattes i det upphäfnas ställe. De flera brott, som beskrifvas i Missgernings-Balkens 8:de Capitel 3:dje §, hafva i Utskottets förslag dels blifvit skiljda från hvarandra och på olika ställen afhandlade, dels med andra brott sammanförde, så att man icke utan svårighet igenfinner dem. Men äfven om det vore riktigt, hvad jag inom Utskottet hört påstås, att allt, som i Missgernings-Balkens 8:de Capitel 3:dje § innehålles, blifvit öfverflyttadt till 4:de och 5:te §§:na i detta förslag, så förefinnes likväl mellan dessa begge §§ den väsendtliga olikhet, att, då brott, som i den förra omförmälas, medföra utom längre tid straffarbete äfven ärans förlust, denna påföljd deremot icke är stadgad för öfverträdelse af den sednare. Hvilkendera straffbestämmelsen skall nu en domare tillämpa på brott begångna mot Tryckfrihets-Förordningen? Jag kan icke annat finna än att han måste stadna i en stor villrådighet, och äfven om, på sätt i Utskottet ofta blifvit försäkradt, "domaren nog reder sig", så kan det likväl icke vara likgiltigt för den, som förbrutit sig, om han vet eller icke vet hvad straff rätteligen skall följa på hans förbrytelse. Enligt mitt förmenande måste således antingen Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition i denna del godkännas — hvilket ingalunda vore så orimligt, som man föregifvit, utan endast komme att fördröja den nya lagens tillämpning på Grundlags-öfverträdelser, intill dess en motsvarande grundlagsändring hunnit tillvägabringas, — eller det upphäfna stadgandet i nu gällande lag ersättas af *ett enda* i den föreslagna nya, deri då ock bör uttryckligen tillkännagifvas, hvilken § skall träda i det upphäfnas ställe. Af nu anförda skäl och då tvenne andra Riks-Stånd redan lära återremitterat detta ämne, anhåller jag, att Högv. Ståndet äfven måtte för sin del fatta enahanda beslut.

Häruti instämde Professor *Lindgren* och Domprosten *Bring*.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Redan vid discussionen öfver ingressen till ifrågavarande Författnings-förslag yttrade jag mina betänkligheter i afseende å de förhållanden, hvilka den nästföregående Talaren omordat. För min del tror jag icke, att saken varder hulpen derigenom, att det under § 50 i Kongl. Maj:ts Nådiga förslag befintliga stadgande här intages. Det är nemligen klart, att Grundlagen ej varder ändrad genom hvad en Civil-lag i strid dermed kan innehålla. Sådant oaktadt innefattar dock den omnämnda ingressen ett upphäfvande af 8:de Capitlet 3:dje §:n Missgernings-Balken, hvilket lagrum finnes uti 1:sta §:n 10:de momentet Tryckfrihets-Förordningen uttryckligen åberopadt. Derigenom skulle, intill dess omförmälda citation blefve i Grundlagsenlig ordning upphäfd, vid det citerade lagrummets tillämpning hos domaren uppstå villrådighet, och får till afhjelpande häraf jag hemställa, att uti ingressen rörande 8:de Capitlet 3:dje §:n Missgernings-Balken införes en hänvisning till den straffbestämmelse, som sättes i stället för den i sagde § angifna, men nu till afskaffande föreslagna.

Uppå härefter i vederbörlig ordning gjord proposition blef ofvannämnde moment af Ståndet till Utskottet *återremitteradt.*

Mom. 2.

Emot detta moment förekom icke någon anmärkning.

Slutligen begärdes ordet af

Biskop **Butsch**, som anförde: Jag får anhålla, att jemte de af Högv. Ståndet beslutade återremisserne å åtskilliga §§ uti ifrågavarande Författningsförslag till Utskottet jemväl måtte öfversändas följande anmärkning, hvilken jag anser icke sakna all vigt. Den angår stadgandet uti § 12, enligt hvilken "den, "som i bedräglig afsigt filar eller klipper guld- och silfvermynt "eller det eljest på något sätt minskar" etc., skall dömas till straffarbete; men för öfrigt finnes hvarken uti berörde eller någon annan § någon föreskrift till upplysning, huru utprångling eller utlemnande af sålunda förminskadt mynt rätteligen bör betraktas och med hvilket straff den bör anses, hvilket dock torde vara nödigt, helst åtminstone i min hemort dylikt mynt fortfarande i allmänna rörelsen icke sällan förekommer. Emedlertid stadgar § 16 ansvar för utprångling af falskt mynt, och såsom sådant torde möjligen på omförmälda sätt skadadt mynt jemväl kunna anses; men om så är, så borde sådant efter min förmodan i Författningen uttryckligen tillkännagifvas och ett för minskadt mynts utlemnande passande straff serskildt bestämmas.

Uppå gjord proposition fann Ståndet för godt *bifalla*, det skulle ofvan intagna yttrande i sammanhang med de beslutade återremisserna till Utskottet öfversändas.

§ 3.

Föredrogs ånyo och *lades* andra gången *på bordet Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 115, angående medels anvisande till lån för Kyrko- och Skolbyggnader.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 116, angående begärdt lån för återuppbyggande af Wallentuna Församlings genom åskeld förstörda Kyrka.

Bifölls.

§ 5.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 117, angående ett föreslaget lån för fullbordandet af reparations- jemte andra arbeten å Skara Domkyrka, samt liquiderandet af Kyrkans skuld.

Härvid begärdes ordet af

Biskop **Butsch**, som anförde: Utskottet har visserligen icke i allo tillstyrkt bifall till min uti ifrågavarande ämne väckta motion; men då den äskade lånesumman dock blifvit beviljad samt de stadgade återbetalningsvilkoren, bland hvilka dock föreskriften om en viss straffränta synes mig något besynnerlig, i alla fall äro ganska fördelaktiga, kan jag ej underlåta att derföre betyga Utskottet min tacksamhet, och får jag anhålla, att det Högv. Ståndet benäget ville åt Utskottets Utlåtande lemna sitt bifall.

Comminister **Beckman**: Stadgan om den så kallade straffräntan, eller att fem procent skola erläggas för det inom bestämd tid icke inbetalta beloppet, är hvarken ny eller obillig; och får jag derföre äfven i denna del tillstyrka bifall till Utskottets Utlåtande.

Öfverläggningen var härmed fulländad; och blef uppå derom gjord proposition ofvannämnde Utlåtande af Ståndet *bifallet.*

§ 6.

Föredrogs ånyo och *bifölls Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 118, angående en för fortskyndande af innevarande års arbeten å Vestra stambanan begärd förskottssummas anvisning till utgående från Riksgälds-Contoret.

§ 7.

Vid förnyad föredragning *bifölls Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 119, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om eftergift af Directeuren *A. L. Hård af Segerstad* ålagdt ersättningsbelopp.

§ 8.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 120, i anledning af väckt fråga om försäljning af i Landskrona gamla stad befintliga Kronan tillhörige byggnader.

Bifölls.

§ 9.

Föredrogs ånyo och *bifölls Stats-Utskottets* Utlåtande, N:o 121, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om anslående af f. d. Profoss-bostället vid Vestgötha Regemente, Backabo N:o 5 Thorbjörnsgården, till boställe åt en serskild Länsman i Vestra Districtet af Gudhems Härad och Skaraborgs Län.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

Banco-Utskottets Memorialer:

N:o 44, angående afskrifning af ett i Bankens räkenskaper balanceradt belopp af 100 R:dr;

N:o 45, angående ett af Conducteuren *H. T. Lundh* gjordt accords-anbud; och

N:o 46, i anledning af ett utaf förre Handlanderne *Jonas* och *Johan Steinmetz* gjordt accords-anbud; samt

Lag-Utskottets Betänkande N:o 41, i anledning af väckt motion om upphörande af frälsemans serskilda forum.

§ 11.

Uppå derom gjord anhållan beviljades ledighet från Riksdags-göromålen åt Professor *Carlson* under tre veckor från den 13, och åt Prosten *Berlin* under 17 dagar från den 10:de innevarande månad, samt åt Doctor *Nordlander* förlängning af honom förut beviljad ledighet under ytterligare 14 dagar.

§ 12.

Föredrogos och *lades till handlingarne* ankomne Protocolls-Utdrag: från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 370—375; samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 377—380.

Ståndet åtskildes kl. 1 e. m.

Ut supra.

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 9 September.

Plenum kl. 12 middagen.

§ 1.

Upplästes och *godkändes Expeditions-Utskottets* nedannämnda förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelser:

N:o 115, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående inrättande af ett Landtbruks-Institut i Skåne;

N:o 116, angående ersättning åt jordegare inom 2:ne byar af Leksands socken för skada genom vattenöfversvämning;

N:o 117, i fråga om ändring uti Kongl. Brefven den 9 Februari 1802 och den 17 Augusti 1804, rörande besutenhet å hemman i Dalarne;

N:o 118, i afseende å minderåriga personers arbetstid vid fabriker och handtverk;

N:o 119, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående eftergift af åtskilliga Embets- och Tjenstemän ådömdt ersättnings-ansvar i följd af Länsbokhållaren *Caspar Langlets* bedrägliga förhållande;

N:o 120, angående ändring i lagstiftningen rörande jordafsöndring;

N:o 121, angående upphörande af Universitens rätt att med vederbörlig stadsstyrelse deltaga i handläggning af ekonomi- och politi-mål;

N:o 122, angående åtgärder för beredande af s. k. transitorätt emellan Konungarikena Sverige och Norrige; samt

N:o 123, i fråga om beviljande för Myntverkets behof af ett räntefritt lån från Rikets Ständers Bank.

§ 2.

Justerades Protocollet för den 2 innevarande månad.

§ 3.

Föredrogs ånyo *Stats-Utskottets* Utlåtande N:o 115, angående medels anvisande till lån för Kyrko- och Skolbyggnader.

Första hemställan.

Doctor **Sandberg** begärde härvid ordet och yttrade: Jag beklagar högeligen, att ifrågavarande förslag icke heller kunde vinna framgång vid *denna* Riksdag, som eljest är så utomordentligen frikostig i anslagsväg och deruti öfverträffar alla de föregående. Om den högtvördade och kraftfulle Ledamot af Högv. Ståndet, som sistlidne Riksdag väckte samma förslag, varit närvarande i Utskottet, skulle detsamma möjligen vunnit mera afseende. Frågan är om afsättning af en fond på 200,000 R:dr till låne-understöd för Kyrko-byggnader. En grundsats har gjort sig gällande och blifvit ofta åberopad, den nemligen: att då ett stort företag länder efterkommande till väsendtlig nytta, böra de äfven deltaga i kostnaden för dess utförande.

Nå väl! En nybyggd kyrka eller en trång kyrkas utvidgning och hufvudsakliga förändring är ju en fördel för kommande slägten i flera hundrade år. Hvad vore väl då lämpligare än att Församlingarne kunde för sådant ändamål erhålla billiga amorteringslån, hvaraf Staten icke hade någon förlust utan vinst, och som kunde efterhand betalas under en tid af 28 à 30 år? Summan, som vore i fråga till nästa Riksdag, är icke större än den man anslagit till en fjerdedels mils jernväg. Af detta belopp kunde flere behöfvande Församlingar erhållit låneunderstöd. Mycken lindring hade kunnat på många ställen beredas åt den jordbrukande allmogen, hvars tillgångar serdeles hårdt anlitas vid dylika kostsamma företag. Flere nybyggda eller utvidgade kyrkor skulle nog varit af lika högt värde som ett stycke jernväg af en fjerdedels mil. — Emellertid är vid innevarande Riksdag icke något vidare att hoppas uti detta afseende, när 3:ne Stånds pluraliteter afslagit frågan, men för den vigtiga sakens skull ville jag önska, att det Högv. Ståndet behagade med gillande af förslagets ändamål lägga förevarande Betänkande till handlingarne.

Doctor **Gumælius**: Om förslagets ändamål behöfver man ej tala, men väl kan man tala om dess ändamålsenlighet, ehuru nu, sedan tre Stånd redan lemnat sitt bifall till hvad Utskottet hemställt, något vidlyftigt ordande äfven derom synes öfverflödigt. Men är behofvet af lån för kyrko- och skolbyggnader så trängande och vigten deraf så stor, att några serskilda anslag för detta ändamål böra göras af Rikets Ständer? Jag har ej varit med på den Afdelning, der denna fråga afhandlats, men skulle, om jag varit det, säkerligen hafva förenat mig med de öfriga om det nekande beslut, hvari Utskottet stadnat. Det förefaller mig nemligen vida lämpligare och bättre, att Rikets Ständer i concreta fall pröfva ändamålsenligheten af låns beviljande åt Församlingarne samt rätta anslagen efter omständigheterna och behofvet än att, såsom motionärerne föreslagit, afsätta en viss summa såsom serskild lånefond. Stats-Utskottets grundsats uti ifrågavarande hänseende, att Rikets Ständer böra få pröfva hvarje specielt fall, är utan tvifvel riktig. På detta sätt blifva de, för hvilka behofvet af hjelp är oundgängligen nödigt, hulpne, och denna grundsats blef äfven af Rikets Ständer förra Riksdagen godkänd, liksom den redan blifvit det vid innevarande af trenne Stånd. För öfrigt vet jag icke, hvar det skulle sluta, om man med anslag sökte fylla alla möjliga behof. Hvad den föreslagna summan angår, så är den visserligen icke i och för sig sjelf så serdeles stor; men den blefve dock icke anvisad i afseende på några kända, utan blott på möjliga obestämda fall; och med de gifmilda anslag, som vid denna Riksdag egt rum och nu sednast föreslagits för läro-

verken, är det ej så lätt att till obestämdt ändamål ställa 200,000 Riksdaler.

Doctor **Sandberg**: Det är fägnesamt att höra, det Stats-Utskottet varit frikostigt vid bestämmandet af anslagen å 8:de Hufvud-Titeln. — Hvad som blifvit åtgjordt vid 6:te och 7:de Hufvud-Titlarne har ännu icke afhörts. — Här är icke fråga om undantagsfall, der nöden är mycket stor, utan mitt förslag afsåg det allmänna behof, som förefinnes i nästan alla Församlingar. Huru man nu går tillväga vid kyrkobyggnader, är allmänt bekant. En Kongl. Maj:ts Nådiga tillåtelse sökes och erhålles att få kringsända Stambok öfver hela riket. Sexmän, Rotemästare eller deras vederlikar skola ut och vandra i Socknarne för att tigga tillsammaus en skilling eller några runstycken af hvarje hemmansbrukande matlag. För att erhålla några Riksdaler uppoffras en otalig mängd dagsverken, som äro af ett mångdubbelt större värde. Olämpligheten häraf ligger för öppen dag. En annan utväg vore mera värdig Rikets Ständer; och det synes mig bättre att genom en lånefond bereda de behöfvande utvägar till sådana allmännyttiga byggnader som kyrkor och skolhus än att låta nuvarande förhållanden fortfara. Den föreslagna summans obetydlighet trodde jag äfven tala för min hemställans behjertande.

Sedan discussionen förklarats hörmed slutad, *biföll* Ståndet på derom af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* gjord proposition hvad Utskottet i förevarande punkt hemställt.

Andra hemställan *bifölls*.

§ 4.

Föredrogs ånyo och *bifölls Banco-Utskottets* Memorial N:o 44, angående afskrifning af ett i Bankens räkenskaper balanceradt belopp af 100 R:dr.

§ 5.

Föredrogs ånyo och *bifölls Banco-Utskottets* Utlåtande, N:o 45, öfver ett af Conducteuren *H. T. Lundh* gjordt accordsanbud.

§ 6.

Föredrogs ånyo och *bifölls Banco-Utskottets* Utlåtande N:o 46, i anledning af ett utaf förre Handlanderne *Johan* och *Jonas Steinmetz* gjordt accords-anbud.

§ 7.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 41, i anledning af väckt motion om upphörande af frälsemans serskilda forum; och beslöts på Vice-Talmannens, Biskop *Annerstedts* derom gjorda framställning att, då denna fråga rörde Höglofl. Ridderskapets och Adelns privilegier, afvakta detta Stånds beslut i ämnet, innan frågan till slutligt afgörande företages.

§ 8.

Vid förnyad föredragning af den utaf Prosten *Berlin* den 15 i förliden månad väckta motion, att Rikets Ständer må för sin del besluta att inom en half mil från städer och köpingar må jemväl jord under full eganderätt afsöndras till ett halft tunnelands rymd, förklarade på derom väckt fråga motionären sig villig att låta ifrågavarande motion för närvarande förfalla; och lemnade Ståndet till denna hans framställning sitt *bifall.*

§ 9.

Föredrogos *Bevillnings-Utskottets* nedannämnda Memorialer:

N:o 21, i anledning af verkställd omröstning, angående reglering af städernas Tolag; och

N:o 22, i anledning af verkställda omröstningar, angående ifrågaställda förändringar i föreskrifterna om stämplade pappers-afgiftens utgörande.

Professor **Lindgren** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag anser mig böra fästa det Högv. Ståndets uppmärksamhet derå, att, efter hvad af detta Memorial synes, de fleste af de omröstningar, för hvilka detsamma redogör, blifvit verkställda utan att Utskottet varit fulltaligt. Af de 120 Ledamöter, af hvilka Utskottet enligt Grundlagens föreskrift skall bestå, aflägsnade sig nemligen efter de första 2:ne voteringarne några utan att återkomma och utan att af några Suppleanter blifva ersatta. Så snart detta förhållande af mig bemärktes, begärde och erhöll jag ordet i det vanligen tysta Utskottet och hemställde till Ordföranden och de tillstädesvarande Ledamöterna, huruvida den votering, som redan blifvit verkställd med lägre antal Ledamöter än Grundlagen föreskrifver, kunde för giltig anses, äfvensom huruvida skäl vore, att voteringarne vidare fortsattes. Jag tillkännagaf min tanke vara, att Utskottet nu borde upplösas och anslag till nytt sammanträde göras. Men denna min mening blef efter en stunds discussion af majori-

teten underkänd, hvarföre jag ock nu anser mig böra, i likhet med hvad jag en gång tillförene i ett lika beskaffadt fall gjort, i Ståndets Protocoll nedlägga min reservation mot det beslut, som genom de efter min uppfattning af Grundlagens bud olagliga voteringarne blifvit af Utskottet med Rikets Ständers rätt fattade. Jag medgifver, att fall kunna inträda, då hvad som nu skett måste tillgripas såsom en yttersta expedient, men utan tvingande nödvändighet lärer den åtgärden att votera i ett Förstärkt Utskott med underhaltigt antal Ledamöter svårligen kunna försvaras. Jag är också öfvertygad, att hade första gången den ledsamma händelsen vid denna Riksdag inträffade, att ett Förstärkt Utskott befanns incomplet, Ordföranden upplöst Utskottet och nytt anslag utfärdats, skulle repititionen af en dylik försummelse hafva uteblifvit; emedan säkerligen hvarje Ledamot skulle då hafva skyggat tillbaka för att vidare ådraga sig ansvaret att genom sitt uteblifvande vålla Utskottets sönderbrytande. Nu deremot är man på väg att upphöja till regel hvad som endast borde vara ett af tvingande nöd påkalladt undantag och följden deraf skall ock tvifvelsutan blifva den, att hädanefter de Förstärkta Utskotten skola blifva lika defecta, som tyvärr icke sällan nu de andra Utskotten i synnerhet under sommarmånaderna befinnas, och dock skola dessa Utskott afgöra ärenden med Rikets Ständers beslutande rätt, utgöras än deras Ledamöter af blott 3 personer. Jag skall dock icke hädanefter i möjligen framdeles inträffande likartade fall med dylika reservationer som den nu afgifna besvära, utan lydigt böja mig under de præjudicater, som nu af majoriteten blifvit gifna.

Comminister **Beckman**: Hvad Professor Lindgrens rättighet att protestera mot det förstärkta Utskottets omröstningar angår, så tillkommer det ej mig att derå göra åtal, i fall hans rättighet i detta afseende öfverskridits. Jag vill blott för jemförelse erinra, att, ehuru Grundlagen bestämmer ett visst antal Ledamöter för hvarje Utskott, öfverläggningar och voteringar likväl oftast försiggå, utan att maximi-ziffran å Ledamöterna blifvit uppnådd och Utskottet sålunda varit complett. Jag vet för öfrigt ej, huru frågorna uti Förstärkt Utskott skulle kunna afgöras, om votering icke fick gå för sig utan vid ovilkorlig fulltalighet, emedan vacancer merendels förekomma i något Riks-Stånd, och det kunde bero af en enda Utskotts-Ledamot att göra hvilken votering som helst omöjlig.

Vid det ifrågavarande tillfället var det inom annat Stånd än det Högvördiga, hvarest påräknadt antal Ledamöter saknades, och det vill synas Talaren form-enligast, att åtal till rättelse af missförhållandet borde ske inom det Stånd, hvars ombud icke fullgjort det vigtiga förtroende de erhållit. Inom

detta Högv. Stånd förmenar Talaren, att vid den nu berörda voteringen Suppleanter voro i öfverflöd att tillgå.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Lika med Professor Lindgren tror jag, att grundlagen åsyftat, det 120 ledamöter böra deltaga i Förstärkt Utskotts omröstningar, och beklagar med samma talare, att omröstningar nu tvänne gånger skett, utan att det Förstärkta Utskottet sålunda varit fulltaligt. Men man kan ej derföre jäfva sjelfva omröstningarne. Enligt 69 § Regerings-Formen heter det, att hvarje Stånds ledamöter i Utskottet förökas, så att de blifva trettio, samt att de sedermera skola rösta *samfäldt* till ovillkorligt antagande eller förkastande. Detta *samfäldt* är ej alldeles detsamma, som att alla ledamöterna ovilkorligt skola vara närvarande. Jag beklagar likväl, såsom jag redan sagt, innerligen, att representanter så förgäta sin pligt, att de försumma sådana vigtiga omröstningar; jag beklagar det så mycket mera, som den felande ledamoten en gång var från detta Högv. Stånd.

Kyrkoherden **Otterström**: Comminister Beckman har gjort en jemförelse emellan Förstärkta Utskotten och de enkla under förmodan, att, då omröstningar kunna anställas i de sednare, när de icke äro fulltalige, omröstningar äfven kunna anställas i de förra för samma fall. Men det måtte vara en betydlig skilnad i vigten af de beslut, som emanera från de ena och de andra, då Förstärkta Utskotten besluta med Rikets Ständers rätt. Går det an att besluta, om fyra ledamöter af ett Stånd utan laga förfall äro frånvarande, så går det ock an, om 5, 6, 7 eller ännu flera aflägsna sig; och då man ej har någon gräns gifven, så följer, att ett Förstärkt Utskott med Rikets Ständers rätt kunde oåterkalleligen besluta i vigtiga frågor, om blott fyra ledamöter, en af hvarje Stånd, i omröstningen deltagit. Grundlagens mening synes mig dock vara den, att Förstärkt Utskott bör vara fulltaligt (hvarföre ock tillräckligt antal Suppleanter väljas), samt att man icke utan högsta nödfall bör kunna anställa omröstning i sådant Utskott med färre ledamöter än grundlagen angifver. Jag kan derföre icke anse, att Comminister Beckmans anmärkning förminskar vigten af Professor Lindgrens reservation till Högv. Ståndets protocoll.

Professor **Lindgren**: Ansåge jag en discussion med anledning af en afgifven reservation lämplig, så skulle jag hafva hvarjehanda att svara så väl Comminister Beckman som äfven Biskop Annerstedt. Men någon sådan har jag ej velat framkalla och skall ej heller nu låta mig dertill förleda. Men medan jag har ordet, vill jag disculpera Högv. Ståndets öfriga ledamöter i det Förstärkta Utskottet från den beskyllning, den

sistnämnde talaren mot dem riktat, att nemligen icke hafva varit fulltalige vid den nu af mig öfverklagade omröstningen. Jag föreställer mig, att, om Preste-Ståndet var incomplet, felet var mitt, emedan jag efter afgifven protest mot vidare voteringars företagande ansåg mig icke kunna annat än från Utskottet aflägsna mig.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt**: Den votering jag menade var en annan än den Professor Lindgren omnämnde; och då Comminister Beckman gjorde anmärkning mot ett Stånd, ansåg jag äfven billigt att nämna detta. En votering skedde med 29 ledamöter från Preste-Ståndet. Det är visserligen sannt, att man i allmänhet icke brukar discutera om en reservation; men omständigheter kunna finnas, som tvinga dem, som närvarat, att yttra sig.

Efter härmed slutad discussion *lades* Memorialen *till handlingarne.*

§ 10.

Föredrogs och *lades på bordet Bevillnings-Utskottets* Utlåtande N:o 25, i anledning af återremiss utaf Utskottets i Betänkandet N:o 10 afgifna yttranden och förslag, angående tullbevillningen.

§ 11.

Föredrogs och *lades på bordet Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 110, i anledning af väckta motioner rörande skjutsnings-besväret.

§ 12.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från respective Med-Ståndens inkomne Protocolls-utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 376—380; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 345—348; samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:o 381.

§ 13.

Beviljades på derom gjord anhållan Prosten *Millén* 3 veckors ledighet från Riksdags-göromålen, räknade från och med den 28 innevarande månad.

Ståndet åtskildes kl. ½2 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den

Den 12 September.

Plenum kl. ½12 f. m.

§ 1.

Justerades protocollet för den 5 innevarande månad.

§ 2.

Föredrogs och *lades andra gången på bordet Bevillnings-Utskottets* Utlåtande N:o 23, i anledning af återremiss utaf Utskottets i Betänkandet N:o 10 afgifna yttranden och förslag, angående tull-bevillningen, hvarjemte Ståndet uppå derom af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* gjord framställning beslöt att å dag, som framdeles skulle bestämmas, till afgörande företaga ifrågavarande Utlåtande N:o 23 i sammanhang med de i Utskottets förberörde Betänkande N:o 10 afgifna yttranden och förslag rörande tull-bevillningen, om hvilka ännu ej af Ståndet beslut blifvit fattadt.

§ 3.

Föredrogs och *lades andra gången på bordet Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 110, i anledning af väckta motioner rörande skjutsnings-besväret.

§ 4.

Föredrogos och *lades på bordet Stats-Utskottets* nedannämnde Utlåtanden, nemligen:

N:o 122, angående regleringen af utgifterna under Riks-statens *sjette* Hufvudtitel;

N:o 123, i anledning af väckt motion om förhöjning i lösningspriset för inom riket tillverkad salpeter; samt

N:o 124, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandena N:is 42, 43, 71 och 72, angående reglering af ut-

gifterna under Riks-statens 2:dra, 3:dje, 4:de och 5:te Hufvud-titlar.

§ 5.

Föredrogs och *lades på bordet Bevillnings-Utskottets* Betänkande N:o 24, angående tull-bestämmelserna för artikeln Bränvin och Sprit.

§ 6.

Föredrogos och *lades på bordet Banco-Utskottets* denna dag ankomna Utlåtanden:

N:o 47, i anledning af väckt fråga om anskaffande af ny ändamålsenlig byggnad för Rikets Ständers Bank; och

N:o 48, i anledning af Riks-Ståndens beslut öfver Betänkandet N:o 37, med förslag till reglering af Bankens Låne- och Creditiv-rörelse;

samt Memorial:

N:o 49, i anledning af Riks-Ståndens beslut öfver Utlåtandet N:o 38, med förslag till vissa förändrade föreskrifter, angående Bankens Vexlings-cassa och Depositions-rörelse.

§ 7.

Föredrogs och *lades på bordet Preste-Ståndets Enskilda Utskotts Lag-Afdelnings* Utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion, angående ordnandet af bibelspridning, af uppbyggelse-skrifters spridning samt af missions-väsendet.

§ 8.

Uppå derom gjord anhållan beviljade Ståndet Prosten *Frimanson* 3:ne veckors ledighet från Riksdags-göromålen, räknad från Måndagen den 14 innevarande månad.

§ 9.

Uppå derom gjord anhållan beviljade Ståndet Domprosten *Björling* 3:ne veckors ledighet från Riksdags-göromålen, räknad från den 3 instundande October.

§ 10.

Företrädde efter derom skedd anmälan Hans Excellens Justitiæ-Stats-Ministern m. m. *C. E. Günther* och aflem-

nade i nästföljande § upptagna Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, hvarefter Hans Excellens, ledsagad såsom vid ankomsten af Ståndets ledamöter, afträdde.

§ 11.

Föredrogs och *lades på bordet* Kongl. Maj:ts nyss meddelade Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, angående Rikets styrelse under Hans Maj:t Konungens sjukdom. Gifven Tullgarns Slott den 11 September 1857.

§ 12.

Upplästes och *lades till handlingarne* följande från de respective Med-Stånden ankomne Protocolls-Utdrag, nemligen från Vällofl. Borgare-Ståndet N:is 349 och 350, samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 382—384.

§ 13.

Upplästes till justering och *godkändes Expeditions-Utskottets* förslag till Rikets Ständers underdåniga skrifvelse N:o 124, angående föreslagna jernvägs-stamliniers utförande och dertill erforderliga medels anvisande.

Ståndet åtskildes kl. ½1 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. Almqvist.

Den 14 September.

Plenum kl. ½1 e. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 9 i denna månad.

§ 2.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen tillkännagaf, att uti skrifvelse denna dag Stats-Rådet och Chefen för Kongl. Civil-Departementet, Riddaren af Kongl. Maj:ts Nordstjerne-orden, *Ludvig Theodor Almqvist* meddelat, att Kongl. Maj:t låter kalla Rikets Ständer att Tisdagen den 15 innevarande månad kl. 2 e. m. sig å Rikssalen församla.

§ 3.

Remitterades till *Constitutions-Utskottet* Kongl. Maj:ts Nådiga Skrifvelse till Rikets Ständer, angående Rikets styrelse under Hans Maj:t Konungens sjukdom; Gifven Tullgarns Slott den 11 September 1857.

§ 4.

H. H. Erke-Biskopen och Talmannen tillkännagaf vidare, att han enligt den vid sednaste Talmans-conference träffade öfverenskommelse ville till Högv. Ståndet hemställa, huruvida icke Bevillnings-Utskottets Betänkande, angående tull-bevillningen och dermed gemenskap egande ämnen, kunde till handläggning förekomma först nästkommande Onsdag den 16 i denna månad och derefter påföljande Lördag, så att de öfriga dagarne i veckan lemnades för arbeten inom Utskotten. Medhunnes icke under nämnde dagar behandlingen af berörde Betänkande, skulle Plena i Stånden hållas Måndagen den 21 i denna månad och derefter hvarje dag, till dess detsamma blifvit afgjordt. Först sedermera borde Stats-Utskottets Betänkande rörande anslagen under Riks-statens sjette Hufvudtitel förekomma; dock skulle den sålunda föreslagna arbetsordningen icke lägga hinder i vägen för behandlingen af det Betänkande, som, med anledning af den i § 2 här ofvan omförmälda remiss, möjligen kunde under denna eller nästinstundande vecka från Constitutions-Utskottet ankomma, så att ett dylikt Betänkande borde efter vederbörlig bordläggning i vanlig ordning handläggas; och lemnade Ståndet till hvad sålunda blifvit föreslaget sitt bifall.

§. 5.

Föredrogs ånyo *Lag-Utskottets* Betänkande N:o 41, i anledning af väckt motion om upphörande af frälsemans särskilda forum.

Vice-Talman Biskop **Annerstedt** erhöll härvid ordet och yttrade: Då genom Ridderskapets och Adelns beslut Utskot-

tets förslag i förevarande Betänkande blifvit förkastade, måste frågan anses såsom förfallen och lämpligaste åtgärden torde derföre vara att allenast lägga Betänkandet till handlingarne.

Häruti hördes åtskilliga af Ståndets Ledamöter instämma.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Sannt är, att frågan såsom varande af privilegii-natur fallit, sedan Ridderskapet och Adeln förkastat Utskottets förslag; men sådant oaktadt anser jag det af flera skäl vara af vigt, att man om samma förslag uttalar en bestämd mening, och för egen del vill jag således förklara min åsigt om saken vara den, att för upprätthållande af ordning i fråga om rättsförhållanden i allmänhet och creditförhållanden i synnerhet och för befrämjande af den likhet medborgare emellan, som i afseende på lag och rättegångs-ordning bör ega rum, det ligger mycken vigt uppå, att detta privilegium upphäfves. Olägenheterna af detsamma hafva varit flerfaldiga. Så hafva t. ex. olika meningar uppstått om rätt forum, då ett bolag. hvari adelsman är delegare, afstår all sin egendom till sina borgenärer. Under det några yrkat ett sådant måls upptagande hos Hof-Rätt, hafva andra i enlighet med Rättegångs-Balkens 10 Cap. ansett, att målet borde handläggas, der bolaget har sitt hufvud-contor. Olägenheterna äro mest framstående, då fråga är att reglera credit-förhållanden; och då nu den enda verkliga fördel, som ännu kan anses för frälseman innefattas uti detta privilegium, nemligen rättigheten för arfvingar i adeliga sterbhus "att till förrättande af boupptecknigar och arfskiften i samma sterbhus kalla dem, de helst dertill bruka vilja", enligt Utskottets förslag skulle qvarstå, tror jag, att ett bifall till samma förslag i sjelfva verket vida mera än ett afslag legat i Ridderskapets och Adelns välförstådda intresse. Det gafs en tid, då man äfven hos oss sökte upprätthålla en gammal grundsats, nemligen att en hvar skulle dömas af sina likar. Denna grundsats, som redan i 14:de och 15:de seklerna uttalas i våra författningar, genomgår vår rättshistoria och antager olika former. Derifrån ock hvad nu om Adelns forum privilegiatum i Adelns privilegier 1723 och i Rättegångs-Balken af 1734 års lag är stadgadt. Men med ordet "like" förstod man då något helt annat än hvad man nu gör. Då fattade man ordet i betydelsen af ståndslike, corporationslike, classlike; nu deremot fäster man vid detta ord begreppet om något annat. Förut under denna Riksdag har förevarit en fråga om upphäfvande af en special-domstol, en fråga, i hvilken jag uppträdde med en mening, som möjligen vid hastigare betraktande kunde synas stå i strid med den åsigt jag nu förklarat mig hylla. Att så likväl icke är, tror jag man bör kunna inse, då man betänker, att, när fråga är om ett *forum privilegiatum caussæ*, man kan

med fulla skäl på grund af den special-kännedom, som är behöflig för pröfningen af dithörande mål, yrka dess bibehållande, under det att man i fråga om ett *forum privilegiatum personæ*, sådant det ifrågavarande är, hyser en alldeles motsatt åsigt. Väl vetande, att något positivt resultat i den af mig antydda riktning icke vid denna Riksdag numera står att vinna, har jag likväl velat i korthet yttra min mening till protocollet, utan att upptaga Högv. Ståndets tid med en närmare utveckling af de många skäl, som tala för bifall till Utskottets förslag, hvilket jag för min del i allo godkänner.

Med Riks-Archivarien *Nordström* förenade sig Professor *Lindgren*, Doctor *Sandberg*, Prostarne *Wåhlander* och *Gahne* samt Kyrkoherden *Schönbeck*.

Kyrkoherden **Otterström**: Så öfvertygad som jag är om sanningen och befogenheten af hvad nästföregående talare anfört, skulle jag anse den åtgärd, som Vice-Talmannen förordat, såsom ett bedröfligt tecken, hvilket mången skulle taga för ett Högv. Ståndets instämmande i Ridderskapets och Adelns beslut. Det må vara Riddarhusets ensak att med stöd af dess privilegier hafva förkastat Lag-Utskottets väl motiverade hemställan; men jag vill tro, att denna hemställan innefattar något, som till sin påföljd ej kan falla ensamt genom Riddarhusets beslut. Här är icke blott fråga om upphörande af ett Svenska Riddarhusets privilegium, utan här föreslås ock, att Kongl. Brefven den 26 October 1748 och 7 April 1805, hvarigenom utländske adelsmän, som hit till Riket inkommit, samt Svenska Academiens ledamöter blifvit förunnade enahanda problematiska förmån af särskildt forum, må till all verkan upphöra. Jag tror, att detta kan godkännas utan att träda Ridderskapets och Adelns privilegier för nära, och föreslår derföre, att Högv. Ståndet må godkänna Lag-Utskottets Betänkande till den kraft och verkan, som detta godkännande kan få med afseende på det hela och särskildt med afseende på Kongl. Brefven den 26 October 1748 och 7 April 1805.

Contracts-Prosten **Emanuelsson**: I afseende på sakens utgång är det visserligen detsamma, antingen Högv. Ståndet lägger Betänkandet till handlingarne eller fattar bestämdt beslut i frågan, eftersom Ridderskapet och Adeln redan förkastat Utskottets förslag; men i sjelfva verket är det icke detsamma, ty jag anser det vara tillbörligt, ja till och med nödvändigt, att Högv. Ståndet nu, såsom vid föregående likartade fall skett, fattar bestämdt beslut. Vi erinra oss, huru vid början af detta Riksmöte, då fråga var om upphörande af Adelns sjelfskrifvenhet till ordförande-platserna inom Utskotten, Preste-Ståndet uttalade sin åsigt om saken, fastän Rikets första Stånd äfven

då motsatte sig ett förslag, som åsyftade upphäfvande af ett Ståndets privilegium. Jag anser således, att Högv. Ståndet äfven här bör på lika sätt gå till väga och jag tillstyrker i sådant afseende bifall till Utskottets förslag i dess helhet.

Häruti instämde Kyrkoherden *Sondén*.

Sedan discussionen härmed ansetts slutad, blef uppå derom gjord proposition förevarande Betänkande af Ståndet *bifallet*.

§ 6.

Föredrogos och *bordlades Stats- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Utlåtanden:

N:o 17, i anledning af väckt motion om förflyttning af skyldigheten att fortskaffa resande från ett enskildt åliggande till ett Statens bestyr, samt att i sådant afseende ett stats-anslag af minst 3 millioner R:dr måtte anvisas och ställas till Kongl. Maj:ts disposition; och

N:o 18, i anledning af väckt motion, angående skjuts-ersättning till indelta arméens öfver- och under-befäl samt civil-stat för en del resor i tjenste-ärenden.

§ 7.

Föredrogos och *bordlades andra gången Stats-Utskottets* Utlåtanden:

N:o 123, i anledning af väckt motion om förhöjning i lösningspriset för inom Riket tillverkad salpeter; och

N:o 124, i anledning af erhållna återremisser å Betänkandena N:is 42, 43, 71 och 72, angående reglering af utgifterna under Riks-Statens 2:dra, 3:dje, 4:de och 5:te Hufvud-titlar.

§ 8.

Föredrogs och *bordlades andra gången Bevillnings-Utskottets* Betänkande N:o 24, angående tullbestämmelserna för artikeln bränvin och sprit.

§ 9.

Föredrogos och *bordlades andra gången Banco-Utskottets* nedannämnde Utlåtanden och Memorial:

N:o 47, i anledning af väckt fråga om anskaffande af ny ändamålsenlig byggnad för Rikets Ständers Bank;

N:o 48, i anledning af Riks-Ståndens beslut öfver Betänkandet N:o 37, med förslag till reglering af Bankens låne- och creditiv-rörelse; och

N:o 49, i anledning af Riks-Ståndens beslut öfver Utlåtandet N:o 38, med förslag till vissa förändrade föreskrifter, angående Bankens vexlings-cassa och depositions-rörelse.

§ 10.

Föredrogs och *bordlades andra gången Enskilda Utskottets Lag-Afdelnings* Utlåtande N:o 4, i anledning af väckt motion, angående ordnandet af bibelspridning, af uppbyggelseskrifters spridning samt af Missions-väsendet.

§ 11.

Upplästes och *lades till handlingarne* från Med-Stånden ankomna Protocolls-utdrag, nemligen från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 381 och 382; från Vällofl. Borgare-Ståndet N:o 351; samt från Hederv. Bonde-Ståndet N:is 385 och 386.

Ståndet åtskildes kl. ¼2 e. m.

Ut supra

In fidem

S. H. Almqvist.

Den 15 September.

Plenum kl. ½2 e. m.

Sammanträdde Högv. Preste-Ståndet för att jemte de respective Med-Stånden till Kongl. Slottet afgå, der Rikets Ständer skulle uppå vederbörlig kallelse sig i Riks-Salen in-

finna kl. 2, då, efter det Rikets Ständer sig derstädes församlat, de Svenska Ledamöterna af Sveriges och Norriges Interims-Regering aflade den i Riks-Actens 9 § föreskrifna ed.

Ut supra.

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 16 September.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollet för den 12 dennes.

§ 2.

Anmäldes och *lades på bordet* följande från *Constitutions-Utskottet* inkomne Memorial:

N:o 31, med förslag till ändring i 13, 19 och 22 §§ Riksdags-Ordningen, angående representations-rätt för lärarne vid Elementar-läroverken;

N:o 32, med förslag till ändring uti 15 § Riksdags-Ordningen, angående hemmans-egares representations-rätt;

N:o 33, med grundlags-ändrings-förslag rörande vissa Riksdags-ärendens behandlande af Riks-Stånden gemensamt uti så kallad Riks-Nämnd;

N:o 38, med voterings-propositioner rörande Constitutions-Utskottets uti Memorialet N:o 13 framställda förslag till ändring uti 12 § Regerings-Formen, angående Stats-Rådets hörande öfver afhandlingar och förbund med främmande makter;

N:o 39, med voterings-propositioner, angående det af Constitutions-Utskottet uti Memorialet N:o 14 föreslagna tillägg till 12 § Regerings-Formen, att Konungen icke må utan Rikets Ständers samtycke blifva regerande Furste af utländsk stat;

N:o 40, med voterings-propositioner rörande den i Constitutions-Utskottets Memorial N:o 15 föreslagna ändring i 72 § Regerings-Formen, angående inlösen af Rikets Ständers Banks sedlar;

N:o 41, med voterings-propositioner rörande de af Constitutions-Utskottet uti Memorialet N:o 16 föreslagna tillägg i 109 § Regerings-Formen och 80 § Riksdags-Ordningen, angående uppskof i Riksdag;

N:o 42, med voterings-propositioner rörande det af Constitutions-Utskottet uti Memorialet N:o 17 framställda förslag till ändring uti 27 § 1 mom. och 28 § Riksdags-Ordningen samt 53 § Regerings-Formen, angående tiden dels för öfverlemnande af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om Statsverkets tillstånd och behof, dels för Utskotts-val;

N:o 43, med voterings-propositioner rörande det af Constitutions-Utskottet uti Memorialet N:o 18 framställda förslag till ändring uti 76 § Riksdags-Ordningen, angående den af Stats-Rådet för dess åtgärder vunna décharge;

N:o 44, med voterings-propositioner rörande det af Constitutions-Utskottet uti Memorialet N:o 19 föreslagna tillägg till 59 § Regerings-Formen och 27 § 1 mom. Riksdags-Ordningen, angående propositionen om Stats-verkets tillstånd och behof;

N:o 45, med voterings-propositioner rörande det af Constitutions-Utskottet uti Memorialet N:o 20 framställda grundlags-ändrings-förslag, angående utländsk undersåtes rätt att i riket förvärfva och besitta fastighet.

§ 3.

Anmäldes och *lades på bordet Bevillnings-, Lag- samt Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Memorial N:o 8, i anledning af Riks-Ståndens skiljaktiga beslut beträffande § 26 i Utskottets förslag till Förordning, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker.

§ 4.

Anmäldes och *lades på bordet Lag-Utskottets* Betänkande N:o 42, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition, angående ogift qvinnas rätt att vid viss ålder vara myndig.

§ 5.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Utlåtande N:o 23, i anledning af återremiss utaf Utskottets i Betänkandet N:o 10 afgifna yttranden och förslag, angående tullbevillningen.

Uppå derom af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* gjord framställning *biföll* Ståndet, att dessa Betänkanden skulle föredragas i sammanhang med hvarandra och i den ordning deras innehåll utvisar.

Med anledning af Utskottets i Utlåtandet N:o 23, sid. 2, gjorda anmälan företogs till pröfning det å sid. 13 i Betänkandet N:o 10 framställda förslag, hvilket af Ståndet *bifölls*.

Härefter förekommo återstående här nedan upptagne delar af Betänkandet N:o 10, hvaröfver Preste-Ståndet ännu ej fattat beslut:

A. *Införsel-Tariffen.*

Art. *Ben.*
Bly, Tenn, Zink.
Bränvin och Sprit.
Böcker.
Cacao, Chocolade.
Caffe.

Hvad Utskottet rörande dessa artiklar hemställt och tillstyrkt, blef af Ståndet *bifallet*.

Fartyg och Båtar.

Utskottets under denna rubrik gjorda hemställan och tillstyrkan *godkändes* med den anmärkning till rättelse, att å sista raden sid. 20 § 11 blifvit orätt citerad i stället för § 12.

Fisk.
Fläsk, Kött, Foglar.
Garn.

Hvad Utskottet i afseende på dessa artiklar föreslagit, hemställt och tillstyrkt, *bifölls*.

Glas.

Utskottets gjorda hemställan rörande art. *glas, alla slag*, med undantag af fönsterglas *godkändes*. Beträffande åter införsel-tullen å *fönsterglas* voro meningarne delade, och då *H. H. Erke-Biskopens och Talmannens* i vederbörlig ordning framställda proposition å bifall till Utskottets förslag med afseende å tullbestämmelsen för nämnda artikel hördes besvarad med blandade Ja och Nej, begärdes votering, som anställdes enligt följande godkända voterings-proposition:

Den som bifaller Utskottets förslag om en införsel-tull af 4 öre per skålpund *fönsterglas*, röste Ja, den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anser Ståndet samma införseltull böra bestämmas till 6 öre.

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns efter sedlarnas öppnande och rösternas summering hafva utfallit med 17 Ja och 12 Nej, till följd hvaraf Ståndet stannat vid det beslut, som Ja-propositionen innehåller.

Uppå derom af Professor *Agardh* gjord framställning fann Ståndet lämpligt att före artikeln *Gryn* fatta beslut rörande artikeln *"Ris, oskalad eller Paddy"*, och åsattes denna artikel, för hvilken Utskottet tillstyrkt tullfrihet, en tullsats af 50 öre per centner.

Gryn.

För art. *Gryn, alla slag, utom af spannmål äfvensom Rismjöl* antogs med ogillande af Utskottets tillstyrkande i denna del hvad Kongl. Maj:t föreslagit, eller 4 öre per skålpund. Utskottets förslag rörande *Andra slag godkändes.*

Guano.
Gummi, Hartz.
Hampa och Lin.

Hvad Utskottet beträffande dessa artiklar föreslagit, hemställt och tillstyrkt, blef af Ståndet *bifallet.*

Hudar och Skinn.

Med ogillande af Utskottets tillstyrkande bestämdes i öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts Proposition tull-afgiften för artikeln *Hudar och Skinn, oberedda, torra, "saltade eller bestrukna"* till 2 R:dr, äfvensom för dito *"våtsaltade och andra slag"* till 1 R:dr 25 öre per centner, och *godkändes* i öfrigt Utskottets hemställan rörande ifrågavarande artikel.

Humle.
Jern.
Jernskrot.
Knifvar, Saxar, Stål, Stål-arbeten.
Kläder.
Koppar.
Kopparskrot.
Kopparstick m. m.
Kreatur.
Krut, Salpeter.

Hvad Utskottet beträffande dessa artiklar hemställt och tillstyrkt, *godkändes.*

Ljus, Talg, Stearin.

Utskottets *1:sta hemställan* sid. 31 *bifölls.* Beträffande artikeln *Stearin,* äfvensom *Talg-ljus godkändes* Utskottets förslag; i afseende på artikeln *Palmitin-ljus* voro meningarne delade och begärdes votering, som anställdes efter följande godkända voterings-proposition:

Den som bifaller hvad Utskottet föreslagit, eller en tull-afgift af 5 öre per skålpund *Palmitin-ljus,* röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anser Ståndet denna tull-afgift böra höjas till 6 öre.

Voteringen, i behörig ordning anställd, befanns efter rösternas summering hafva utfallit med 17 Ja och 14 Nej, till följd hvaraf Ståndet stannat vid det beslut, som Ja-propositionen innehåller.

Likaledes voro åsigterna skiljaktiga om tull-bestämmelsen å *Stearin- och Margarin-ljus,* hvadan votering begärdes, som anställdes enligt följande godkända voterings-proposition:

Den som bifaller hvad Utskottet föreslagit, eller en tull-afgift af 8 öre per skålpund Stearin- och Margarin-ljus, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anser Ståndet samma tull-afgift böra bestämmas till 9 öre.

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns efter rösternas summering hafva utfallit med 15 Ja och 15 Nej, hvadan den förseglade sedeln bröts, och som densamma innehöll Ja, hade Ståndet stannat vid det beslut, som Ja-propositionen innehåller.

Utskottets förslag angående tull-bestämmelsen för *Ljus, "andra slag" godkändes.*

Metaller.
Oljor.
Ost.
Papper.
Plommon, Bruneller, Sviskon, Russin.
Porslin.
Redskap och Machiner, Deglar, Formar, Kardor, Saxar, Öfverskärare m. m., Skrubblor.

Hvad Utskottet rörande dessa artiklar föreslagit, hemställt och tillstyrkt, *bifölls.*

Salt.
Silke.
Smör.

Hvad Utskottet med afseende på tullbestämmelserna för dessa artiklar hemställt och tillstyrkt, *godkändes.*

Socker, Sirap.

Sedan genom discussion öfver ifrågavarande artikel utrönt blifvit, det meningarne om tullbestämmelsen å *Raffineradt* socker voro delade, och då den af *H. H. Erke-Biskopen och Talmannen* framställda propositionen å bifall till hvad Utskottet i detta afseende föreslagit hördes med blandade Ja och Nej besvarad, begärdes votering, som anställdes enligt följande godkända voterings-proposition:

Den som bifaller den af Utskottet föreslagna införseltullen å *Socker, raffineradt, alla slag, såsom topp-, candi- och kaksamt krossadt eller pulveriseradt socker, äfvensom Havanna-Terres och dermed till sockerhalten lika slag*, eller 13 öre per skålpund, röste Ja; den det icke vill, röste Nej. Vinner Nej, anser Ståndet samma införseltull böra bestämmas till 14 öre.

Voteringen, i behörig ordning verkställd, befanns efter sedlarnes öppnande och rösternas summering hafva utfallit med 14 Ja och 15 Nej, till följd hvaraf Ståndet stannat vid det beslut, som Nej-propositionen innehåller.

Den af Utskottet föreslagna tullbestämmelsen å *socker, andra slag, äfvensom å Sirap, alla slag, godkändes.*

Spanmål.
Sten.

Hvad Utskottet beträffande dessa artiklar föreslagit och hemställt, blef af Ståndet *bifallet.*

Strumpor, Vantar;

Beträffande artikeln *Strumpor och andra på strumpstol eller genom stickning tillverkade arbeten, ej specificerade*, godkände Ståndet den föreslagna tullbestämmelsen för *"Helsiden eller halfsiden"*, hvaremot för *"andra slag"* bestämdes en tullsats af 1 R:dr 50 öre per skålpund att gälla till början af år 1860, då den af Utskottet tillstyrkta lägre införseltull 1 R:dr per skålpund skall såsom gällande inträda; hvarjemte Ståndet *gillade* Utskottets förslag att för artikeln *Vantar* i taxan införas samma tullbestämmelser som för *Strumpor*.

Thé.

Utskottets hemställan rörande denna artikel *godkändes*.

Tobak.

Införseltullen å *Tobak, oarbetad, "Blad ech stjelk"* höjdes från 20 öre till 22 öre per skålpund, hvarjemte med ändring af Utskottets förslag tullafgiften för *"Cigarrer"* bestämdes till 1 R:dr 90 öre intill 1860 års början, efter hvilken tid Utskottets för sistnämnde artikel föreslagna tullsats 1 R:dr 50 öre per skålpund kommer att blifva gällande. I öfrigt *bifölls* hvad Utskottet rörande ifrågavarande artikel hemställt.

Tråd.
Trävaror.

Hvad Utskottet med afseende på dessa artiklar föreslagit och hemställt, *bifölls*.

Föredragningen afbröts här för att i nästkommande Plenum fortsättas.

§ 6.

Föredrogs Höglofl. Ridderskapets och Adelns medelst Protocolls-utdrag N:o 385 den 14 innevarande månad meddelade inbjudning till de öfrige Stånden att instämma i dess beslut rörande *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 110.

Lades på bordet.

§ 7.

Upplästes och *lades till handlingarne* inkomne Protocolls-

utdrag från Höglofl. Ridderskapet och Adeln N:is 383 och 384, samt från Vällofl. Borgare-Ståndet N:o 352.

Ståndet åtskildes kl. $\frac{3}{4}$2 e. m.

Ut supra

In fidem.
S. H. Almqvist.

Den 16 September.

Plenum kl. half 6 e. m.

§ 1.

Upplästes Protocoll, hållet vid Ståndets Electorers sammanträde denna dag, hvaraf inhemtades, att Electorerne till ytterligare Suppleant i *Constitutions-Utskottet* utsett Prosten *Wåhlander*, som eger att vid inträffande förfall för ordinarie Ledamot eller förut vald Suppleant i sagde Utskott uppå anmälan af Ståndets främste närvarande Ledamot i Utskottet derstädes inträda och tjenstgöra; hvarom Protocolls-utdrag i vanlig ordning expedieras skulle.

§ 2.

Fortsattes den i anledning af *Bevillnings-Utskottets* Utlåtande N:o 23 i förmiddagens Plenum påbörjade föredragning af det i Betänkandet N:o 10 afgifna förslag, angående tullbevillningen; hvarvid af *A. Införsels-tariffen* förekom artiklarne

Väfnader och Band.

Vidkommande artikeln *Väfnader* fastställdes tull-afgiften för *Helsiden-*, *"andra slag, guld- och silfvertyg derunder inbegripne"* till 7 R:dr 50 öre, samt för *"Halfsiden-, andra slag"* till

till 3 R:dr 75 öre per skålpund att gälla intill 1860 års början, vid hvilken tid de af Utskottet föreslagna tullsatser inträda, eller för de förra 6 R:dr och för de sednare 3 R:dr per skålpund, och bestämdes införsels-tullen för *Väfnader*, *Bomulls-*, "andra slag" sålunda, att

"oblekta och ofärgade"	åsattes per skålpund	50	öre
"blekta eller färgade"	„ „	80	öre
"tryckta eller pressade"	„ „	1	R:dr

att likaledes förblifva gällande intill början af år 1860, hvarefter sistnämnde väfnader komma att draga de af Utskottet föreslagna tullsatser, hvarjemte tullafgiften för *Väfnader*, *Ylle-*, *af ull allena eller blandade till större eller mindre del med bomull, lin eller andra ämnen, utom silke:* "andra slag" höjdes från 1 R:dr 25 öre till 1 R:dr 50 öre per skålpund; och bestämdes i sammanhang härmed tullsatsen för *Band*, *siden-*, till 7 R:dr 50 öre och för *Band, halfsiden-*, till 3 R:dr 75 öre per skålpund, hvilka afgifter dock skulle fortfara endast till 1860 års början, då den förra tullsatsen kommer att nedsättas till 6 R:dr och den sednare till 3 R:dr, eller lika belopp som Utskottet föreslagit.

I öfrigt *godkändes* Utskottets i afseende å artiklarne *Väfnader och Band* gjorda hemställan och tillstyrkande.

Ångmachiner. Ångpannor.

Utskottets i afseende å dessa artiklar gjorda tillstyrkande *bifölls.*

De å sidorna 46—53 särskildt upptagne artiklar: Agat, arbetad, — Varor, som icke kunna hänföras under någon af de i Införsels-tariffen upptagne bestämmelser: mer eller mindre arbetade.

I afseende å dessa artiklar *bifölls* hvad Utskottet tillstyrkt, utom att tullafgiften för *Snörmakeri-arbeten*, *såsom fransar*, *galoner*, *gramaner*, *aiguilletter*, *snoddar*, *snören m. fl. ej specificerade*: "af hel- orh halfsiden" höjdes till 7 R:dr 50 öre samt för "*andra slag*" till 2 R:dr per skålpund, kommande dessa tullbestämmelser att gälla intill början af år 1860, hvarefter tullafgifterna böra utgå i enlighet med hvad Utskottet för ifrågavarande artikel föreslagit; och beslöt Ståndet, att efter artikeln *Instrumenter*, *Fältskärs-*, *mathematiska*, *optiska etc.* skulle införas en så lydande anmärkning: *Instrumenter: mathematiska, optiska och physiska för pharmaceutiska eller vetenskapliga behof må, sedan beskaffenheten och quantiteten blifvit hos Sundhets-Collegium, Vetenskaps-Academien eller*

vederbörande Universitets-Facultet uppgifna och godkända, af Apothekare och Vetenskapsidkare införas — — — Fritt.

Den bifogade *Tariffen för Införsels-tullen godkändes*, så vidt ändring deruti ej blifver en följd af ofvan upptagna beslut.

B. *Utförsels-Tariffen.*

Hvad Utskottet i denna del hemställt och föreslagit, *bifölls* i allo, och *godkändes* bifogade *"Tariff för utförsels-tullen"* äfvensom *"Tariff för Credit-upplaget och Transito-afgiften."*

Tulltaxe-underrättelserna.

Samtlige härunder upptagne §§ *godkändes*, och *biföll* Ståndet jemväl Utskottets i Utlåtandet N:o 23 gjorda hemställan, att staden Jönköping må intagas bland de i § 11 af Utskottets förslag uppräknade städer, som ega tillgodonjuta den deruti omförmälda rättighet.

Sedan detta Betänkande numera blifvit genomgånget, beslöt Ståndet uppå framställning af Professor *Agardh*, det skulle discussionen i ämnet utur Protocollet utgå.

§ 3.

Uppå derom gjord framställning beslöt Ståndet, det skulle främst å Föredragnings-listan till nästa Plenum uppföras *Bevillnings-Utskottets* Betänkande N:o 24, angående tullbestämmelserna för artikeln Bränvin och Sprit, och derefter *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 110, i anledning af väckta motioner rörande skjutsnings-besväret.

Ståndet åtskildes kl. ½7 e. m.

Ut supra

In fidem.

S. H. Almqvist.

Den 19 September.

Plenum kl. 10 f. m.

§ 1.

Justerades Protocollen för den 14 och 15 innevarande månad.

§ 2.

Upplästes till justering och *godkändes Expeditions-Utskottets* förslag till underdåniga skrifvelser:

N:o 125, angående vilkoren för bränvins tillverkning jemte förslag till förordning i ämnet;

N:o 126, om förändring i vissa delar af Kongl. Förordningen den 18 Januari 1855, angående vilkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller distillerade spirituösa drycker, jemte förslag till förordning i ämnet;

N:o 127, angående befrielse för Svenska ångfartyg, som göra reguliera resor, från skyldigheten att taga lots, då de komma från sjön;

N:o 128, angående lån för återuppbyggande af Wallentuna församlings genom åskeld förstörda kyrka;

N:o 129, angående ett lån för fullbordandet af reparations- jemte andra arbeten å Skara Domkyrka jemte liqviderandet af kyrkans skuld;

N:o 130, i anledning af Kongl. Maj:ts Nådiga Proposition om eftergift af Directeuren *A. L. Hård af Segerstad* ålagdt ersättningsbelopp;

N:o 131, i fråga om försäljning af i Landskrona gamla stad befintliga Kronan tillhöriga byggnadstomter;

N:o 132, angående ändringar i Kongl. Förordningen om Expeditions-lösen den 30 Nov. 1855; och

N:o 133, angående dels förhöjning i resekostnads-ersättning och dagtractamente för särskilda så väl ständiga som extra Domare i brottmål, dels skjuts- och tractamentsersättning till Häradshöfdingens Skrifvarebiträde vid extra förrättningar.

§ 3.

Professor **Lindgren**, som uppå derom gjord begäran erhöll ordet, yttrade: En både inom och utom Representationen, så vidt jag försport, tämligen allmän önskan att söka rädda ett af våra dyrbaraste national-monumenter från ett för dess vördnadsbjudande gestalt främmande, dess herrliga anblick undanskymmande och för dess framtida säkerhet möjligen vådligt blifvande grannskap, har föranledt den framställning till Rikets Ständer, jag nu med åberopande af 56 §:n Riksdags-Ordningen tager mig friheten göra.

Sedan på grund af ett med sterbhusdelegarne efter framlidne Stads-Majoren Johan Wedberg den 18 Augusti 1855 upprättadt köpecontract Agréen vid Kongl. Academien för de fria konsterna, A. Fornander, mot en köpeskilling af 73,000 R:dr B:co blifvit egare till den under N:o 1 i qvarteret Riddareholmen belägna fasta egendom, allmänt känd under namn af "Geijerska huset", hvars nu till en del raserade åbyggnad sträcker sig från Riddarholms-canalen inemot kyrkan, och han derefter den 12 påföljde November detta sitt köp å Grosshandlanden A. O. Wallenberg transporterat, hade under lagfartstiden det kommit till Stockholms Stads Drätsel-Commissions kunskap, hurusom Herr Wallenberg ämnade att i stället för den på tomtens norra del åt Birger Jarls torg befintliga låga byggnad uppföra ett stenhus, som, enligt hvad den hos vederbörlig auctoritet till fastställelse företedda ritningen utvisade, skulle blifva af så colossala dimensioner, att den minnesrika och i architectoniskt afseende märkliga Riddarholmskyrkan skulle af densamma komma att nedtryckas och synas obetydlig från alla de punkter, der den blefve jemte den nya byggnaden åskådlig, hvarförutan kyrkans östra del, innefattande choret och de Kongl. Grafcapellen, skulle deraf till större delen bortskymmas och kyrkan blifva för ökad eldfara utsatt. Hufvudsakligen till förekommande häraf och för att i stället genom delars af tomten afrödjande och planerande bereda åt kyrkobyggnaden ett mera fristående läge än den hittills haft, men äfven till erhållande af utrymme för en strandgata på denna sida om Riddarholmen, hvartill en af staden egande tomtremsa af 4 till 5 alnars bredd utefter tomtens gränslinea mot canalen ej var tillräcklig,

utverkade sig Drätsel-Commissionen efter bemyndigande af Stadens Magistrat och Borgerskapets Herrar Äldste den 28 Mars nästlidne år stämning å Herrar Fornander och Wallenberg, samt yrkade, att staden såsom egare af förutnämnde tomtremsa, hvilken för det dermed afsedda ändamålet var för trång, måtte med stöd af 7 Cap. 5 §:n Jorda-Balken tillerkännas rätt till nabolösen af den ifrågavarande egendomen, hvilket åter af Fornander och Wallenberg bestreds, hvarjemte en skyldeman till aflidne Stads-Majoren Wedberg samtidigt uppträdde med påstående att få egendomen i börd inlösa. Sistnämnde omständighet betog visserligen Drätsel-Commissionen all utsigt att kunna göra sin påstådda naborätt mot skyldemannens bättre rätt gällande och Commissionen kunde sålunda straxt hafva återkallat sin talan, men då af en vid denna tidpunkt utaf Chefen för Kongl. Majts Finance-Departement hos Kongl. Öfver-Intendents-Embetet gjord och af bemälde Embete med Drätsel-Commissionen communicerad framställning inhemtades, att fråga uppstått om Nådig Proposition till Rikets då snart sammanträdande Ständer om anslag till egendomens exproprierande för Statens räkning, samt Commissionen gjorde sig förvissad, att ändamålet med en sådan åtgärd vore enahanda med det Commissionen för egen del sökt åstadkomma, ansåg Commissionen sig böra tills vidare fortsätta rättegången för att såmedelst hålla saken uppe, intill dess Ständerna öfver den förväntade Kongl. Propositionen sig yttrat, helst Grosshandlanden Wallenberg af rättegången hindrades att påbörja den tillämnade byggnaden, hvars värde skolat för Staten hafva ökat inlösningssumman.

Rättegången fortgick sålunda i första instancen till den 13 Juli innevarande år, då Drätsel-Commissionen efter att hafva inhemtat, att den förväntade Kongl. Propositionen ej skulle komma att till Ständerna aflåtas, återkallade sitt käromål, hvilket det vid sådant förhållande skulle hafva varit fruktlöst att längre fortsätta, hvarefter och sedan den mellankomne bördemannen, hvilkens afsigt sannolikt endast var att tillintetgöra stadens rätt till nabolösen, äfven återkallat sin talan, Grosshandlanden Wallenberg numera är af egendomen i full och laga besittning och följaktligen oförhindrad att verkställa sin länge hysta plan att å den nordvestra delen af dess tomt uppföra en palatslik åbyggnad, hvarigenom icke allenast Riddarholmskyrkan, detta på fosterländska minnen så rika och genom sin byggnadsstil utmärkta national-monument, skulle komma att nästan helt och hållet undanskymmas, utan äfven en annan väsendtlig olägenhet uppkomma, som högeligen förtjenar att af Rikets Ständer behjertas, enär genom den ifrågavarande tomtens bebyggande icke blott avenuen till deras hus skulle komma att reduceras till en trång, oansenlig gränd, utan äfven det förut

till följe af kringliggande byggnader knappa dagsljuset i Ståndens sessionsrum blifva ytterligare förmörkadt.

För att nu åt Riddarholmskyrkan och Ständernas hus säkerhet för framtiden måtte beredas att icke genom privata byggnader vidare instängas, gifves ingen annan utväg än att Grosshandlanden Wallenbergs ifrågavarande hus och tomt af Staten exproprieras, hvarefter tomten antingen kan i sin helhet afrödjas och till Birger Jarls torg utläggas, hvarigenom ändamålet med dess inlösen skulle fullständigast ernås och en öppen plats invid så väl Kyrkan som Ständernas hus beredas, eller ock med endast norra delen deraf så förfaras, men den på södra delen befintliga stenhusbyggnad bibehållas och med tillhörande stycke af tomtplatsen för Statens räkning användas eller försäljas. I sednare fallet kan med säkerhet antagas, att minst hälften af lösesumman för det hela blefve Statsverket godtgjord, hvarförutan i hvilken händelse som helst Staden är, enligt hvad Drätsel-Commissionen i svar å Chefens för Kongl. Finance-Departementet här ofvan omförmälda framställning förklarat, villig att i lösen för så stor del af tomten, som för en strandgatas anläggande erfordras, utgifva hvad derför i förhållande till lösesumman för hela fastigheten efter afdrag af åbyggnadens värde sig belöper.

På grund af de förhållanden, jag här ofvan haft äran anföra, vågar jag hos Rikets Ständer vördsamt föreslå, att medel måtte anvisas till expropriation för Statens räkning af förutnämnde, Grosshandlanden Wallenberg nu tillhörige fastighet, samt att med densamma derefter må i enlighet med ettdera af ofvan framställde alternativer förfaras.

Alldenstund den redan flera månader före innevarande Riksmötes början af Stockholms Stads Drätsel-Commission anhängiggjorda tvisten om rätt till ifrågavarande egendoms inlösande fortgick ända till den 13 sistlidne Juli, då staden frivilligt frånträdde sina lösningsanspråk, inses lätt skälet, hvarföre någon framställning om inlösen för Statens räkning af ifrågavarande tomt icke kunde göras under den för motioners afgifvande i Grundlagen bestämda præscriptionstiden, äfvensom befogenheten att nu med åberopande af 56 §:n Riksdags-Ordningen upptaga detta ärende i den motion jag nu afgifvit, och om remiss hvaraf till Höglofl. Stats-Utskottet jag vördsamt anhåller.

Ofvan intagne motion blef uppå derom gjord proposition till *Stats-Utskottet* remitterad.

§ 4.

Föredrogs ånyo *Bevillnings-Utskottets* Betänkande N:o 24, angående tullbestämmelserna för artikeln Bränvin och Sprit.

Utskottets i ofvannämnda Betänkande gjorda hemställan blef uppå derom gjord proposition af Ståndet *bifallen*; hvarjemte uppå hemställan af Prosten *Wåhlander*, med hvilken Kyrkoherden *Sondén* sig förenade, beslöts, att vid ifrågavarande artikel må uti taxan tillsättas en så lydande anmärkning: "*Bränvin och Sprit, försatt med socker eller annat af bränvin och sprit upplösligt ämne, förtullas lika med likör*"; och skulle de öfrige Riks-Stånden vördsamt och vänligen *inbjudas* att i detta beslut med Preste-Ståndet sig förena.

§ 5.

Föredrogs ånyo *Allmänna Besvärs- och Ekonomi-Utskottets* Betänkande N:o 110, i anledning af väckta motioner rörande skjutsningsbesväret, äfvensom i sammanhang dermed Utdrag N:o 385 af Höglofl. Ridderskapets och Adelns Protocoll den 14 innevarande månad, deruti Ridderskapet och Adeln inbjudit de öfrige Riks-Stånden att instämma i dess öfver nämnde Betänkande fattade beslut.

Prosten **Melander**, som härvid begärde ordet, yttrade: Efter en särdeles fullständig och förtjenstfull utredning af förhållandet med tillkomsten och beskaffenheten af det uti förevarande Betänkande afhandlade skjutsningsbesväret kommer Utskottet till den af alla säkerligen delade åsigt, att jordbruket borde, om ej befrias från den högeligen öfverklagade tungan, åtminstone erhålla någon lindring deruti medelst entreprenaders allmännare tillvägabringande. I enlighet dermed har Utskottet tillstyrkt en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan, dels att skjutslegan, hvilken för mil i allmänhet skulle förhöjas å landet till 80 öre och i stad till 1 R:dr, vid entreprenader måtte derutöfver kunna förökas i vissa fall ända till 1 R:dr 50 öre, dels ock att för ärendets ytterligare utredning en Committé kunde nedsättas.

Utskottets skrifvelse-förslag synes mig dock vara af ett nog mycket detailleradt och invecklad innehåll, hvarförutan man icke må förglömma att äfven fästa tillbörligt afseende å den resandes bästa och icke blott å den skjutsskyldiges. För den förstnämnde skulle den föreslagna i vissa fall ända till 300 procent uppgående förhöjningen i nu gällande skjutslega säkerligen blifva ganska tryckande; och då skjutsningsbesvärets tunga lämpligen kunde i betydlig mån jemnas och förminskas medelst dess fördelning på samtlige skjutsskyldige hemman inom hvarje Län, på sätt i Jemtland redan eger rum, eller möjligen äfven öfver hela Riket, borde jemväl härom erforderlig utredning åstadkommas. Vid sådant förhållande får jag hemställa, att Högv. Ståndet måtte i hufvudsaken antaga det af Friherre Åkerhjelm uti hans ifrågavarande Betänkande vidfogade

reservation framställda förslag och för öfrigt besluta en underdånig skrifvelse till Kongl. Maj:t i öfverensstämmelse med antingen Höglofl. Ridderskapets och Adelns inbjudning eller ock Herr af Edholms reservation.

Häruti instämde Doctor *Björkman*.

Contracts-Prosten **Emanuelsson**: Vid behandlingen af förevarande fråga, angående sättet för jordbrukets befriande från det öfverklagade skjutsningsbesväret, har Utskottet tillvägagått med stor samvetsgrannhet och grundlighet, och då nämnde fråga är af synnerlig vigt och omfattning, borde man icke i likhet med den nästföregående Talaren förundra sig deröfver, att Utskottets förslag innefattar många och äfven åtskilliga måhända något invecklade föreskrifter; dock torde ingen af dem sakna hvarken tydlighet eller verkställbarhet och inom Utskottet förspordes om deras mening ingalunda någon okunnighet.

Hvad beträffar det förmenandet, att skjutslegans höjande, utöfver hvad af Friherre Åkerhjelm i hans detta Betänkande vidfogade reservation blifvit föreslaget, skulle emot de skjutsbehöfvande innefatta en obillighet, får jag erinra, att densamma, utgörande 80 öre för milen efter en häst å landet och 1 R:dr i stad, på sätt Betänkandet närmare gifver vid handen, understiger både 1855 års medelvärde af skjutsen för hela riket, hvilken utgjorde å landet 1 R:dr 21 öre R:mt och i städerna 1 R:dr 46 öre R:mt, och äfven det verkliga värdet af den ursprungliga skjutslegan, hvilken, ehuru utgörande endast 8 öre å landet och 12 öre i städerna, efter nu gällande varuvärden skulle motsvara 37 sk. b:co å landet och 1 R:dr 21 sk. 11 rst. b:co i städerna.

Vidare bör man ihågkomma, att ifrågavarande jorden ålagda onus dels ursprungligen ingalunda tillkommit i laga ordning, utan grundar sig å våld och maktmissbruk, dels ock icke förblifver af oförändrad och enahanda storlek, utan i följd af en ständigt tilltagande trafik och rörelse alltjemt tillvexer och försvåras.

Genom skjutsbördans fördelning å samtlige skjutsskyldige hemman inom hvarje Län, på sätt man i Jemtland tillvägagått, skulle densamma visserligen blifva mindre kännbar: men då förslaget härom innefattar likasom ett erkännande af besvärets laglighet och dessutom skulle medföra en ny stor obillighet emot de hemman, hvilka hittills fått vara fredade från detta onus, ansåg sig Utskottet icke böra antaga detsamma, helst denna åtgärd, af Utskottet vid förra Riksdagen tillstyrkt, då af Rikets Ständer förkastades.

Vidkommande slutligen Friherre Åkerhjelms förslag, så kan detsamma visserligen vara mera enkelt, men det är dock för ingen del ändamålsenligt. Skjutsningsbesvärets öfverkla-

gade olägenheter skulle derigenom icke afhjelpas. Deruti saknas nödiga föreskrifter så väl rörande en skälig nedsättning af ett öfverflödigt antal entreprenad-hästar som äfven angående skjuts-stationernas flyttbarhet. Dessutom påfordras uti nämnde förslag ovillkorligen ett skattebidrag från hvarje hemman af 30 R:dr, och derest skjuts för en skjutslega af 1 R:dr icke kunde erhållas, saknas bestämmmelser, huru då skulle förfaras. På ofvan upptagna och öfrige uti Utskottets Betänkande närmare andragna skäl får jag tillstyrka bifall till Utskottets förslag i oförändradt skick.

Häruti instämde Biskop *Bergman*, Kongl. Hofpredikanten *Nordlund* ech Prosten *Gahne*.

Contracts-Prosten **Rundgren**: Jag har inom Utskottet biträdt de uti Friherre Åkerhjelms reservation uttalade åsigter; men finnes icke såsom reservant antecknad, emedan jag vid ärendets slutliga afgörande var på permission frånvarande.

Utskottets historiska del afser att ådagalägga, hurusom skjutsskyldigheten för jordbruket leder sitt ursprung från våldsgästningens tider och således icke hvilar på lagliga grunder, hvadan å ena sidan jordbruket skulle hafva rätt från densamma varda fullkomligt befriadt och å den andra skjutsen borde betalas med ett dess verkliga värde motsvarande belopp. I detta syfte är ock hela Betänkandet afgifvet. För min del har jag funnit högst betänkligt biträda sådana åsigter. Hvad angår skjutslegans höjande till dess verkliga värde, torde åsigten derom modifieras, allteftersom man betraktar skjuts-skyldigheten såsom ett lagligt onus eller icke, och vill jag således förbigå den frågan. Deremot måste jag uttala, att jag anser det vådligt för Staten att erkänna skjuts-skyldigheten såsom ett slags våldsåtgärd eller förklara, att jordbruket har rättighet från densamma vinna befrielse. Genom ett sådant erkännande har nemligen Staten förklarat sig vilja på hvad vilkor som helst en sådan befrielse verkställa. Skjutsskyldigheten för jordbruket grundar sig på urminnes häfd, har så småningom reglerat sig och redan för öfver 100 år tillbaka genom serskild författning inträdt ibland de ordningar, hvilka äro fullt lagliga och förbindande för dem det vederbör. Inom det ordnade samhället finnas många anordningar, hvilka tillkommit ungefär på samma sätt som skjutsskyldigheten, utan att derföre någon sätter i fråga att på sådan grund yrka deras upphäfvande. Då jag således anser skjutsskyldigheten vara och böra erkännas såsom ett fullt lagligt onus, har jag vid denna frågas bedömande endast tagit i betraktande hvad billigheten fordrar med afseende på förändrade tidsförhållanden. En genomgripande förändring kan jag icke för närvarande anse vara lämplig, då genom den mängd af nya communicationsvägar, som i denna

tidpunkt förberedas, trafiken på många ställen kommer att taga en ny riktning, på några betydligt ökas, på andra förminskas. Derföre har jag trott, att med bibehållande af hittills gällande hufvudgrunder Staten bör göra hvad den kan för att förmildra det på många ställen verkligen tryckande skjutsnings-bestyret. Ett höjande af skjutslegan har af ingen blifvit förnekadt; går man ett steg längre, blifva meningarne redan betydligt delade. Genom legans höjande till 80 öre för landet och 1 R:dr för stad, samt under vissa förhållanden jemväl för landet till detta sednare belopp har jag derföre trott Staten för närvarande göra hvad den kan, serdeles om derjemte en önskan till Kongl. Maj:t frambäres att genom nedsättande af en Committé låta detta vigtiga ärende komma till en fullständig utredning.

Hvad Utskottets föreslagna öfvergångs-åtgärder beträffar, finner jag mig helt och hållet förhindrad desamma godkänna till följe af de ytterst invecklade stadganden der förekomma, hvilka dessutom vid tillämpningen skola medföra åtskilliga svårigheter och måhända öfverenskommelser vid sidan af lagen. Att dessa stadganden skulle åstadkomma otaliga nuanceringar i skjutslegan, hvilka skulle göra det svårt för resande att på förhand beräkna sina resekostnader, äfvensom hardt nära omöjligt för vederbörande att controllera embetsmäns ingifna resekostnadsräkningar, vill jag blott i förbigående omnämna.

Jag anhåller derföre på grund af dessa skäl att få vördsamt yrka antagande af Friherre Åkerhjelms reservation och afslag å Betänkandet.

Häruti instämde Contracts-Prosten *Tegnér*.

Kyrkoherden **Sondén**: Tvenne Talare hafva redan med ogillande af Utskottets förslag förordat Baron Åkerhjelms, hvilket nu mera är Ridderskapets och Adelns beslut. Då jag inom Utskottet tillhört pluraliteten, anser jag mig pligtig att gifva skäl derför och besvara de gjorda anmärkningarne. Det är kanske i sin ordning att begynna med hvad den siste Talaren ansett för oriktiga *grundsatser*. Han anser betänkligt att uttala en förpligtelse för Staten att befria jordbruket från hela skjutsbördan, emedan erkännandet, att detta måste ske, kan leda till uppoffringar, som för Staten sjelf blifva allt för dryga. — Utskottets tanke i nämnda hänseende innefattas i de första orden af dess eget omdöme pag. 11, der det ej tvekar att, i likhet med hvad Ekonomi-Utskottet vid sistlidne Riksdag derom yttrat, uttala den åsigt, att "jordbruket bör, så snart sig göra låter, från skjutsningsbesväret fullkomligen befrias". Det är väl tydligt nog att häraf icke kunna följa några brådstörtande åtgärder, aldraminst sådana, hvarigenom skjutsskyldigheten skulle omedelbart af Staten öfvertagas. Man erkänner blott, att skjutsningen icke *bör* vara en fortfarande tunga för

jordbruket, utan att den derifrån bör skiljas. Dertill finnas åtminstone två utvägar. Den ena är, att hela bestyret öfvertages af Staten, hvilken likväl äfven jag i likhet med min ärade vän anser betänklig: den kunde blifva för Staten sjelf allt för betungande. Men det gifves en annan utväg för att ernå det åsyftade ändamålet och den är att *öfverlemna ifrågavarande bestyr åt den enskilda företagsamheten.* Om nu denna väg redan med någon framgång blifvit beträdd, så synes det icke förkastligt att på densamma än vidare fortgå. Och klart måste det vara för hvar och en, att på de ställen, der skjutsningen bestrides af entrepreneur utan alla bidrag af de skjutsskyldiga hemmanen, der äro ock dessa hemman helt och hållet befriade från skjutsbördan. Må vara, att dessa stationer ännu äro få; men deraf, att denna utväg visat sig verksam, har Utskottet, såsom mig synes, med rätta dragit den slutsatsen, att entreprenader böra befrämjas. Man har dock icke menat sig kunna med ens afskaffa alla entreprenad-bidrag af de skjutsskyldige, utan stadnat vid att, så godt sig göra låter, lindra bördan. Den siste Talaren har äfven medgifvit, att man för detta ändamål bör *göra hvad man kan.* Jag anhåller få taga fasta på detta löfte och tviflar icke, att, om detta är Högv. Ståndets allmänna mening, Utskottets förslag skall befinnas ega företräde framför den högvälborne reservantens. Må det tillåtas, att mellan dem anställa en liten jemförelse.

I första punkten föreslår reservationen, "att skjutslegan i allmänhet må bestämmas till 1 R:dr i stad och 80 öre å landet, samt sistnämnda lega jemväl stadgas för kungs- och kronoskjuts".

Utskottet föreslår, "att, med upphäfvande af Kongl. Kungörelserna den 18 Augusti 1819 och den 4 Maj 1852, stadgas måtte, att legan för gästgifveri-, håll- och reserv-skjuts vid gästgifvare-gårdar, der den icke i följd af serskilda förhållanden är eller varder annorlunda bestämd, skall under alla tider af året utgöras i *stad* med 1 R:dr och å *landet* med 80 öre R:mt milen för hvarje häst, samt att legan för kungs- och krono-skjuts skall, jemväl under alla tider af året, erläggas med 80 öre R:mt milen för hvarje häst". Det är i sanning svårt att veta hvad man menar, då man vill afslå detta Utskottets förslag och sätta reservationens första punkt i stället. I sak innehålla de alldeles detsamma, nemligen 1 Riksdalers lega i stad och 80 öre på landet; endast redactionen är olika; och måste man väl erkänna, att den redaction är bättre, som äfven angifver de författningar, i hvilka ändring genom ifrågavarande beslut kommer att ega rum.

I andra punkten föreslår reservanten bland annat, "att å landet, när entrepreneur fordrar högre bidrag af de skjutsskyldige än 30 R:dr R:mt per hemman och sådant blifver genom vederbörligt auctions-protocoll styrkt, Kongl. Maj:ts Be-

fallningshafvande skall ega bestämma skjutslegan vid sådan station till 1 R:dr R:mt milen för hvarje häst, antingen entreprenad kommer till stånd eller icke". Om nu verkligen entreprenad-anbudet af de skjutsskyldige antages, hvad har man genom detta stadgande gjort för att lindra de skjutsskyldiges dryga börda? Platt intet. Att erhålla 1 R:dr milen beviljas ju i alla fall hvarje entrepreneur. Men genom ett sådant auctions-protocoll beviljas samma förmon åt de skjutsskyldige, hvilka *afslå* entreprenad-anbudet. Syftemålet med detta stadgande är således tydligen intet annat än att *motverka* entreprenaders uppgörande och locka de skjutsskyldige att återgå till eller vidblifva den gamla håll- och reservskjutsen, men alldeles icke att lindra denna börda, der den kännes som hårdast och mest tryckande. Att så motverka entreprenader blir på vissa orter ett sätt att förvandla skjutsningen från en börda till ett privilegium; det lärer nemligen der och hvar finnas allmoge, som ännu anser skjutsning såsom ett medel att förtjena penningar; ökas för dem skjutslegan, så skola de ännu mer styrkas i sin villfarelse, att man, utan att på jordbrukets försummande förlora mer än hela förtjensten, kan skjutsa sig till penningar. Och kommer det blott så långt, att skjutsningen i några landsorter kommer att anses för ett privilegium, så blir det nära nog omöjligt att åstadkomma några förbättringar i skjutsväsendet. De värde Talarne, som före mig yttrat sig, hafva ansett lämpligt att nu blott höja skjutslegan lika öfver hela riket. Jag anhåller att få påpeka resultatet af en sådan åtgärd. Kanske kan det anses ohöfligt att för Högv. Ståndet påpeka ziffror, som finnas tryckta i Utskotts-Betänkandet, men jag nödgas dock utbedja mig att få göra det för tydlighetens skull. De återfinnas pag. 11 och utvisa kostnaden för en mils skjuts med en häst för olika orter inom riket, när man tager i betraktande icke blott den lega den resande betalar, utan äfven hvad som af skjutslagen betalas för samma ändamål. Utskottet har blott upptagit denna kostnads media inom rikets olika län enligt de uppgifter, som från Kongl. Maj:ts Befallningshafvande inkommit; men i alla fall visar sig, att dessa medeltal äro sins emellan ganska olika. Då inom Stora Kopparbergs Län för hvarje häst betalas 1 R:dr 60 öre milen, betalas i Södermanlands Län blott 87 öre, i Gottlands 74 öre milen o. s. v. Nu frågas, har man gjort hvad man kan, om man säger, att Dalkarlarne, som för hvarje mil en resande behagar begagna en häst genom deras hembygd, måste af sina medel släppa till 85 öre, böra nöja sig med samma lega, som för Södermanländningarne, om man får sluta af nu varande entreprenader, är tillräcklig och mer än tillräcklig? — Vill man verkligen göra hvad man kan för att lindra bördan på alla orter, så måste man stadga *olika* lega af det enkla skäl, att

skjutsen kostar helt olika. Det är ock en sådan efter dyrheten modifierad olika lega, Utskottet föreslår.

Man beskyller Utskottets reglering att vara allt för invecklad och svårfattlig. Jag anser den fruktan alldeles ogrundad, att vid verkställigheten några svårigheter kunna möta, så vida blott vederbörande vilja förstå den. Det är väl egenteligen den 5:te punkten man menar, när man talar om det invecklade i detta förslag, För att icke upptaga tiden med ett i alla fall öfverflödigt docerande, tager jag mig friheten att blott erinra derom, att enligt denna punkt en högre lega af den resande kommer att erläggas endast der ett större bidrag af de skjutsskyldige utgår. För att legan skall få stiga till 1 R:dr 20 öre, måste de skjutsskyldige släppa till mellan 10 och 20 R:dr per hemman; för att legan skall få uppgå till det visserligen dryga beloppet af 1 R:dr 50 öre, måste skjutslaget erlägga minst 20 R:dr per hemman. De skjutsskyldige och de resande hafva således alldeles enahanda intresse, att entreprenadsumman må blifva så låg som möjligt. Då de skjutsskyldige naturligtvis äro angelägne att sjelfva få betala litet, så bevaka de med detsamma den resandes intresse att undslippa för en måttlig lega.

En och annan punkt af Utskottets förslag har ingen ting motsvarande i den förordade reservationen. Så är händelsen med punkterna 7, 8, 9 och 10. I stället för de ännu vigtigare och bestämda stadganden, hvilka innehållas i punkterna 2—4 af Utskottets förslag, har reservanten blott en fras, "att entreprenaders tillvägabringande i möjligaste måtto befrämjas". Hvad som med denna fras egentligen menas är ingalunda lätt att förstå och kommer i tillämpningen att helt och hållet bero af resp. vederbörandes godtycke, serdeles som denna fras står i uppenbar motsägelse med det stadgande, som längre ned förekommer, hvilket, såsom redan blifvit erinradt, tjenar att i möjligaste måtto hindra entreprenaders uppkomst. Utskottet deremot har i sin andra punkt lemnat en bestämd och tydlig föreskrift om det hästantal, som vid hvarje station såsom vilkor för entreprenad må erfordras att inom kortare tid än en timme vara till hands, nemligen högst det antal, som i medeltal vid stationen dagligen utgått. Beräkningen af detta medeltal är ingalunda konstig eller besvärlig. Vi hafva till Utskottet erhållit dylika beräkningar från alla gästgifverier i riket med ganska få undantag, äfvensom uppgifter om det antal hästar Kongl. Maj:ts Befallningshafvande af entrepreneur vid hvarje station fordrat. Af dessa uppgifter visar sig, att detta fordrade antal ofta är ganska stort i jemförelse med det medeltal, som dagligen utgår. Der 10 à 12 per medium dagligen erfordras, har Landshöfdingen föreskrifvit, att 16 skola åt resande genast tillhandahållas och således fodras på stall. Det finnas gästgifverier, der en häst icke dagligen utgår, ja der, allt i medeltal räknadt, en häst blott utgår hvar annan, tredje, fjerde, eller

femte dag och man ändå af entrepreneur fordrar, att han skall hålla 4 hästar genast vid anfordran åt resande tillhanda. Sådana öfverdrifna fordringar, hvilka måste göra entreprenader dels omöjliga, dels omåttligt dyra, förekomma ej i ett eller annat Län, utan i ganska många och skulle derpå kunna anföras exempel i mängd. Inom ett Län har man lagt medeltalet af utgångna hästar till grund för nämnda fordran, men på sådant sätt, att det ökats med 50 procent och åter denna summa med 50 procent, och det så funna antalet, jemnadt till närmast större hela tal, blifvit för entreprenad föreskrifvet; så att om t. ex. 4 hästar dagligen utgått, har man fordrat, att entrepreneur skall åt resande tillhandahålla 9 hästar, om vintertiden genast vid anfordran, om sommaren efter ½ timme, samt ingenstädes mindre än 3 hästar. Man har säkerligen trott sig för en sådan fordran hafva fullt skäl af 1844 års Kongl. Circulair, som anbefaller, att resandes fortkomst i möjligaste måtto befrämjas. För ett Landshöfdinge-Embete, som vill äfven de skjutsskyldige väl och önskar befrämja äfven deras bästa jemte resandes fortkomst, kan det ej vara annat än önskvärdt att erhålla bestämda föreskrifter i detta hänseende för att undgå beskyllningen att å ena sidan hafva gått utöfver möjlighetens gräns vid befrämjande af resandes fortkomst, eller å den andra utöfver billighetens vid bemödandet att lindra de skjutsskyldige. — Men jag hör, att mitt anförande redan blifvit för långt och att en del af det Högv. Ståndet redan lärer på förhand hafva fattat sin mening, så att man ej aktar nödigt lyssna till de skäl, som kunna andragas, och slutar derföre med den anhållan, att, om Ståndet icke skulle vilja bifalla förslaget i dess helhet, H. H. Erke-Biskopen och Talmannen täcktes framställa serskild proposition på de punkter, som oberoende af de andra kunna antagas, nemligen på punkterna 1, 2 a) samt 8, 9 och 10.

Contracts-Prosten **Emanuelsson**: Ehuru jag tvekat att framställa yrkande, att skjutsningsbesväret helt och hållet och på en gång måtte från jordbruket aflyftas, och således inskränkt mitt påstående dertill, att detta borde endast småningom och efter hand verkställas, drager jag dock ingalunda i betänkande att uttala den åsigt, att nämnde onus från början icke tillkommit i laga ordning och således saknar laglig grund; och får jag till bestyrkande häraf åberopa innehållet af de uti ifrågavarande Betänkande omförmälde Kongl. Författningar, af hvilka 1584 och 1615 årens Förordningar uttryckligen stadga, att endast Kronans tjenstemän och icke enskilda resande skulle ega påfordra skjuts, utan skulle dess tillhandahållande åt de sistnämnde vara beroende af godvillig öfverenskommelse.

Vidara är tungan af detta besvär för de skjutsskyldige i hög grad tryckande. Enligt den å sid. 10 i Utskottets Betänkande befintliga utredning uppgår de nuvarande entrepre-

nadafgifternas sammanlagda belopp till icke mindre än 508,000 R:dr och då derjemte i betraktande tages, att endast vid 529 bland rikets 1,387 gästgifvaregårdar å landet entreprenader blifvit åstadkomne samt att således vid de öfrige skjutsningsbesväret fortfarande utgöres in natura mot hittils gällande låga skjutslega, torde det verkliga värdet af ifrågavarande besvär kunna uppskattas till ett belopp af minst 1 million R:dr. Dessutom bör man ihågkomma, dels att detta onus, för hvars fullgörande den skjutsskyldige nödgas å landsvägarne tillbringa mången dag, som annars kunnat egnas åt jordbruket, i statsekonomiskt hänseende verkar mycket skadligt; dels att gästgifvaregårdarne med deras hållstugor utgöra plantskolor för dagdrifveri och sedeslöshet, samt att för tillvägabringande af entreprenader, hvilka förthy böra befordras, kraftigare åtgärder än de af Friherre Åkerhjelm i hans reservation ifrågaställda äro af behofvet påkallade, dels att, vidkommande den förmenta obilligheten deraf, att den skjutsbehöfvande skulle vid begagnande af skjuts nödgas betala en ända till skjutsens verkliga värde förhöjd afgift, denne bör vara lika förbunden dertill som att betala en handtverkare hans arbetslön; dels ock att en lika skjutslega, ehuru önsklig, dock icke allestädes kan åstadkommas, enär skjutsens värde på olika ställen är särdeles olika; så att t. ex. skjutslegan för en mil efter en häst, som i Westergöthland icke uppgår till högre belopp än 75 öre, deremot i Dalarne icke kan uppskattas till lägre värde än 4 R:dr 50 öre och skulle således stadgandet af en lika skjutslega i nämnde provinser för endera medföra en stor orättvisa.

Contracts-Prosten **Landgren**: Som jag var frånvarande under skjutsfrågans behandling inom Utskottet, har jag ingen del i dess beslut och anser mig derföre icke uppfordrad att ingå i någon allmän undersökning rörande skjutsskyldighetens natur vare sig till försvar eller anfall mot Utskottet. Min afsigt är att påpeka det trängande behof, som Utskottet utan afseende på olika rättsåsigter hade att afhjelpa. Det vill nemligen synas, som om de motionärer, hvilka föranledt detta Betänkande, haft tvenne särskilda ändamål i syfte, nemligen först att helt och hållet lyfta skjutsnings-besväret fsån jordbruket. För flertalet af Svenska allmogen är likväl denna tanke ännu helt och hållet fremmande och en sådan fordran torde i betydlig mon stämma många sinnen mot de billigare anspråken. Det andra målet man åsyftar är en förhöjd skjutslega. Detta mål vinnes visserligen, äfven om Baron Åkerhjelms reservation antages. Men härmed afhjelpes endast i högst ringa mon den tryckande belägenhet, hvari några skjutslag befinna sig, hvilka af denna vexande börda snart äro på väg att ruineras. De från Landshöfdingarne inkomna uppgifterna visa, att skjutskostnaden stiger på många ställen från ett till fyra hundrade R:dr R:gs på

mantalet. I synnerhet har sådana företeelser visat sig i Gefleborgs och Vester-Norrlands län, samt bland de södra i Christianstads län. Jag är ej i stånd att bedöma valören af dessa ziffror annat än för min egen hemort; men der är mig säkert bekant, att t. ex. Skog socken i Helsingland med sina ringa och föga bärande jordvidder måste erlägga 83 Riksdaler Banco på mantal, under det att afgiften för Uplands digra mantal är omkring 5 R:dr B:co, en afgift, som ej är synnerligen egnad att föranleda klagomål. Att uppgifterne för Gästgifverierne ej äro för höga, är så mycket säkrare, som jag vet, att t. ex. Gästgifvaren vid Malsta uppbär öfver 70 R:dr R:gs per mantal, under det att Landshöfdingens berättelser uppger endast 22. Mig synes Rikets Ständer illa motsvara sin pligt att se till, att ingen samhällsclass förtryckes, om de ej afhjelpa dessa missförhållanden, och särskildt borde jag hafva skäl att hoppas, att saken inom detta Högv. Stånd behjertas.

Skulle likväl emot förmodan Utskottets förslag falla, som dock lemnar bättre utsigt för afhjelpande af denna olägenhet, så finner jag mig föranlåten att föreslå, att Rikets Ständer bevilja ett reservations-anslag, hvarmed Kongl. Maj:t må ega att i Nåder bispringa de skjutslag, der afgiften öfverstiger 30 R:dr; och hvarom jag i sådan händelse torde få göra en särskild hemställan.

Prosten **Gellerstedt**: Ehuru få de äro, som framställt den åsigt, som jag hyllar, så har jag dock funnit den förste talaren syftat deråt, och jag vill derföre med några ord understödja hans framställning.

Uti detta vidlyftiga Betänkande utredas visserligen de flesta följder rörande skjutsväsendet, men det resultat, hvartill Utskottet kommit angående dess ordnande, synes mig icke vara fullt tillfredsställande. För att kunna bestämma, huru skjutsen bör utgöras, måste man först hafva reda på hvilkas skyldighet det är att densamma bestrida, då derefter utvägar kunna sökas att göra denna tunga så lindrig som möjligt är. Här har mycket blifvit ordadt om olagligheten och obilligheten i denna pålaga, men nekas kan icke, att den grundar sig på gammal häfd, och äro icke de flesta lagar derigenom uppkomna, att gamla seder och bruk småningom öfvergått till lagar. Enligt den uppgift, som Herr Boman lemnar i sin reservation pag. 28, är enligt gällande lag och stadganden all Svensk jord med undantag af säteri, kungsgård, boställen, posthemman, rå- och rörs-hemman skjutsskyldig, och kan, när omständigheterna det fordra, till håll- och reserv-skjutsens upprätthållande anslås. Billighet och rättvisa fordra alltså, att skjutsåliggandet på dessa hemman fördelas. Att många af dessa hemman ligga så långt från gästgifvaregård, att dem hittills icke

någon

någon skjuts blifvit affordrad, måtte icke befria dem från skyldigheten. För att nu jemnare fördela och äfven lindra den börda, som dessa hemman åligger, har entreprenad vid skjutsningsställena sökt tillvägabringas, men härvid hafva icke alla skjutsskyldige hemman blifvit beräknade, utan blott de, af hvilka skjuts förut blifvit uttagen. Således hafva kanske lika många skjutsskyldiga hemman blifvit befriade och alltså de, som förut utgjort skjuts, blifvit öfver höfvan betungade, så att enligt Utskottets yttrande pag. 10 hemman måst betala 480 R:dr R:mt till entreprenörerne. För att afhjelpa detta borde alla skjutsskyldiga hemman deltaga i entreprenad-afgiften och denna afgift jemnt fördelas på hela länet, då alla skjutsskyldige hemman finge lika stor pålaga. Herr af Edholms Betänkandet vidfogade reservation innehåller i detta afseende tänkvärda omständigheter. Hans framställning innebär icke förslag om att binda skjutsskyldigheten vid jordbruket, utan att småningom genom dess förening med Postverket och genom begagnande af de fördelar, som jernvägarne framdeles erbjuda, bereda jordbruket lindring i denna tunga. Blefve genom ett sådant ordnande denna pålaga för stor, så kunde detta afhjelpas genom det af Utskottet föreslagna sättet att på somliga ställen höja skjutspenningarna, hvarigenom entreprenörens fordringar naturligtvis skulle nedsättas, då den resande ej obilligt ålägges den kostnad, som med skjutsen är förenad. Emedlertid drabbades på detta sätt alla skjutsskyldiga hemman lika och detta anser jag vara den rätta utgångspunkten för den Committée, som enligt Utskottets förslag Rikets Ständer skulle hos Kongl. Maj:t underdånigst begära, och får jag derföre förklara, att jag för min del skulle önska, att Herr af Edholms förslag pag. 25 angående nedsättande af en Committée måtte af Högv. Ståndet godkännas. Hvad sjelfva skjutslegan under tiden angår, så anser jag Friherre Åkerhjelms förslag pag. 21 vara det lämpligaste, såsom ej varande så invecklad som Utskottets förslag.

Häruti instämde Professor *Lindgren* samt Doctorerna *Björkman* och *Säve*.

Prosten **Ljunggren**: Under någon tid har jag å Utskottets Afdelning deltagit i behandlingen af förevarande fråga, och får jag nu jemte upprepande af min förut å Afdelningen uttalade protest emot Statens öfvertagande af ifrågavarande onus erinra, att detsamma ingalunda, på sätt någon föregående talare påstått, med våld och i olaga ordning tillkommit, enär nämnde besvär blifvit tydligen stadgadt uti 1734 års lag, hvarförutan detsamma vid flera Riksdagar i anledning af väckta

förslag om skjutslegans förhöjning utgjort föremål för Rikets Ständers omprövning.

Enligt stadgarne uti nämnde lag och redan derförinnan skulle skjutsningsbesväret företrädesvis åligga de hemman, hvilka, belägna i närheten af de allmänna vägarne, af dem hade den största fördelen; hvaremot de mera aflägset derifrån befintlige hemmanen, som saknade en sådan fördel, skulle endast i nödfall dervid biträda. Häruti kan jag ej finna någon orättvisa. Genom en rubbning häraf skulle det hittills befintliga proportionella värdet emellan olika hemman i väsendtlig grad rubbas, och synes mig Utskottets förslag i ämnet, innefattande en återgång till hvad för 2 à 300 år sedan fanns stadgadt, utgöra en omstörtning och icke en förbättring utaf förhanden varande förhållanden. Dessutom torde stadgandet uti 4:de punkten af Utskottets förslag, enligt hvilket vid skeende entreprenad-auctioner skjutslegan skulle icke kunna nedsättas under 80 öre å landet och 1 R:dr i stad, mindre väl öfverensstämma med föreskriften derom, att densamma skulle uppgå till ett det verkliga värdet motsvarande belopp, enär i sådant fall någon icke skulle ega åtnöjas med ett mindre belopp, hvarmed man dock hittills mångenstädes funnit sig belåten. Jag skulle således tro, att man hädanefter såsom hittills kan inskränka sitt åtgörande till skjutslegans förhöjning, dock företrädesvis vid skeende entreprenader, men med vilkor, att desse varda på ett för den resande fördelaktigt sätt organiserade, ty i annat fall bör han skäligen fritagas från en förhöjd skjutslega: och får derföre jag tillstyrka bifall till Friherre Åkerhjelms af Ridderskapet och Adeln antagna Reservation.

Kyrkoherden **Sondén**: Jag begärde ordet för att upplysa en aktad vän, att hvad han åsyftar bäst uppfylles genom antagande af Utskottets förslag, och ber att för detta ändamål få redogöra för förhållandet vid en af honom namngifven Gästgifvaregård, Trödje. Der uppgår den under 1855 utgjorda skjutsen till 4,233 mil och 3,000 R:dr R:mt erlägges af skjutslaget. Enligt 8:de punkten af Utskottets förslag får skjutslegan höjas till 1 R:dr R:mt, så snart entrepreneur medgifver, att $\frac{4}{5}$ af den derigenom uppkomna behållningen kommer skjutslaget till godo. Denna behållning utgör 1,050 R:dr, hvaraf $\frac{4}{5}$ blir något mer än 800 R:dr, hvarigenom hemmanens bidrag sänkas från 82 till omkring 60 R:dr. Detta resultat kan genast vinnas, utan att de resandes rätt förnärmas. Ty är det billigt, att de, hvarest nya entreprenader uppgöras, betala 1 R:dr, så sker dem ingen orätt, om de få betala detsamma, der entreprenader redan finnas. Jag förmodar derföre, att med de tänkesätt, den Talaren yttrat, han finner anledning att bifalla Utskottets förslag.

En annan talare har förordat den jemna fördelning, som Herr af Edholms reservation föreslår. Jag medger, att den innehåller tänkvärda saker, så mycket villigare, som jag vid sista Riksdagen afgaf en reservation i samma syfte. Den anordning, som deri förordas, har äfven mycket, som talar för sig; det kan ingen vara närmare att taga en del af den alltför tryckande skjutsbördan på sina axlar än de, hvilka, ehuru de lagligen kunna tillförbindas att skjutsa, likväl hittills till följe af sitt läge varit fria från skjuts. Det är likväl lätt att förutse, att de icke godvilligt och af ädelmodigt deltagande för sina betryckta ståndsbröder skola åtaga sig en sådan andel, och en Committée lärer icke kunna blifva en jury eller compromiss med full makt att afdöma en tvistig rättsfråga. Det lärer nog i alla fall komma att hänskjutas till Rikets Ständers afgörande, om denna lagligen möjliga, men hittills aldrig utkräfda naturapræstation kan eller bör förvandlas till en verklig penningeskatt. På sjelfva rättsfrågan vill jag ej inlåta mig; men ber deremot få anföra ett bland de många inkast, som mot denna utjemning af skjutsbördan blifvit gjorda, det inkast, hvilket jag icke förmått att vederlägga. Om man nemligen bestämmer, att entreprenader skola uppgöras öfverallt, der det kan ske, och kostnaderna för alla entreprenader lika fördelas mellan ett helt läns skjutsskyldiga hemman, så finnes ingen, som vid hvarje auction bevakar de skjutsskyldigas bästa. Allt beror af concurrensen mellan flera speculanter, och vid småstationer, der ingen sådan concurrens finnes, kan entreprenadsumman lätt springa upp till en omätlig höjd och resultatet för länet blifva sådant, att de, som nu betala entreprenader, få erlägga lika mycket som förut, och hela vinsten inskränkas dertill, att de, som nu äro fria, nödgas betala lika så mycket äfven de. — Det är denna invändning, som föranledt mig att frångå den mening, som Herr af Edholm nu upptagit såsom sin. Den har icke heller någon synnerlig utsigt att vinna framgång. En motion i detta syfte väcktes 1853 af Landshöfdingen Sandströmer, fann bifall i Utskotts-Afdelningen, men afstyrktes af Ekonomi-Utskottets plenum, och oaktadt den af mig i en reservation framlades för Rikets Ständer, föll den dock i alla fyra Stånden, såsom jag tror, utan att då ens föranleda någon discussion, åtminstone utan att föranleda en återremiss från något Stånd. Nu åter väckt af Herr Arnell och förordad af Herr af Edholm har den dock redan fallit på det glest befolkade Riddarhuset. Skälet, hvarföre man nödgas låta den falla, har jag redan efter min åsigt angifvit.

En annan talare har behagat kalla det för en omstörtning, om man ville eller kunde aflyfta skjutsbördan från jordbruket. Till en sådan omstörtning gör sig icke Utskottets förslag skyldigt, då det åt de skjutsskyldige qverlemnar ett onus af 10 till 20 R:dr per hemman, der omständigheterna så kräfva. Han

talar om denna bördas laglighet. En skattebörda må vara aldrig så lagenlig, så kan den dock, när den år ifrån år oupphörligen vexer, slutligen blifva så tung, att en lindring icke blott är billig, utan rent af nödvändig. Och skjutsbördan vexer år ifrån år. Jag är i tillfälle att lemna ett måhända intressant bidrag till historien om dess tillvext. Det är Konungens Befallningshafvande i Calmar Län vi hafva att tacka för detta bidrag; ty för detta Län har Utskottet erhållit uppgift om det hästantal, som vid hvarje gästgifveri utgick 1844, på samma sätt som vi fått dylika uppgifter från alla Län för 1855. Jemför man nu de båda besagda årens uppgifter från det nämnda Länet, så finner man, att vid en Gästgifvaregård är antalet oförändradt; vid 79 gästgifverier har det ökats under dessa 11 år med icke mindre än 82 procent, i medeltal för alla 79 beräknadt. Vid 15 gästgifverier har det minskats, nemligen i medeltal med 23 procent (från 100 till 77). Men sammanslår man alla dessa 94 gästgifverier och beräknar den tillökning, som uppkommer i medeltal för hela Länet, så uppgår den till icke mindre än 72 procent, d. v. s. för 100 hästar, som utgingo 1844, hafva 172 utgått 1855. Skulle det nu än befinnas både lagligt och billigt, att de skjutsande till underpris tillsläppa de 100 hästarne åt resande, så kan det dock blifva dem allt för kännbart att derutöfver släppa till 72, eller med andra ord med kännedom af trafikens oupphörliga och hastiga tillvext måste man finna, att en lindring i denna börda är eller blir af högsta behof påkallad. Något annat har ej Utskottet föreslagit; den befarade omstörtningen har det icke mäktat åstadkomma. Beviljas den lindring Utskottets förslag kan medföra, så skola troligen de hittills vid hvarje Riksdag återkommande klagomålen för en god tid tystna. Då skjutskostnaderna till största delen komma att vidkännas af dem som vederbör, nemligen af de resande, så försvinna de grundade anledningarne till klagomål. Jag tillstyrker bifall till Utskottets förslag.

Häruti instämde Kongl. Hofpredikanten *Nordlund*.

Contracts-Prosten **Almqvist**: Derest skjutsningsbesväret vore ett jorden lagligen åliggande onus, skulle lagstiftningen derom icke vara förenad med så många svårigheter, utan helt enkelt innefatta föreskrift om ovilkorlig verkställighet utan all ersättning. Men om än jordbruket alltid ur det skäl, att på annat sätt hästar ej kunnat åstadkommas, har varit erkändt skyldigt att utgöra denna natura-præstation, har denna skyldighet ansetts hvila på rättigheten till full ersättning för besvär och kostnad. Derföre, ända sedan samhället var ordnadt, har den under olika tider allt mer förhöjda skjutslegan haft för ändamål att lemna kostnadsersättning, och att denna under fordna

tider varit ganska betydligt högre än den nu af Utskottet föreslagna, ådagalägges af den historiska utredning af ämnet, som Betänkandet innehåller och hvaraf man finner, att legan å landet utgjorde 32 sk. b:co. Oväntadt förekommer derföre det här gjorda påstående om obilligheten af bestämmelsen för legan till 1 R:dr 50 öre, då härmed endast den åtföljande skjutskarlens dagsverke blifver ersatt och ingenting erlagdt för häst och åkdon, äfven om de skulle, hvilket ej alltid är händelsen, återkomma oskadade.

Om man således i denna sak endast vidhåller grundsatsen af den skjutsskyldiges rätt till full ersättning för ett onus, som nu så orättvist ojemnt hvilar på vissa hemman, kan ingen skälig betänklighet framställas emot jordens befrielse från skjutsskyldigheten, aldraminst att för denna händelse Staten vore skyldig att, såsom här blifvit yttradt, underkasta sig hvilka uppoffringar som helst, då Statens bestyr härmed endast bör inskränka sig att såsom i andra länder ordna denna ekonomiska angelägenhet efter grundsatsen, att den resande ensam eger skyldighet att underkasta sig den uppoffring, som olika orter och tider kräfva för hans fortkomst.

Efter denna grundsats har Utskottet förfarit, då det här uppgjort en plan att efter hand lyfta bördan från jordbruket genom entreprenaders införande efter de olika vilkor, som olika förhållanden kräfva.

Då jag således för min del gillar det af Ekonomi-Utskottet framlagda Betänkandet, vill jag endast tillägga, att, hvad beträffar Friherre Åkerhjelms reservation med den vackra frasen om entreprenaders tillvägabringande i möjligaste måtto, med dess antagande saken skulle stadna i närvarande otillfredsställande skick, till bestyrkande hvaraf jag får erinra, att erfarenheten utaf 1844 års Förordning rörande entreprenader nogsamt gifver vid handen, hurusom dess föreskrifter endast i Län, hvarest Landshöfdingarne för sakens framgång haft benägenhet och god vilja, varit ledande till önskade resultater, men deremot i andra Län, der vederbörande icke varit lifvade af enahanda nit och omtanka, förblifvit föga verkande. Vid sådant förhållande får jag med frångående af den erhållna inbjudningen att antaga ofvannämnde reservation tillstyrka bifall till Utskottets förslag till skrifvelse i ämnet.

Riks-Archivarien Doctor **Nordström**: Ingen lärer vilja bestrida, att skjutsningsbesväret är en tung, jordbruket djupt tryckande börda, i hvilken all den lindring, som under nuvarande förhållanden med klokhet åstadkommas kan, förtjenar Rikets Ständers behjertande. Men då under discussionen inom det Högv. Ståndet om denna vigtiga fråga flere Ledamöter satt i fråga lagligheten af detta onus och en och annan till och med förnekat denna laglighet, anhåller jag att få anmärka, att detta

antagande är ett misstag. Detta onus har först blifvit framkalladt af nödvändighetens lag och har sedermera äfven erhållit den *fullständigaste formela legalisation.*

Den historik öfver ämnet, Utskottet meddelat, visar, att de första från Statens öfverhufvud utgångna föreskrifter och påbud i afseende å skjutsningen hade till föremål att motverka ett tryckande ondt, som den tid, de berömda berserkarnes närmaste ättlingar ännu trodde sig få fara fram efter behag, hade på ett våldsamt sätt utbildat sig, nemligen våldsskjutsningen och en dermed förenad våldsgästning. Detta var närmaste anledningen till Magnus Ladulås' hithörande stadgar. Tavernerier skulle inrättas och all annan friskjutsning vara förbjuden än den, som ovilkorligen erfordrades för Kronans eller Statsstyrelsens utskickade. Detta system utgör för en lång tidsföljd det förherrskande uti de många derom före Gustaf I:s tid utkomna författningar. Sedan öfvergår systemet från *fri* skjutsning till *betald* skjutsning efter taxor och skjutsningsskyldigheten ordnas omständligare på jordpossessionerna, hvarvid sätesfrälset nu undantages. Rättighet till skjutsning förbehålles dem, som dertill kunde uppvisa Stats-Styrelsens "vårdtecken", och ehuru, om jag ej missminnes, under Carl IX:s tid författningarne redan omtala äfven andra resande, som mot lega kunde få skjuts, är det först i sednare hälften af 17:de seklet, som till följd af sakernas egen tvingande nödvändighet skjutsningsväsendet mera fullständigt utbildas, och äfven andra resande än de i Kronans tjenst stadde, dock med hvarjehanda undantag, förklaras berättigade att med skjuts från gästgifverierna befordras.

Så stod saken, då 1734 års allmänna lag utkom och hvad 28 Cap. Byggninga-Balken innehåller der intogs. Läser man nu 1, 2, 3 och 5 §§ af detta Capitel, så lydande:

"1 §. Vid almänna lands och siö vägar skola nödige skiuts "och gästgifvare gårdar vara, ej längre från hvar annan, än "högst 2 mil. Konungens Befalningshafvande äger å Härads "Ting them lägga och inrätta i hvarje Härad, helst å Krono-"nes jord. Finnes ej Kronohemman så när; hafve tå Frälse-"man, eller skattebonde, them å sin jord, eller skifte med Ko-"nungen, och tage vederlag. I hvarje kiöpstad böra ock vara "gästgifvare och formän, så mänge, som ther behöfvas."

"2 §. Häradet bygge å gästgifvare gård på Kronojord nö-"diga hus för vägfarande, gästestufvu med sina kamrar, stall "och vagnslider med alt innanrede; och hålle gästgifvare them "sedan vid macht: eller böte; som om almänna hus i 26 Cap. "sagdt är. The hus, som gästgifvare til egen nödtorft brukar, "bygge han och vårde sielf. Vil någor å Kronojord på egen "kostnad hus bygga, at ther gästgifveri få uppehålla; vare tå "Häradet för byggnaden fritt. Å frälse och skattegrund bygge "jordägaren, ther han vil gästgifveriet nyttia. Vil han thet ej,

"och kräfver ortens belägenhet, at gästgifveri ther nödvändigt "läggas måste, och åtnöjes han ej, at af Kronan vederlag taga; "tå bygge Häradet som sagt är."

"3 §. Gästgifvare skal för skiälig betalning åt vägfarande "hus läna och stallrum. Vårde ock alt thet, som gästen i hans "giömo antvardar, eller gälde strax åter hvad i hans giömo af "hans husfolk, eller af hans egit vållande förkommer, eller för-"derfvas. Komma flere gäster, än gästgifvarens hus tilräcka; tå "lägge han them til nästa grannar, så många til hvarthera, som "han pröfvar ther rum få, och bärgning för theras penningar, "Vägrar någor at taga them til sig; böte som sägs om gäst-"gifvare i 7 §."

"5 §. Nu tarfvas flere hästar, än gästgifvare sielf äger "hafva och hålla; tå skola nästa grannar honom til hielp komma. "Är ther större farväg, än at skiutsen så kan uppehållas; "lägge Härads Rätten thertil hållskiuts, efter som thet nödigt "och skiäligt pröfves, och af Konungens Befalningshafvande "gilladt varder. I Staden, ther ombyte är, skola borgare "skiutsen uppehålla"; så blir det för en hvar tydligt och klart, att likasom allt annat uti vår allmänna lagbok äfven skjutsningsskyldigheten såsom ett på kronoskatte- och allmänna frälsejorden liggande onus blifvit af Konung och Ständer gemensamt och äfven i formelt hänseende lagenligt antagen och fastställd. Häraf att något tvifvel om lagligheten af detta onus icke ur någon synpunkt bör kunna ega rum, och att, hvad det Högv. Ståndet uti den nu förevarande frågan än må besluta, detta beslut icke rättvisligen får grundas på någon förutsättning om olaglighet af detta tryckande besvär. Utskottet har uti sin historik alldeles förbigått 1734 års lag och endast hållit sig till 1734 års Gästgifvare-Ordning, hvilken rätteligen endast är en ekonomisk stadga, närmare bestämmande, hurulledes skjutsningsbesväret och hvad för öfrigt till Gästgifveriväsendet hörde skulle ordnas, sedan sjelfva de laga grunderna härför blifvit uti allmänna lagen nedlagda.

Hvad för öfrigt sjelfva hufvudfrågan angår, närmar sig min mening derom de åsigter, Kyrkoherden Sondén här omständligen utvecklat, och således ock mera Utskottets förslag än Friherre Åkerhjelms reservation.

Contracts-Prosten **Landgren**: Då det väl är en afgjord sak, att rätt och lag uppvexa på historiens och icke på metafysikens grund, så har jag intet skäl att bestrida riktigheten af den föregående Talarens utsago. De flesta både skattebördor och privilegier äro till sin uppkomst mycket tvetydiga, men då de en gång vunnit häfd, så är man ej absolut berättigad att kalla dem olagliga. Likväl kunna äfven pålagor, som på den mest lagliga väg tillkommit, genom förändrade tidsförhållanden blifva alldeles odrägliga och obilliga samt derigenom äfven

orättvisa. De Talare, som försvarat billigheten deraf, att en del af allmogen till följe af industriens gigantiska utveckling skall ruineras af skjutsbesväret, synas mig derföre hafva sträckt sina påståenden något för långt.

Man har här förordat Herr af Edholms förslag att likasom sammanstjelpa skjutskostnaderna länsvis eller för hela riket och fördela dem på alla skjutsskyldiga; men någon rättvisa ligger icke heller i detta förslag; ty med hvad rätt vill man ålägga en församling, som nu betalar 1 R:dr b:co per mantal, att dela ljuft och ledt med den, som betalar 100 R:dr b:co eller mer. Har icke den förra församlingen till sitt skydd samma lagparagrafer och samma historiska häfd, hvarpå hela skjutsskyldigheten är grundad.

Här är sagdt, att i några orter somliga hemman äro skjutsfria. En sådan oformlighet är auctoriteternas fel och bör på administrativ väg afhjelpas. Ehuru den beräkning, som Kyrkoherden Sondén anställde, visar, att de mest lidande icke heller finge någon båtande lindring, åtminstone icke förr än den ovissa tid, när den möjligen blifvande Committéen slutar sina arbeten, så måste jag dock såsom nödsakad att välja mellan tvenne utvägar, som ej fullt tillfredsställa mig, likväl välja det bättre och kommer således att rösta för Utskottets förslag.

Prosten **Ljunggren**: Då lagligheten af ifrågavarande onus redan är vorden af Riks-Archivarien Nordström till fullo ådagalagd, vill jag, som ej kan undertrycka min förvåning deröfver, att bemälde Talare sådant oaktadt kunnat bifalla Utskottets förslag, nu ej derom vidare orda. Men hvad beträffar den af Utskottet uppgjorda calculen till ådagaläggande deraf, att skjutslegan, som förr skulle uppgått till ett skjutsens verkliga värde motsvarande belopp, numera betydligt understege detsamma, får jag anmärka, att, då vid endast 529 af rikets 1,387 gästgifvaregårdar å landet entreprenader blifvit upprättade, de öfrige, som förty icke fått tillgodonjuta den för entreprenader stadgade förhöjda skjutslega, böra anses hafva funnit sig med den mindre skjutslegan någorlunda belåtne, och synes mig således vid omförmälda förhållande calculen icke kunna leda till den slutsats, som Utskottet deraf velat draga.

Häruti instämde Kongl. Hofpredikanten *Nordlund*.

Kyrkoherden **Sondén**: Med min högt värderade vän här till höger vill jag ej tvista om beräkningar, men ber få nämna, att den lindring för ett namngifvet skjutslag, som jag omnämnde, uppkommer genom tillämpning af 8:de punkten genast utan ny entreprenad. Efter ny entreprenad skulle den kunna enligt förslagets femte punkt blifva vida större. Men jag har, sedan jag begärde ordet, fått en annan beräkning att svara på.

Den siste Talaren har väntat sig det inkast, att den lagliga bördan bör genom legan godtgöras. Han har väntat det med så mycket större skäl, som detta påtagligen varit den citerade lagens mening. Annars hade den visst icke förbjudit resande att fara gästgifverierna förbi och derigenom beröfva de skjutsande deras lagliga *förtjenst*. Men när fråga således uppstår om hvad som är skälig godtgörelse för skjutsningen, så vill samme Talare jäfva Utskottets beräkningar deraf och klandrar, att Utskottet blott tagit i betraktande de 529 gästgifverier, der entreprenader kommit till stånd, och deremot om de återstående 858 yttrat, att kostnaderne dervid ej kunna beräknas. Tager man äfven dessa med i räkningen, hvilka skjutsat för 16 sk. b:co milen, så menar han, att medelpriset skall utfalla helt annorlunda. Detta eger sin fulla riktighet, om nemligen samme Talares nästföljande yttrande äfven vore riktigt, att de, som skjutsat för 16 sk. b:co, "funnit sig dervid." Huru de dervid funnit sig, är dock icke för någon obekant. Inom Bonde-Ståndet väcktes vid Riksdagens början en motion af dess Vice Talman, hvilken hela Bonde-Ståndet nästan enhälligt biträdt; der fordras dubbla den ifrågavarande legan för sådan skjuts. En Ledamot af samma Stånd, som icke instämt i nämnda motion, begär ännu mer, nemligen att legan må på entreprenad-auction bestämmas, hon må gå till huru stort belopp som helst. Så hafva de skjutsskyldige "funnit sig vid" den nu varande skjutsen och dess lega. Men när man så som bemälde Talare tolkar folkets tankar och önskningar, så är lätt förklarligt, huru man kan komma till hans resultater. Annars synes väl billigheten fordra, att de, som under tidens lopp blifvit aldrahårdast betungade, borde få tillgodonjuta en större lindring än de, som hittills betalat en jemförelsevis ringa summa. Det lärer icke vara något tvifvel underkastadt, att de sednare åtminstone unna dem den förmonen att i skattebördor nedsättas till deras jemnlikar om så ske kan.

Professor **Agardh**: Att jordbruket bör erhålla lindring uti det detsamma ålagda med hvarje år tilltagande skjutsningsbesväret, derom tror jag alla äro ense; det är endast i fråga om sättet, huru denna lindring bör åvägabringas, som meningarne äro delade; för min del är jag af den tanka, att den skjutsbehöfvande skall betala fulla värdet af den skjuts, hvaraf han sig begagnar. Anser åter Staten till följe af de vexlande prisen på de serskilda skjutsstationerna, andra olägenheter att förtiga, detta medföra hinder för trafiken och rörelsen, så bör Staten betala skillnaden emellan det stadgade medelpriset öfver hela riket och det verkliga. Som en öfvergång till ett sådant system skulle jag sålunda vilja föreslå, att ett visst bestämdt medelpris på skjutslegan sattes för hela riket, sådant t. ex. som Utskottet här föreslagit, och att, till hvad den derutöfver på de

serskilda orterna uppgick, Staten bidrog med ena hälften och de skjutsnings-skyldige med den andra. Jag yrkar likväl ej någon proposition på detta förslag, emedan hufvudsaken synes mig vara, att frågan, en af våra största samhällsfrågor för närvarande, medelst en Committées nedsättande erhåller behörig utredning, och då båda de framställda förslagen till skrifvelse i ämnet innefatta anhållan derom, anser jag det mera likgiltigt hvilketdera förslaget varder antaget; dock ville jag, enär Utskottets förslag såsom ett provisoriskt förefaller mig nog mycket invecklad, nästan gifva företräde åt det af Friherre Åkerhjelm framställda.

Doctor **Sandberg**: Äfven allmogen i min hemort yttrade vid min hitresa både i tal och skrift sin lifliga önskan att erhålla någon lättnad i skjutsnings-skyldigheten. Andra orter finnas i riket, som äro deraf ännu hårdare tryckta, och man må ej förundra sig äfver, att detta onus blifvit härledt från våldsgästningens och tvångskjutsningens tider. Men om man också vill medgifva, att det numera har häfden för sig och att det i vårt land, der afstånden äro stora och rörelsen mindre, på många ställen möter flere svårigheter att kunna befria jordbruket från all skjutsningsskyldighet; så förefaller det mig dock ovedersägligt, att bonden bör hafva en billig och rättvis betalning för den uppoffring han gör för den resande. Häraf följer ock, att en förhöjning i skjutslegan under närvarande tid icke utan orättvisa kan förvägras. Då den allmänna skjutslegan bestämdes till 16 sk. b:co, kunde en hjelplig skjutshäst köpas för 50 R:dr b:co, som nu icke fås för 100 à 150 R:dr, och ett dagsverke betalas nu mera än dubbelt mot förr. — Det är visserligen önskvärdt, att en allmän reglering af skjutsningsväsendet inom vårt land kunde på ett bättre och ändamålsenligare sätt tillvägabringas och för att åstadkomma detta har en Committé blifvit föreslagen och tillstyrkt, hvaremot icke något är att erinra; men då det icke snart är att förvänta några resultater häraf och den närvarande obilligheten, att icke säga orättvisan bör utan dröjsmål så vidt möjligt är afhjelpas, kan jag ej annat än instämma med Contracts-Prosten Emanuelsson och Kyrkoherden Sondén och bifalla de förslag och tillstyrkanden, som förevarande Betänkande innehåller.

Häruti instämde Kyrkoherden *Schönbeck*.

Kyrkoherden **Otterström**: Jag har i min motion äfvensom under frågans behandling inom Utskotts-Afdelningen framhållit, att *skjutsskyldigheten* såsom hvilande på en del af jorden hade för sig både "häfden" och "lagen." Men detta medgifvet, bör man ej sluta ögonen till för det förhållande, att samma både "häfd" och "lag" erkänner såsom grundsats, att den

skjutsskyldige bör åtnjuta full ersättning för den tjenst han gör den enskilde resenären. Denna grundsats förbises dock alldeles af dem, som yrka, att skjutslegan icke bör gå utöfver ett snart sagdt a priori bestämdt belopp.

Alltifrån den dag, då man ville sätta lagen i stället för näfrätten, sökte man bereda den skjutsskyldige full ersättning, och intill sednare tider har man bemödat sig att med det förändrade penningevärdet höja skjutslegan, så att den någorlunda kunde motsvara tjenstbarhetens värde. Men man har icke lyckats och skall aldrig lyckas härutinnan, så länge man äflas att till beqvämlighet för den resande stadga samma skjutslega för hela riket; ty hvad som är nog på ett ställe, kan vara för mycket på ett annat och måste blifva för litet på ett tredje, samt följaktligen gifva anledning till en stående klagan öfver en partiel våldsgästning, som sålunda skyddas af lagen. Nu går Utskottets förslag ut på att förnuftsenligt ordna rättsförhållandet och förebygga de svåraste anledningarne till klagan öfver våld och orättvisa, men dels finner man Utskottets förslag för mycket "inveckladt", dels häpnar man öfver möjligheten att någonstädes få betala 1 R:dr 50 öre, der man hittills sluppit fram för 16 sk. b:co. Hvad "invecklingen" beträffar, torde den icke vara större än att man mycket väl reder sig ur densamma med nöjaktig insigt i *quatuor species* och kända concreta förhållanden på hvarje ort. Att förskräckas för 1 R:dr 50 öre milen bör ingen, som inser, att denna lega endast kan förekomma på de platser, der man nu på hemmanet till entrepreneur betalar ända till 480 R:dr, och dessa dyra platser torde icke vara så många. En R:dr är de sutom nu icke mera än hvad den enklaste måltid kostar resenären, eller hvad man får betala den arbetsföra karlen, som följer med för att återhemta den skjutsskyldiges häst; icke mera än hvad man får betala en karl för det att han går en mil fram och åter med ett bref. Högst besynnerligt måste det då synas, att en föregående talare kunnat säga, att entreprenader vid de 1.300 gästgifverierne utebliftvit, emedan de skjutsskyldige funnit sig belåtne med 16 sk. b:co skjutslega. Om påståendet förutsatte bekantskap med förhållandet, skulle jag anse det innefatta ett hån, men nu härleder det sig tydligen från obekantskap med ställningen i landet.

Förhållandet är i allmänhet det, att entreprenaderna ej kunnat komma till stånd just derföre, att dertill erfordrats ett så högt årligt bidrag af de skjutsskyldige hemmanen, att deras innehafvare hellre sjelfve skjutsat för en spottstyfver, hvarigenom uppoffringen blifvit utminuterad, än att de på en gång nödgats utbetala en större contant summa. Totalförlusten och uppoffringen har derföre icke blifvit mindre för året.

Att samma lega för alla orter är orimlig, visar sig tydligen af det förhållande, att vid de skjutsstationer, der entre-

prenad kommit till stånd, afgiften på hemman varierat mellan noll och 480 R:dr. Ridderskapets och Adelns beslut i enlighet med Reservantens Friherre Åkerhjelms förslag synes mig derföre i bild innefatta den gamla carricaturen, der man ser den privilegierade resenären rida vägen fram på den skjutsskyldige bondens axlar, då det tydligen framhåller och fastställer den grundsats, att bonden får skjutsa sjelf, der han ej vill årligen på hemmanet betala öfver 30 R:dr för skjutsskyldighetens bestridande på entreprenad med legan fastställd till högst 1 R:dr. Jag afstyrker derföre antagandet af Ridderskapets och Adelns inbjudning och bifaller Utskottets förslag, emedan Ridderskapets och Adelns beslut efter mitt förmenande står i skarpaste strid med den allmänna önskan, att skjutsnings-skyldigheten må genom entrepreneur bestridas.

Prosten **Gahne**: Sedan denna fråga om skjutsningsbesvärets bättre ordnande att bereda lättnad åt jordbruket och skälig ersättning åt de skjutsskyldige blifvit så väl inom Utskottet som ock inom detta Högv. Stånd noga pröfvad, kan jag fatta mig kortare och instämma med Contracts-Prosten Emanuelsson, Kyrkoherden Sondén och de öfrige värde Talare, som försvarat Betänkandet. — Att skjutsnings-skyldigheten är den tyngsta af de bördor, som jordbrukaren måste bära, kan deraf inses, att äfven i Gottlands Län alla gästgifvare och reservskjutsskyldige i en underdånig petition till Kongl. Maj:t vid Riksdagens början anhållit, att jordbruket må från denna svåra börda befrias, samt att, innan detta kan ske, skjutslegan må i förhållande till alla stegrade varuvärden höjas. I samma syfte hafva ock ett stort antal motioner blifvit till Utskottets handläggning remitterade. Vid deras behandling är det icke förbisedt, att skjutsningen, som förut bestämdes och reglerades genom Kongliga påbud, slutligen blef en i allmänna lagen fastställd skyldighet, som tillhör den skattskyldiga jorden; men att enligt en reservants förslag utsträcka denna servitut äfven till alla de hemman, som hitintills varit från denna skyldighet befriade, vore en orättvisa, som äfven skulle föranleda att ännu fastare förena skjutsningen med jordbruket. Att undvika detta har Utskottet aktat nödigt höja skjutslegan och allestädes, hvarest skjutsentreprenader komma till stånd, så bemedla, att reservhemmanen icke blifva öfver höfvan betungade. En värd Talare har sagt, att, emedan det större antalet af gästgifverier i riket icke åtagit sig skjutsningen på entreprenad, som gifver högre lega, detta bevisar, att man i allmänhet anser den mindre legan tillräcklig. Så är dock icke verkliga förhållandet. Af de underrättelser, som från Konungens Befallningshafvande i de respective Länen kommit Utskottet tillhanda, visar sig tydligen, att det vilkor, som vid entreprenader blifvit stadgadt, att genast hålla resande tillhanda flere hästar än som varit